

i. l. 3. licet enim de Joāne baptista exponatur hoc: et ad illud propositum inducatur ab euangelista: quod originaliter dixit isa. 4. c. tamen etiā ad xp̄m potest adaptari verbum incarnatus: misit g. et. vbi tria notantur. **P**rimo diuinalis incarnatio: misit verbum suum. **S**ecundo sacramentalis ordinatio: ibi: et sanauit eos. **T**ertio virtualis eoz operatio: ibi: eripuit eos. **Q**uantum ad primum notatur incarnatio dei in eo quod dicitur: misit verbum suum: id ē filium. Cum quis intelligit aliquid: conceptus mentis rei intellectu vocatur verbum hominū: sed cum voce illud exprimitur: quod dicitur vbi vocale: tunc potest sentiri et intelligi verbum mentis. Unde dicit primo pyrroneas philosophus. Ea que sunt in voce: sunt note id ē signa eoz que in animo passionū. Verbum dei ē filius dei: de quo dicit Jo. i. In principio erat verbum: ante incarnationē apud patres latebat: et ab hominibus videri non poterat: et a paucissimis intelligi et imperfectissime: et licet p. prophetas deus loqueretur hominibus: tamen locutio ista obscura erat: ita quod non intelligebatur: demū quādo dixit maria ad angelū missus ad ipsam incarnationem nūciādam: fiat mihi s̄m verbū tuum s. vocale: tunc verbū caro factum ē: quasi in voce vt posset sentiri et intelligi a nobis: et sic misit verbū suum. Unde aug. dicit. Verbi missio eius incarnatio est: et natus in mundo subito n̄ lingua sed ope vox clamantis fuit in deserto mundi: parate viam dñi: ostendens vanitatem mundi: quia ois caro senuit: et sup senuit in p̄scipio positus fuit in magna paup̄tate humilitate et austeritate: quia p̄ ista paratur via domino. **A**t vbi venit plenitudo temporis: misit deus filiū suū natum ex muliere ad gal. 4. plenitudo temporis scilicet tempus ab eo p̄finitum: quod p̄nūciauerat p̄ gabrielem danieli p̄phete. **N**am ipso orante p̄ liberatione populi sui a captiuitate et seruitute babilonica et reductione in hierusalem: nūciāuit ei gabriel angelus nūciationem et liberationem faciendam: non solum populi sui de babilonia: sed liberationes vniuersalem humani generis de seruitute diaboli et reductione in sup̄nam hierusalem: determinando tempus quādo hoc fieret dicens. **S**eptuaginta hebdomade abbreviate sunt super populum tuū et cetera. danielis. 9. expositionem querere ibi. **E**t in fine dicitur de vltima hebdomada. i. 70. in qua christus est baptizatus et conuersatus in mundo. **C**onfirmabat autem pactum multis hebdomada vnā: et in medio hebdomade deficiet hostia et sacrificium. **A**ppellat autem pactum legem euangelicam: de qua etiam dicit dominus hieremie. 31. **E**cce dies veniunt: et seriam fedus domui iuda et domui israel: nō s̄m pactum quod pepigi cum patribus vestris dando leges meas in cordibus eoz. **H**oc pactum. s. legis euangelice fuit confirmatum miraculis ipsius xp̄i et apostolorum in mentibus hominum: factum autem cū christus legem ipsam p̄posuit predicando. ynde

clamabat in tēplo Jo. 7. **S**i quis sitis: veniat ad me et bibat. i. si quis veram sapientiam desiderat et salutem sempiternā veniat ad me et legē meā seruet: que pactum dicitur: quia deus conuentionem fecit cum humano genere salutem dare seruanti eam. et in medio hebdomade vltimē: que fuit tempore passionis in cruce pendens clamauit Jo. 19. c. **S**inio scilicet salutem hominum: pro qua patiebatur: et tūc defecit hostia et sacrificium id est virtus legalium. **E**t sic fuit vox clamantis in deserto mundi: parate viam domini scilicet obseruando legē euangelicā: et hoc ē quod sitiebat dominus iesus christus.

## Quantum ad secundū

sanctorum institutio notatur: cum dicitur: sanauit eos scilicet homines infirmos. **M**edici enim officium est curare infirmos. **U**nde quia sanare genus humanum infirmum infirmitate curabili per virtutem creature missi se nouerat s̄m illud isaie. lxi. c. ad annūciandū mansuetis me misit. s. deus: vt mederer contritis: ideo se medicum dixit: mat. 9. dicens. **N**on est opus valentibus medicis sed male habentibus. **O**mnes autē inuenit homines se male habentes: et tunc ait **A**ug. **V**enit magnus de celo medicus: quādo magnus per totum mundum iacebat egrotus: scilicet totum genus humanū. **M**edicine autem quas ad inuenit et instituit: sunt sacramēta noue legis quibus mediantibus sanantur infirmi in anima quod ipse per similitudinem ostendit in parabola Samaritani: qui spoliatus a latronibus et vulneratus in via inueniens misericordiam mortis curauit vulnera eius: infundens vinum et oleum et ponens super iumentum suum: duxit in stabulum: vt perfecte sanaretur. lu. 10. vt exponit magister sentent. in principio. 4. libri: hic samaritanus est christus nos quotidie custodiens. **S**amaritanus enim custos interpretatur: expoliatus. gratuitis id est virtutibus: et vulneratus in naturalibus a latronibus infernalibus: erat genus humanum propter peccatum. **D**issum ergo verbum id est incarnatum hunc infirmum inueniens sanauit virtualiter et causaliter: infundens vinum et oleum: vinum in medicamentum iusticie in se exercens: et oleum linitium misericordie erga nos vtens: ponens in iumentum suum sauciatus id est super corpus suum: quia scilicet vt ait princeps apostolorum in prima canonica. c. 2. sua peccata nostra. i. penam p̄ peccatis nostris ipse pertulit in corpore suo sup lignum crucis: et ab ipsa passionē sacramenta habent efficaciam. **E**t nota quod ad prudentiam medici pertinet et rationem medicine: vt contraria contrariis curentur. **N**am infirmitates contracte ex nimia frigiditate per remedia calida tolluntur: et que procedunt ex nimio calore cum frigidis seu recentibus rebus curantur. **Q**uia igitur infirmitas humani generis ex superbia processerat: qua se voluerunt



primi parçes deo adaequare: humiliavit: immo  
exinanivit semetipsum formam servi accipiens:  
vt dicitur ad phi. z. c. descēdens de gloria celi ad  
stabulū mundi: de sede maiestatis ad penas no-  
stre iniquitatis: de summitate eternitatis ad finita-  
tem mortalitatis: et demū vsq; ad mortē turpissi-  
mam crucis: ita etiā ordinauit medicinas humi-  
les sacramentoz: in qbus homo se humiliet: subij-  
ciendo se inferioribus: vt consequatur salutem.  
Nam materie sacramentoz que sunt elementa  
vt aqua: vel elementata vt panis vinū et oleum:  
vtiq; sunt in se minus digna q̃ homo. **H**um ergo  
humiliatur quis subijciens se istis in debita sulce-  
ptione sacramentoz: expectans sanitatem ani-  
me: et si non ab his tamē per ista a deo hoc iubē-  
te et ordināte idēz meretur consequi salutē: et sic  
altissimus deus de terra creauit medicinam: et vir pri-  
mus non abhorrebit eam: vt dicitur ecci. 38. c.  
de terra. i. de rebus terrenis: et aqua vino oleo  
et. medicinā. sanime: et quia effectus assimilatur  
causae inq̃tum potest: cū causa sacramentoz. i. au-  
ctor eoz et institutor sit verbū incarnatus: quod  
constat ex verbo et carne: que ē res elementata:  
ideo vt sacramēta que sunt eius effectus: ei aliq̃-  
liter assimilētur: ea constituit et sistētia in uerbis et  
rebus. s. elemētis vel elemētatis: vnde aug. **A**cce-  
dit verbū ad elemētum: et fit sacramētū: et ver-  
ba quidē que respondēt verbo dei: dicūtur for-  
me sacramentoz: que carni corruident: dicuntur  
materie sacramentoz. **N**ec pōt esse vēr sacramē-  
tum: nisi vtrūq; cōcurrat. **S**icut autē forma ē pri-  
cipalis in re: qz dat esse rei informādo materiā:  
ita in sacramētis ipsa verba formaz: p̃cipaliter  
operantur. **O**mnibus autē p̃ponuntur sacramēta lo-  
co et t̃p̃e istis: nulli subtrahūt ad ea disposito. **A**d  
hoc ergo vt quis actualiter p̃sequat sanitatē ani-  
me: oportet vt actualiter medicine iste applicen-  
tur ad eū: vt ea suscipiat modo quo medicus ipse  
iubet. **U**nde aug. sup. Jo. **Q**uantū est in medico:  
sanare veniat egrotū. **I**pse se interimit: qui p̃cepta  
medici seruare nō vult. **Q**uomodo autem xp̃us  
instituit om̃ia sacramēta: habes in. c. de sacramē-  
tis in genere.

## Quantum ad tertium

opatio virtualis sacramentorū oñditur: cū dicitur:  
eripuit eos de interitionibus eorū. i. de mortalib⁹  
infirmatibus eorū. **E**ramus. n. z. sum⁹ quasi oēs  
subditi septem infirmitatibus spūalibus anime:  
scz peccati originalis mortalis venialis malicie  
cupiscie ignorantie z impotentie z debilitatis ad  
bonū. **E**t ppter hoc ad eripiedū nos ab his mor-  
tibus instituit istas medicinas septem sacramēto-  
rū. **N**am eripit a morte originalis peccati bap-  
tismus: a mortali z a veniali pñia: extreme vñctio  
ab infirmitate malicie: eucharistia a debilitate. **C**ō-  
firmatio ab ignorantia: ordo a cupiscencia nīri  
monij. **E**t quia principale in sacramētis ē forma  
qđ est verbum vocalitudo dicitur sap. i. 6. c. **N**on

herba nec malagma sanauit eos: sed sermo tuus  
dñe qui sanat omnia. **U**nde ⁊ ipsa sacramēta ps.  
per ordinem notat sub nominibus. 7. vocum ps.  
28. dicens. Vox domini sup aquas ⁊c. **E**t dicitur  
quilibet vox dñi: quia exprimūtur vel in psona  
domini: vel ex institutione domini: vel ex virtute  
dñi ibi operantis. Aqua est materia baptismi  
qui est primū ⁊ ianua oim sacramētorū: p quas  
intratur ad ecclesiā: ⁊ fit xpianus. **V**ox que fit su-  
per aquas ad hoc: vt sit ibi sacramētū baptis-  
mi cum quis baptizatus est. **E**go te baptizo in noie  
pa. ⁊ filij ⁊ spi. sanc. que vox debet fieri sup aquas  
id ē dūz sit imersio vel effusio vel aspersio aque  
fm varium ecclesiāz ritum: nō ante nec postea  
sed tunc sup aquas: ⁊ multū debet cauere: vt nil  
obmittat. **N**az si obmitteret aliquid substantiale:  
puta: baptizo te vel ēt te: vel in noie pa. nihil age-  
ret: nec paruuli saluti potest aliter puidere. **E**t qz  
in necessitate quilibet potest baptizare. adeo bo-  
num est formā huiusmodi scire: per hanc autem  
vocem sup aquam eripitur a morte peccati origi-  
nalis. sicut enim aqua lauat sordes: ita baptismus  
peccatorū maculas ab anima. **E**t qz originale est  
quasi fundamentū aliorū criminum: vnde alia p  
inclinationem pcedunt. **E**t sublato principali de-  
struitur ⁊ accessoriū: ⁊ fundamentū diruto ruit:  
quod est super edificatum. **E**t ideo si vltra origi-  
nale reperitur in anima aliud peccatū: et in adul-  
tis simul cum originali omnia in baptismo delē-  
tur: nisi ponatur obstaculum fictionis: principali-  
ter tamen ad originale remouendū est ordinatū.  
**Q**uid autē ex sanatione ipsa seu purgatione post  
baptismum consequatur: ostēditur ex eo qd sub-  
ditur. **D**eus maiestatis id est maiestas diuina in-  
tonuit. **E**t quid certe in institutione baptismi: qd  
fuit quando christus a iōāne baptizatus fuit: hoc  
intonuit deus pater: hic est filius meus dilectus  
mat. 3. ⁊ lu. 3. ad inuendū: qd in baptismo de fi-  
lio diaboli efficitur filius dei: scilicet per adeptio-  
nem gratie. **Q**z filij ⁊ heredes: heredes quidem  
dei coheredes autem christi ait apostolus ad ga-  
la. 4. ⁊ ad Ro. 8. **E**t quis fuerit christus in iō-  
dane baptizatus: tamen non solum illis aquis de-  
dit vim regeneratiuam ⁊ purgatiuam peccatorū  
**E**t ideo subditur: dominus super aquas multas  
videlicet fontium fluminum marium puteorū  
⁊ aliarum dummodo naturalium dominus vir-  
tutem purgandi operatur. **M**ouit natus est sa-  
tis debilis: sic ⁊ regeneratus per baptismum pa-  
titur adhuc infirmitatem aliam grauem anime. s.  
impotentiam seu debilitatem ad bonum: preci-  
pue arduū ⁊ terribile. **E**t dominus addidit aliā  
medicinam sacramenti: que dicitur confirmatio  
que datur baptizatis: vt magis fortificentur: vn-  
de ponit ps. secundam dīcēs. **V**ox domini in vir-  
tute. i. ad fortificandū debilem: ppter ea dñs fir-  
matio. **V**ox ista est cū dicit eps: nec enim potest  
alius istud sacm dare nisi eps: dicit ergo cum  
inungit frontem chrismate. **A**d signo te signo cru

Quia per tot



cis: firmo te chrismate salutis. In noie. p. r. f. z. f. f. amen. Dat aut sibi alapa: vel teneti eū: vt recoz deat se fore chrismatū. Nā sicut baptisimus ita nec istud sacm dō nisi tñ semel dari: als fieret iniuria sacro: et etiam magnū sacrilegiū. Et quia vt debilis pñatur ad istud sacm: decens ē: yn/ de z institutū ab ecclesia: vt alius teneat eū: z ibi cōtrahitur cōpaternitas sicut in baptismo. Est aut tē effectus eius vt fortificet spūaliter: ne timore mortis vel rubore pñisionis obmutat confiteri publice fidē xpi: cū esset expediens. Et quia ibi datur grā ad robur: vt dr de conse. di. 5. oēs. ido etiam recipit fortitudinē ptra diabolicas tēratio nes. Qd etiam additur grā recipienti: ideo etiam puulis innocētibz debet dari parētibz hoc p/ curātibz: q̄uis etiam sine illa moriētes vadant ad glām. Adulti ycro ipam pñētes vel ppter verecūdiam dimittentes ex antiquitate dānarē tur. Debent g omnes sumere.

### Sicut enim in humana

vita indiget hō corpali cibo: etiā qui fortis ē: als deficeret: ita z in vita spūali si vult in ea pseruari. Sed quis ē iste cibus: certe sacm eucharistie ci/ bus reficiens z medicina sanās infirmitatē mali cie: quia inclinamur ad diuersa mala cogitāda et appetēda z de alijs suspicanda etiā circa diuina. Qñ dicit bilarius de conse. di. 2. c. si nō sunt. vbi dicitur. si nō sunt tāta peccata: vt excōicetur qs. i. mortalia: nō debet quis a medicina corpis z san guinis dñi separi: bñiusmodi voces nōt ps. cum subdit. Vox dñi in magnificētia. que est ista vox cū. f. dicit sacerdos sup hostiam in psona dñi: hoc est enim corpus meū. Et sup calicem p̄p̄atum hic ē calix rē. vsqz in remissionē peccatorz incluz siue. Quanta magnificētia ē in ista voce: vt ad ipsā pueratur panis z vinū in corpus z sangui nem xpi: ibiqz sit z aīa z diuinitas. Grego. x. de conse. di. 2. Quis fidelis dubiū habere pōt in ipa imolatiōis hora in illo iesu xristi ministerio ad sacerdotis vocē celos apiri angeloz choros ad esse sūma imis sociari. Ne aliquis dubitet de hac magnifica puerfione ondit deus p multa mi racula istam veritatē. Sed z qs possit explicare magnificētiā fructus z vtilitatis huius sacri: D p̄ciolum diuinum: magnificū salutifer: z oī suauitate repletū: hoc purgant peccata: virtutes augē tur: z oīm chrismatū abundātia mēs impinguat inquit. f. tho. in offi. corporis xpi. Qñ ex eo multū minuitur malicia hominis.

### Quia vero diuersis in/

ordinationibus z causis corpus repletur malis humoribus: q̄ si nō euacuetur: ad mortē deduce rēt. Ideo sumere oīz medicinas purgatiuas. hec aut spūaliter medicina est sacramentū pñie. Ita euacuat humores supfluos peccatorz p pñitionē et pñisionem debite factam: sequēti absolutiōe vocatū: de qua ps. Vox dñi cōfringētis cedros:

hec vox est cū sacerdos dicit. Ego absoluo te a peccatis tuis rē. Cedrus aut altissima arbor hec designat supbiam: que in altū eleuat mentē p fal sam sui estimationē: cū nihil sit. A supbia autem supsit initū oīus perditio: thob. 4. c. Et in omni peccato aliquo mō repitur supbia: inq̄tum pec catū erigit se contra suū superiorē deum nolēdo subijci p̄ceptis eius. hec igitur pñessio p̄fringit ce dros altas. i. peccata mortalia oīa: contra q̄ p̄ui cipaliter ordinat: p̄fringit. i. tollit. Unde de peni. disti. i. ait leo papa. Multiplex inia dei ita lapsis humanis puidit: vt nō solū per baptismi gratiā sed etiā p̄ pñie medicinā spes vite reparet eter ne. Ita diuine voluntatis ordinatis pñidij: vt in oulgentiā. i. remissionē peccatorz: nisi supplantā tione sacerdotū. i. absoluteione valeant obtinere. Et nō. q̄ non dicit euellētis: sed p̄fringētis: quia qd frangit: fructus facere nō pōt: arbor oī stat cō fracta: sed fructus cadūt cū ea: tñ ex quo radix re manet paulatī germinare pōt z crecere: z sic ite rū fructus facere. Sic ad p̄posuū p pñiam z ab/ solutionē p̄fringitur p̄geries habitū vitioz cūz fructibus. i. opibus eoz: tñ radix. i. inclinatio ad mala remanet in terra cordis: que paulatī pulu/ lat: z ideo oīz frequēter pululationes z motus vi tioz p̄fringere: ne sumēdo robur fructificent. Et vt dicitur. 24. q. i. Manet petri p̄uilegiū: qñ ex equitate fertur iudiciū. Nā si non est vere peni/ tens peccator: q̄uis absoluat a sacerdote: nō re/ cipit fructū absoluteionis: sed magis iudiciū z in/ dignationē dei incurrit. Qñ subdit ps. Confrin/ get dñs cedros libani. i. hypocritas: q̄ fecte con fitētur: vt non credantur mali esse. libanus enim interpretat cādidatiō: z signat hypocritas: q̄ vt dic xps mat. 23. Siles sunt sepulcris dealbans: gbus ait. De vobis: qz. f. p̄fringunt cruciatu infernali. Cū aut hūana natura nō possit p̄petuari in inuēi/ dūis: qz mortalia sūt: id oportuit institui mīmo niū: ex q̄ ppter generationē p̄seruat genus hūanū qd mīmonū: z si ab initio fuerit institutū solus in officiū. f. p̄creāde plis: tñ pōt peccatū ē etiā in remediū. f. ptra infirmitatē p̄culosa hūane p̄cupi scētie ad voluptatē quā hz restringere ipm mīmo niū: vt sacm ecclie qd hz formā suam: verba. f. q̄ dicit sp̄s ad sp̄sam z ecōuerso. f. Accipio te in meā vxorē: z illa accipite in meū virū. Siue vt moris ē: notarius aut alius mediator interro gat vtrūqz: si alter in alterz vt diugē assentit: z cū ibi p̄sistat ecētia mīmonij: si sint in statu grē diu/ ges: dat grā reprimēs p̄cupiāz: vt. f. p̄ctus sit sua z nō ferat ad alias cognoscēdas vel p̄cupiscēdas. Qñ sequit in ps. Vox dñi inficidētis flāmā ignis i. diuidētis. Est. n. flāmā p̄cupie p̄burētis. f. p̄ dā/ nables corruptelas fornicatiōis z hī. Nā forni catoribus ps illoz in stagnū ignis ardētis z sul/ phuris: vt dr apoca. 20. c. ppter qd dicit ap̄lus. i. ad cor. 7. c. Deli ē nubē q̄ vri. i. vinci a damna bili corruptela. Est alia flāmā p̄cupie rep̄mentis scilicet damnabiles corruptelas: z hic est actus



coniugalis debite exercitus: que honestatur et li-  
citatur p bona coniugij. s. fidem plem et sacrm: d  
qua dicitur. 7. q. 2. omne. **U**n dicit g. eg. de tali:  
q non debet ei denegari sacra cōmūio: quia in  
igne positus nescit ardere. 33. q. 4. **U**n cum pro-  
pria vxore sicut in figurā ignis fornacis babylo-  
nice incendit ministros: eg. is: qui eā incendebat:  
non aut quicq molesti e tribus pueris in ea posi-  
tis intulit. i. in cōiugio existentibus cū illis tribus  
bonis pdictis: seu cum virtutibus tribus theolo-  
gicis. **D**ividit g. matrimoniū flāmam reprimen-  
tem concupiscentiā a flāmā cōburente: vt primā  
retineat: secūdam abijciat. **D**ebet autem sūme ca-  
ueri: ne cōtrahatur matrimoniū in occulto: quia  
q̄uis etiam teneret: tñ peccarent mortaliter: quia  
contra p̄bitionem ecclie et semp manet et in  
tali dānatione: quousq̄ facerent ip̄m manifestus  
in conspectu celitum: saltē vt possit in iudicio p-  
bati. **U**n aut continētes vt clerici et religio si me-  
lius reprimunt istam flāmam. s. p̄ abinentiā vi-  
gilias et huiusmodi.

### **P**rouidit quoqz mise-

ricors deus de multiplicatione spūali filiorum. s.  
fidelium et hoc per sacrm ordinis qd confertur p  
ēpos solum. **E**t cū sint septem ordines vt partes  
bi sacramenti: quattuor minores et tres maiores  
omnes tñ ordinantur ad vnū f. nem. s. confessio-  
nem eucharistie: et gubernationē fidelū. **I**n quo  
libet aut imprimitur spūalis character indelibilis  
et specialis cōfirtur grā: accedenti cum grā: vñ  
et confessionē premittre debent ordinādi: sicut  
et fieri debet in omibz sacramentis excepto ba-  
ptismo: quod est ianua alioz. **D**atur aut quilibet  
ordo p collationē specialis instrumēti: puta. **A**la-  
tium libri candelabri calicis et huiusmodi cum  
certa forma verborū que habetur in pontificali.  
**E**t vox domini cōmouentis desertū: ad hoc da-  
tur talis ordo p̄cipue sacerdotiū cōmouens de-  
sertum. s. secularē statum: vbi sūt bestie siluestres  
id est bestialiter viuentes: debeat cōmouere do-  
ctrina verbi ad p̄niam exhortando arguendo  
inrependo cōminando: et sic contra infirmitatē  
ignorantie infunditur ei grā illustrās eum ad be-  
ne regendum et docendū populū. **E**t vt effica-  
tus cōmoueat. i. totaliter moueat ad penitentiā:  
opere impleat quod docet. **N**emo enim mōito-  
ris psonam recte suscipit: nisi qui actibus suis er-  
rata condemnat: et vite innocentia conuersatione  
demonstret: di. si. v. et. et si clerici mali essent dolē-  
dum ē populis: et flatis eoz denunciare debent  
vt corrigant eos: non tamen continere vel iudi-  
cialiter sententiari. **U**nde nicol. papa ait. **V**erum  
vobis qui laici estis: d clerici quicquid eis acci-  
dit iudicandum non est: sed episcopo p iudicio  
reseruandū. **S**ic et xps admonuit dicens. **O**mnia  
quecunqz dixerint vobis facite et scruate: et m ve-  
ro eozum opera nolite facere: mat. 23.

### **D**emum vero restat

transitus hōis de hac vita: de quo etiā p̄fissimus  
deus de medicina puidit spūali: vt citius homo  
possit euolare ad celū. **E**t hoc ē sacrm extreme  
vncionis: qd vñq̄ valet ad infirmitatē tollendā  
venialiū: que iped. ut introitū gle. **S**ine macula  
enī sunt añ thronū dei: apo. 14. hūc effectū tagēs  
apls iacobus ait. c. 5. **I**ntu mat̄ qd in vobis: indu-  
cat p̄sbyteros de ecclesia: vngētes eū oleo: et ofo  
alleuiabit infirmū: et si in peccatis sit: remittetur  
ei: hoc etiā h3 suā formā. s. p̄ istā sanctā vncionē  
et suā p̄fissimā miam: parcat tibi deus quicqd ti-  
bi vitio oculoz deliquisti: et sic de alijs sensibus  
exprimēdo illū sensū: in q̄ sit inuicō nariū auriā  
et hī. **E**t hec vox dñi p̄pantis ceruos: vt. s. desi-  
derantes ad fontes aquarū viuentiū dñm currētes  
pueniant ad decem viuu. **N**on solū enim remit-  
tit veniale: sed etiā i m thō. in. 4. tollit reliquias  
peccati. i. quandā hebetudinē mentis et tepitudi-  
nē affectus ad illā glām et affectum inordinatū  
ad morē vite p̄fissis. **I**ndeqz sequit̄ qd p̄fectus  
huius sacri debet sumpti dñs reculet condēla. i.  
tollat impediētia cōsecutionē glorie: et sic in tē-  
plo eius supno omnes dicent glām.

#### **S**ermo de baptismo. c. ij.

### **U**x domini super

aq̄s deus maiestatis intenuit dñs super  
aqtas multas p. 23. q. 2. baptisml ē ianua sacro-  
rū: dat in uocatiōe sctissime trinitatis exprimē-  
do psonas: distincte cūz et. **E**go te baptizo. **I**n  
noīe. p. 2. s. s. s. amen. **E**t h3 efficaciam suā mira-  
bilē in vñte sctissime trinitatis: et pducit ad cla-  
rā visionē ipsius. s. trinitatis: iō in institutionē ip̄i  
baptismi: q̄ sunt in baptismo xpi in specie sensibi-  
li: onīsa est trinitas i s. a. qñ. s. xps a iōanne baptiza-  
tus ē in iordanis flumine: qd etiā in dñis x̄bis  
innuī. **E**t p̄ psona filij vñsa ē in hūana carne: ab  
vox dñi sup aquas. **S**ecūdo psona patris si-  
gnata est in exp̄ssa voce: ab deus maiestatis into-  
nuī. **T**ertio psona spūs sancti onīsa est in colū-  
be specie: ab deus sup aquas multas. **E**t q̄uis to-  
ta trinitas opata sit corz us xpi vocem illā et co-  
lumbā: tñ solus filius fuit in illa carne: et vox illa  
solum p̄fem rep̄ntat: et colūba spūitū sctū. **A**lio  
tñ modo fuit dei filius in illa carne q̄ pater i vo-  
ce: vel spūs sanctus in forma columbe: qd dei fi-  
lius in illa fuit. s. p̄ assumptionē humane nature  
et vñionē ipsius nature hūane cūz diuina in vñ  
p̄sona. **S**ed vox illa aut colūba fuit vnita in p̄so-  
na cū patre vel spūitū scto: nec colūba erat spūs  
sanctus: nec vox i s. sed rep̄ntabant ip̄sas p̄sonas  
diuinas. s. p̄fēz et spūitū sctū i m thō. in. 3. par-  
te. q. 9. ar. 6. in. **R**e. ad. 2. et p̄mo sentē. di. 16. q. 1.  
ar. 3. et 3. sentē. di. 1. in exp̄positione l̄re: et si fuit verū  
animal: habetur a sancto thō. p̄mo sen. di. 16. q.



p. ar. 3. et 3. par. q. 39. ar. 7. post augustinum de cō-  
se. di. 4. omnes. De hoc agitur in euāgelio mat. 3.  
ubi dicitur. Venit iesus ad ioānem in iordanem  
vt baptizaretur ab eo. **¶** Quantum ad primum  
vox domini. s. xpi domini: et saluatoris nostri su-  
per aquas. s. flumini iordanis cui dixit. s. ioanni: vt  
baptizaret eum. in qua voce et actu ostēditur ma-  
xima humilitas dñi: vt ipse innocētissimus veni-  
ret ad baptismum: qd est remedium purgatiuū  
peccatorū: qui nullū peccatū habebat: vt dñs iret  
ad serui. **¶** Rex ad milite. **¶** Creator ad creaturam.  
**¶** Vox igitur dñi sup aquas. s. iordanis. interpretatur  
aut iordanis descensus: vñ designat humiliatio-  
nem: qua quis descendit quodāmodo a dignitate  
sua. humiliavit g se dei filius: nō solum qz descen-  
dit de celis p incarnationē fm illud ps. 71. Descē-  
dit sicut pluuia in vellus. **¶** Nunc aut se magis hu-  
miliat suscipiens ipse hoīū purificator inter pec-  
catores: q accedebant ad ioannē: vt baptizarent  
ab eo et baptismū: quod est institutū ad purifica-  
tionē peccatorū quasi esset vnus ex illis. **¶** Num. n.  
lapsus primus hoīs fuerit per supbiam: et ipsa ē  
fit origo aliorū: et frequēter hoīes incidunt: eā nō  
intelligentes: ideo in omni vīa sua dedit exem-  
pla maxime hūilitatis: vt infirmitatem primū ho-  
minis curaret: et nos suo exēplo ab ea preseruarē  
**¶** Insuper hoc egit: non vt egeret vel vt aliqd grē  
ex eo susciperet: sed vt tactu sue mundissime car-  
nis: vim regeneratiuā aquis conferret: seu virtu-  
tem cōcederet aque baptismali: ac etiā vt suo ex-  
emplo oēs ad baptismū accederēt. **¶** Cū cum Jo.  
recusaret baptizare ex hūilitate dicens. **¶** Ego a te  
debeo baptizari: et tu venis ad me: dixit ei iesus.  
**¶** Sine modo: sic decet nos implere oēm iusticiā:  
mat. 3. i. cōsummatissimā et sumā humilitatē. **¶** Ma-  
gna humilitas ē subijcere se supiori. **¶** Maior sub-  
ijcere se equali: oīs seu maxima subijcere se etiā  
inferiori: qd xps fecit baptismū a iohanne suscipiē-  
do: vel vt dicit ambro. sup lucam. **¶** Dec est omnis  
iusticia vt qd alteri iusseris: prius tuipe pficias:  
et tūo alios horteris exēplo. **¶** Quod g xps alijs p-  
cepit. s. baptismi susceptionē: ipse primus accepit  
et extunc baptismus vt videt virtutē accepit mul-  
tiplicem: que ex aque pprietate attenditur. **¶** Et iō  
vox domini sup aquas: aqua enim ē purgatiua: et  
baptismus purgatiuus oīm maculaz anime id ē  
peccatorū: sup omnia alia sacramenta: et origina-  
liū et omnium aliorū actualiū. **¶** Aqua est refrigera-  
tiua contra calozē: ita baptismus diminuit seu re-  
frigerat fomitem cōcupiscentie id est inclinatio-  
nem ad malū: nō tñ extinguit: sed remanet ad ex-  
ercitiū virtutis et humiliationē: sed debilitat: vt  
nō dominetur. **¶** Aqua est corporis diaphanū. i.  
transparens: vñ et susceptiua luminis: ita et baptis-  
mus prestat lumen fidei: vñ dicitur sacrm fidei.  
**¶** Et baptizandus cui baptizari petit: fidem petit.  
**¶** Aqua est secundatiua: quia p eam terra fructum  
affert: fm illud iacobi. 5. **¶** Celum dedit pluuiam: et  
terra dedit fructum suum: et baptismus inducit p

gratiam ad fructum bonoz operum. **¶** Item aqua  
est aialū suffocatiua: vt patuit in diluuio. **¶** Sic et  
baptismo demones suffocantur: et eorum tyranni  
des. **¶** In cuius figurā pharao cum exercitu suo p  
sequens populum dei in mari rubro submersus  
est: vt patet exo. 14. c. 2. i. ad corin. 10. c. 2. de cōse.  
di. 4. c. nequaquā. quod designat baptismum fm  
apostolū. **¶** Item aqua est mollificatiua terre: vt sic  
inde recipiat varias imagines. **¶** Sic per baptismū  
imprimatur character indelibilis: per quē cōfigu-  
ratur characteri eterno. i. xpo. aqua etiam fluxit  
de latere xpi lācea transfixo: exiuit enim sanguis  
et aqua Jo. 19. que signat baptismum. ad innuen-  
dum q baptismus efficaciam habet a christi pas-  
sione: que terminata est in sepultura: in quaz cor-  
pus xpi descendit: et inde resurrexit. et ad hoc signi-  
ficandum cum quis baptizatur siue per immer-  
sionem: siue per effusionem ponitur sub aqua qua  
si sub terra sepultus. **¶** Et inde educit quasi resur-  
gens cum christo in nouitate vite spiritualis. **¶** Et  
hoc est qd ait apostolus Ro. 6. **¶** Consepulti enim  
sumus per baptismum cum christo: et quomodo  
christus resurrexit ita et nos in nouitate vite abu-  
lemus: quia etiam aqua ē res cōmunissima: que  
vbiq reperitur: et istud est sacramētum sūme ne-  
cessitatis omnibus: nisi enim quis renatus fuerit  
ex aqua et spiritu sancto: non potest intrare in re-  
gnum dei. Jo. 3. xps ait. **¶** Ideo decentissimū fuit  
in aqua institui. **¶** Unde vox domini super aquas:  
quia cum aqua oportet q addatur vox domini  
id ē forma instituta a domino. **¶** Secūdo in ba-  
ptismo ostensus est pater omnipotens: in voce q  
ibi intonuit: videlicet hic est filius meus dilectus  
in quo mihi bene complacui. **¶** Matt. 3. ad innuen-  
dum q per baptismum quis acquirit dignissimā  
et vtilissimā spirituales filiationem. **¶** Unde notā-  
dum q acquirit ibi triplicem filiationem. **¶** Nam  
efficitur filius dei patris per adoptionem: filius  
ecclesie matris per subiectionem: filius baptizā-  
tis et eum tenentis per instructionem. **¶** Primo enī  
per baptismum cum recipiat gratiam et fidem ef-  
ficatur filius dei: scdm illud Jo. 1. **¶** Dedit eis pote-  
statem filios dei fieri: his qui credunt in nomine  
eius et cetera: sed ex deo nascunt. **¶** In baptismo  
autem dicitur renasci. nam primo nascitur natu-  
raliter mūdo: cum exit de vtero matris. **¶** Postea  
nascitur adesse spirituale per baptismum: et nasci-  
tur filius dei per adoptionem: vt dicat deus: hic  
est filius meus dilectus: ex quo scilicet purgatus  
est a peccato: per quod erat filius diaboli. **¶** Unde  
aug. d. fide ad petrum. **¶** Firmissimum tene et nul-  
latenus dubites: omnem hominem qui per con-  
cubitus maris et femine cōcipitur: nasci cū pec-  
cato originali ipietati subditū mortisq obnoxiiū:  
et filiū ire dici. vñ de conse. di. 4. firmissime. s. d  
filio ire et diaboli efficiē filius dei. **¶** Cū exorcizā-  
p exsufflationē verbis sacris: vt spūs mal⁹ exeat  
ab eo. **¶** Si filij vt ait apls et hēdes. s. regni. filijs  
enim debetur hereditas: in cuius signum apertū



est celum super xpm baptizatum: non quidem p se: quia semper erat in celo diuinam essentiam clarissime videns: sed ad ostendendum baptismi effectum: q per ipm celum agitur: vt subito valeat intrare: si tunc moriatur: vel quodocumq conseruiuerit innocentiam baptismalem: que significatur p vestem candidam: que datur seu imponitur super baptizatum. **¶** Secundo efficitur filius ecclesie: vbi prius erat extra ecclesiam: et dicitur xpianus a xpo et ppter ea inungitur chrismate in vertice. xps latine dicitur inunctus inuisibili inunctione gr̃e plenissime fm illud ps. 44. vnxit te deus deus oleo leticie. Sicut et in baptismo inungitur spiritu sancto: et in vertice mentis debet habere xpm et eum imitari. Unde ait aug. Christianus e nomen pietatis: iusticie charitatis: castitatis humilitatis: patientie: quo igitur arrogas tibi hoc nomen: cu nil de tantis bonis obtineas? Si re priueris nec nomen habere mereris: dicit regula. Imponitur autem ei nomen speciale fm diuersos respectus. Ad hoc tamen debet attendi vt imponatur nomen alicuius sacri vel sancte: non nomina paganorum: vt palamides priamidesancelottus: et hi vel nomina diminuta vt nanni: meo: thoma: maso: pippo: vel nomina nil significantia: vt ba: do: lapo: gineura et hi. Ex quo autem efficit ecclesie filius in baptismo: semper vt bonus filius debet mandatis ecclesie parere: puer. i. c. Audi fili mi disciplinam patris tui: et ne dimittas legem matris tue: vt addat gra capiti tuo. i. menti et torques. i. corone glorie collo tuo. Dat sibi sal in ore: vt habeat discretionem in opere suo: et precipue locutione. In omni enim sacrificio mandabat dñs in veteri lege ponit sal: vt patet leuitici. z. c. q nullus opus virtutis esse pot sine discretionem. **¶** Tertio efficit filius spiritualis baptizantis eius et tenentis ad baptismum: s. os q teneat vel tangat cum baptizat: alio n esset. Et ipsi tenentes: si puer e: et nescit loqui: nident pro baptizando: cu interrogat credis in deum patrem omnipotentem et credo. i. dabo opera: q cum erit adultus credet: vt debet. Et cu interrogatur abrenuntias diabolo et opibus et pompis eius. Rident abrenuntio. i. opam dabo. q abrenuntiet. s. instruendo et amonendo: et regulariter debet vnus tantum esse: de cose. di. 4. Si autem o more patrie duo vel tres assumuntur: non debent sine magna causa multiplicari: nam contrahitur copaternitas spiritualis inter tenentem et eam quam tenent: et fraternitas spiritualis inter filios naturales tenentis: et eum qui tenet et copaternitas spiritualis inter parentes carnales eius qui tenetur: et eum vel eam que tenet: et coniuges eius si in coniugio est: et inter tales non pot matrimonium contrahi: et ideo non debet multiplicari: et precipue cu teneantur tales reos admonere in bonis moribus: quod tñ non faciunt. Instruebatur prius per dies de fide: cum erat adultus baptizandi: et dicitur cathecismus illa instructio. Nunc solum interrogatur de fide si credit: et respondet pro eo qui tenet: vt dictum est. Attenditur etiam

lumen significans lumen fidei: quod debet in manibus. i. operibus ostendere. **¶** Ubi etiam aduertendum: q si esset baptizatus in domo: qd fieri non debet: nisi in periculo mortis: non debet iterum baptizari. Sed si dubitaretur cum debita forma esset baptizatus: tunc sacerdos debet dicere. Si es baptizatus: non te baptizo: sed si non es baptizatus: ego te baptizo. In nomine patris et filii et s. amen: extra de baptismo. c. i.

## Quantum ad tertium

dñs. s. spūs sanctus aquas multas. s. maris fluitiorum fontium puteorum: et breuiter omnes aquas naturales: non autem artificiales ad eas sanctificandum. **¶** Ubi spūs sanctus apparuit super xpm baptizatum in specie columbe: gen. i. spūs dñi. i. spūs sanctus. s. qui est dñs: vel qui pcedit a dño sciebat sup aquas. s. baptismi ad dandum vim regeneratiuam: et per gram minorem mundum. i. hominem formandum in nouum hominem: Apparuit autem spūs sanctus in forma colube super baptismum institutum ad inuendum in baptismo. **¶** Fictionis exclusionem. **¶** Baptizati cum deo reconciliationem. **¶** Eius posita sancta conuersione. **¶** Quantum ad primum coluba e animal simplex: et dicitur felle carere. **¶** Ubi xpus mat. io. c. Estote simplices sicut colube: qd exponens hieronymus ait: babeant oēs simplicitate columbe: vt nemini. s. machinentur dolos: ideo apparuit spūs sanctus in forma columbe ad inuendum: q qui vult gram spūs sancti accipere a baptismo: oportet q accedat sine fictione et duplicitate. s. q non maneat fixus in aliquo mortali: si e adultus: non credat se accipere: vel aliqua mendana intentione accipiat: puta ad euadendum aliquam penam temporalem huiusmodi. Nam vt dicitur sap. i. Spiritus sanctus discipline effugiet fictum: et qz paruulus non potest vti fictione: cum adhuc non habeat vsum rationis: ideo semper in baptisma recipitur spiritus sanctus. **¶** Quantum ad z. columba portauit ramum viridentis oliue ad noe ad arcam: in signum q cessasset aqua diluuij: et q deus iratus contra mundum ppter peccata eius reconciliatus et placatus erat et pacatus: Gen. 8. Ideo ergo apparuit spūs sanctus in baptismo in columba: vt ostenderet omnibus: q per ipm hominem qui erat dei inimicus ppter originale vel alia reconciliatur deo: et ad arcam ecclesie reducit extra quam omnes diluuii dñationis pereunt. z. q. i. c. alienus quicumq. z. z. 4. q. i. c. qz extra. et de peni. di. 6. §. i. et in figuram huius belias transito iordane raptus est in celum in curru igneo: et ps. 4. re. z. c. quia post baptismum gra spiritus sancti qui etiam in specie ignis apparuit reconciliatus deo in celum ascendit. **¶** Quantum ad 3. coluba h. vij. proprietates naturales q signant. vij. dona. s. l. de qb. is. xi. dñ. Reges et sup eum spūs dñi spūs sapie et q recipiunt in baptismo: et secundum que baptizatus debet regere vitam suam etauerat nem. Unde illa columba que apparuit: non fuit



fantastica. i. de aere formata sed vera et non fana  
de alijs columbis iam generatis: sed dei poten-  
tia de nouo creata que facta suo officio resoluta  
est in materia preiacente: vt determinat. b. tho.  
in. 3. parte. q. 39. qui etia adaptat ipsas pprietates  
ad. 7. dona. Coluba primo habet gemitu p can-  
tu: vnde aug. Coluba a molestijs auolare cupit:  
et semper gemit. 7. q. 2. §. Sic baptizatus. per do-  
nu timoris lugeat peccata sua: timens no perdere  
gram dei: et suam amicitiam et demu hereditate.  
Coluba est aial manuetu et pium: et offerebatur  
deo in sacrificiu: vt patet leui. 5. Et signat donuz  
pietatis: quod qs est duotus ad diuinam: vt offi.  
ecclesiasticas orationes et hi. Pietas. n. e dei cul-  
tus vt dicitur de iob. Debet esse etia pius ad pxi-  
mu: ad subueniendu ne cessitibus: et copaten-  
dum et supportadu defectus eius. Un et iungi-  
tur oleo sancto baptizatus in pectore et scapulis:  
ad hoc significandu. Coluba inter grana sibi p-  
posita eligit meliora et corrupta dimittit: et cada-  
uera: vt patet de coluba emissa a noe: que no re-  
quieuit super cadauera: vt cozuus: sed ad arcam  
reueria: quia non inuenit mundu: vbi requiesce-  
ret pes eius. Debet similiter baptizatus p donuz  
scientie discernere: que sibi preponitur et occur-  
runt verba et exempla aliorum: et cogitationes in me-  
te: et bona admittere: mala aut dimittere: et si om-  
nibus credere: nec ocs imitari sed bonos: augu.  
No ois q dicit pax vobis etc. Columba habitat  
in foraminibus petre: canti. 2. c. i. edificiorum ista. lx.  
c. quasi columbe ad fenestras suas. Et p hoc no-  
tatur donuz fortitudinis: in quod quis firmatur  
meditando vulnera passionis xpi. Un dicit sps/  
sus xps spse sue. Veni columba mea in forami-  
nibus petre: canti. 2. ad meditandu vulnera passi-  
onis. petra. n. erat xps. i. ad Corin. io. c. foramina  
eius vulnera eius. Columba fouet pullos alie-  
nos: sic per donu consilij bonus fidelis d3 foue-  
re eos: qui erant alieni a deo: et filij diaboli per  
peccatu: per bona filia et exhortationes deonu  
trire. Et ipse de agedis vbi dubium occurrit: co-  
siliu querere debet: fm illud thob. 4. Consiliu  
semper a sapiente inquiri: sed sume consiliariu  
bonum. Coluba non lacerat rostro: que come-  
dit: sed integra grana sumit: sic baptizatus no de-  
bet snias bonas veritatis integre scripturarum dila-  
terare: false exponedo. hoc enim ptinet ad here-  
ticos: sed fm integram veritatem intelligere et p-  
ferre: ps. Si dormitis. i. quiescatu iter medios  
cleros. i. in medio duor testimoniorum scripture ac  
quiescendo veritati eor: penne columbe deargē-  
tate. s. eritis. i. veri fideles vni ecclesie: que ē col-  
lumba deargentata. i. erudita sacris eloquijs. De-  
mu columba residet iuxta aquas: vt ptemple  
vmbraz accipitris eaz insequentis: quod fit per  
donuz sapientie: scilicet gustando et contemplado  
diuinas pfectiones: et cum diabolus insequit eaz  
in ipam diuinam bonitatem se imergit: ad eam  
recurrendo oratione et euadit: canti. i. c. oculi tui

columbarum que resident iuxta fluentia plenissi-  
ma.

**Sermo de confirmatione. c. iij. per modum  
predicationis.**

**C**onfirma hoc deus qd operatus  
es in nobis: a templo tuo qd est in hieru-  
salem: ps. 67. Qdatus est deus in fidelibus in ba-  
ptismo infusione grē: et hoc a templo ecclesie qd  
est in supna hierusalē: que dicitur pacis visio nūc  
in spe: et demu in re cum puenitur ad eam. Po-  
stulatur g dñs: vt confirmet illam gram: quod vti-  
q fit per sacm chrisimatis. Un et ab eius effectu  
dicitur confirmatio: vnde de cose. dif. 5. c. vt ieiunij  
of. Nunq erit xpianus. s. plenarie: qui non fuerit  
epali confirmatione chrisimatus. Quātus. n. puu-  
lus p baptismum moriens vadat ad glam: et nō  
chrisimatus: nō habet illam plenitudines seu  
augumētum gratie: vñ et glorie sicut confirmatus.  
Et adultus qui ptenet hoc sacramentu suscipe  
saluari nō posset: et sic dicit nō est xpianus. ppter ea  
aut dicitur confirmatio: qz magis per hoc roboratur  
in gra: hinc raba. dicit. Nouissime a summo  
sacerdote. i. epo per manus impositionē pacitū  
datur baptizato: vt roboretur p spiritum sanctu:  
de ple. di. 5. Confirma g hoc deus etc. Ubi scien-  
dum q quadruplex est confirmatio in bono deo.  
Prima p glorificationem in celo. Secūdo  
per sanctificationem in vtero. Tercio p serua-  
tionem in mūdo. Quarto p chrisimatores ab  
epo. Cum quis moriens ascendit in celū. s. bñ  
purgatus ab oi macula peccati et debito: ita p-  
firmit: q nullo mō cadere pōt etiā in peccatu veni-  
ale: vñ of de conse. di. 5. Spūs sanctus q post  
baptismu cū acquisita innocētia puenit ad mor-  
te: pfirmat morte: quia aia nō pōt peccare post  
mortē. Per sanctificationem in vtero vt dicunt  
docto. b. tho. et ceteri in. 4. hic recipit robur grē  
sanctificatus: vt in vita nō possit peccare morta-  
liter: qd est pprie cadere: sicut fuerūt confirmati  
iere. i. c. et Jo. baptista q dicere poterat illud  
ps. in te pfirmatus sū ex vtero: ps. 70. Et virgo  
maria de qua canit ecclia. Confirmatum est cor  
virginis.

## Per conseruationem

confirmationis: q deus pseruet aliquem in gra sua.  
Nā vt dicit aug. Quibusdā deus dat gram: qui-  
bus nō dat pseuerantiā: ipsi tñ sunt in causa huius  
defectus: de hac cōfirmatione dicitur. Confir-  
mata est super nos misericordia tua: ps. 101. scili-  
cet grē qua a miserijs peccatorum liberaasti.

## De vltima que est per

sacm speciale: de hoc intelligit illud. Spū prin-  
cipali pfirmamē: ps. 50. Dicitur aut spūs pñcipa-  
lis: qui dat in isto sacramento: quia cum sint mul-  
ti spiritus: vt angelicus et humanus etc. spiritus.  
scz est principalis: vel etiam principalis dicitur:



quia hic in confirmatione ad plenitudinem spiritus datur: ut de conse. di. 5. c. spiritus sanctus. Unde et apostoli cum fuerunt a christo confirmati seu chrismati: quod fuit in die pentecostes: dicuntur repleti spiritu sancto. Nam et si prius haberent gratiam: non tamen in illa plenitudinem: ut enim dicit magister sen. in. 4. Deus non alligauit potentiam suam sacramentis quin et per modos alios sibi placitos possit conferre gratiam suam. Quod ergo alijs confert gratiam secundum legem communem: per sacramentum confirmationis: hoc apostolis contulit sine eo. plenitudine spiritus sancti: fecit tamen super eos apparere aliquid correspondens materie chrismatis. scilicet linguas igneas. Chrisma enim conficitur ex oleo et balsamo. Et oleum quod est nutritiuum ignis correspondet igni: lingue autem que apparuerunt correspondent balsamo: quod est valde odoriferum. Nam per linguam predicando diffusus est odor suavis doctrine fidei: apostolus. 2. ad corin. 2. c. christi bonus odor sumus in omni loco: unde in festo pentecostes in quo coeter etiam datur istud sacramentum: cantatur hoc sepe. Confirmatio hoc deus. Dicitur quis confirmari vel roborari tripliciter. Per iuramentum confirmationis. Per armorum additionem. Per membrorum vigorizationem. Cum quis eligitur ad aliquam dignitatem: acquiritur ei ius ad rem illam: sed cum a superiore confirmatur: firmatur sibi magis illud ius: ut non ita de facili possit sibi auferri: sicut dicitur de salomone rege: quod eo confirmato in regno regnum ei adhaesit fortius: ad propositum: per baptismum assumitur quis spiritualiter ad dignitates regiam et sacerdotalem: ut se virtutibus regat: non passionibus et ut spirituales hostias orationum et bonorum operum deo offerat. Unde. i. pe. 2. c. dicitur omnibus baptizatis. Vos estis gens electum et regale sacerdotium: gens sancta populus acquisitionis: et acquiritur ei ius ad omnia sacramenta: ut admittatur ad ea: sed per confirmationis sacramentum magis firmatur sibi illud ius. Non enim est decens et congruum: ut baptizatus non confirmatus admittatur ad sacramenta: et precipue ordinis: sicut confirmatus: et sicut confirmatio ad dignitatem fit per pontificem: ita et collatio huius sacramenti: nec potest per alium dari. Et in hoc ostenditur excellentia huius sacri ad alia: quia omnia possunt dari per sacerdotem etiam sacri ordinis quatuor. scilicet ad minores ordines: quia per abbates possunt dari: sed istud solum per episcopos. Unde eusebius papa de conse. di. 5. ait manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum: quod ab alijs perfici non potest nisi a summis sacerdotibus. Nec tempore apostolorum ab alijs quam ab apostolis legitur: aut scitur esse peractum: hoc ibi dicitur. n. actuum. 8. c. quod cum samaria receperat verbum dei. scilicet credere in christum: miserunt ad eos petrum et iohannem: qui. scilicet erant episcopi et principales. Et cum iam essent baptizati imposuerunt manus super eos: per hunc modum confirmantes: et tunc acceperunt spiritum

sanctum. scilicet in linguis igneis: cum magna plenitudine. Unde et istud sacrum dicitur et manus impositio: ut patet in dicto. c. Sed aduertendum quod si quis renuntiasset iuri suo alicuius dignitatis: confirmatio nihil vel modicum sibi valeret: nisi sibi ius redderet. Sic in proposito qui renunciat gratie baptismali quod sit per mortale commissum: postea accedens ad confirmationem cum eo non confirmaretur in gratia nec augetur sibi gratia: quin imo mortaliter peccaret: et magis debilitaretur in anima: quam si characterem recipere indelibilem. Et hoc nisi restitueret sibi prius gratia amissa: quod non fit nisi per penitentiam: et ideo dicitur de conse. di. 5. ut ieiuni. ad confirmationem eant perfecte etatis. id est illi qui habent usum rationis: et monentur confessionem prius facere: ut mundi donum spiritus sancti accipere valeant: supple statimur. Confirma hoc deus. etc. ut sic confirmatus de hierusalem militanti ascendat ad triumphantem.

Secundo confirmatur quis per armorum appositionem. Quauis enim aliquis sit fortis corpore: si cum hoc addatur sibi arma: sicut fit militi: cum accedit ad bellum: inde confirmatur et magis roboratur per baptismum aut recipit quis gratiam vigorantem cum ad bene agendum. Sed per chrismationem recipit maiorem robur spirituale ad pugnandum per fidem: ut non terreatur nec erubescat publice fidem christi profiteri: unde petrus apostolus qui ad vocem unius ancille ita timuit quod christum negauit: mat. 26. et lu. 22. c. Et ipse cum alijs apostolis quibus gratiam haberent: et essent baptizati: ut dicit augustinus. tamen stabant clausi in domo propter metum iudeorum. Postquam fuerunt confirmati in die pentecostes: ita fuerunt roborati: quod exeuntes domum ceperunt publice predicare magnalia dei: et sine aliquo timore fidem christi: et quantumcumque fierent eis iniurie: et flagellarent: non dimittebant: quin publice fateri carent. Unde christus dixerat eis. Sedete in ciuitate usque induamini virtute ex alto. id est armis fortitudinis. scilicet lu. vlti. c. Et in signum huius datur inunctio chrismatis in fronte quod est locus patens: qui non absconditur: et insignitur in fronte signo crucis: sicut miles signo ducis: quod debet esse euidentis et manifestus: et propter propinquitatem imaginationis ad frontem: spiritus a corde directe ad frontem ascendunt: secundum theodorum in 3. parte. q. 72. Et ibi apparere primo signa timoris et erubescencie. nam timentes palefunt: verecundantes rubescunt. Armatur ergo signo crucis per episcopum in fratre: et inungitur sicut et pugiles antiquitus inungebantur: ad hoc: ut tanquam fortis miles christi factus non timeat nec erubescat publice christum fateri. In huius figuram dauid inunctus a samuele filians cum goliath terribili gigante preualuit contra eum in funda et lapide occidit. id est reg. i. 6. quod inunctus chrismate: cum lapide fortitudinis et funda humilitatis: ut. scilicet non a se sed a deo recognoscat virtutem suam. Unde domine fortitudo mea. id est cum fortitudinis mee: deiciat diabolum et mundum cum suis terroribus: unde melchisedech papa. Quia in mundo tota etate victurus inter visibiles hostes et pericula



nobis gradiendum est: in baptismo regeneramur ad vitam: post baptismum confirmamur ad pugnam. In baptismo abluiamur: post baptismum roboramur. Et quis continuo transitoris sufficit regenerationis baptisma: victuris tamen sunt necessaria confirmationis insignia. Regeneratio per se saluat mox in pace beati seculi recipiendos: confirmatio armat et instruit ad agones mundi. hec ad prelia refertandos. hec ille: de conse. di. 5. spiritus sanctus. Confirma ergo hoc deus. Et eo confirmatur quis: et roboratur per membrorum fortificationem: cum puer nascitur uiuit utique: sed multum est debilis: nec ad opera aptus aduultor. Ex sensibilibus autem et corporalibus diuenire possumus in noticiam spiritualium per similitudines eorum. Nascitur enim homo in esse spirituali per baptismum et uiuit utique: sed adhuc est quasi debilis in vita spirituali: ut apostolus petrus in prima canonica sua. c. 2. baptizatis ait. Quasi modo geniti rationabiles sine dolo: lac concupiscite: ut in salutem crescatis. Sed per confirmationem vel chrismationem confirmatur quasi pueniens per hoc ad etatem robustam: ut possit bellare et fortia agere. Ubi et debilis accedens baptizandus ad hoc debet sustentari ab alio: qui tamen debet esse ipse christifinatus. Nam debilis non est idoneus ad sustentandum debilem: ne ambo simul cadant: et ex ista tentione contrahitur parentela spiritualis: eo modo quo in baptismo: que impedit matrimonium: ut habes supra in precedenti. c. 2. tit. 1. c. de cognatione spirituali. et de hac roboratione spirituali et perfectione gratie huius sacramenti dicit rabanus. Inunctione in summitate verticis: que fit per sacerdotem: significatur spiritus sancti descensio: ad habitationem deo consecrandam. Inunctione uero que fit per pontificem in fronte: eiusdem spiritus sancti septiformis gratia: cum omni plenitudine sanctitatis et scientie et virtutis venire in homine declaratur: de conse. di. 5. c. nouissime. Unde et fasciolum quod s. frons inuncta ob reuerentiam post exsensionem ligatur: debet tenere saltem per diem: sed per septem dies manere: ut non lauet sibi caput ad significandum gratie septiformis receptionem. roboratur ergo virtus id est potentia rationalis sacramento confirmationis: ne circumscribatur omni uero doctrine: ne cedat argumentis hereticorum: unde dicit urbanus papa de conse. di. 5. omnes fideles post baptismum debent recipere manus impositionem: ut pleni christiani inueniantur: quia cum spiritus sanctus cordi infunditur: cor fidele ad prudentiam et constantiam dilatatur: roboratur virtus irascibilis: ne facile vulneretur obprobriis iniurijs et tormentis: que multa antiquitus irrogabantur christianis ab infidelibus pro ueritate fidei: nunc autem pro ueritate iusticie et uite christiane roboratur et virtus concupiscibilis: ne cedat illicitis amoribus et prauis desiderijs. Confirma ergo deus quod operatus es in nobis: ut perseuerantes in hoc robore supernam iherusalem ascendamus.

Sermo de sacramento eucharistie. c. iij.

## Memoriam fecit mirabilia

mirabilia suorum misericordis et miserator dominus escam dedit timentibus se: ps. 110. **N**o loquitur ps. de esca corporali communi: quia hanc dedit non solum timentibus se: sed et iumentis dat escam ipsorum. i. bestialiter uiuentibus et pullis coruorum inuocantibus eum: ut dicitur ps. 146. Et cum hoc sit uisatissimum non posuisset propheta hoc in ps. tanquam quod singulare: sed et de esca manne data patribus in deserto non uidetur etiam proprie intelligendum: cum bonis et malis fuerit datum certo tempore. s. 4. annorum: et non memoria preteritorum fuerit mirabile: sed figura futurorum. s. huiusmodi magni sacrificij. Reuera inquit ambrosius in li. de sacramentis. Mirabile fuit quod manna pluuit dominus patribus in deserto qui quotidiano pascebantur celi alimento. Sed si illud quod miraris ymbra est: quanto magis illud cuius est ymbra. s. mirandum. de conse. di. 2. **S**ed esca eucharistie loquitur: quod est maximum miraculorum ab eo factorum. Memoria ergo fecit et cetera: cum dedit escam sacramentalem et cetera: ubi tria notanda. Primo sacramenti excellentia: ubi memoria fecit misericordiam suam. Secundo conferentis nimia beniuolentia: ubi misericordia eius. Tercio assumentis idonea conscientia: ubi timentibus se.

## Quantum ad primum

certum est: quod istud est excellentissimum sacrum: et omnia alia ordinant ad ipsum: vel perficiuntur per ipsum: nec quod preciosius habemus in hoc mundo. Quid enim melius corpe et sanguine domini nostri iesu christi. multi. q. d. nihil. et de ple. di. 2. nihil dicitur sic. Nihil in sacrificij maius esse potest: nec ulla oblatio maior reperitur. Et cum mirabilia sint opera dei omnia: tria sunt preciosa: et ualde stupenda. Opus creatiois. Opus redemptionis. Opus glorificationis.

## Horum omnium mirabilia

fecit memoria et repetitiones in uenerabili sacro. Quod mirabile est: quod cum nil esset: nisi deus sua omnipotenti uirtute: mundum et que in eo sunt creauit ex nihilo. Natura quidem et ars nil opatur nisi ex preexistente materia ei: quod fit: et ei ex quo opus fit. Nam cum aial mortis corrupta forma substantiali aialitatis vel sepata: si et aial rationalis: remanet materia eius: quod prius erat sub forma aialitatis et forme substantialis quam suscipit cadaueris. Et cum cadauer per consumptionem conuertitur in terram: adhuc remanet materia eius sub forma terre: sic in artificialibus. Nam cum faber ex ferro facit cultellum: materia ferri quam erat prius sub forma uirge: ipsa materia ferri postea reperitur sub forma cultelli. Et cetera quam prius erat sub forma massae: facta ex ea imagine reperitur sub forma hominis seu figura. Non sic autem deus creauit mundum: sed nulla preexistente



materia omnia fecit virtute sua in materia et forma substantiali sua subito: et sic nulla ibi fuit materia communis ex qua res facte sunt: et eis que facte sunt. Sed ut dicitur puerb. 18. c. Qui vivit in eternum creavit omnia simul. In materia et forma substantiali secundum angustinum: sic in isto mirabili sacramento: non est aliqua materia communis que ante consecrationem sit sub forma substantiali panis et vini: et post consecrationem sub substantiali forma corporis christi. Sed totum transit in totum: materia cum forma substantiali panis et vini transit in materiam et formam substantialem corporis christi. Quomodo autem convertitur: deus operatur: ps. 71. Benedictus dominus deus qui fecit mirabilia magna solus. Ita autem est hoc mirabile: ut ne oculus intellectus angelici absque lumine glorie hoc possit intueri: quomodo christus sit in sacramento. Remanent autem accidentia panis et vini. i. color figura sapor et huiusmodi: mirabiliter sustentata sine subiecto. Secundo opus valde mirabile est opus redemptionis nostre. Ad enim usus non obtinuit: natura nesciuit: ignoravit ratio: mens non capit humana: pavet celum: stupet terra: et omnis creatura miratur: etiam celestis: hoc marie nuntiatus est: in maria impletum est per christum. Nam dicente ea quinquaginta verba. I. fiat mihi secundum verbum tuum: subito totus christus cum carne anima et deitate in ventre suo fuit: sic dicente sacerdote. v. verba consecrationis. hoc est. n. c. m. totus christus in carne et anima et deitate est in sacramento. Processus quoque eius mirabilis conversationis et passionis in isto venerabili sacramento habetur: memoria et figura in materia eius: que est panis et vinum. Nam granum tritici cui se christus comparavit: et ex quo fit materia eius: nascitur quidem de terra inceptibiliter incisa remanente: ortum tritici cum est parvulum sarculatur ad remouendas malas herbas: ne fructum impediatur: et aliquantulum de eo absciditur sic christus parvulus circumcisus est ad remouendas malas herbas suspicionum et excitationum contra eum: quod non receperunt eum ut messiam: quia non erat circumcisus: et de carne eius aliquid abscisum est. Crescens fructum ad suam perfectionem subiicitur calozibus pluuiis grandinibus et ventis. Et christus ad etatem perfectam veniens: cum hominibus conversatus calozes inuidie passus est a scribis et phariseis: pluuias detractionum grandines comminationum et lapidationis ventosque contumeliarum. Capitur fructum de terra: et ligatur: et ad areas deportatum verberatur: et christus captus in orto a iudeis et ligatus adductus coram anna et caipha et pilato percutitur: et asperime flagellatur. Voluit fructum: ut totum contritum inde fiat panis ad ignem decoctus. Et christus totus confringitur in manibus et pedibus cum clavis et extensione violenta membrorum in cruce. Sicque coquitur in cinere humiliationis: et sume confusionis igne ardentissime charitatis: ut fiat nobis subcinericius panis sacramentalis: in cuius fortitudine figurate am-

bulant helias usque ad motem dei. s. Reg. 19. quod etiam mirabilis fuit et figura huius sacamenti. Et sic patet quod hoc sacramentum est memoria incarnationis: et passionis christi. que mirabilia valde sunt. Tertio opus mirabile est opus glorificationis: unde et de malis dicitur sapientie. s. c. g. videte ipsi sanctos in gloria mirabuntur in subuersione in sperate salutis dicentes. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei: et inter sanctos sors illorum est. Arte mirabilis est: quod mortalis creatura finite virtutis promouetur ad tantam dignitatem: ut unatur cum deo in summe virtutis per claram cognitionem et dilectionem et perfectissimam ac fructualem continuationem: huius rei mirabilis est memoria. i. figura usus ipsius: unde in oratione festi corporis christi dicit. Fac nos quesumus domine diuinitatis tue sempiterna fructione repleti: quam temporalis perceptio figurat. Nam ex sacramento sumpto per modum cibi hoc euenit: ut spiritus sacramenti. i. panis et vini conuertatur in summentem: et sic ununtur cum eo: quia retinent virtutem nutrimenti: et anima etiam deuote sumens per actuale deuotionem et delectationem spiritualis gustus magis vnitur cum eo: qui deus est infinitus existens in ipso sacramento. Ex vi enim sacramenti est ibi corpus christi: sed ex naturali concomitantia: quia ita consecratur: et sumitur sicut nunc est: sicut totus est simul cum carne anima et diuinitate. Ad huiusmodi enim figuram facit illud mirabile de ligno vite in medio paradisi cuius usus vitam conseruabat seu vigorabat: ut perpetuaretur in vita generis. Qui enim manducabat hunc panem: vivebat in eternum vnus cum deo eterno per gratiam et postea per gloriam. De duodecim mirabilibus que considerantur in hoc sacramento supra virtute naturalis: habes infra de sacramento eucharistie. De duodecim alijs mirabilibus que notat Io. an. habes in cle. Si dominum de re. et re. san. in glo. Quam ad. z. s. confitentis hoc sacramentum nimia benignolentia et deuotio ostenditur cum dicitur. Misericors et misericors dominus escam dedit. Misericors in affectu non quidem per passionem doloris: sed per bonitatem dilectionis. Misericors in affectu subueniens miserijs nostris: dominus prouidens largiter seruis suis escam dedit: non aliam intedit exprimere: nisi seipsum panem viuum qui de celo descendit. Prestat se nobis dominus: ait Chrys. Palpare comedere et amplecti. Dicit enim can. s. Comedite amici: bibite et inebriamini carissimi. Comedite inquit: hoc est corpus meum. Bibite ex hoc omnes: hic est enim calix sanguinis mei etc. Lu. 22. Et quomodo potest maiorem benignolentiam et amorem ad nos ostendere quam dare seipsum nobis in cibum: ut vnum efficiamur cum eo? Cum omnia sacramenta dentur nobis sub rebus sensibilibus: in nulla sensatione vnitur obiectum sensibile cuius sensu seu sententia: ut vnum efficiatur cum eo: nisi per gustum sensum esum. Nam cum videmus obiectum quod videtur non sit vnum cum

seuente



videre: quia species multiplicata vltq; ad oculos  
vniatur: nec quod tangitur: odoratur vel audit:  
fit vnum cum sentiente. Sed cibus qui sumitur  
per gustum: realiter vniatur: et fit vnum cum gu-  
stante conuersus per nutrimentum ex eo in ipsum:  
Sic christus in alijs sacramentis non vniatur per se  
ipsum: sed per effluxum gratie ab eis. Sed realiter  
existens in hoc sacramento per seipsum nobis vni-  
tur: et ideo per modum cibi et potus nobis offertur:  
sicut cibus cum cibato fit vnum per conuersionem vnius  
in alterum. Verum quia nobilior trahit ad se igno-  
bilior: quia homo est nobilior cibo naturali: quem  
sumit: ideo trahit ad se: et conuertit in se cibum: sed  
cibus iste sacramentalis: quia nobilior est sumen-  
te: omnis scilicet iesus christus: ideo ipse cibus. i. christus conuer-  
tit ad se cibatum: et vniatur: ut dicat cum apostolo. Vi-  
uo ego iam non ego: vivit vero in me christus: ad ga-  
la. 2. c. hinc augustinus in li. confessionum dicit sibi a domino  
dictum. Cresce et manducabis me. in sacramen-  
to: nec tu me mutabis in te sicut cibum carnis tue  
sed tu mutaberis in me. Idem super Jo. O sacra-  
menti pietatis: o signum unitatis: o vinculum cha-  
ritatis. Hanc etiam unionem signat aqua in calice  
mixta cum vino: unde dicitur de conse. di. 2. cum om-  
ne. Sum in calice aqua vino misceatur: christo popu-  
lus adunatur: et credentium plebs in quem credi-  
dit copulatur et coniungitur: que commixtio separari  
non potest: quia nec christus ab ecclesia: hoc igitur fi-  
gnat talis commixtio. Nam aque multe sunt popu-  
li multi: dicitur in apoc. significatiue. Ex hoc au-  
tem percipi potest utilitas perceptionis ex simili-  
tudine effectus esse corporalis. ex cibo enim seu  
esca sumpta reparatur vigor perditus. calor. n.  
naturalis consumit humidum radicale: sed per cibum  
restauratur: sic calor concupiscentie habitualis in actu  
exiens vitij et reiterationibus et cum occupationi-  
bus mundi paulatim consumit humidum gratie: in  
quo consistit vita aeterna. Sed per cibum hunc sacramen-  
talem restauratur vigor et feruor gratie: et peccata  
relaxantur per cibum homo augetur: cum est in sta-  
tu augmenti. Et ideo pueri indigent frequenti ci-  
bo ut augeantur. Et quia semper sumus in via in  
aptitudine augmenti spiritualis: ideo frequenter su-  
mere debemus: ut augeamur in virtutibus. per  
cibum homo fortificatur: contra labores impingua-  
tur delectatur in gustu: sic spiritualiter ex cibo sacra-  
mentali: unde b. Tho. in officio corporis christi. O  
admirandum conuiuium salutiferum et omni suauitate  
repletum: in quo christus nobis proponitur sumendus  
verus deus. Nullum est eo salubrius: quo pecca-  
ta purgantur: virtutes augentur: et omnium carisma-  
tum gratia mens impinguatur: unde dicitur gen.  
penultimo. Pinguis panis asser qui interpretatur  
beatitudo: prebebit delicias regibus. i. ratione se  
regentibus. Et in huius figuram dicitur de manna  
quod non fuit datus nisi transito mari rubro designa-  
te baptismum: quod non datur nisi baptizatis: quod  
habebat saporem suauitatis: sap. 16. fin tamen dispo-  
sitiones fecit memoriam in isto sacramento quo ad

effectus eius mirabilia suorum. i. miraculorum: quia  
per hoc ceci illuminantur: ut clarius. s. videatur per  
fidem. Claudus erigitur in affectu ut recte ince-  
dat. Surdi audiunt proprio ad obediendum.  
Leprosi mundantur in anima a reatu leprore pecca-  
ti. Demonio vexati liberantur a reiterationibus co-  
rum. Paralyti roborantur ad opera ardua. Sebru-  
cantes curantur a calore luxurie: mortui resur-  
gunt a peccatis. unde et augustinus dicit quod non deficit man-  
ducatus sed mortuos viuificat: quo. s. ad ea que  
quis ignorat non ponendo obstaculum. Demo-  
niam igitur fecit dominus mirabilia suorum. Quan-  
tum ad tertium notatur quomodo debite sumen-  
tur: et cum bona conscientia: ubi timentibus se timo-  
re. s. filiali. Qui enim timet deum ait salo. nihil negli-  
git: eccle. 7. c. scilicet eorum que debet facere. Tunc eni-  
talis: ut bonus filius omnes defectum ne patri-  
sui incurrat offensam: et inde perdat gratiam. Talis  
igitur non negligit obseruare: quod apostolus ait  
i. corin. ii. Probet autem se ipsum homo: et sic de pa-  
ne illo edat. i. examinet conscientiam suam: si est co-  
ntritus et confessus de omnibus peccatis precipue  
mortalibus: quia ut ibi dicitur. Qui manducat et  
bibit indigne. i. non cum pura conscientia sed ma-  
culata peccatis: iudicium sibi manducat et bibit. i.  
ad sui iudicium et augmentum damnationis acci-  
pit. Dedit quidem deus escam istam sacramenta-  
lem timentibus se instituit ut cum amore filiali et  
reuerentiali accederetur ad eam. Sed non sunt  
sacerdoti peccata occulta cordium nota: et in di-  
spositiones mentium peccata etiam sibi nota non  
alijs debet manifestari: ideo datur omnibus sacra-  
mentalis esca ista: nisi peccatum sit notorium: ut  
publicus usurarius et notorius concubinaris et  
huiusmodi. Sed mors est malis vita bonis. Si-  
cut palato non sano pena est panis et nocivus: quia  
sanis est suavis: unde in ps. dicitur. Manducauerunt  
et adorauerunt. s. escam sacramentalem: que adora-  
tur ut verus deus: cum manducatur: deus pingues-  
cit. i. peccatores abundantes in vitij et terrenis  
desiderijs: et in conspectu eius cadent in peccatum  
scilicet gravissimum: unde dicit augustinus super ps. Non  
prohibeat dispensator domini. i. sacerdos peccatores  
manducare mensam domini: qui. s. non sunt no-  
torij: sed exactorem moueat timere. ne. s. ut iuda  
indigne coicatum introeat in eum sathanas. De-  
dit timentibus se: qui timet deum faciet bona  
eccle. 24. c. que. s. requiruntur ad salutem et debi-  
tum cultum diuinum: et quia in corpore eius per  
comunionem habet quiescere corpus christi ut in sepul-  
chro: conatur facere illa bona que significant in  
sepulchro christi. Sepulchrum illud ista habet finem euangelistas:  
ut patet mat. et lu. penultimo. et Jo. 19. In  
eo fuerunt cum corpore christi. Virga et aloes et  
lintheamina munda et sudarium. Exsum erat in  
petra et saxum magnum ad hostium eius signatum  
clausum sigillo summi sacerdotis: munitum cu-  
stodibus: nouum in quo nodum quisque posuit fue-  
rat. Quis ibi erat: et in monte caluaria prope hiero-



rusalem: et ioseph eius dominus erat. Ex quibus  
circumstantiis notantur. i. bona: que facere debz  
qui timet deum: vt sit dignum xpi sepulchrum  
in comunione. **¶** Primo sit in eo myrrha mor-  
tificationis sensu et passionum. Non enim acce-  
dere debet cu distractione sensu. **¶** Vltus auditus  
et huiusmodi: nec cum passionibus ire vindicte  
et huiusmodi. **¶** Sed vt ait apostolus ad collo. 3. c.  
**¶** Mortificate membra vestra que sunt super ter-  
ram. **¶** Assit et aloes amarum contritio peccatoru  
commissorum fm illud **¶** Job. 3. Anteqz comedam  
suspiro: et quasi inundantis aque. f. lachrymarum  
sic rugatus meus. f. doloris. **¶** Sint lintheamia mu-  
da anime et corporis per castitatem: etia ab actu  
coniugali. **¶** Unde non nisi mundis a mulieribus  
dedit ab imalec sacerdos panes ppositionis ede-  
dos: dauid et socijs. i. reg. 21. c. hec etiam dicitur o  
confe. di. z. c. omnis homo. **¶** Sit et sudarius qd  
faciem corporis tegebat. f. humilitatis que coo-  
perit faciem bone conuersationis: ne videatur  
ab hominibus et euanescat. **¶** Unde cum centurio  
ne reputans se indignum dicat. Domine non suz  
dignus vt intres sub tectum meum: mat. 8. c. ta-  
men cum hoc vt zacheus et si publicanus: tamen  
paruulus et humilis recipiat eu affectuose in do-  
mum suam. **¶** Sit petra fortissima in tentationi-  
bus: magnum saxum aduoluatur ad os sepulchri  
id est firmum ppositum non reciduum. **¶** Po-  
tius debet quis omnia mala sustinere: qz pecca-  
to sentire inquit aug. 32. q. 5. ita ne. **¶** Sit signa-  
tum sigillo summi sacerdotis. xpi annulo. f. fidei:  
vt non vacillet vel dubitet de veritate eius: ciril-  
lus. **¶** Non dubites sz potius suscipe verba salua-  
toris: qui cum sit veritas no mentit dicens. **¶** Hoc  
est corpus meum. **¶** Sit nouum vt nil cibi vel po-  
tus sit post mediam noctem positu in stomacho:  
nec medicina nec aqua: de pse. di. z. liquido. **¶** Spi-  
ritualiter nullum cadauer mortalis peccati sit in  
mente: leo papa. **¶** Nullus malignus accedat: nul-  
lus fuscato aio: nec insidie mte pdant: pura igit  
sit mes: pura conscia: qz et sacrificiu puru est. **¶** Ap-  
ponatur in futurz custodia rationis sumpto sacra-  
mento: ne dormitando negligentia furtim aufe-  
ratur xpi corpus. i. gratia saluatoris fm illud p-  
uerb. 3. **¶** Omni custodia custodi cor tuum. **¶** Sit  
mens ortus conclusus: in quo non ponuntur fa-  
gus et quercus: que pducunt fructus pro bestijs.  
**¶** Sz flores rosarum lilia conuallium: viole et her-  
be odorifere: vt persa et huiusmodi arbores sua-  
ues fructus ferentes. **¶** Sic in tali mente ruminen-  
tur exempla martyrum confessoru virginum et  
huiusmodi sunt flores: sint et herbe sanctarum le-  
ctionum et verborum et fructus bonorum ope-  
z sic dicere poterit illud canti. **¶** Descendit dilectus  
meus in ortu suum: vt comedat fructum pomo-  
rum suoz: sit iuxta motem caluarie locum. f. pas-  
sionis et permaxime meditetur tunc xpi passionē  
**¶** Aug. quia in morte domini liberati sumus: hui-  
us rei memores esse debemus prope hierusalem:

sic que interpretatur visio pacis: et etiam aliqua-  
do contemplantur supernam patriam in qua pfe-  
ctius anima cum xpo vnitur et pascitur: vn **¶** Am-  
bro. **¶** Manducat te angelus pleno ore in patria.  
perfecte fruendo: manducet te homo in via pro  
modulo suo: tali recreatus viatico. **¶** Ioseph q  
interpretatur augmentum: est illud monumentu  
quia semper intendat crescere in virtutibus iux-  
ta illud. 83. ps. **¶** Bunt de virtute in virtutem et  
cetera. **¶** Dedit quoqz escam ista timentibus: quia  
cum timore maxime reuerentie debet accedi ad  
ipsum. **¶** Unde eusebius in sen. cum ad reuerendu  
altare cibis spualibus faciendus ascendit: sacru  
dei tui corpus et sanguinem fide respice: honore  
mirare: mente continge: cordis manu suscipe:  
et maxime toto haustu interioris hominis assu-  
me: de conse. di. z. quia corpus. et ps. 5. **¶** Adorabo  
ad templum sanctum tuum in timore tuo salis  
reuerentiali: et sic erit sepulchrum eius gloriofum  
vt dicitur isaie. 43. c. **¶** Et sicut xps reuixit a mor-  
tuis per gloriam patris: ita per ipsum resurgem  
ad supernam gloriam: quia qui manducat hunc  
panem viuet in eternum: **¶** Ioan. 6. c. **¶** Manduca-  
re est viuens creature: sic viuens vita gratie: p  
hoc sacramentum sumptus viuet vita glorie. **¶** De  
conditionibus etiam que requiruntur ad debita  
sumptionem: habes supra in prima parte tituli.  
lege mosaica. c. de cerimonialibus. **¶** Ubi agitur o  
modo edendi agnu paschale: quod figurat istud  
sacramentum.

**¶** Alius sermo de sacramento eucharistie capi-  
tulum quantum.

**E**rit firmamentuz  
in terra in summis montium super extol-  
letur super libanum fructus eius et florebit de ci-  
uitate sicut fenem terre: ps. 71. **¶** Immenza diuine  
largitatis beneficia exhibita populo xpiano ine-  
stimabilem ei conferut dignitatem. **¶** Neqz enim  
est: aut aliquando fuit tam grandis natio: que ba-  
beat deos appropinquantes sibi: sicut deus no-  
ster adest nobis. **¶** Unigenitus siquidem dei filius  
diuinitatis sue volens nos esse participes nostra  
naturam assumpsit: vt homines deos faceret fa-  
ctus homo. **¶** Insuper quod de nostro assumpsit:  
totum nobis contulit ad salutem. na corpus suu  
in ara crucis obtulit deo patri: sanguinem suu su-  
dit in precium nostre redemptionis. **¶** Et vt tanti  
beneficii iugis in nobis maneret memoria: cor-  
pus suum et sanguinem sub specie panis et vini sa-  
mendum fidelibus dereliquit: hec tho. in officio  
Quia enim corpus assumptu ablaturus erat ab  
hominibus: et illaturus fideribus: inquit euseb-  
nicenus. **¶** Necesse fuit vt die cene illud nobis co-  
secraret: vt iugiter coleretur per mysteriu: quod  
semel offerebatur in precium: de cose. di. z. quia  
corpus. et de hoc sacro loquitur ps. 2. si multum



obscure erit firmamentum. et. ubi tria not ps.

**P**rimo deitatem sub panis specie latentem: ibi erit firmamentum. **S**ecundo utilitatem hominis cum deuotione sequentem: ubi super ex tollitur sup libanum. **T**ertio venerabilitatem plebis eucharistie assistentem: ubi florebit de ciuitate. **P**ro declaratione primi est sciendum: quod ubi nostra translatio habet: erit firmamentum alia habet: erit panis triticus: et sic per vtrancq habetur et materia sacramenti: que est panis triticus: cuius species remanet post consecrationem conuersa substantia. **U**bi etiam dicitur panis Jo. 6. Panis quem ego dabo caro est mundi vita. habetur etiam quod sub eo latet. scilicet diuinitas: que dicitur firmamentum ps. 18. firmamentum est dominus omnibus. Omnia enim sustentat naturaliter et uos electos spiritualiter. Montes hic intelliguntur sacerdotes: quia a vallibus vitiorum debent esse eleuati: et in altum versus celum per contemplationem et celestem conuersationem erecti. **S**umum corpus: est caput eorum. **E**rit ergo panis triticus qui est firmamentum in summis montium: qui est corpus christi in quo est deitas sub specie panis tritici in summis montium. id est super capita sacerdotum: quod vtiq sit: quoniam ipsum consecratum populo ostendit eleuando: et hoc in terra. id est in mundo isto. **N**am in celo clare intuetur non sub aliquo velamine: sed in terra in qua anima nostra habet velamen operam corporis: non potest clare intueri sed sub velamine: et in isto sacram. totum sub specie panis et vini: sed realiter est ibi totus christus: corpus eius ex vi sacramenti: et naturali aut concomitantia et sanguis et anima et diuinitas: quia in ista non possunt ab invicem separari. **U**nde hilarius in li. de trinitate de conse. di. 2. c. quia corpus. de veritate carnis et sanguinis non est relictus ambigendi locus: quia ipsius domini perfectione caro eius vere est cibus: et sanguis eius vere est potus. **R**ecdat ergo omne infidelitatis ambiguitas: quia qui dator est numeris: ipse etiam testis est veritatis dicens: hoc est corpus meum: lu. 22. **E**t ut dicit enlebus nicens: de conse. di. 2. quia corpus. **N**ouum tibi et impossibile esse non debet: quod in christi substantia terrena et mortalia conuertuntur. scilicet panis et vinum. **A**d quod ostendendum. scilicet non esse impossibile ut incredibile talem conuersionem: induci possit exempla scilicet. **O**perantis nature. **N**arrantis scripture. **M**onstrantis figure. **V**idemus per viam nature substantiam vnius rei mutari in aliam. **N**am cum homo comedat panem: et vinum bibat: per digestionem factus panis conuertitur in carnem: et vinum in sanguinem: istud clare patet: comedit mulier pregnant: et cibus eius digestus conuertitur per partem in carnem et sanguinem et ossa eius quem habet in utero. **N**arratur a naturali bus: quod in bibernia sit quidam locus: in quem si ponatur lignum pars illa que tangit terram: in fundo loci conuertitur in ferrum: que in aqua in paleas conuertitur: que extra aquam lignum remanet.

**S**i igitur natura operatur talem mutationem in aliam: quanto magis auctor nature hoc potest agere: qui hanc conuersionem facit: quomodo conuertitur deus operatur: qui vtiq plus potest operari quam intellectus noster intelligere. **E**tenim auicenna. **E**x sacra scriptura que mentiri non nouit agere deis etiam approbata. **L**egimus in veteri testamento multas mutationes factas de vna re in aliam. **N**am virga moysi ad iussu dei versa est in colubrum. **E**t iterum moyses de mando dei colubrum per candam accipiens conuersus est in virgam. **E**xodi. 4. c. helias propheta ignem de celo fecit descendere. 4. reg. i. c. **N**unquid non preternaturam est: quod petra durissima percussa virga moysi darz copiosissimam aquam: num. 20. c. **A**que egypti nonne ad verbum moysi conuersae sunt in sanguinem: **E**xo. i. 4. c. **O**mnia ista exempla et plura alia posuit ambrosius ad hoc probandum: de conse. di. 2. reuerentia. ubi potest videre: omnia ista sunt preter naturam. **S**i ergo sancti viri verbo suo fecerunt mutare naturas rerum et conuersionem earum. **N**onne magis christus dominus prophetarum et sanctus sanctorum poterit mutare et conuertere panem et vinum in corpus et sanguinem suum: ipse enim est: qui hanc mutationem agit: unde augustinus. **I**ntra sanctam ecclesiam in ministerio corporis et sanguinis domini nihil a malo minus: nihil a bono magis proficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis sed in verbo efficitur creatoris: ipse est qui suam hanc efficit carnem. id est quod ex multis. **D**emum apparitionibus et miraculis ostensis: circa istud sacramentum ostenditur veritas huius conuersionis. **N**arratur in cronicis: quod in francia tempore sancti lodouici regis francorum celebrante quodam sacerdote in hostia consecrata visus est ab omni populo puer parvulus in ipsa hostia: et cum nuntiaretur regi lodouico miraculum: ut iret ad videndum. **R**espondit qui dubitat de veritate huius sacramenti: illi accedant ad videndum. **E**go autem quia certe credo ibi corpus christi esse: non curo videre. **N**arrat etiam vincentius in speculo historiarii libro tertio: quod circa annum domini. 10. in pluribus locis in francia hostia consecrata a sacerdote post sanguinis ex ipsa fusionem visa est caro: et cum diuidere vellet sacerdos: non potuit scindi sed plicari. **U**na pars remansit in specie sanguinis: alia in specie panis. **I**n vitis patrum etiam de huiusmodi legitur apparitionibus. **E**rgo ergo istud sacramentum sit firmamentum id est christus firmamentum ecclesie: remanet tamen in specie panis tritici sicut prius apparebat: et hec triplici ratione. **P**rima ut fides exerceatur. **S**ecunda ut honor auferatur. **T**ertia ut sensus non decipiatur. **F**ides est de rebus non visis: quanto minus videtur: tamen firmiter credit ea mysteria fidei: tanto magis exercetur meritum fidei: et augetur. **U**nde dixit christus Jo. penultimo. **B**eati ergo non viderunt et crediderunt. **S**i igitur post consecrationem videret in hostia caro: minus haberet



de ratione fidei hoc credere: cum videret mani-  
festam carnem: sed quia non videt carnē sed spe-  
ciem panis vt prius: et tamen credit ibi nō panē  
sed corpus xpi esse: magis credit et meret. Quan-  
tū ad secundam rōnem certū est: qd ceterorū ho-  
minib⁹ cōedere carnē crudā hōis: et p maxie cui  
nō sit in vltu. Unde iudei imo ex discipulis eius  
quidā: Cū xps dixit: nisi māducaueritis carnes si-  
lij hōis et. nō habebitis vitā i vobis: quidā scan-  
dalizati recesserūt ab eo: estimantes qd haberent  
ipsam comedere: vt caro in macello habētes hoc  
i horrorem: vnde dixerunt: Durus est hic sermo  
quis pōt eū audire. **Jo. 6.** Sed xps dclarat: qz  
nō sicut caro qd vēdit i macello dōbēt cōedi. s. sub  
spe panis: ideo vocauit se panē dicens: Ego sū pa-  
nis viuus et. nō est at horrozi hōi panē comedē.  
sed assuetū. esset. n. ridiculū infidelib⁹: si ibi appa-  
reret i hostia dicētib⁹ qd comederemus carnem  
hōis. Et iō erat panis triticeus. s. i spe. 3o hoc cō-  
grue ordinatū est a dei sapientia ne deceptum se  
reperiat sensus iudicans de sibi notis. Ex quo  
igit nō apparet i specie carnis rōe iā dicta: si ibi nō  
remaneret spes: saltē panis vt prius: nil sensibile  
appareret. Unde hōies nō estimarent ibi aliquid  
eē nil vidēdo: cū tñ dicat hoc ē cōp⁹ meū. Et quē  
admodū i comessione pparata isaac deceptus est  
omnis sensus: nisi auditus: nā visus qz caligauit  
rat nō pcepit iacob illum esse: odorat⁹: qz sensit  
fragrantiam vestimētōz esau nō iacob. **Bull⁹:** qz  
estimauit cibum eē preparatū ab esau. **Tactus:** qz  
manus inquit: manus sunt esau: qz ppter pellicu-  
culas bedoz: quib⁹ manus coopuerat: Sed audi-  
tus solus remāsit indeceptus: **Uñ** dixit vox qd es  
vox iacob est: **Gene. 26.** Ita i sacramento isto ta-  
ctus odoratus gustus et visus sunt corz accidētia  
panis: sicut erat cū erat ibi substantia panis: Sed  
auditus nō fallit cū audit: hoc est corpus meum  
Et ad firmandū cor sincerum sola fides sufficit.  
**Quantum** ad secundā vtilitas. s. deuote accipien-  
tis: nō cum dī: super extollet sup libanū fruct⁹ ei⁹  
s. panis triticeus sacramentalis. Libanus est mons  
p̄ciosus: et interpretat candidatio: significās mō-  
tem glorie: qz qui manducat hunc panem viuet  
i eternum. **Jo. 6.** Sūt autem. xij. fructus hui⁹ p̄ais  
triticeus designati p. i. fructus ligni vite: de quib⁹  
dicitur apoc. vlti. et de his hēs plene infra in. c. de  
sacramento eucharisticū: ibi vide. o. tñ qd deuote  
accipiat: et i gfa al's nō extollet ad gloriā: sed dei-  
ceret i infernum. Unde isido. de conse. di. 2. Qui  
scelerate viuūt in ecclesia: et cōicare nō desinunt  
putantes se tali cōione mūdari: discant sibi nihil  
proficere ad emundationem: dicente propheta. s.  
iere. iere. ii. c. Quid est qd dilectus meus fecit i do-  
mo mea scelerata multa. Nunquid carnes sancte  
auferent a te malitias tuas? quasi dicat non: s. au-  
get grauius peccatum: qz vt dicit apostolus  
i. cor. ii. qui manducat et bibit indigne iudicium  
sibi manducat et bibit. i. ac si xpm occiderit: puni-  
et fm glo. Et hoc vt dicit aug. Non quia illa res

s. sacramentum sit mala: sed quia malus male ac-  
cipit: quod bonum ē. Nō enim mala erat bucel-  
la: que iude data est a domino: vt ps **30. 15. c.** Sa-  
lutem dedit medicus: sed ille idignus accepit ad  
pernitiam. de conse. di. 2. et sancta. Quando melch-  
sedech rex salem sacerdos dei summi obtulit a-  
brae panem et vinum eum benedicens: vt ps **ge.**  
**14. c.** vtiq; fecit hoc ei reuerenti: cum victoria a-  
cede. 4. regū. gene. 24. Ad figurandum qd opor-  
tet: qd homo habeat victoriam d corpore suo cō-  
posito ex quatuor elemētis: seu sensitiua potesta-  
te in qua insurgunt quatuor passionēs: que mul-  
tis dominant: vel quatuor differentie peccatorū  
que vincunt quatuor reges quatuor sensus nros  
s. peccatum cogitationis: consensionis: operatio-  
nis et assuefactionis: huic xpus verus sacerdos of-  
fert panem sacramentalem: cum benedictiōe gra-  
tie: et glorie. Item **Jo. de sancto gēmi.** in sermōi-  
bus dicit qd philosophus in libro de sensu et sensa-  
to numerat. 7. differentias sapoz: qd spūaliter re-  
periunt in hoc sacramento. **1o** est sapor  
dulcis: qui signat donum sapie: qd facit diuina sua-  
uiter degustare. **2o** est sapor acutus et signat donū  
intellectus: qui facit penetrare vsq; ad intima rei.  
**3o** est amarus: et signat scientiam que hui⁹ mū-  
di amaritudines facit dolere. **4o** est sapor pin-  
guis et signat pietatem. ps. 22. impingui in oleo  
caput meum. **5o** est salis: qd habetur in dono  
consilij in quo est sal discretionis. **6o** est sapor  
habz de terrestri et calido: et signat fortitudinem  
que roborat hominem. **7o** est austerus seu ace-  
tosus: sub quo comprehendit et ponticus vt ipe-  
ris acerbis: et signat timorem: qui ptingit ex recō-  
datione peccati et expectatione iudicij: vnde be-  
sap. 16. dicitur de manna hoc figuratiuo panes de  
celo prestitisti eis: omne delectamentum in se ha-  
bentem et omnem saporem. **Quantum** ad ter-  
tium de veneratione sacramenti dicit flozere bunt  
d ciuitate. s. venietes āgeli de ciuitate et triūphāte  
et oēs de ciuitate ecclie militāt letē et affectuose  
assistētes suo dño: hoc ē flozere vt senū terre: qd  
multū abūdā et multiplicat. **8o** āgeli veniāt d  
ciuitate celesti. ostendit greg. d. in fi. dial. Quis si-  
delium dubium potest habere in illo iēsu xpi mi-  
nisterio: in ipsa immolationis hora ad sacerdotis  
vocem celos aperiri angelozum choros adesse:  
summa imis sociari: de conse. di. 2. quis fidelium.  
De ciuitate etiam ecclesie currunt homines ad vi-  
dendum sacramentum altaris et quasi tota deuō-  
tio fidelium remansit in isto sacramento: et meri-  
to quia sicut dixit alex. papa de conse. di. 2. nihil  
sicut potior ē in ceteris hostijs et sacrificijs: ita po-  
tius excoli et venerari debet. hinc dauid coram  
arca domini. z. re. 6. c. que hoc sacramētum signa-  
bat: qz in ea virga diuinitatis potentissime: lex al-  
me sapientissime. **9o** āna carnis purissime nudul  
saltabat totis viribus ex maximo seruate et duo-  
tione. Quid fieri debet ad figuratū: si tantū egit  
ad figuram: hoc etiam fuit figuratum in magni



eo illo continuo: quod fecit assuerus: qui inter-  
tatur beatitudo. i. domus. 3. anno imperij sui. i. tē-  
pore non nature: nec legis mosaice sed tempore  
gratie cūctis principibus suis: quia apostolis ex  
inde omnibus volentibus venire in domo sua. f.  
ecclesia mirabili ornata: nec aliquis cogebat ad  
sumendum zē. bēst. i. c.

**De penitentia specialiter de confessione. Api-  
tulum sextum. Sermon.**

**D**ixi confitebor ad/  
uersum me iniusticiam meam domino  
z tu remisisti impietatem peccati mei: ps. 31. Sicut:  
peccatum originale non remittitur nisi p bap-  
tismum actu vel pposito susceptum: ita actuale nō  
remittitur post baptismum: pēcipue nisi per peni-  
tentiam. Unde aug. Omnis homo postq̄ sue vo-  
luntatis est arbitrius constitutus: non potest nouā  
inchoare vitam: nisi peniteat eum veteris vite. d.  
pe. di. i. c. tres actiones. Et xps ait. lu. vlti. Dpo-  
ruit xpm pati z resurgere a mortuis die. 3. z p̄di-  
care penitentiam i remissionem peccatorum in  
omnes gentes: vt ait Chrysostomus. in omelia de peni-  
di. 3. penitentia cogit peccatorem omnia libēter  
sufferre. In corde enim contritio in ore cōfessio  
in opere tota humilitas. f. satisfactionis. hec ē ve-  
ra z fructifera penitentia: hoc est illud triduum q̄  
vocat nos deus: vt eamus in desertum: vt immo-  
lemus deo nostro sacrificium bonorum operum:  
exo. 4. Hoc est illud triduum quo xps amissus  
dolendo reperitur: lu. 2. hec est via per quam exi-  
tur de carcere herodis infernalis. i. status peccati  
quo intendit altera die. i. in vita futura ducere ad  
mortem. Actum. i. z. per cōtritionem. n. exitur d  
porta duritie cordis: per confessionem de porta  
clausa taciturnitatis: per satisfactionem de tertia  
porta que est ferrea: vnde magis fortis q̄ alia re-  
tentionis aliene substantie vel fame. Quomodo  
autem debite fiat ista penitentia: put est sacramē-  
tum ecclesie: z quantam p̄stet vtilitatem osten-  
dit ps. dicens: confitebor. vbi tria. **P**rimo con-  
fessionem penitētialem exercendam: ibi dixi cō-  
fitebor. **S**ecūdo conditionē rationabilem ad  
hibendam: ibi: aduersum me iniusticiam. m. do-  
mino. **T**ertio inuolutionem spūalem psequē-  
dam: ibi: tu remisisti zē. De impedimentis penitē-  
tie z remedijs contra ea habes plene. j. c. de pe-  
nitentia.

### Quantum ad primum

scz de confessione fienda: quia dicit: confitebor:  
dixit iosue ad achor: qui transgressus fuerat mā-  
datum dei. Da gloriam deo: confitere peccatum  
iosue. 9. quasi diceret. Confitando peccatum tuū  
das gloriam deo. nam manifestando miseriam pec-  
cati tui vt deus eam sua bonitate amoueat a te:  
fateris clementiam z misericordiam suam: z sic

glorificas eum. Unde sciendum: q̄ omnis lex no-  
bis data a deo clamat nobis z mandat cōfessio-  
nem peccatorum. **P**rimo lex intrinseca. **S**e-  
cūdo lex mosaica. **T**ertio lex pphetica. **Q**uar-  
to lex euangelica. **Q**uinto lex canonica.

### Lex intrinseca ē lex na-

turalis: hec nobis dicitur: vt confiteamur deo pec-  
catum nostrum. f. recognoscendo z petendo ve-  
niam. quia enim ante incarnationem deus erat  
purus spūs: ideo erat contentus confessione mē-  
tali hominis: nec plus exigebat. Sed postq̄ fac-  
tus est homo incarnatus ex virgine: exigit a no-  
bis etiam confessionem oralē: z quia p̄tens non  
est corporaliter: vult vt faciamus eam suo vica-  
rio. f. sacerdoti. dicit iob. 31. c. qui non fuit iudeus  
sed gentilis lege naturali ad hoc motus. Si cru-  
bui peccata mea in conspectu populi confiteri. i.  
non erubui: z non dicit populo: quia confiteri pu-  
blice esset scandalizare: sed in conspectu populi:  
quia si debet homo erubescere: q̄ populus sciat  
ipsum facere confessionem: sicut aliqui sapiētes  
fm seculum erubescunt videri in p̄fessione. **P**ri-  
mi parentis nostri perpetrata transgressionē di-  
uini p̄cepti interrogati fuerunt de ea: vt confite-  
rentur peccata z veniam peterent: cum dñs voca-  
uit adam dicens. Adam vbi es? gen. 3. q. d. confi-  
tere peccatum tuum: sed illi vt superbi noluerūt  
se accusare: sed excusarunt se: quia adam retorfit  
culpam in eam que sibi suggessit elum: z sic q̄si  
in deum qui dedit tales sociam: eua interrogata  
in serpente retorfit: z quia noluerunt humiliter  
confiteri peccatum: expulsi sunt de paradiso nu-  
di mente z corpore. **F**requēter hoc accidit: vt re-  
prehensus quis a confessore vel alio de peccato  
suo non humiliter confitetur: sed excusat se retor-  
quens in carnem seu sensualitatem signataz per  
eum: z similiter in deum qui dedit sibi fragilem  
carnem: vel in diabolum qui tentauit. Sed si non  
vis eiici de paradiso celesti: tibi attribue: z con-  
firere.

### Lex mosaica sicut alia

sacramenta: sic z confessionem continebat in fi-  
gura. nam dum mandabatur in lege: q̄ cōmittēs  
certa peccata offerret determinata animalia sa-  
cerdotibus: que occisa in sacrificium cremabant  
vt patet leui. 4. 5. 6. 7. c. manifestabatur in gene-  
re offerentis illud animal cōmisisse aliqua pec-  
cata in genere: que expianda erant per mortem  
xpi figuratam in tali animali. **C**onfessio enim sa-  
cramentalis a passione xpi habet efficaciam. **E**x  
iudicio etiam lepre habita fuit figura confessio-  
nis de qua habetur leui. xii. c. z lepra in capillis  
est peccatum in cogitatione. **L**epza in cute ē pec-  
catum in carnali delectatione seu morosa dele-  
ctatione. **L**epza in veste exteriori est peccatum in  
operatione. **L**epza in domo in qua continue ha-  
bitatur: est peccatum in consuetudine. **Q**ui ergo



habebat signa lepre: debebat se sacerdoti presentare: et ille debebat bene considerare modum lepre: et si videbat esse lepra perseverantem et augeri: iudicabat eum imundum et a ceteris separandum. Si autem videbat non permanere lepram iudicabat mundum: et liberum dimittebat. **S**c sacerdos peccatorem sibi presentatum vel leprosum in anima suae per cogitationem vel delectationem vel opera: si videt eum dolere nec proponere in futurum cum abstinere: non debet eum absolueret: sed ut imundum et lepram perseverantem iudicare. Sed si dolet: et proponit abstinere: debet absolvere: et ut mundum per confessionem iudicare. Aliqui etiam ex hebreis bene peritis asserunt: quod cum reperiunt sacerdotem de eis. scilicet de leuitico genere: quod tamen est eis difficile discernere: consenti vocaliter eis peccata sua ante mortem.

### Lex prophetica ad hoc

innuitur: quod scripture prophetarum dicantur lex: patet ex eo quod christus dixit iudeis. In lege vestra scriptum est psalmo. lxxx. Ego dixi diis estis. Jo. 8. quod tamen verbum in prophetia est psalmo. 94. seu in psalmo dauid. ipse enim dauid dixit: precor cupimus ante faciem domini in confessione. id est ante quam compareamus ante faciem domini in iudicio particulari per mortem: in quo oportet nos reddere rationem de debitis nostris: peccatorum sciamus confessionem: per eam. n. tollitur peccata scripta in tabula conscientie: sicut per spongiam tabula scripta. et enim omnia in confessione lauantur inquit. b. laurentius et salomon prover. 28. c. Qui abscondit scelera sua. scilicet non confitendo: non dirigitur. scilicet in via salutis. Qui autem confessus fuerit: et reliquerit ea: inveniet gratiam. hinc isaias. 23. c. Circui civitatem: sume citharam que sonitum reddidit. scilicet vocalis confessionis bene debite: confitendo frequenter canticum. Et nota quod dicitur circui civitatem ecclesie: ut inveniat bonum confessorum. unde aug. Qui vult confiteri ut inveniat gratiam: sacerdotem querat: qui sciat solvere et ligare: ne negligens circa se negligatur ab illo quod salubriter monet eum: ut eum vitet: ne ambo in foueam cadant: de penitentia. dist. 6. c. scilicet. et de penitentia. di. i. c. quem penitet. Danieli prophete confitenti peccata populi dicendo: peccavimus: iniuste egimus: iniquitatem fecimus in omni iusticiam tuam: reuelata sibi fuit dei placatio et liberatio a captivitate babylonica: dan. 4. c.

### Lex euangelica de hac

plenius loquitur. nam ut dicitur lu. 3. qui baptizabantur a iohanne baptista: confitebantur sibi peccata sua. Erat autem baptismus iohannis non sacramentum ecclesie: unde nec purgativum peccatorum: sed dispositivum ad penitentiam: et ideo dicebatur baptizare in penitentiam. huiusmodi autem includit confessionem domini iesus leprosis decem: qui

clamabant miserere nostri: dixit. Ite ostendite vos sacerdotibus: lu. 17. et eundo mundati sunt: ad inveniendum quod lepra peccati que est ex transgressione decalogi mundatur: ostendendo sacerdoti in confessione: et quis ipsum propositum veri confessionis mundet: ut patet ex ipsa figura historie oportet tamen ut tempore suo sequatur effectus aliter recidivaret in lepram peccati. Auctoritate autem absolventi dedit dominus sacerdotibus: cum dixit discipulis in persona omnium sacerdotum. Quorum remiseritis peccata: remissa sunt etc. Quod per multum. scilicet clauem non errante. expressius promulgavit preceptum huiusmodi iacobus apostolus dicens in canonica sua. c. 5. confitemini alterutrum peccata vestra. scilicet habentibus claves ecclesie: ut sunt sacerdotes. Unde et qui in casu extremo ut sit in periculis maris confitetur laico: quis vtile sit si non habet copiam sacerdotis: tamen si euadat: debet postea illa sacerdoti confiteri.

### Lex autem canonica hoc

mandat dicens per aug. Iudicet se homo cum potest et mores conuertat in melius: ne cui non poterit propter voluntatem a domino iudicetur. Accedat ad antistites. id est sacerdotes ecclesie: per quos eis claves administrantur: de penitentia. di. i. iudicet. Ambrosius. Venialis est culpa. id est digna venia: quam sequitur confessio delictorum: di. ea. c. serpens. Non enim meruit iustificari qui peccata sua noluit confiteri: idem di. ea. Hinc et hiero. Quisquis es que tibi alicuius peccati es conscius: quanto tempore deliquisti: tanto tempore satisfacio deo in confessione penitentie: non expectes: ut humiliet te acatator sathana. id est diabolus: di. ea. c. vide. Tempus determinat: quod omni anno saltem semel. extra de penitentia. et remissionis. c. ois viri: quod postquam ad annos discretionis pervenerit: tenetur omnia peccata sua proprio sacerdoti confiteri. Multa habes ad declarationem huius. scilicet de confessione: et supra in secunda parte ti. de accidia. c. de negligentia confes. Et si sit proprius sacerdos cuiuslibet: habes diffinisse. scilicet in ti. de confessoribus. verum in li. vi. de pe. et re. habetur quod nulla consuetudine potest introduci: ut quis confiteatur alteri quam proprio sacerdoti. Sunt aliqui sapientes secundum mundum: qui extimant non necessariam sacerdotalem confessionem: sed ad bene esse. Sed si istud aliquando fuit in opinione: ut ponit magister sententiarum. in. 4. di. 15. et gratianus de penitentia. di. i. propterea. hodie tamen est in determinatione ecclesie. scilicet esse necessaria ad salutem confessionem vocalem: et contrariam tenere. scilicet non esse necessariam: esset hereticum secundum tho. in. 4. et habes. scilicet in. c. de confessione. De quadam muliere habetur in ti. de viis. donis. quod lapsa in peccatum carnis: quod pre verecundia noluit confiteri: quis intraret monasterium: ut magis penitentiam ageret de peccato: et ibi semper vixerit in maximis abstinentiis et gemitibus et orationibus: tamen mortua apparuit cuidam moniali sibi familiari: reuelans se esse damnatam: propterea quia non fuit



illud peccatum confessa. **Quantum ad secundū** scz de additionibus: quas debet habere confessio: vt sit bene facta: q̄uis. j. plene declaratur de. vii. conditionibus eius in. c. de confessione: p̄ nunc solū ex verbis ps. pponitur quattuor: vt fiat p̄. **Cum** matura discussione: ibi: dixi. **Cum** amara cōpunctione: ibi: aduersum me. **Cum** sincere demudatione: ibi: iniusticiā. m. **Cum** plena obediēte: ibi: dño.

## Quantum ad primum

non debet quis facere confessionē subito sine aliq̄ p̄meditatione: qz modicus vel nil valeret: sed cū deliberatione et mētis examinatione. Et ideo anteq̄ ponat ps. verbū: confitebor: p̄mittit: dixerit deliberatū in mente mea. ita exponit **Assidū**. Et in ista deliberatiōe debet dicere in corde suo coram deo peccata sua diligenter examinando: fm̄ illud isaie. 38. qd̄ dicit **Ezechias** penitens de peccatis. **Recogitabo**. s. deo om̄es annos meos in amaritudine anime mee. i. oēs actus peccatorū cogitationis locutionis opationis omissionis p̄ me perpetratos toto tempore vite mee: et hoc cū displicentia et amaritudine: non aut cōplacencia delectationis. Et hoc est qd̄ dicit leo papa de peni. di. i. sufficiat penitenti cōfessio: que primo dō offertur. s. dicendo et examinādo se in corde suo: deinde sacerdoti qui p̄ delictis peccantiū peccator accedit. **Manifestū** est aut q̄ cum qs̄ habet facere cōputum alicuius administrationis facit per eum: prius p̄ se examinet om̄es partitas que sunt scripte in libro: quem h̄ coram exigente ratione p̄sentare: vt bene reddat rōcinium: multo magis que habet scripta in libro conscientie op̄a tua mala prius debes p̄ te examinare: vt reddas cōputum coraz̄ exigente rōnem a te. s. confessorio loco dei. Et cuius qui fecerat confessionē suā sine p̄cedenti debita examinatione: fuit dictū in v̄sione: vt itez redderet caput suum. i. cōsisteret in vitis fratrum.

## Secundo debet fieri cū

amara cōpunctione. **Unde** dicit: confitebor aduersū me. **Que** sunt nobis aduersa et p̄traria nobis displicent: et de eis dolemus: et qz peccata sūt maxime aduersū nos. i. nociua et cōtraria nobis: debemus vt nociua et vera mala de eis in confessione dolere. **Sicut**. n. p̄traria p̄trarijs curātur: cōplacencia. s. delectationis peccati auferit per displicentia et dolorē eius. **Un̄** aug. de peni. di. i. c. penulti. **Quē** penitet: oīmodo peniteat: et dolorē la chrymis ostendat p̄ confessionē. **Debet** autē dolor iste esse magnus. vnde d̄r aīe peccatrici biere. 7. c. **Luctū** vnigeniti fac tibi plātum amay: vtiqz cū mulier amittit vnigenitū suum: qui ē totū bonū suū: et q̄ amat maxime: dolet maxime. **Sed** q̄to magis habet dolere peccator: qui p̄ peccatū amittit et bona oīa spūalia: q̄ excedunt valozē omniū tp̄alium: et p̄riam p̄p̄riam ciuitatis superne: et vi-

tam anime grām et ipsum deum qui solus ē solū tium et refugū n̄rū et totū bonū n̄rū? **Unde** ambro. in li. de peni. **Nihil** est qd̄ causa sumi doloris sit: q̄ si recorderetur qs̄: vñ lapsus sit: et q̄ ad ista momentanea et caduca ab illa celestis p̄ditionis intentione defluerit.

## Tertio debet esse con-

fessio cum integritate sincera. i. nō misceat alias materias in confessione: sed iniusticiā suā: oīne peccatū est quedā iniusticia p̄tra deum vel p̄ximum vel seipm̄. **Hic** tu inigates tuas: vt iustificeris. s. in confessione: isaia. 43. c. **Debet** autē integre dicere iniusticiam suā. d̄r enim tren. 2. c. effunde sicut aqua cor tuū ante p̄spectū dñi. **Sicut**. n. cū effuditur aqua de vase: nil remanet in eo odoris coloris vel saporis: ita de vase cordis aqua inigatis per os in confessione effundi debet: vt nō remaneat aliqua circūstātia iniusticie seu peccati. **Un̄** aug. in libro de peni. ait. **Cōsideret** peccator q̄litate criminis in loco in tpe in p̄seuerantia: in varietate p̄sone et quali hoc fecerit tētatione et ipsius vitij multiplici executione. **Oīis** ista varietas cōfitenda est et dolenda. **Dolendū** est nō solū quia peccauit: sed etiā qz se virtute p̄uauit: doleat aliorū vitā in sua fuisse corruptā. s. exemplo: doleat de tristitia quā peccādo bonis intulit. **hec** ille d̄ peni. di. 5. c. i. de circūstantijs tamen peccatorū q̄ sunt necessarie cōfiteri: et que non: habes. j. c. d̄ confessione.

## Quarto debet esse cū

plena obediēte. **Unde** dicit: dño cōfitebor. sit. n. sacerdoti loco dñi: seruus aut dñi debet obedire. vñ dicebat in veteri lege deuter. 17. c. **Qui** nō obedierit sacerdoti impio: morte moriā. ii. q. 5. absit. et p̄cipue in eo qd̄ iniūgit sibi in penitentia d̄s obedire et facere: alias oportet ei iterare. vñ aug. **Ponat** se p̄fitem in arbitrio sacerdotis potestate iudicis: nil sibi referuās sui: vt oīa faciat p̄ euitanda aīe morte: quecūqz faceret p̄ euitanda corporis morte: et hoc cum gaudio: qz vitā recuperat infinitā: d̄ peni. di. 6. c. **Si** iniūgit sibi qd̄ aliqua de cā nō posset explere: d̄ sibi significare in sup̄ et q̄ sibi declarat necessario faciēda: vt restitutionē alienorū fame et h̄i faciat integraliter. **Et** qz nouit diabolus qd̄ nō valz cōfessio: nisi fiat sacerdoti: cum h̄ copia: iō legitur qd̄ diabolus semel sūpsit sp̄m sacerdotis: cum. s. quidā infirm̄ mitteret p̄ sacerdote nuntii: cui obtians in via diabolus in forma sui sacerdotis accessit ad infirmū et audiuit eū et absoluit. **Illo** autē moriēte demones aīam eius querebāt ducere ad infernū: dicētes illum nō fuisse p̄fessum sacerdoti. **Angeli** bōi econtra excusātes eum: qz vt sacerdoti diabolo p̄fessus erat. **Demum** re deducta ad iudiciū dei: sentētiatum ē: vt aīa rediret ad corpus: et vero sacerdoti p̄fiteret: vt saluari possz: et sic factum est: qd̄ resuscitatus p̄fessus ē: et postea quieuit in pace.



## Quantum ad secundū

scilicet de immutatione consequenda per confessionē dicit. Tu remisisti impietatem peccati mei: p confessionē sit peccator nouus homo: fm illud apostoli: deponentes veterem hominē induite nouū hominem: qui fm deum creatus est: ad ephe. 4. ad col. 3. c. multa ex ea consequuntur bona: sicut p peccatum multa nocumēta homo incurrit. Primo per peccatū amittit quis vitam gratie fm illud sapientie. Per maliciā occidit homo animā suā. i. priuando eam gratia: sed per confessionē resurgit ad gratiam: psalmo. 84. Veritas de terra. i. de peccatore orta est. i. confessionis peccatorum: i. iusticiā de celo pspexit: id est iustificatio fm aug. Iustificatio autem sit per gratiam. i. iuxta illud apostoli ad thim. 2. c. Iustificati gratia ipsius. Aliquando accedit quis ad confessionem attritus et nō contritus: ex tunc si nō ponit obstaculum per confessionem iustificatur per gratiam. peccatum inducit ad obstinationē et mortē eternā ad ro. 6. Stipendia peccati mors: et confessio a morte gebenne educit et pfundo obstinationis. Unde aug. tractans illud ps. Ne vrgeat puteus super me os suū: ait: puteus est pfundum humane iniquitatis: in quē si cecideris: nō claudet super te os suū: si non claueris os tuū: de peni. di. i. Confitere ergo et euades. i. de profundo inferni et obstinationis: peccatum claudit paradysum. Iaias. Tollatur impius: ne videat gloriā dei: confessio aperit paradysum. Ambrosius in libro de paradiso. Ecce nunc tempus acceptabile in quo confessio aperit paradysum latroni in cruce confitenti peccatum suū dicēdo. Et nos quidem iuste: nā digna factis recipimus: lu. 22. cui dictum fuit: hodie mecū eris in paradiso. Peccatum facit hominem seruū diaboli seu filiū Jo. 8. Vos ex patre diabolo estis: sed confessio liberat a seruitute diaboli: et facit filium dei. In huiusmodi figuram legitur. i. Reg. 17. qd dauid sonante citharam saul qui vexabatur a diabolo: liberabatur ab illa vexatione. Cithara significat confessionē: fm illud confitemini dño in cithara. 42. Peccatū deturpat animam et denigrat obscurando mentes: sed confessio decorat. unde hiero. de penitē. di. 3. ait. Confessio et pulchritudo corā eo: qui fuerit peccata sua confessus dicens: corrupte sunt cicatrices mee: seditatem vulnē: insanitatis mutet de corē. Et aug. per confessionē homo de fēdo fit pulcher: in cuius figurā est naamā leprosus lotus septies in iordane: et restituta ē caro eius sicut caro pueri pueri. 4. reg. 5. Interpretatur iordanis ritus iudicii: et significat iudicium penitētie confessionis: in quo lotus septies. i. de omnibus peccatis vniuersaliter mūdatur et decoratur.

## Sexta confessio illumi-

nat. Hec est natatoria filioe: in qua lotus cecus a xpo missus illuminatur Jo. 9. Quot illumina-

tiones peccator ibi recipit: de multis enim que nō putabat esse peccata edocef: et instruitur quō debeat tērationibus resistere: occasiones vitiorum vitare: quō debeat satisfacere et in omni sua se cōuersatione habere. Septimo dimittit penas tēporales debitas p peccatis plus et minus fm qntitatem doloris et erubescētie. Aug. qñ erubescētia magna est pena. sit dignus venia. i. remissione pene qui pro xpo erubescit: cōfitendo. Tñ legitur de quadam pulchra muliere: qd compuncta ex p̄dicatione audita confessā est cum tanto dolore et erubescētia qd mortua est pre dolore et reuelatū est qd subito ad celum euolauerit omni pēa sibi dimissa. Octauo corpora sanat aliqui vt de peni. et remi. c. cū infirmitas. Precipit medicis corporū: qd cum fuerint vocati ad infirmos inducant eos ad confessionē faciendam: vt p hoc citius sanctur infirmi: qd sublata causa remouetur effectus. cā infirmitatis multotiens est peccatū: et si non semp: ideo rē. Nono confessio intercessionis seu orationes multiplicat: nā ecclesia orationes facit spālem pro confessis dicens. Exaudi dñe supplicium pces: et confitentū tibi parce peccatis: et spāliter ille cui confitetur: orat. p eo. Unde et aug. dicit de peni. di. 6. c. i. de confessore. Adiuuet cōfitentē orando elemosynas faciēdo et alia bona opa p eo. Decimo dabit magnū robur anime ptra tērationes diaboli. Unde et in figurā iudas machabeus surrexit vt leo dux exercitus dei: et habuit maximas victorias p inimicos populi dei: qui sūt demones. Iudas interpretatur cōfessio: qd per eam habetur victoria cōtra demonum tērationes. nā deteguntur in ea eius insidie. Undecimo dat spem salutis. ambrosius. confessio spem salutis tribuit: sicut cōcuncto taciturnitas inducit desperationē. exemplum in caym: qui vt dicit grānus de peni. di. i. c. quia peccatum dño interrogante noluit p̄fiteri: in desperationes incidit: gen. 4. Duodecimo letificat penitentē et ecclesiam militatē: ps. 41. in voce exultationis et confessionis sonus epulantis: figura de prodi go qui reuersus ad patrē et p̄fessus dicēs peccatū in celū rē. tota domus festauit lu. 15. c.

Sermo de ordinibus sacris. c. vii. per modum sermonis.

## Sacerdotes tui in-

quantur iusticiā: et sancti tui exultent: ps. 131. Ordo sacer quis sit distinctus in pures partes: qd in minores et maiores: est tamen vnū sacramētum vnitatis finis: qd omnes ordinantur ad corpus xpi vep̄ pficiendum in eucharistia et corpus xpi mysticū dirigendū in ecclesia: et vtrūq; sit per sacerdotiū: ad quod cooperantur alij ordines. Et aliqui quidē nouem ponunt esse ordines correspondētes nouē ordinibus angelorū: sicut. n. angeli dicuntur ministri dei: fm illud ad he



brea. c. Omnes. s. angeli administratores sūt sps  
s. dei. sic clerici in quibuscumq; ordinibus dicunt  
ministri dei. isa. 61. Vos autē sacerdotes dñi voca  
mini ministri dei nři dicetur vobis. s. estis: et lo  
quuntur ibi de sacerdotibus. vnde omnes vt angeli  
in magna puritate ministrare debent. Et dicunt  
bi primā tonsurā esse primum ordinē: et vltimū  
ponunt epātum. Alij vero vt tho. in. 4. di. 24. q.  
2. ar. 1. q. 2. ponunt tñ esse septē pprie et stricte lo  
quendo: put ordinatur ad p̄fessionē eucharistie:  
et non imprimi per eius aliquis nouus character  
z isto mō nec primā tonsuram dicunt esse ordi  
nem: s. dispositionē ad ordinē. per epātum etiā  
non imprimimus nouū characterem. de hoc tñ  
habes. j. c. de ordinibus. et sic sūt septem ordines:  
et ita p̄supponūt grām septiformē spūs sancti. i. se  
ptem donoz: ad hoc vt ad meritū suscipiantur: et  
ministretur in eis. et ipa grā septiformis augetur  
in susceptione cuiuslibet eoz: si debito mō susci  
pantur. De sacerdotibus q̄ qui habent omnes or  
dines septem: et in quibus cōpletur hoc sacrm: dñ  
sacerdotes tē. vbi tria. **P**rimo mysterium al  
misticum: p quo debēt venerari: ibi sacerdotes.  
**S**ecundo habitum gratificū cum quo debēt  
exornari: ibi induantur iusticiam. **T**ertio pre  
mium glorificū: a quo debent deozari: ibi sancti  
tū exultent.

### Quantum ad primum

sacerdotes semper fuerūt in magno honore apō  
omnes: sed sicut sacerdotes paganor fuerunt sa  
cerdotes et ministri non dei veris: sed falsor deoz  
id est demonior: ita falsus honor eis exhibebat  
Sed sacerdotes ecclesie sunt sacerdotes dei. isa.  
61. c. Vos sacerdotes dñi vocabimini de qbus i  
pe. 2. Vos estis genus electū regale sacerdotium.  
Dñ autē sacerdos sacra docēs vel sacra dās vel sa  
cer dux: qz videlicet. **D**s p̄bere sacra docūta.  
**D**s exhibere sacra sacra. **D**s adhibere exem  
ploz ornamēta. **E**x his ostēditur q̄ sit alimū eo  
rū ministeriū: et almos. i. sanctos hoīes faciēs. **D**s  
q̄ p̄ pplm docere de agēdis: malach. 2. c. labia. n.  
sacerdotis custodiūt sciam. i. custodire debēt et le  
gē requirūt de ore eius. s. ppli: vt docemur. **S**up  
q̄ hīero. in. plogo biblic. Sacerdotis ē interroga  
tū rñdere de lege. s. dei et ecclie. **U**n in figurā mā  
dant dñs: q̄ tunica in q̄ indutus cū magno appa  
ratu sacerdos itrabat sacra sanctor: bēret in ex  
tremate inferiori tintinabula: vt audiret sonus  
in tēplo: exo. 28. c. ad significandū q̄ sacerdos dñ  
in ecclia sonitū reddere p̄dicatiōis. **U**n. diē gre  
go. in pastoral. officius p̄conis suscipit quisq; ad  
sacerdotiū accedit. di. 43. sit rector. **E**t in p̄clio  
roletano dñ. Ignorantia mī cunctoz error: ma  
xime in sacerdotibus dei vitāda est q̄ officiū do  
cendi in pplō suscipiūt. **S**ciant q̄ sacerdotes sa  
cras scripturas et cādes: et omne eoz opus in p̄di  
catione et doctrina p̄sistat: di. 38. c. i. alias si igno  
rans ē nec curat discē necessaria: dici sibi poterit

illud osee. 4. c. qz tu sciam repulisti: et ego te repel  
lā: ne sacerdotio fūgaris mibi: et poterit dici sacer  
dos nō dei s. nanec nanec interpretatur pascua eoz  
ille q̄ pōt dici sacerdos nanec: q̄ nō querit salutem  
aiar: s. pascuū corporis: bi dāt ppter suā ignorā  
tiam praua p̄silia: vñ cadunt in peccata p̄ncipes  
cum pplis: et qd̄ peius ē: cū ipsi non doceant p̄p̄  
ignorantiā vel inertiam: dolēt q̄ religiosi doceāt  
et p̄dicent populo: similes sacerdotibus infideliz  
et inuidoz iudeoz: de quibus dñ actū. 4. q̄ p̄  
dicantibus apostolis supuenerunt sacerdotes do  
lentes q̄ docerent pplm. **D**ebet secūdo sacerdos  
exhibere tpe suo sacra sancta et oronum monumē  
ta: vnde dñ sacra dās. **U**n. dicit. b. tho. in tertia  
parte. q. 22. ar. 1. Sacerdos p̄stituit: vt mediator  
inter deū et pplm: nam sacra que sunt dei: debet  
populo ministrare: et orones ppli deo offerre: et  
ideo dñ sancte et munda p̄scientia viuere: isate. 52  
**M**undamini q̄ fertis vasa dñi. i. sacramēta: que  
sunt vasa p̄tentia gratie dñi. **D**ebēt etiā ozare p  
pplō: s. in illō ioel. 2. **I**nter vestibulū et altare plo  
rabant sacerdotes dicētes. **P**arce dñe pplō tuo.  
**S**s vt dicit greg. in pastoral. **C**um is q̄ displicet:  
ad intercedēdū mittit: irati animus p̄cul dubio  
ad deteriora puocatur. **S**acerdotes igit qui im  
mūdi sūt corpe vel mēte: bi possūt dici sacerdo  
tes beelsegor: qd̄ ē idolū ignominie: siles opbni:  
et sines filijs be glie de qbus scribitur. i. **R**e. 2. q̄  
erāt filij belial nesciētes dñm: nec officiū sacerdo  
tum ad pplm: q̄ cū mulieribus dormiebant: que  
veniebant ad templū: s. mala morte perierunt.  
**D**ebent tertio p̄bere ducātū alijs: sed sacri: vñ  
dñ sacer dux: et hoc p̄ optima vite exēpla: que vñ  
q̄ plus mouēt q̄ verba. primis. n. sacerdotib⁹ no  
ui testamēti dictū fuit: mat. 5. sic luceat lux vestra  
corā hoībus: vt videant opa vestra bona et c. **S**i  
enim scādalizant malis exēplis: dicit greg. q̄ tot  
morbis digni sūt: quot exēpla ad subditos trās  
mittunt perditionis. xi. q. 3. c. p̄cipue. **S**ed dolen  
dū est q̄ illud inueniat: qd̄ ait dñs p̄biere. 6. dicēs  
a minore vsq; ad maiore oēs auaricie student et  
a p̄pheta vsq; ad sacerdotē cuncti faciunt dolū:  
vendētes sacra: et quasi dicentes cū iuda: mat. 26.  
c. quid vultis mibi dare. et ego cū vobis tradā. s.  
in missa. vñ q̄tūcūq; sūt mali: tñ quia ministri  
dei sūt: et personā eius rep̄ntantes: p̄cipue in ba  
ptizādo in absoluēdo in p̄stēdo: vbi locutō eoz  
est in p̄sona dei. **T**ñ enī mittitur aliquis minister  
a rege: non attenditur ad qualitates eius: sed ad  
dignitatē mittentis: qui cū in ministro honorat.  
**E**t q̄tūz debeātur honorari: ostēdit greg. ii. q. i. sa  
cerdotibus. **P**rimo qz ex scriptura sacra vocat  
eos aliqui deos: vt illud spalmo. si deus stetit in  
synagoga deoz: aliquando angelos: vt illud ma  
lachie. 2. c. labia sacerdotis et c. quia angelus dñi  
exercitiū est. **S**ecundo p̄stantini piissimi exēplo  
imperatoris: qui accusationes aliquoz sacerdotū  
sibi delatas in scriptis noluit audire: s. cōburens  
igni scripta dixit. **N**on ē iustū nos deos iudicare



**T**ertio quia et pagani sacerdotibus deorum ligneorum et lapideorum tribuebant magnum honorem: non ergo pro vita eorum mala debent premii aut ledi. 6. q. 1. c. sacerdotis. extra de hereticis. c. cum ex iniuncto. Dicit. n. dñs de eis per zachariam 2. c. Qui vos tangit: tangit quasi pupillam oculi mei nec iudicare debent eos laici in foro suo: vel eos diffamare: vel eos cape et bi. Unde nicolaus papa. Nobis qui laici estis: de clericis quicquid acciderit: iudicandum non est: sed episcoporum iudicio reservandum.

## Quantum ad secundum

scilicet ut habeat habitum gratificum cum deo facientem notatur cum dicitur: induatur iusticia. Iusticia est omnis virtus: ut ait philosophus: et hanc debet habere non superficialiter: sed fixam et habituata in corde: et ideo dicit: induatur. indumentum dicitur habitus debet autem iusticia indui. **A**d malum fugiendum. **A**d ipsum persequendum. **A**d bonum pagandum. **P**rima igitur pars iusticie est quod euitet crimina: et liber sit ab illis maculis spiritualiter: a quibus sacerdos leuiticus ex lege divina debebat esse immunis: de quibus habes di. 48. hinc etenim ubi sic dicitur. Qui habuerit maculas: non offerat panes deo suo: nec accedat ad ministerium eius. **E**xponit. xi. maculas seu defectus corporales designantes defectus spirituales peccatorum: ut exponit gregorius in pasto. et habet di. 49. hinc et enim si fuerit cecus. Cecus est qui supne lucis contemplatione ignorat: qui penitus vite tenebris pressus dum venturam lucem nequaquam diligendo aspiciat: quo gressus operis dirigat nescit. **C**laudus est qui quo pergere debeat: aspiciat: sed per infirmitatem mentis viam vite perfecte non valet tenere: quam videt ex defluxa consuetudine. **P**aruo naso est qui ad tenendam viam discretionis idoneus non est: naso quippe odores fetoresque discernimus: recte ergo per nasum discretio exprimitur: per quam virtutes eligimus: delicta reprobamus. **B**randi autem et torto naso significat discretionis subtilitas immoderata: que dum plus quam decet exercuerit actionis sue rectitudinem: ipsa perfundit. **F**racto autem pede vel manu est qui per viam domini omnino non valet pergere: atque a bonis actibus exorsus vacat funditus: quatenus hoc non ut claudus: saltim cum in firmitate teneat: sed ab his omnino alienus existat. **B**ibbosus est qui terrene sollicitudinis pondus deprimit: ne quando ad superna respiciat: sed solum in his que calcantur intendit. **L**ippus est cuius quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat: sed tamen hec carnalia opera obscurant. **A**lbuginem habet in oculo qui veritatis lumen videre non finitur: qui arrogantia sapientie sue iusticie cecatur: quia se suis humane cogitationis se stultis sequi peccatores intelligit: cognitionem intime claritatis apprehendit. **S**i autem candorem sapientie seu iusticie apprehendisse se extimat: a luce se superne cognitionis excludit. **A**ngem scabiem habet: cuius carnis petulantia sine cessatione dominatur. in scabie enim

seruorum viscerum ad cutem trahitur per quam luxuria designatur. **I**mpetiginem habet in corpore qui auaritia vastatur in mente. **I**mpetigo sine dolore corpus occupat: et absque tedio occupanti excreta membra decorum sedat: quia et auaricia capti animi dum quasi delectat: exulcerat: sed de corpore membra perditur: quia aliaque virtutis per hanc pulchritudo deprauatur. **D**onderosus est qui turpitudine non exercet opere: sed ab hac continua cogitatione sine moderatione grauat in mente: hec gregorius. **S**acere bonum debet exercendo se in actibus virtutum: que designantur per vestes sacras: quas se induit celebrando: post depositionem vestium communium quasi exuens se veterem hominem cum actibus suis: et induens eum. i. christum qui secundum deum creatus est in iusticia et sanctitate. **I**nduatur amictu precedentie in capite rationis: que est recta ratio agibilium. **A**mbrosius. Sapiens nunquam est inanis. sed semper habet in se amictum prudentie: de peni. di. 2. **I**nduatur alba munditie seu temperantie et puritatis: ecclesiastes. 9. c. **O**mnino tempore vestimenta tua sint candida: cingatur cingulo iusticie: secundum illud isaie. ii. **E**rit iusticia cingulum lumborum eius: ut vestimenta eius id est opera non defluant per perditionem: nec nimis stringatur per auariciam: induatur manipulo qui est ut sudarium ad extergendas lacrymas vel flagellum ad percutiendum: ut scilicet deploret peccata sua et populi: et puniat satisfaciendo: ps. psalmo. 2. **A**pprehendite disciplinam: ne quando irascatur dominus. **I**nduatur stola fortitudinis et patientie. **U**nde eam sibi ponit super humeros ut ingulget sibi aptat ante pectus in modum crucis: quia si passio christi ad memoriam reducat: nil est tam durum: quod equo animo non toleretur ait gregorius. **I**nduatur casula charitatis: que ponitur super omnes sacras vestes: et magis ceteris ornatur: sic charitas super omnes virtutes cminet. col. 3. **S**uper omnia perfectionis. **H**ec sperica figura seu rotunda est: quia charitas a deo incipit: ad proximum extenditur: et ad deum reuertitur: quia propter deum diligendus est proximus: que virtus charitas sine fide et spe esse non potest. **E**t quia ut dicit gregorius in primo moralium: in cassum bonum agitur: si ante vite terminum deferatur: ideo et hanc vestem thalaram polimitam ut in figura legitur iacob fecisse suo dilecto filio ioseph: gene. 37. c. perseverantiam in virtuosa conversatione: que significatur in veste polimita id est de diuersis coloribus virtutum contexta: et hoc versus ad pedes: id est versus ad finem vite: sicut et ipsas sacras habet casulam et albam versus ad pedes protensas. **S**ic igitur sacerdotes dei induantur iusticia. i. omni virtute secundum illum eccl. 50. c. q. dicit in accipiendo ipsam stolam glorie et vestiri cum summatione virtutis gloriam dedit sanctitatis amictus. i. ex isto amictu qui facit hominem sanctum: dedit dominus gloriam supernam: quod pertinet ad tertium: sed ad



primū ait ps̄ salmo exultabunt sancti in gloria. vñ subditur: et sancti tui exultent. q. d. sacerdotes si indui erunt hac iusticia: et p hoc facti sancti: exultabunt in alia vita. Nec. n. ē vera exultatio nisi subina de gaudio mūdi dñi puer. i. 4. c. risus dolore miscbit: et extrema gaudij luctus occupat. Jo. 16. c. ibi gaudebit cor vrm: et gaudij vrm nemo tollet a vobis. ¶ Sacerdotes eius induantur salutari. i. puerfatione virtuosa iesu: nā iesus bebraice latine interpretatur salutaris. i. saluator dñi. Ad qd etiā hortatur apls ro. i. 4. Induimini domini iesum xpm. Repñtat autē sacerdos in celebratione misse pmaxime dñm iesum: vt eo videatur indutus quasi alter ipse: totū pccatum sue incarnationis et puerfationis et demū afcensionis in celū: nā egressus eius de sacrario significat incarnationē et manifestationē sui in mundo: quod pcedit introitus in choro designās desiderij patris hoc postulantiū. Bis dñi: vt notet petitiō pri archaz et postea pphetaz. Cantus lyrieleison significat materiā petitiā et obtentiā ptra peccata pmissa corde ore et ope ptra psonas diuinas: ga ex infirmitate ptra prem: ex ignorātia ptra filij: ex malitia ptra spiritum sanctū. Nam patri attribuitur potentia: filio sapiētia: spiritui sancto bonitas. Unde ter tribus vicibus dicitur per natiuitatem xpi. aut virtualiter: et vt in eas impēditur misericordia et remissio p quam venit ad nouem ordines angeloz. Vñ sequitur: gloria in excelsis deo: qd angeli decantauerūt in natiuitate xpi: qd pgaudentes de nostra subleuatione a miseria. Ad ueniens xps docuit nos orare suo exēplo et verbo: vnde sequit o. Docuit et modū. s. pater noster: que o. dicit i missa. Legitur epi i. tola significans doctrinā apostolor et pphetaz: que debz audiri a fidelib. Vnde graduale. i. pccatus ope ex doctrina de virtute in virtutē: et hoc nō terreno respectu: sed amore celestij. Vñ sequitur alleluia: cantus supne patrie. Deinde enāgelij: qd designat et est p̄dicatio xpi facta in mūdo: quam doctrinā et p̄dicatiōē pbauit et firmavit innumris miraculis: et p hoc fuit recepta et credita in mūdo vniuerso: et qua sequit p̄fessio fidei xpiane. Vñ dicitur credo. qd p̄tinet totā substantiā fidei. Deinde vertit se ad populū dicens: Dñs vobiscū vnde sciendū q septies salutat populū: bis nō se voluendo ad populū: significat septiformē grām spiritus sancti: quā salutem pcurauit populo per septes sacra instituta ab eo: quibus salutē opatur et sic offertoriū sequitur qd designat oblationem quā quis debet deo offerre: et de rebus tpalibus et de corpe et de mente adorando et recognoscendo ipm auctore omnij: sicut et xps fecit. Nam et pro ipso facta fuit oblatio in templo: lu. 2. c. Dicit post orōnes p̄fatio: in qua exhortamur ad gratiarū actiones de beneficijs pceptis: et ibi ponunt rationes ex bñficijs de quibus ibi fit mētio. Inducitur exēpla angeloz: in sanctis: et postea pueror xpm laudantiū in ramis palmar. mat. xx. c.

Exinde representatur passionis xpi totus pccatus in crucis signis que sunt tot vicibus: de quibus omnibus plene habes supra in titulo secundo de statu clericor: et etiam habes. j. eodē titu. c. xi. in tractatu d missa: ibi vide. Deinde dicitur par vobis designans resurrectionē i qua saluauit apostolos. Fractio autē hostie que pcedit significat triplicem statū ecclesie et sanctor. Quinquies autem se vertit ad populū: ad significandū quinque apparitiones xpi in die sue resurrectionis. Deum post orationes dicto: ite missa est: vt. s. populus sequatur xpm: cuius sacrificiū est deo oblatum: et missa oratio ad deū p populo. Demū data benedictione reuertitur in sacrificiū: quia et xps die ascensionis data benedictione apostolis reuersus est in celū: et sedet ad dexterā patris. Ecce quomodo sacerdotes induuntur salutari. Sed et vestes eius sacre significant instrumēta passionis. Nam amictus in capite coronam spineā: alba vestimentū quod herodes induit cū in derisionem: cingulum funis quo fuit ligatus in captione: manipulū flagellū quo fuit flagellatus ad columnam: stola que ponitur in humeris: et postea extenditur protum corpus in modum crucis: significat crucem quā baiulauit in humeris: et postea extēsus fuit in ea. Demum calula rubea charitatem designat: qua sanguinem suū rubeus fudit. De omnibus ppter nos ex dilectione sustinuit vt dictum est. De ceremonijs misse et significatio nibus habes plene. j. de missa. Multum ergo debent honorari domini sacerdotes: cum xpm representent: vt patet. Et missam frequēter audire: nulli aptius adorā: cū ibi realiter sit xps: qui adorandus ē adoratione latrice: quia verus deus in sacramento. Et cū sanctis magis offerenda sūt munera aurum thus et myrrha. Aurū quod designat sapientiam ppter sui fulgorē: et in prima pte misse inde battriendo agendor et credendorum eruditiones. Secundo myrrham que significat mortificationē: quia ponitur in corporibus mortuorum: et pseruat a corruptione: et hoc in secūda parte misse sequendo xpi passionē ibi representam. Te igitur etc. Qui sunt xpi ait apls: car nē suam crucifixerūt cū vitijs et concupiscentijs: ad gal. 5. c. Tercio thus actualis deuotionis. ps. 140. Dirigatur oratio mea sicut incensū in aspectu tuo etc. et hoc circa sumptionē sacri vel aspersionē in tertia parte misse. Et sic xpm adorātes in terris imus: et sequimur eum in celis adorantes cū angelis: amen.

**De extrema unctione sermo. viii. per modum sermonis.**

**I**n pingua stin oleo caput meum: et calix meus inebrians q̄ preclarus est: psalmo vigesimo secundo. Cum caput mentis nostre impingatur deuotione intima



ex oleo diuine gratie: tunc sequitur vinū seruoz dilectionis inebrians animam: vt terrenoz obliuiscatur: quod quidem vinū est valde preclarū: nam ducit ad claritatem eternam: et in pñti etiaz clarificat intellectum. Sumitur. n. continens pro contento: cum dicitur calix inebrians. i. vinū qđ continetur in calice: non enim calix qui est argenteus vel stagneus inebriare potest: sed vinū contentum in eo. Vbi sciendum: qđ triplex ē inunctio ppli que elicitur ex decretali: cum venisset. extra de sa. vnc. **P**rima est spiritualis omnium electorum. **S**ecunda est elementalī omniū cathecuminoz. **T**ertia est sacramenti specialis infirmozum.

## De prima dicitur de

xpo: vñxit te deus deus tuus oleo leticie: ps. 44. et ad heb. i. c. f. gratia spiritus sancti: que dat leticiā spūalem. Unde quasi exponens petrus apostolus ait actuum. Iesum nazarenū quē vñxit deus spiritu sancto. Hanc unctionem vniuersalem habēt omnes veri fideles. i. Jo. i. c. Vos unctionem habetis a sancto spiritu et nōtis omnia scz vobis necessaria unctionē. s. gratie et dilectionis. nra enim et dilectio ideo oleo cōparatur: qđ sicut oleum enatat super omnes liquores: ita diuina gratia et dilectio super omnia dona spūalia: et sicut oleum est cursum et penetratiū et luminis nutritiū: ita gratia et dilectio facit hominem promptum facilem ad bene opandum: et illuminat in agendis: et quia quinqz virgines fatue non tulerunt oleum secum in vasis: quo lampades permanent accense euntibus ad sponsum clausa fuit ianua domus nuptiarum: alijs autem que habuerunt oleum fuit aperta: mat. 25. ad significandū qđ quicunqz non habet oleum grē vel dilectionis excluditur a regno dei: et ppter ea dicitur ecclesiastes oleum de capite tuo non deficiat: id est dilectio de mente nō deficiat: impingasti in hoc oleo caput meum.

## Secundū oleum est ma-

teriale et inunctio cum eo visibilis. est autem nō sacramentum: sed quid sacramentale disponens ad gratiam hoc oleo materiali cōsecrato ab episcopo in cena domini inūgitur cathecumino ante baptismum in pectore et in scapulis ad innuendum qđ fidelis debet habere dilectionem dei et pxiimi in corde et corpore: portando leuiter onera alioz. Sacerdotes quoqz cum ordinantur manus eozum inunguntur hoc oleo: ad cōsecrandum manus eozum: que habent sacramenta dominica tāgere: et vt opera eoz sint plena oleo dilectionis et amoris ad proximos. In veteri autē testamento inungebātur non solum sacerdotes: sed et reges et pphete: oleo tamen puro sine alia benedictione eius. Sic legimus dauid inunctū regē sup israel a samuele. i. Re. 16. et 2. Re. 5. et heliseum inunctum in pphetam ab helia. 3. Re. 19. c.

et aaron: et filios inunctos a moyse in sacerdotes: leui. vii. et viii. c. Nunc autem etiam reges inunguntur ab episcopis oleo sancto: sed in humero vel brachio ad designandū eozum ministerium quia. s. principatus significatur p humerum: per brachium fortitudo ad expugnandū inimicos. Insuper et altaria cum consecrantur: inunguntur oleo sacro ac etiam chrismate: quod est oleū mixtum balsamo ab episcopo cōsecratū: quo etia calices et patene inunguntur: cum consecrantur et ecclesie in. xij. locis: et episcopi in corona capitis per totum cum cōsecratur ab episcopis: et baptizati etiam a sacerdote hoc chrismate inunguntur in vertice: que inunctiones omnes nō sunt sacramenta sed sacramentalia: vt extra de sa. vnc. c. i. et valet bene dispositis ad grām et deuotionem: impingasti ergo etc.

## Tertia inunctio est sa-

cramentū speciale vñm ex. vii. de quo iacobus apostolus in canonica sua. c. 5. Insuatur qs in vobis: inducat pbyteros de ecclia: qui orent p eos: vngentes eū oleo sancto: et oratio alleuiabit infirmū. Et hoc dñ oleum infirmoz quod dat infirmis ad moriē: qui pueniunt ad vltz rōnis. Nā cū detur ptra reliquias peccatoz tollēdas: et baptizati ante vsum rōnis nō possint peccare: vt dñ is. q. i. originale aut sit eis dimissum p baptismū ideo nō cōgruit puilis. Sumitur autem effectus huius sacri qui non est dandus nisi p sacerdotes ex ppietate materie eius: que ē oleū: nam pmo oleū est medicinalē: sic sanitatis induciū: qđ fit remota infirmitate. Quā in figuram: samaritanus in vulneribus laiciati ad sanandum infudit oleū: lu. 10. Hoc igitur sacm deuote sūptum auget grām: que ē sanitas aīe: quāto etiam aliqñ tollit infirmitatē corpis: paulatim vires repando: qñ. s. quis dñ de infirmitate euadere: et si pfecti salutē aīe: quod est principaliter querēdū. Et si mori debent: non tñ ex sūptione sacri huius accelerat mors: vt quibusdā fatuis videt. Nec dñ expectari ad vltimū qñ nullum sensū et deuotionē habere pōt: quis etiā et si encicis et alienatis a sensu dari possit et debeat: etiā remittētibz dñmō sit penitēs. et sacra petierit saltē in generali: vel appareant signa pñie in eo: et si loquelā amiserit nec in aliq notorio mortali inuēiat: tñ qñ cū maiori deuotione suscipiē: tanto maiore fructū inde recipit. Ideo aut fiunt inunctiones in oībz organīs sensuū. s. in oculis naribus auribus labijs manibus pedibus et renibus: qz sensus sunt pma pñcipia peccatoz: quasi porte gbus vitia ingrediuntur ad animam. Et in pedibus datur ppter vim motiuam: in renibus seu sparulis loco renū propter vim concupiscibilem. Et quia sensus omnes sunt in capite: apte dici pōt: impingasti in oleo caput meū: nā plures ibi fiūt rñi nō oēs. Sic n. oleū materiale impingatur: seu facit cibum lapidum et delectabilem: ita istud sacramētum extreme vñ



etionis facit mentē pinguem deuotione et leticia spūali: ps. vt exbiletet faciem in oleo. Nam fm tho. in. 4. datur ad tollendū reliquias peccatorū: que sunt quedā hebetudo mentis relicta ex peccatis circa diuina: et remissio affectus circa celestem gloriā et inordinatus amor circa terrena et vitam tpalem: et si circa deum in multis nō appareret talis effectus: et hoc quia nō bene contriti vel confessi suscipiunt: vel quia nō debita deuotione et preparatione. Et quia grā confertur in isto sicut in alijs sacramētis: que valet ad remissionē peccatorum: ideo etiam p ipsum remittunt peccata et venialia plus et minus fm deuotionē suscipientis: et mortalia que. s. quis ignorat: vel de eis erat attritus: et si non p tritus p pfectionem: si tamē nō ponat obstaculum ipsi grā sacramētali fixus manendo in aliquo mortali: sicut oleū est purgatiū maculaz non quidem p se sed mixtū cum cinere: vt in sapone que fit de oleo et cinere: sic extrema vnctio cum cōpunctione sumpta purgat maculas peccatorū. Secūdo oleū est pugilū inungitiū. Unde reges in nouo et veteri testamento inunguntur: et ps de saule dauid iesu et alijs: et hoc in signū victorie: vt et olina deferretur ad deuiciandū victoriā. Sed apud ethnicos pugiles inungebatur: vt aptiores eēt ad pugnā: et hoc congruit affectui huius sacramēti. Nam in morte cum datur istud sacramētū instat maximum bellum demonū contra aiām: vnde in figurā dictum fuit primo serpenti antiquo: gen. 3. Tu insidiaberis calcaneo eius. s. mulieris. i. anime. Et al caneus qui est finis corporis: significat finē vite cui diabolus insidiatur: scit. n. non sibi superesse tēpus postea ad tentandū. adeo hoc est vniuersale vt ad xpm diabolus accedat in cruce: vt si quid leo possit inuenire: ppter quod dixit Jo. 14. Venit princeps mundi huius. s. diabolus: et in me nō habet quicquid. i. non inueniet quicquid peccati: vt exponit gregorius. Tentat autem maxime de fide vel desperatione: vel taciturnitate peccatorum: et ideo est vtile istud sacramētū quia ex eo recipitur fortitudo contra tentationes diaboli. Beato martino factissimo apparuit diabolus in morte: si forte ad aliquod vitium inducere possit. Sed cōpitiū cognoscens eum martinus ait: quid hic agis cruenta bestia: nihil in me reperiat inimic: sed sinus abrahe me suscipiat. Istud ergo sacramētum valet ad robur contra diabolica bella. Tertio oleum est diffusiuum: canē. i. oleus effusum nomen tuū. mirabiliter. n. penetrat et dilatat: sicut pater cum cadit super pannū: multum dilatat macula eius: sic istud sacramētum: cū deuote suscipitur: dilatat desiderii ad amorē superne glorie: vt dicere valeat cū apostolo ad phi. Cupio dissolui et esse cum xpo. Et ponit albertus magnus: q. beata virgo maria in morte se fecerit inungi: sicut etiam cōcauit: et hoc nō quia indigeret: cum nullum peccatum esset veniale nec reliquie peccati essent in ea: sed vt pberet fidei

bus in omnibus exemplū humilitatis et vite xpiane: et sic deus impiguit deuotione et augmēto grāe susipientem istud sacm.

**Sermo de matrimonio. c. viiij. per modū predicationis.**

**Q**uia de sacramēto matrimonij dictus est supra diffuse in p. ti. de coniugatis et p modum predicationis et p modum doctrine: id breuissime aliq de hoc ponent. Et ad hoc pōt induci illud ps. 104. fecerunt fructum natiuitatis et bñdixit eis et multiplicati nimis. Et loquit ps de filiis israel q figurabant fideles ecclesie. fideles namq isti faciunt fructū natiuitatis et deus bñdicit et multiplicat. Vbi sciendū: q fructus q nascitur ex hominibus sunt filij eorū: vt helisabeth dixit ad mariā: bñdictus fructus v̄tris tui: lu. i. c. Sicut naturaliter ex terra fructus nō nascitur nisi ex semine in ea iactato deo tñ opante: sic nec filij nascuntur nisi ex semine viri dei virtute excepto filio virginis: qui nō ex virili semine sed mystico spiramine conceptus et natus ē. Vñ hiero. cōtra ruffinū ait. Recepit terra. i. v̄lva quod suus ē. s. semē viri receptū psonet et confortū corporat: corporatū in membra distinguit: et inter illas stricti ventris angustias dei manus semp opatur idēq corporis creator et anime. Noli despiciere bonitatem figuli: q te fecit et plasmavit: vt voluit ipsa diuinitas et sapia qui in vtero virginis edificauit sibi domū: di. 56. Nasci faciunt q fructū vir et mulier carnali copula: sed non fructū natiuitatis. i. naturalē non degenerē: vt exponit glo. faciunt: nisi legitime. i. p matrimonii copulati. Naturale enī dicimus qd est fm rōnem naturālē: vt copula cōiugalī nō fornicaria vel adulterina. Ut. n. dñ di. 56. c. si gēs. si spretis legalibus p̄nubijs adulterādo et luxuriando hoīes sedā vitam duxerint: d tali p̄mitione meretriciū extimandus ē degeneres populos et ignobiles libidine furētes fore p̄creādos. Iste g est fructus natiuitatis et fm rōnem naturālē: qui sequit ex sacro coniugij. s. coniugati: bñdixit et multiplicat. Et a deo quidem sunt benedicti: put m̄ionium est in officiū et remediū: et multiplicati in bonis naturalibus. i. in filiis. nā vt dñ gen. i. masculū et feminā creauit eos. s. deus: et bñdixit eis: et ait. Crescite et multiplicamini. vnde et hiero. dicit: q nuptie replent terrā. s. filijs: et tunc matrimonii solū erat in officiū. s. p̄creandi. nulla enim cōcupiscentia vrgebantur: nec tñ adam cognouit eā: nisi eiectus de paradiso in terram istā habitabilem: que ab eis impleta ē filiis. Post diuinum autem cū remansissent solum noe cū tribus filiis et vxores eorum: deus etiam benedixit dicens. Crescite et multiplicamini et replete terrā gen. 9. quod et factum est. Nam ex filiis sem impleta est asia: ex filiis Japhet europa: et ex filiis cham. aphrica. Et matrimonium erat non



solum in officium sed etiam in remedium contra  
peccata. ppter quod ait aplos: ppter forni-  
cationem. vitanda vnusquisq; habeat suam. i. corin.  
7. s. vxore. **S**ecundo sunt a xpo benedicti iun-  
gati inq̃tum coniugiu est ecclesie sacrm institutu a  
xpo. s. vt sit ecclesie sacrm: sicut et omnia alia sacra  
instituit: bñdixit aut sua pñua et miraculo deco-  
rando pueredo aquam in vinu in nuptijs in ca-  
na galilee celebratis Jo. 2. Sacrm aut est sacre-  
rei signum. significat aut coniugium duplicem rem sa-  
cram. Nam coniunctio aior que fit in tractu per  
verba de pñi: p que vnus sentit in aliu: signifi-  
cat coniunctione aie fidelis cum xpo per charitate  
et quia ista coniunctio separi potest: cuius vz aia recedit  
a deo p peccatu: hinc est qd et mñionius hoc signi-  
ficans separi potest totaliter. s. p ingressum religio-  
nis n̄ aliter coniunctio aut p carnalem copula signi-  
ficat coniunctione xpi cum ecclesia p assumptionem  
hūanitatē: et qd dei filius post q̃ naturā n̄am as-  
sumpsit: nunq̃ dimisit: nec etiā in morte: qd diui-  
nitas erat cū corpore in sepulchro: et cuius aia in lim-  
bo: licet corpus et aia realiter abinuicē essent se-  
parata: iō mñioniu psumatu nullo cau potest dissol-  
ui q̃ ad vinculu et si quo ad thoz. Unde aplos ait.  
**H**oc aut dico magnum sacrm in xpo et ecclesia.  
declarat: istud dñs iesus qñ iteri ogatibus ipm  
iudeis si licet dimittere vxorē quacūq; ex cā?  
respōdit. **N**ōne legistis qd qui fecit ab initio ma-  
sculum et feminā: dixit. s. p adam: ppter hoc relin-  
quet hō patrem et m̄rem: et adheret vxori sue:  
et erunt duo in carne vna. i. ad pcreandū vñā car-  
nem. i. filium: quos ergo deus coniunxit: homo nō  
sepat: mat. 19. c. bñ ergo dixit xps talem statu in-  
q̃tum in eo infudit grām: put est sacrm ecclesie  
huius effectus grē: vt sciat vnusquisq; vas suū. i.  
vxorem in honore possidere: nō in passione de-  
siderij sicut et gentes que ignorāt deum: ad ephe.  
4. c. vir sit pntus sua vxore: et eam honeste co-  
gnoscat: et ex hoc multiplicatur boni fideles viuē-  
do virtuosē. **T**ertio bñdicuntur a sacerdote in  
missa deputata ad hoc ante psumationē mñionij  
si tñ non sint bigami. Nam sacerdos bñdicēs se-  
cundas nuptias pñit extra de secun. nup. c. i. nec  
p religiosos pot fieri talis bñdictio coniugalis: nisi  
de licentia ppij parochialis sacerdotis vel epi:  
vel nisi ipsi essent curati quo ad pplm suum: aia  
inciderent in sñiam excois: a qua citra sedē apli  
cam absolui nō possent extra de pñile. c. religiosi  
in ele. **M**ultiplicant etiam boni coniugati in bonis  
opibus quo ad vitam ciuile. Nam vir in se u-  
lo quo ad regimē domus et corp⁹ sui nō ita bñ  
sibi pot puidere circa suppellectilē: et mulier sine  
viro etiam in exterioribus n̄ sufficit sibi: sed vir  
eam dirigit. **S**equuntur et commoda multa ex  
affinitate et panguinitate vtriq; et amicitia mlti-  
plicatur. **N**otandum fm aug. in li. de ci. dei. 2. 35.  
q. i. cum iugatur: qd copulatio maris et femine q̃tus  
attinet ad genus humanū: quodam seminariū ē  
charitatis: celestis vero ciuitas opus bz: et noxā

generationis euadat. i. et a peccato originali: qd  
p generationē contrahitur emūdetur: vt ad celestē  
ciuitatem homo pueniat: vt exponit glo. 2. q. pfo-  
ne non p sanguine sed extraneis coniungunt in ma-  
trimonio: dicit idem aug. esse factū ad augendū  
et dilatandū charitatē in plures. vñ dicit in dicto  
c. bñ est certissima rō charitatis: vt boies gbus  
esset vtilis atq; honestissima pcoria: diuersarū  
necessitudinū vinculis necerentur: nec vnus in  
vno haberet multas: s. singule spargētur in sin-  
guos: ac sic ad sociale vitam diligētius plurime  
piurimos obtinerēt. pater quippe et socer duarū  
sunt necessitudinū noie. Nam q̃ quis habet aliū  
patrem aliū socer: numerosius se charitas por-  
rigit. bec ibi.

## De conuersatione con-

iugatorū: qñ se debeant habere adinuicē. **S**ciē-  
dum qd quis ad actus coniugalem vir et vxor non  
ad imparia iudicent: tñ in alijs vir ē caput muli-  
eris: et maxē in gubernatione domus. 35. q. 5. ma-  
nifestus. 2. c. voluit. Et vt dicit rober. holcor sup  
li. sapie. debet vxor regi māluere: corrigi secrete:  
diligē cōplete. **P**rimo. n. debet vxor regi māluere:  
te: n̄ cum tyrāide austeritatis et rigore: et vbil  
non verberibus: amore et non timore: dulcedine  
n̄ amaritudine ad col. 3. Nolite esse amari ad il-  
las: dicit aplos viris. **U**n̄ prima mulier formata ē  
n̄ de pede: qd non dō esse acilla: nec de capite: qd  
non dō esse dñā: s. de latere tanq̃ socia viro suo:  
vt notat magister in secūdo sñia: et debet sibi p-  
uidere sufficienter alia peccat: nisi hoc ager: ex  
impotentia: ipsa tñ non pot facere elemosynā no-  
tabilem sine licentia viri: nisi haberet paraferna-  
lia: vel altem multū lucrosam: vt babes supra in  
secunda parte. c. i. supra ē furto. **I**tem fm guiliel-  
mum: si habet filios de priori mñionio: qui n̄  
haberent aliquā actionem contra ipsam matrem  
non posset aliquid eis dare contra phibitionem  
mariti. **S**ed si haberet actionem contra matrem:  
vt quia obligata est eos alere: cū sint impuberes  
vel ambo iuges possidēt bñ alios: vel alia iu-  
sta causa: maritus quidem tenetur eos alere. quia  
mater cum suis oneribus ad maritum transiit  
fm quorundam consuetudinē. **S**ed tamē quia  
maritus habet administrationem vxoris: contra  
illius phibitionem non debet eos alere: nisi in ex-  
trema necessitate: p test tamen pcurare qd mari-  
tus ad hoc per iudicem compellatur. **h**ec guiliel-  
mus. **I**tem si vxor habens virū prodigum celat  
de bonis cōmunibus quas habet cum viro ali-  
quid sibi: si facit bona fide: et sibi et viro vel fa-  
milie loco et tempore provideat: quia ea vir suū  
male consumeret: secundum guilielmum nō pec-  
cat: nec tenetur obedire viro si prohibeat scilicet  
celatōem: aut si sibi tradi potest. **S**ecundo mo-  
do debet corrigere secrete non cum confusione  
et verecundia publice vel pemptibiliter. **I**n hoc  
solent viri multū offēdere dicēdo eis promelias

## Sciendum quod

monium in lege civilis et canonica  
diffinitur. **S**ciendum est etiam  
quod in iudiciis non confusio  
et mulieris debet ad offensionem  
hominis et solamatem: vñ mulier  
hominem in forma respondens  
vñ etiam dicitur vñ et mulier  
non ferat: debet plures res  
respondere: debet vñ et vñ  
vñ debet: vñ et vñ



cum verbis turpibus: sed e converso ipse viros offendunt non reuerendo viros et suscipiendo correctiones: sed superbe respondendo et contemnendo. **D**ebet nihilominus et ipse mulieres reprehendere viros suos quoniam vident eos errare: sed cum humilitate: et quoniam credunt eos audire et corrigi et non scandalizari. **P**otest etiam vir non solum verbis sed etiam aliqui verberibus corrigere uxorem secundum qualitatem defectus: non tamen ita atrociter quod mutilet ei aliquod membrum: vel faciat eam grauiter infirmari: et multo minus licet occidere: etiam in adulterio deprehensa. **U**nde etiam talis occidendi uxorem iniungitur maior penitentia in iure canonico quam in fricide. 33. q. 2. admonere. **E**t hoc ideo non quod sit maius peccatum uxoricidium quam matricidium: sed quod maior punitas est in homine ad uxoricidium quam matricidium secundum theobaldum et ricardum. in. 4. nec excusaretur talis a peccato si leges seculares hoc pmitterent. **T**ertio dicitur diligere complete seu perfecte iuxta illud apostoli. Diligite uxores vestras sicut Christus dilexit ecclesiam: et econuerso uxor viro: nec enim debent amore zelotypum ad alterum: quia ex hoc oriuntur postea male insidie et male suspiciones et falsa iudicia et multa scanda la et diabolica opera: ubi innumera peccata et grauius committuntur: et damna temporalia sequuntur. **E**t ipse amor inordinatus est peccatum mortale: si deo proponeretur: ita quod patet sit transgredi diuina precepta: ut concupiscat coniugi sue sine amore amicitie: ut adam assentiens eue: fuit amore concupiscentie ut multi quotidie. **U**nde hieronymus dicit allegans sextum psalmi. quod omnis adulter est in uxorem suam amator ardentior. 33. q. 4. origo. et in his habet potestatem dimonium ut dicit raphael thobie: et patuit exemplum in. vii. iuris sarre uxoris thobie: thobie 3. c. **I**tem nec debet habere amore remissum ut si non curet alter de altero quod adulteretur. **U**nde et ille mulieres fatue que dant licentiam viris ad remota cunctibus: quod se impediunt cum alijs feminis mortaliter peccant. **S**imiliter ille que permittunt vel cum ancillis earum vel alijs feminis viros turpiter agere: et non impediunt quantum possunt. **S**imiliter viri qui permittunt uxores uti nimis vanitatibus et adornatibus: et ire ad loca dissolutionibus plena sine causa: non sunt imunes a culpa. debet autem uterque habere amorem et curam ad filios educandum secundum deum: et informandum secundum bonos mores: ar. 23. q. 4. c. duo sunt.

### Sciendum quod matri-

monium in lege civili canonizatur. 27. q. 2. §. i. sic diffinitur. **M**atrimonium est viri et mulieris coniunctio indiuidua vite consuetudine retinens. **V**iri et mulieris dicitur ad differentiam coniunctionis brutorum et sodomitarum: ubi masculi in masculos et femine in feminas turpitudine operantur. **I**n singulari etiam dicitur viri et mulieris: quia nunquam licuit femine habere plures viros: nec in hoc vnus dispensauit deus: nec ulli viro licuit plures uxores habere: nisi ex dei dispensatione: extra de di-

uor. c. gaudentis. in quo dispensati sunt plures patres veteris testamenti: ut abraam erga duas saras: et iacob erga quatuor: dauid erga plures: et hoc ad dilatandum dei cultum: qui solum vere seruabatur in familia illorum patrum: alijs ad idolatriam declinantibus. **M**ultiplicabatur autem dei cultus per multiplicationem carnalem plis illorum: tum etiam ad designandum ecclesie mysteria. scilicet quod Christus deberet sibi disponere ecclesiam: non solum vnam unitate fidei et dilectionis: sed plures respectu diuersitatis locorum et rituum. **U**nde assumpti sunt et in quibus etiam in fide puerantur. **N**am alij vocati ex iudaismo: alij ex gentilitate: et alios ritus habet ecclesia orientalis alios occidentalis. **C**oniuinctio dicitur: quia ubique matrimonium quantum ad perfectionem eius essentialiter efficitur per coniunctionem animarum. scilicet consensum per verba expressorum: etiam absque coniunctione corporum. 27. q. 2. sufficit. ipsa tamen copula carnalis addit quantum ad perfectionem significationis: quod significat perfectius coniunctionem Christi cum ecclesia. et deitatis cum humanitate indiuisibilem sicut matrimonium consummatum est inseparabile: sed matrimonium ratificatum per verba de presenti et non consummatum: est separabile. puta per ingressum religionis: et significat unionem anime fidelis cum deo per dilectionem: que tamen ab eo sepe per peccatum mortale separatur in presentem: in vita autem beata ubi consummatum est matrimonium illud nunquam potest separari. **D**icit etiam per. de pal. in. 4. vi. 26. quod coniunctio que est essentia matrimonij: non est corporum. cum illa sequatur: nec fuit in maria et ioseph: ubi fuit verum matrimonium: nec consensus precedens: cum illa sit causa efficiens extrinseca: sed coniunctio ligaminis media quam deus efficit: sicut et cetera que sunt res et sacramentum in alijs sacramentis: ad quam consensus disponit: sicut aqua et verba ad baptismi characterem. **A**d dicit magister sententiarum ad dictam diffinitionem: maritalis: quod dicitur ad differentiam concubinarum: qui etiam si duraret usque ad mortem et fidei sibi seruarent: non est matrimonium sed fornicatio. **N**ec obstat quod abraam isaac et iacob et dauid dicuntur habuisse concubinas: et tamen non fornicarie: sed licite fuisse eis viros. nam femine ille aliquando uxores dicuntur in scriptura: aliquando concubine. **U**xores quidem in quantum cognoscebantur uxorio affectu et consensu maritali: seu quantum ad debitum coniugale. **C**oncubine autem dicuntur: quantum ad regimen domus et gubernationem familie: quia non erant principales in hoc: sed vna scilicet persona: alie ut obsecundantes secundum nicolaum de lira super gen. **S**equitur in diffinitione: indiuiduam vite consuetudinem retinens. id est intelligatur secundum propositum et debitum: quia debent esse illius propositi: quod nunquam diuidantur secundum **D**ostien. **U**nde non debent dissipare coniugalem paginis unitatem. §. q. 5. c. feie. **S**i autem impator dicitur augustus quo ad propositum: certum est tamen quod quandoque matrimonium diuiditur: et



princeps non semper anget imperium: vt constā  
tinus: de cuius donatione, ppter hoc est dubius:  
dicit pe. in. 4. **U**te dicitur: quia mors oīa soluit.  
mortuo. n. viro soluta est a lege viri vt dicit apl's  
i. corin. 7. **S**ed eo viuente sine eo nō potest ora/  
re: ita. s. q. ppter hoc exigenti debitum deneger:  
nec vouere: & econuerso vir sine vxore quo. s. ad  
castitatē: in quo non ad imparia iudicantur. **U**n  
si coniugatus mortuus resuscitaretur vt lazarus  
que erat vxor eius: nō esset amplius vxor: nisi ite  
rum & de nouo contrahendo. **E**t qz quoddā ma/  
trimoniū spūale est inter platum & ecclesiā suam:  
quod finitur morte: ideo dicendū de huiusmodi  
hoc est si plebanus prior vel ep's mortuus susci/  
tat: oīz qz de nouo eligatur in illa platura fm **Pe.**  
de pal. in. 4. & idem dicit de religioso resuscitato  
qz non est obligatus religioni. **F**uit autē matrimo/  
niū institutū a deo: dī. 26. deinde in paradiso ter/  
restri dicente adam ex instinctu. s. l. **N**unc os ex/  
osibus meis: & caro de carne mea: gen. 2. **E**t an/  
te peccatū quidem solum ad multiplicatiōē p/  
lis: post peccatū etiam ad vitatiōē fornicatiōis  
i. corin. 7. ppter fornicatiōē. s. vitandam: vnus/  
quisqz habeat suam &c. ppter alias etiam causas  
trahitur: sed ille sunt principales. **E**t dicitur ma/  
trimoniū quasi matris munū. i. officium: qz dat  
mulieribus esse matres. **E**t licet pater generatio/  
nis sit auctor & pene vxoris dñs. 33. q. 5. §. hec  
imago. tamē mñionum plus ascribitur matri qz  
patri: qm ei' officiū pl' apparet ī mñe qz officiū vi/  
ri. **N**ā ante partū onerosus: in partu dolorosus:  
& post partū laboriosus sibi noscitur ptus: vt de  
conuer. coniuga. c. ex lris.

### Mora quod licz iuriste

dicant & etiam magister senten. videatur dicere:  
qz mñionum large dicitur sacm: inq̄tum. s. est si/  
gnum sacratissime rei: sed nō confertur in eo g'ra si/  
cut in alijs. tho. pe. de pal. & alij theolo. tenēt cōi/  
ter 3rium. s. q. ibi conferatur g'ra ad istū v3. effe/  
ctum: vt sciat vnusquisqz vas suum possidere in  
honore non in passione desiderij: qd sic intelli/  
gitur: qz habet minuire & refrenare concupiam: nō  
per hoc solum qz satisfat concupie p actum cōiu/  
galem: qz istud est naturale p dei gratiam ibi ope/  
rantē fm 3o. parisiē. vt v3 sit contentus cōiuge  
sua: & non feratur ad cōcupiscentiā alterius: & ma/  
gis amet confortē etiam turpissimā facie qz alie/  
nam pulcherrimā. **Q**z autē in multis secul' sit: hoc  
accidit: vel qz ponunt obstaculū grē sacramentali  
vel quia receptam nō conseruant vt in alijs sacra/  
mentis. **E**st igitur pprie & stricte sacramentum.  
**O**mne. n. sensibile a deo institutū in remedium  
3 peccatū cōferens grā ex ope operato & signi/  
ficans eam: est sacm noue legis. **S**z omnia hec  
conueniūt matrimonio: qz est sacm pprie & stri/  
cte. **S**ed bene verū est: qz habet minus de spūa/  
litate qz alia: & minor g'ra cōfertur fm pe. de pal.  
**I**mpzimit autē matrimoniū prout est sacramētū

noue legis ornatum: qui vocatur vinculū vel ne/  
xus: quod non solum ē relatio rationis: sed aliqd  
absolutū disponens ad grā: qui ornatu nō im/  
pzimitur in matrimonio cōtracto ante baptisimū  
sicut nec etiā impzimeret character disponēs ad  
grā in confirmato ante baptisimū. **U**nde infide/  
les cōiugati recepto baptismo: si de nouo cōtra/  
hant inter se vir & vxor: seu p'sistūt in p'stino sta/  
tu & consensu: tūc impzimitur ille ornatu: & ma/  
trimoniū eorum est sacm noue legis: nam ante  
baptisimū non erat pfecte sacramentū: put. s. est  
causans grā: sed erat matrimoniū illud quidā  
contractus. **F**orma huius sacri fm pe. de palu. in  
4. sunt verba que dicūt contrahentes: accipio te  
in meam &c. vel aliquid equipollēs expzeissimū  
consensus p signum: materia sunt ipsi contrahen/  
tes. **N**ec distinguitur hic materia in qua suscipi/  
ens: & materia ex qua: sicut in eucharistia & alijs:  
qz matrimoniū est cōtractus psonaz: sicut alij cō/  
tractus sunt cōtractus rez: in quibus cōtractibus  
res que transferunt p pactum sunt materia: & ex/  
pressio p'sensus forma. vel potest dici: qz sicut in  
eucharistia est duplex materia & duplex forma:  
vnum tñ sacramētū: sic & hic cum dī: accipio te  
in meā. i. dō tibi meipm in vxorē: ē vna forma ver/  
ba: & vna materia ex qua ipse qui loquit vel cor/  
pus eius: & alia materia in qua. i. eius obiectū in  
quo transit: sicut cū dico: hoc est corpus meum:  
& vltimis quādo respondet mulier: accipio te in  
meū. i. dō me tibi in vxorē: est forma verbum: et  
materia ex qua loquēs: & in qua recipiens. **E**t sic  
diuersis respectibus vnū est formale respectu al/  
terius: & aliud materiale. **Q**ue autē dicit sacerdos  
cū benedicit nuptias: est forma accidentalis: & nō  
de substantia matrimonij fm aug. de ancho. di/  
cit etiam tho. qz cum puella p verecūdia tacet pa/  
rentibus eā viro tradentibus: verba parentū cō/  
putantur ac si essent puelle: taciturnitas illa p cō/  
sensu habet. **E**t hoc est v3 dī filijs & filiabus re/  
spectu patris & matris tñ. s. qz ipsis parētibus cō/  
sentiētibz filijs trahitur mñionū: sed nō sic  
de alijs p sanguineis: vt extra de despon. impu. c.  
i. libro. vi.

### De pluralitate coniugij & eius diuortio. c. x.

**D**E pluralitate cōiu/  
gij & eius diuortio vidēda sunt quatuor  
1. **P**rimo qz mulieri nunqz eodem tpe licuit habe  
re plures viros. i. maritos: nec in hoc deus vnqz  
dispensauit. **S**ecundū est qz viro nunqz licuit ha  
bere vno & eodem tpe plures vxores de iure na/  
turali cōi: sed in hoc fuit aliqd a deo dispensatus  
in veteri testamento. **T**ertio qz nunqz licuit viro  
dimittere vxorē legitimā quo ad vinculū: & aliā  
ducere: & cōtrario mulieri dimittere virū & alte  
rū ducere: quod tñ fuit in lege moyfi pmissum.  
**Q**uarto qz licet in certis casibus viro dimittere



uxorem et uxori virum: non quo ad vinculum: sed quo ad negandum debitum et quo ad habitationem

## Primum scilicet quod

nunc licuit mulieri uno et eodem tempore habere plures maritos: per de pal. in. 4. di. 33. q. 1. sic probatur. Illud quod est contra ius naturale: nunc licuit nisi dispensante auctore nature: sed hoc est huiusmodi nec legitur deum unquam aliquem dispensasse: ergo etc. Quod autem sit hoc contra ius naturale: sic probatur. Ius naturale dicitur vel a natura generis: quod natura omnia animalia docuit: vel a iunctio maris et femine educatio filiorum: vel a natura speciei: vel est ius gentium quod naturalis ratio apud homines constituit: vel puniri maleficia: vel a natura superiorum: quod in lege et evangelio continetur: et illud quod est contra primum est proprie innaturale: et quod est contra secundum est inhumanum: et quod est contra tertium: peccatum: quia peccatus est transgressio legis divine. Et ex hoc patet: quomodo aliquid sit contra naturam matrimonij: quia natura agit propter finem. Et triplicem finem habet matrimonium secundum triplicem bonum eius. Nam in quantum est in officium a natura generis: habet pro fine procreationem proli et educationem. Secundum in quantum est a natura speciei: habet pro fine sedus humane societatis iuxta bonum finis dei amicitie: et concitationem in opibus civilibus. In quantum est sacramentum: habet pro fine representationem incarnationis christi: et ex hoc habet inseparabilitatem. Pluralitas autem uxorum est contra ius naturale quantum ad finem secundum et tertium: non primum finem: sed pluralitas virorum quo ad unam uxorem est magis contra ius quantum ad finem: quia contra omne ius. nam contra primum finem. scilicet generationem: quia licet mulier quando est impregnata: aliquando impregnatur: tamen frequenter causatur abortus. Unde meretrices raro pariunt: item est contra educationem plurius propter incertitudinem. Secundo est propter bonum fidei: quia magis contrariantur viri propter feminas quam conuerso: et in brutis. Tertio contra bonum sacri magis: quia Christus non stat ex pluribus personis sicut ecclesia.

## Quantum ad secundum

dicitur: quod nunc licuit nec licet uni viro habere plures uxores: et hoc dicit expresse. c. gaudeamus. de diuor. et isidorus dicit di. 34. Christianis nedum plurimas sed nec duas simul licet habere uxores: sed unam tantum: et hoc nisi ex diuina dispensatione. Ratio huius est: quia hoc est contra ius naturale consuetum: et dictum est. Sed quomodo fuit in veteri testamento cum aliquibus patribus dispensatum: vel abraam iacob et hi? est duplex modus dicendi secundum per de pal. di. 33. q. 1. Dicunt enim quidam: quod primi qui habuerunt plures uxores: non potuerunt cum secunda cubare viuentem prima: nisi de consensu eius: cuius rationem assignat: quia duobus contrahentibus matrimonio inter se: simpliciter unus transfert totam potestatem corporis sui in alterum

sed quo ad actum conjugalem: propter quod sine consensu eius non potest alteri obligare corpus suum potest autem de consensu eius ex causa: vel si esset liberis uxores: vel in abraam factum est. gen. 16. et recitatur. 32. q. 3. dixit sara. vel propter paucitatem humani generis multiplicandi in cultum dei: vel iacob qui quattuor habuit. Unde augustinus. Obijciuntur iacob quattuor uxores: quoniam mos erat: crimen non erat. Sic patriarche coniugibus suscipientibus seminem suum miscerentur: non concupiscentia perficiende voluptatis: sed prudentia propagande sobolis. 32. q. 3. obijciuntur. et sic voluntate rachelis accessit ad liam: et de voluntate earum accessit ad ancillas earum: pro cessu vero temporis mos inoleuit apud alios habere plures uxores de voluntate prime tacita vel expressa vel consuetudine super hoc obtenta. Nec videtur in hoc peccasse antiqui iusti: quia non est contra naturam: cum hoc facerent animo gignendi non lasciuendi: nec contra legem: quia nedum prohibetur. Et quod inno. dicit in. c. gaudeamus. de diuor. hoc non licuisse nisi ex diuina reuelatione: que est specialis inspiratio diuina: sed de interiori dictamine rationis: quo sciuerunt sancti patres: quod per multiplicationem humani generis licuit habere plures uxores de consensu prime: sic enim lex naturalis non est scripta in codice: sed impressa a deo in mente sic dictamen rationis quo sciunt quo casu lex non astringit: cum sit quedam legis interpretatio: potest dici dispensatio: et quia est menti impressa a deo: ideo dicitur diuina dispensatio. Sed alij dicunt secundum communem opinionem: quod nec de assensu alterius nec propter sterilitatem licuit unquam uni viro plures habere uxores: nisi ex diuina dispensatione speciali seu reuelatione. Primum patet: quia non plus iuris habet vir in uxorem quam uxor in virum quantum ad essentialia matrimonij. Nec plus indiget ple mulier quam vir: sed nunc de licentia viri sterili licuit uxori accipere alterum virum: ergo nec e conuerso licet viro: licet sit unum grauius altero et innaturalius: tamen et hoc. scilicet. viris habere plures uxores est contra ius naturale consuetum quantum ad secundum et tertium finem matrimonij vel dictum est. Creditur autem predictis sanctis patribus per diuinam inspirationem cum eis dispensatum: licet non sit scriptum. sicut autem in tabulis cordis erat scripta ista prohibitio de pluralitate uxor non habenda non in codice: sic sufficiebat cordis dispensatio per diuinam inspirationem absque alia scriptura. et ista est solutio inno. in dicto. c. gaudeamus. de diuor. quia nihil tam naturale est: quam unum quodque dissolui eo genere quo ligatum est. Unum preceptum quod habet obligationem ex inspiratione. id est de non habendo plures uxores: habet dispensationem ex sola dispensatione. Et quod primi exponunt de creatales de dispensatione diuina. id est de dictamine rationis naturalis: non est ad mentem inno. sed extorta. et quod supra dixit augustinus in. c. obijciuntur. quod mos erat crimen non erat: exponit gl. mos. scilicet. diuinus a deo inspiratus: ita quod non vult dicere quod consuetudinis ratione precise excusarentur a peccato: sed quia inspi-



ratione diuina erant dispensati. In noua autē lege nulli licet habere plures: nec repitur deum dispensasse: nec papa posset in hoc dispensare etiam assentiente vxore sterili: et ppter bonū vnius regni: vt quia rex haberet vxorē sterilem: sicut ppter bonum tale licet ei dispensare in voto solēnizato in religione: vt contrahat. Et aduertendum qd an abraham nō fuit in hoc dispensatus. s. habere plures vxores. Vñ lamech non excusatur ab adulterio: qui duas habuit: gen. 4. c. nec abraham vsq ad moysē sine inspiratione ad patres: sed nō fuit dispensatus cum alijs a genere abraham: quia non dispensabatur solum ppter multiplicationē sobolis ante diluuiū: et statim post fuisse concessū: sed ppter augmentum cultus diuini qd nō erat in alijs gentibus incircūcis: cum essent dediti idolatrie. Item a moysē vsq ad xpm nō solū licuit regibus: sed etiā sacerdotibus: quia de vtraq tribu erat xps nasciturus: et moyses legis lator non prohibuit: qd fecit belcana: qui fuit sub lege: nec tamē de tribu regali vel sacerdotali: et habuit annam senennā. i. Re. i. et deuter. 21. de vxore odiosa et dilecta agendo supponitur tūc licitū habere plures vxores. In lege autē euangelica nunq licuit nec licebit: nec iudeis nec saracenis nec alijs. Unde xps reduxit matrimoniū ad primū sui institutionē in paradiso: cuius dixit ab initio fuit: sic mat. 19. c. qd non liceret relinquere vnā vxorē et accipere aliam: vel plures habere: relinquit homo rē. et adhibebit vxori suē: nō dixit vxoribus in plurali: sed in singulari. s. vnice. Et licet imperator valētinianus sed arrianus legē dederit: vt q voluerit: posset duas habere: vt senior et ipse cuius seuerā quā habebat vxorē haberet et iustitiam: quā mox duxit vxorē: vt habetur in histo. tripartita: lex illa nullius est momēti: quia cōtra legem dei et canonicā. Unde et nunc iure ciuili cuius qui habet duas vxores comitat infamia. C. ad legem iul. de adult. l. i. n. nunc multiplicatio cultus diuini sit p generationē spūalem non carnalē ideo matrimonia restringantur ad vniū: et nō ampliantur. Habere aut plures vxores diuersis temporibus priore mortua semp viro licuit et econuerso: mulieri plures viros primo mortuo. Vñ apłs ad gal. mortuo viro cui vult nubat tantū in dño. Vñ et abraham decrepitis mortua sarra: duxit cetura gen. 23. et anna mater virginis marie habuit successiue tres viros. Vñ et aug. 31. q. 2. ait. deus masculū et feminā ppagandi generis cū nuptiali castitate coniunxit: et secundas nuptias que in vtroq testamento pmittuntur: licitas esse monstrauit. et j. Cum humane verecundie sensū nō audeo dicere: vt quotiens voluerint nubant nec ex meo corde quouslibet nuptias dēnare. item hiero. Non dāno bigamos nec trigamos: et si dici potest octogamos. 32. q. i. aperiantur. Ergo aliquādo doctores videantur inuehere contra secundas nuptias: vt in ea. q. c. hac rōne. et seqnribus: vt dicit gratianus in. §. sequenti. ad exhor-

tationem vidualis continentie non ad condēnationem secundarū nuptiarū: et deinceps: intelligendū est esse dictum.

## Quantum ad tertium

scz de repudianda vxore. Sciendū fm pe. de palu. vbi supra qd nunq licuit vxorē repudiare excepta causa fornicationis: et tunc quo ad torum ppter illud mat. 19. quos deus coniunxit: homo nō sepet. Nec abraham dimisit agar: nec moyses ethiopissā nisi pfilio dei: sed tpe legis qdum impunitatē licebat viro dimittere vxorē et nō econuerso. Et hoc nisi in duobus casibus. Primū cum stuprū obiectū non pbaſset. Secundus qd eam prius deflorauerat: deuter. 22. Sed vtrūq in repudiando vxorē iudei peccarēt: est duplex opinio. Aliqui dicebant: qd non fiebat absq peccato: et fuit compatiua pmissio ad vitandū maius malū. s. vxoricidiū. ppter duritiā ergo iudeorū pmissum erat istud: qd non puniebat in lege. Et circa hoc ab his q sunt p trarie opinionis: sic obijciunt. Lex vetus et si imperfecta erat: in qdum gratiā non ministrabat ad iuuandū implere ipsam tñ complete ostendebat peccatū: qd debebat vitari. Sed cū nullibi in scriptura veteris testamēti tale repudiū reprehendatur: si peccatū fuisset: lex illa defecisset: que illud pmittēbat: nec malū esse ostēdebat. Sed ad hoc rñdet nicolaus de lira super deuter. dicens: qd aliquid esse illicitū quod lex permittebat: dupliciter ostēdebat. Vno modo quia per aliquā pphetam reprehēdebat: et isto modo vsura permisa in lege ostēditur illicita dicēte psal. ps. Qui pecuniā suā nō dedit ad vsuram. et ezechiel etiam tangit. Alio modo per cōm bonorū obseruationē. Cum. n. vsuetudo sit optia legū interpres: et consuetudo sit bonus vsus non abusus: qd nō repitur in veteri testamēto aliqū sanctorū vxorē repudiāssē: nisi a deo inspiratus spāliter: sicut abraham de agar: et moyses de ethiopissa: ideo p istū modū ostēditur fuisse malū tale repudiū: et sic concludit nicolaus de lira. Sed pe. de palu. dicit: qd ista opinio magis concordat verbis euangelij mat. 19. vbi xps dixit qd moyses ppter duritiā cordis pmisit repudiū. Et alia opinio que dicit: qd nō erat peccatū: asserit: qd videtur melior: quia illud fiebat auctoritate legis dei: que omne mortale phibebat: et si non cobebat: alias imperfecta fuisset lex: que de omnibus actibus virtutū ferebatur necessarijs ad salutē. iure aut ciuili olim sine causa ad libitum fiebat diuortij: vtroq vel altero volente: et libera esset a matrimonio. Et licet iure nouo puniatur: qui sine iusta causa repudiat: tñ fm illud ius soluit matrimonij. C. de diuor. l. i. Et quia hoc est cōtra legem canonicā imo et diuinā. 22. q. 5. §. cū ergo. cum. c. sequen. ideo illa lex ciuilis irrita ē nec seruanda: quia esset mortale peccatū. Dato autē libello repudij tempore legis mosaice durantis licebat viro ducere aliam: quia et ante diuortij



licebat vxori: at non sic iure poli: quia vinculum manebat. Sed quia an nouam legē in m̄fionio non fuit vinculu: quod esset aliquid reale abfolutu: per repudiū videbatur magis solutu: vinculu: et per p̄ns licitū coniugium etiam mulieri: qz sacerdoti phibitum erat ducere vxorē viduā vel repudiātā: et per p̄ns alteri nubere erat illi cōcesum: quod non esset: sed illa esset vxor primi: qz vxorē alterius ducere nulla lege etiā apud gentiles fuit licitū: vt patet gen. 12. et 20. de pharaone et abimalech. Postqz at vir repudiauerat vxorē: non poterat illā sibi reconciliare et reassumere sibi: si illa iā praxisset euz altero: vt patet bier. 7. nisi eo mortuo. Sed si nō praxisset adhuc cū alio: verius est qz poterat illā sibi reassumere licet aliqui cōtrarium dicant. Forma aut libelli repudiij: qui dabat vxori fm iosephū erat. Promitto tibi qz nō amplius vueniam tecum.

De sacramentis in genere per modum doctrine: de numero eorum: de institutione: de effectu. c. xi.

## Quia missa ordina-

tur ad cōfectionē sacramēti eucharistie: que ē maximum sacramentorū: de quo multa dicta sunt: et adhuc aliq̄ dicitur imēdiate post istd. In missa etiā conferuntur ordines: vbi datur potestas administrandi sacramēta: p̄secratur etiam materie aliquorū sacramentorū: ideo post tractatum de missa: dicendū est de ecclesie sacramētis que sunt septē figurata p̄ septem panes: quibus xps p̄auit et satiauit turbas Jo. 6. c. et sic pauperes l. spū: vidue. i. ecclesie filij saturantur panibus sacramentorū: et sicut cibus restaurat deperditus in homine lumentē: et inducit augmentū: cū est in statu augmenti: sic sacramenta tollunt defectus spūales: et inducūt augmentū spūale scz virtutū. Sunt aut in homine septē defectus: tres culpe. scz peccatū originale mortale et veniale: q̄tuor pe. ne. scz ignorātia malicia p̄cupiscentia et infirmitas. Baptismus est contra originale: penitentia contra mortale: extrema vnctio cōtra veniale: ordo contra ignorātia: eucharistia p̄tra maliciā: matrimoniu p̄tra p̄cupiscentiā: confirmatio infirmitatē. item baptisimus adauget fidē: extrema vnctio spem: eucharistia charitatē: ordo prudētiā penitentia iusticiā: p̄firmatio fortitudinē: m̄rimonium t̄pantiā. pe. et ricar. Ita tñ potius ē que dā adaptatio q̄ p̄fecta ratio sufficientie. Quid aut sit sacm: dicit magister sen. in. 4. dis. i. q. est sacre rei signū: que diffinitio puenit: et est p̄munis sacramētis veteris et noue legis. Et pe. de pal. m. 4. sic declarat eam. Primo dicitur sacre rei id ē sacrans actū. i. adhibita ad sacrandū spūaliter: ppter quod nec serps eneus pōt dici sacramentū qz adhibebat solū ad curas corpale: nec crux xpi: que est ad representandū tantū: nec creature q̄ sūt vestigiū dei: possunt dici sacm. Secundo

additur rei: quia in sacramento sunt tria. scz aliqd quod est sacramentum tñ: vt signum exterius signans et nō signatū: vt aqua in baptismo. Aliud quod ē res tñ: vltra non signans aliud: scz signata vt grā. Aliud quod ē mediū scilicet res et sacramentū. scz signatū a primo signās aliud vt character vel ornatu respectu grē huiusmodi. Cito ponitur signū. Sūt aut tria genera signorū. scz demonstratiū rememoratiū et p̄nosticū: et demonstratiū sit respectu rei p̄ntis: rememoratiū respectu p̄teriti: p̄nosticū respectu futuri. Et sacm dicitur rememoratiū: q̄tum ad cām quā rememorat xpi passionē. Demonstratiū q̄tum ad effectū quē actu facit: qz sanctificat. Et p̄nosticū q̄tum ad finē ad quē ordinat. scz futurā gloriā. Et restringendo diffinitionē sacramēti ad sacra noue legis tñ: que sola sunt p̄fecta sacramēta: oportet addere vt dicit ipse magister sentē. ad p̄dicta hoc. scz vt eius similitudines gerat: et causa existat. vbi sciendū qz sicut sanū dicitur tripliciter. scz habente efficiente et signante sanitatē: vt puta d. an mali medicū et vrina: sic sacm dicitur de habēte formaliter et essentialiter sanctitate: vt de eucharistia p̄tinentē sanctū sanctorū. Item de signate et efficiente simul: non tñ habente sicut de ceteris sacris noue legis. Item de efficiente tñ: et sic incarnatio et passio et h̄i dicitur sacm. Itē de signante tñ: vt de sacris veteris legis. Et aut sacramentū noue legis causa grē: et salutem opatur p̄ se: licz p̄ accidens imponete obicem impediāt et sic etiā intelligit alia. scz sacm est in quo sub tegumento rep̄uisibiliū diuina virtus secretius salutem opatur: pe. et habetur. i. q. i. multi. Et dicit sacm actiue a sacrando. sicut ornamentū ab ornando: sanant aut sacra effectiue quodāmodo: quia dispositiue: gratia aut formaliter: et ideo nō sunt sup̄flua sicut nec medicine: que sanāt instrumētali: sup̄flunt animali quod sanat formaliter p̄ sanitatē. Quomō aut dicātur sacra eē cā gratie? Sciendū qz circa hoc ē duplex opi. solennis. quidā enim dicūt qz sunt causa tñ: sine qua nō p̄fertur grā: quia ex diuina pactione vel ordinatione sic fit: qz recipiens sacm recipit grām: nō si ponat obicē: et recipit grām non a sacro scz a dō ita qz nulla virtus causatiua grē nec characteris vel dispositionis siue ornatu existētis iā ē in sacris fm eos. Sed a deo a quo sola p̄dicta fiūt: inducūt ad hoc similitudinē de eo: qui recipit denariū plūbeum facta tali ordinatione: vt qui recipit vnū de illis: recipit elemosynā regis: nō qz denarius sit causa elemosyne sed solū rex. Denariū aut solum ē signum et causa sine qua. Nō sic in p̄posito de sacris respectu grē characteris vel ornatu. Sed istā opi. reprobat pe. de pal. p̄ tho. in. 4. et Jo. neapolis in quolibet p̄ has rationes. Primo qz sacra p̄fecta debent aliquid agere ad sanctificationē et non solū signare: quia sacramentū dī a sacrando actiue. Unde nisi aliquid agat ad sacrandū: non est p̄fectum sacramentum



**Titulus.**

**S**ed sacramenta noue legis sunt perfectissime ergo &c. **S**ecundo quia videtur absurdum: quia deus non aliter agit in sacramentis ad iustificandum quam diabolus in sortilegijs ad male faciendum: ex pactione herba vel carta posita sub lecto vel linteamine: & nihil penitus agente: aut quia verba sacramentalia nil plus faciunt: nec minifer quam verba in cantatorum aut ipse. **S**ed sicut illis dictis ex pactione demon agit in serpente trahendo vel venenum mortificando: sic in proposito. **T**ertio quia sequitur fin hoc: quia facta veteris legis & precepta veteris & noue legis sunt magis causa gratie quam sacramenta noue legis: precipue aliqua: quia illud est causa gratie: sine qua non potissime quia solo proposito gratia aliunde non infunditur. **S**ed nunquam est infusio gratie in adulto sine impletione preceptorum: nec e converso ergo &c. **N**ec auctoritas magistrum quam inducit: quia. scilicet data sunt sacramenta: ut homo que rat salutem: non ab illis sed a deo in illis. facit per eis quia non a sacramentis queritur salus principaliter sed instrumentaliter. **E**st alia opinio beati thome: quia sacramenta sunt causa gratie dispositiua. Dicitur enim ex sacramentis duo consequitur in anima: unum quod est sacramentum & res: sicut character vel aliquis ornatu anime quantum ad illa sacramenta: in quibus non imprimitur character. **A**liud est quod res tantum si cur gratia. **R**espectu igitur primi effectus sacri sunt cause aliquo modo efficientes. scilicet instrumentaliter: sed respectu secundi sunt cause disponentes tali dispositione que est necessitatis: nisi sit impedimentum ex parte recipientis: & hoc videtur magis theologis & dictis sanctorum conueniens: & inter alias rationes inducit auctoritate augustinus dicentis. **U**nde tanta virtus aque ut corpus tangat: & cor abluit. scilicet per gratiam. id est quia detrahe. hec thomas. **E**t declarat eam per de palam per quatuor rationes alias conclusiones. **E**t ad ea que possent obijci diffuse respondet in 4. di. i. quia. **E**t prima conclusio est: quia sacramenta non attingunt ad productionem gratie: quod probat auctoritate & ratione. Dicit enim augustinus libro de natura & gratia: quod quedam est deus facies per seipsum: que illo solo digna sunt: eorum conueniunt sicut illuminare animas. **S**ed suprema illuminatio in vita presentis est per gratiam gratia &c. **C**onfirmatur hoc ratione: quia si sic gratia non esset gratia: nam effectus dicitur necessarius vel contingens per comparisonem ad causam proximam & immediatam non remotam: etiam si illa non sit principalis sed instrumentalis: sicut dicitur unum celum moueri ab alio necessario: quia non moueat nisi motum ab angelo contingenter & libere: quia mouet per suum motum: qui est motus necessario agens: sic in proposito si gratia immediate causaretur a sacramento: licet per virtutem sibi a deo gratis collatam quia tamen illa virtus necessario ageret: gratia non gratis nec libere: sed necessario daretur: puta christus finem quod homo per potestatem excellentie: de qua dicitur: hic est qui baptizans potest conferre effectum sacramenti sine sacramento: sed finem quod homo non potest conferre gratiam: quia non potest dare spiritum sanctum

ergo gratia non est effectus sacramenti: sic q̄ ab illo essentialiter pducatur: imo sicut xps dicens palitico: dimittitur tibi peccata tua: per hec verba creauit in ipso dispositionē ad gratiam: quam nō habebat: qz magis salutem corpalem querebat q̄ anime: sed per deitatem creauit gratia: p quā formaliter peccatū dimisit. Et sicut filius hominis h3 potestatem in terra dimittendi peccata: sic p absolutionē sacerdotis disponitur confitens: et a deo gratia infunditur. Et fm hoc intelligēde sunt auctoritates: que dicunt causare gratiam. s. dispositiue: sicut homo est causa hominis disponēdo: et fm hoc dicimus: q̄ humanitas xpi non solū dispositiue et sacramēta: sed etiā meritorie est causa gr̄e. **S**ecunda conclusio ē: q̄ sacramēta attingunt ad pductionē dispositionis ad gratia: que est character vel ornatus: et pari ratione ad sacramentales gratiam: et istud pbatur sic. Sicut per que peccat quis: per hec et torquetur: sic et qz homo peccauit p sensibilia: et per sensibilia torquetur in inferno et humiliatur: vt per illā iustificetur penitens in mūdo: sed sensibilia fuerūt causa peccati non solū sine qua nō: sed instrumentaliter: qz vidit mulier lignū tē. ita q̄ fructus visus mouit se: sum: et pillum intellectū et cum hoc appetitū: qui est mouens motū ab appetibili licet virtute intellectus agentis: puta cū gratia nō deitur fm legē cōm: nisi disposito: oportet q̄ recepturus gratiam disponat se: p liberum arbitriū: vel disponatur ab alio. Sed pūlus non disponit se: ergo disponitur a sacro. Item in sacris noue legis: in quibus datur gr̄a: nisi homo ponat obicem: non requirit per se: q̄ homo se disponat: sed solū: q̄ non se apponat: ergo per ipm sacramētū disponitur: et sic est pbabile in omni sacramēto noue legis: quod iustificat ex opere opato: qd conserat dispositionē ad gratiam. In sacris autē veteris legis non solū pmittebatur gratia: s3 dabat in illis a deo: sed requirebat dispositio: quā sacramēta non faciebāt nisi circūcisio: sed ipsemer suscipiēs. Un iustificabant ex opere opante nō ex operato. **A**um ergo ista iustificat ex opere operato: sicut illa ex opere opante: sicut opus opans ibi formaliter opabat: et causabat dispositionē: ita h opus opatur. Unde sicut ipsa susceptio sacri vel sacramētū susceptum ipm disponebat: et si dicatur q̄ corpus nō agit in illud quod nō tangit: Unde et aug. Unde tanta virtus aque: et corpus tangat: et cor abluat: sed in quibusdā sacris non videt ēē aliquis cōtactus. Rndet q̄ in omni sacro per se requirit cōtactus forme: puta q̄ sonus verborū veniat vsq̄ ad suscipiētē: quando cōsistit in vsu: vel vsq̄ ad materiā quādo cōsistit in psecratione materie. Sed nō requirit q̄ suscipiens sacramētū intelligat verba: cū aliquādo sit paruulus aliquādo laicus: nec etiā q̄ audiat sonus verborū: cū aliquādo sit surdus: quia non ex opere operāte suscipiētis: sed ex opere operato a se: et a deo et a passiōe suscipiētis operat. In misionio

**D**e different

[illegible]



autem qđ inter absentes contrahitur: ipsa verba nunciū audiuntur: et littere leguntur: et sic est ibi qđam contactus sensuū: et est etiam cōtactus materiē in eis vt in matrimonio. **Tertia cōclusio** ē: qđ sacramēta habent effectū per virtutem inherētē: quia non minus pōt corpus: vt instrumentū diuine misericordie qđ instrumentū diuine iusticie. Sed ignis purgatorij vel inferni habet per huiusmodi virtutem affligendi spiritū: qđ et sacramētū iustificandi. Præterea nō minus pōt secūdus adam p regenerationē qđ primus p generationē carnalē. Sed ille transfudit et originale iusticiā que erat dispositio ad gratiam p virtutē feminis: ergo et huiusmodi ē talis virtus in sacramētis: et ita erat illa originalis iusticia dispositio necessitans ad grām: sicut nūc est character vel ornatu. Et nota qđ virtus sacramentalis quādo qđ est in sola forma: sicut in matrimonio: ita qđ cū sacm consistat in suscipiēdo nō in agēdo verba viri in muliere causant illā dispositionē et econuerso. Quandoqđ in sola materia sicut post cōsecrationē in eucharistia in speciebus remanet virtus disponens ad gratiam suscipiēte: quandoqđ in sola forma materia et ministro sicut in alijs sacramētis. Et dicit **Tho.** qđ ista virtus nō est ens completū habens esse fixū in natura: s; quoddam ens incompletū: sicut ē virtus imutandi visū in aere seu color: et huiusmodi etiā p̄sueuerit dici itētiōnes: et habent aliquid simile cū ente quod est in aia: quod est ens diminutū: et est in sacro sicut in subiecto: p modum tñ intentionis nō pmanentis sed fluentis. Et est ista virtus et efficiacia sacroꝝ ex tribus. **Ex** dei institutione: sicut ex cā p̄ncipali agente. **Ex** passione xp̄i: sicut ex prima causa meritoria. **Ex** fide ecclesie: sicut ex cōtinuante instm̄ p̄ncipali agenti.

### De differentia inter sacramenta noue legis et veteris et alijs remedijs

originalia et legalia quo ad collationem gratie. Nota ergo fm̄ pe. de pal. qđ sacramenta veteris legis non p̄ferebant grām ex opere operante: sicut ex causa per quā: s; ex opere operato: sicut ex cā qua sine qua nō: ecōtrario autē sacra noue legis p se quidē ex opere operato: s; per accidēs ex opere operante sicut causa sine qua nō in adulto. **De** sacramētis autē ante legē: videt qđ circūcisio p̄ferebatur ex ope operato: siue ex sola pactio: ne: seu ex causa sine qua nō: quod idem ē dicere fm̄ vnā opi. vel dispositione seu ornatu: qđ idē est dicere fm̄ aliam opi. Reliqua vero que erant contra originale p se ex opere operato sicut ex pactio: nō aliter: quia in puulis nō poterat eē opus operantis. De fide quidē pōt cōcedi: quia illa est a deo. De signo vero exteriori idē: qđ erat institutū a deo p inspirationē: et si non in sp̄ali saltē in generali. Et sic ex diuina institutione poterat hoc habere. Et p maiori declaratione huius sciendū qđ vsq; ad passionem xp̄i in qua legalia amiserūt

virtutem: et remediū contra originale in mari bus populi iudeoꝝ erat circūcisio: qđ hūit initū in abraam: vt patet gen. 18. Et octauus dies qđuis esset de necessitate pceptū: ita qđ etiā morietū ante non licebat dare: sed saluatur in fide parentū: vt femine puule: nō tñ erat de necessitate sacramēti: sed solū incisio carnis in tali mēbro tali modo cum intentione faciendi: qđ faciebat ille popul<sup>9</sup>. Alijs autē vt feminis illius populi et personis vtriusq; sexus aī institutionē circūcisiois. Adultis inbueniebat contra originale fides formata quidē cōsequenter nō antecedenter: qđ effectus nō p̄cedit suam cām. Unde sicut nunc baptis mus fidem formatā aliqñ inducit in nō ponente obicem: ita et illud remediū. Sed vtz requiret ali quod signū exterius p̄statiū illius fidei: dubium ē videtur tñ qđ vel ore remissionē petebat dicens: ab alienis parce seruo tuo: vel fidē de remissione aliquo signo exteriori adhibitu declarabat: p̄babiliter tñ posset dici sine aliquo signo exteriori nec in re nec in voto adhibito adultos posse saluari. In paruulo autē erit remediū fides non cuiuscūq; sed ecclesie: que semp est formata: hoc est qđ sit tempore legis nature: vel tempore legis scripte intederet facere: quod faciebat fidelis p paruulo circūcidendo vel offerendo: illud idē fecisset p suo: fuisset vtz sacm: sicut et nunc si quis baptizat puulum cum intētiōe faciendi id quod instituit xp̄us: et seruat ecclesia: vel seruare debet: et si ipse infidelis sit et nullus etiam in mūdo esset fidelis vere baptizat: qđ baptizat ē fide ecclesie. ista. n. dicitur fides ecclesie in huiusmodi. s. talis intentio: requirebatur tñ de necessitate signū exterius sensibile: qđ erat sacm: vnde quouq; puulo vel pro puulo esset exhibita bñdictio vel oblatio et bñ. non fiebat remissio originalis peccati. Sed nō erat tunc determinatū signū sicut nunc baptis mus et ante circūcisio. Et quia non erat aliquid determinatū: propterea grego. dicit qđ puulis valebat sola fides. Ad autē dicit magister in. 4. di. qđ circūcisio solum purgabat peccatū: sed nō dabat grām: cōiter nō tene: qđ ablatio peccati nō pōt esse nisi per grā: et op̄positoꝝ priuatiue oꝝ aliter inesse: vt animal cecū vel vidēs: penitētia vero m̄fionum et alia sacra legalia non erāt dispositiua ad grām ex ope operato: sed ex ope operante. Nota de circūcisione. Dicit tho. in. 4. s. di. i. q. z. ar. 4. q. 3. qđ ipsa solum inter sacramenta veteris legis cōferebat grām: tollendo culpā: sed nō aperiebat ianuā vt baptis mus: nec diminuebat fomitē. Sed idē in tertia parte. q. 70. ar. 4. dicit contrariū corrigēs quod dixerat in. 4. s. qđ circūcisio sicut nec alia sacramēta legalia non cōferebant grām: sed fides: cuius protestatio erat circūcisio: tollebat peccatū: et dabatur gratia ex dei pactio: et sic erat causa sine qua non.

### De opere operato

Ad de  
clara  
u 3



tionem huius locutionis nota fm pe. de pal. q. cū  
nihil creatum pferat grām nisi dispositiue fm q.  
opus opatum tripliciter disponit. **Pr** aliq. ex  
opere operato tripliciter pferre grām. **Uno** mō  
cādo effectū & dispositionē ad eam: q. dī chara/  
cter vel ornatus: & sic sola sacra noue legis cānt  
gratiā & forte circūcisio. **Secūdo** mō sicut cā  
sine qua nō sufficiens tñ per se sine opere opante ex  
parte grām suscipientis: & sic omne sacm qd fuit  
institutū principale & originale in pueris: vt circū/  
cisio: pferbat grām ex opere operato: nō q. aliqd  
efficeret i pueris: sed q. ex hoc q. exhibebat pue/  
ro vel p puero sine aliquo alio deus infundebat  
grām pueris: & sic sacra antiqua p adultis institu/  
ta: et aqua lustrationis vinctōis sacerdotis & hī  
grām non pferbant ex opere operato: sed tñ ex  
opere operāte per se requisito: q. qñis sine mor/  
tali esset: nihil cū hoc morū liberi arbitrij in deū  
actu haberent: illa sacra suscipiēdo nil grē susci/  
piebāt. **Tertio** mō dicitur pferre grām ex ope/  
re operato nō excludēdo opus operāte: & sic dicit  
pferre grām ex opere operato: id qd de se ē bo/  
nū moraliter: sine hoc q. accipiat bōitatē ex ope/  
rante: sicut diceret dare elemosynā & qd cūq. d  
genere bonoz: pferat grām ex opere opato: inq. tñ  
de se natū est pferre grām vel disponere ad grāz  
& sic ecōtrario diceret id quod est de genere ma/  
loz auferre grāz ex ope operato: & que sūt indrā  
de se diceretur ex ope opante pferre vel auferre  
grām fm intētiōē facientis. **Et** sic sacra veteris  
legis & quecūq. legalia ex ope operato possunt  
pferre grām: q. cū essent a deo pcepta & ad dei  
cultū ordinata: ita erant actus virtutis obediētie  
& latrē: & sic si nō absolute ex sui natura: tñ pote/  
rant dici pferre gratiā ex iussu dei ex opere opa/  
to: & ppter tñ & large dī hī opus opatum aī nō  
excludendū opus opans: **Et** sic ē baptismus io/  
annis: q. ex dei mandato & inspiratione institut  
erat: & ex hoc erat bonus & factus & de se merito/  
rius aptitudine: cuius actu & forma erat ex ope/  
re opante: qui baptismus Jo. erat sub forma ver/  
boz huiusmodi. **Ego** te baptizo in noīe venturi  
tñ sub tali forma nō baptizauit xpm. **Erat** autē  
in figurā ppinquā: sicut sacm largo mō & spara/  
tozū & sub pñlio: & q. nō pferbat nec caracte/  
rem nec grām: iō oēs ab eo baptizatos oportuit  
posse itez baptizari baptismō xpi. **Un** illa opi/  
quā ponit magister in. 4. di. 5. q. illos q nō cre/  
debāt in venturū: & ponebāt spem in illo baptis/  
mo: illos oportuit itez baptizari baptismō xpi: &  
nō alios baptizatos baptismō io. q. hoc nō faciebāt  
cōiter spzobat a theologis. **Et** verba hiero. que  
magister inducit ad pbandū: exponunt aliter a  
tho. & alijs doc. **Un** & apli fuerunt baptizati ba/  
pti xpi: vt dī de psc. di. 4. ab hierosolymis. **Et**  
aliqui eoz fuerūt prius discipuli Jo. **Unde** veri/  
simile ē eos fuisse baptizatos a iōāne. **Sacra** autē  
legalia p quidem erāt purgatoria: ab irregulari/  
tatibus illius legis: qbus arcebat alijs ab ingre/  
diendo castra: vt leprosus: vel templum vt tan/  
gens imundū: vel sancta imolādo vt sacerdotes

**Erāt** secūdo meritoria: sicut sūt ea que sūt de ge/  
nere bonoz: vt elemosyna & hī. **vt** pote q. erant  
materia & actus latrē: & erant satisfactoria: quia a  
deo accepta & penosa: s. non erant dispositiua ad  
gratiā ex opere operato: vt dictum est.

## De institutione sacra

mentoz. **Nota** fm tho. & pe. d. pal. in. 4. q. sacra  
debuerūt institui nō ex debito necessitatis abso/  
lute: q. aliter potuit deus hoīes saluare nec ex de/  
bito obligationis: q. nulli ē obligatus: sed ex de/  
bito pgruitatis: qui eis dē hīo mō factis xpus cor/  
rūpitur: & sit q. hō p sensibilia deordinatus erat  
circa deū: & quo ad cognitionē: q. ita erat occu/  
patus & obfuscatu sensibilibus: vt nō crederēt ho/  
mines esse alia extra sensibilia: vel de spūalibus  
ad modū sensibilibz indicaret: & quo ad effectio/  
nem: q. in ipfis pstituebat finē inordinate amā/  
do & deo pponēdo: & quo ad actiōē: q. male vte/  
bat eis: & exercebat in eis: iō necessariū fuit ne/  
cessitate pgruentie: vt ex sensibilibus sacris ordi/  
naret in deū: q. tñ ad hoc tria. **Quo** ad cognitō/  
nē: q. cū pstant in sensibilibus: q. ex suis natura/  
libus ppietate hnt & similitudinem modo suo ad  
effectus sacroz qui spūales sūt: & sic p ea qst ma/  
ni ducit & erudit in cognitione spūali. **Quo** ad  
affectionē: q. in ipis affectibus dirigit in deū: dū  
ppter eius amorē & obediētiā subijit se inferi/  
oribus se fm naturā querens salutē in illis: & sic  
humiliat ppter deū. **Quo** ad actionē q. vtiliter  
& fructuose exerceat circa ipsa sacra corporaliter &  
spūaliter in pfectum anime. hanc triplicē causāz  
tangit magister in. 4. sen. di. i. **Non** autē debue/  
rūt sacra institui in statu innocentie: nec ppter eru/  
ditionē: quia nec a naturalibus erat cognitio sup/  
naturaliū sumēda sicut nec nūc s. p reuelationē:  
licet posteriores a parentibus essent edocendi vt  
nūc: nec etiā ppter curationē: q. nōdū erat mor/  
bus. **Tempore** autē nature lapsē obnerūt institui:  
q. nūq. debuit deesse remediū: nec antidotum  
q. cito fuerit venenū. **Peccati.** **Sacramēta** autē  
sūt quedā medicine spūales: debuerūt autē insti/  
tui tpe legis nature: q. cū ea que ab hoīe sunt: a  
cognitione oztā habēt: aliter nō esset hūana ope/  
ratio: oportet q. opatio cognitioni rñdeat sicut  
effectus cauē. **In** lege autē nature nō sufficiebat so/  
la cognitio naturalis ad salutē: s. exigebat fides  
aliquoz: que sūt supza naturā: & post lapsū exige/  
bat fides de reparatione: p quā erat medicina mor/  
bi: ideo in statu illo nō tñ erāt necessaria illa ope/  
ra: que sūt de dictamine legis naturalis: sed etiā  
aliq. que essent ptestationes & signa eoz: que ad  
reparationē ptinebāt. **Et** hec erāt illius ipis sacra/  
menta: vt sacrificia oblationes decime & hī. **De**/  
buit autē aliquid supaddi tpe abrae & legis scripte:  
q. cepit fides dei augeri: & ppl's dei distingui q.  
& mysteria fidei magis fuerūt ei plicita: **Tpe** etiā



grē debent esse sacra: qz eadē est fides moderno  
rū z antiquoz: z iō cum sacra fidei correspōde  
ant sicut ipi ptestantiōes: vt ab ea virtutes habē  
tia: o3 qz sicut antig ptes fuerūt pncipes passiōis  
xpī sacra: que erāt redemptiōis signa futur: ita  
z i nos redemptio eius pueniat mediātibus qui  
buldā sacris signātibus qd factū est. In statu at  
glie debent omīs figure z sacra cessare. Sūt aut  
istituta sacra noue legis nō solū i rebus que sūt  
materia: sed etiā i vbiis que sūt forma sacri. Un  
de aug. i. q. i. c. detrahe dīc. Accedit vbi ad elemē  
tū: z facit sacm. Rō at cū querit: quare reb? ad  
dita sūt verba: est qz sacra nō solū significāt op  
redemptiōis: que per xpī facta est: sicut alia sa  
cra veteris legis: s3 ab ipsa xpī passiōe fluxerunt.  
Et iō sic effectus pxiimi sue cāe habēt imagines  
qū pnt imitatiōes: vt. s. ex reb? pstitāt: sicut xps  
ex vbo z carne. Itē qz grām pntinent ex sanctifi  
catione: que fit per vbum dei.

### **A quo aut fuerūt insti**

tuta ipa ecclē sacra: s3 qdā dixerint a xpō alij ab  
aplis istituta: tho. tñ dicit cōiorem z meliorem  
esse aliā opinionem dicētū xpī oīa istituisse: s3  
qdā magis necessaria expresse z explicite: qdā  
alia figuratiue z implicite p mulgationē z expōsi  
onē maiore relinqns aplis. De etiā de pal. dicit  
qz oīa a xpō immediate fuerūt istituta s3 nō p mul  
gata: nisi qz erant necessitatis vt baptisimū: cū dīc  
Nisi qz renatus fuerit ex aq z spū sancto zc. Jo.  
3. Et pñiam cū dixit. Pñiam agite: mat. 3. vel cū  
dixit leprosis. Ite oñdite vos sacerdotibus. Et  
eucharistiā cū dixit. Nisi manducaueritis carnē  
filij hoīs zc. Jo. 6. Extremā vñctionē cum misit  
aplos pdicare et oleo vñgere infirmos. Confir  
mationē: quādo benedicebat pueros eius man  
imponēs. Ordines in cena vltima: cū dixit. Hoc  
facite in meā cōmōmorationē. lu. 22. Patrimo  
niū qñ nuptias miraculoz initio cōsecrauit mu  
tans aquā in vinū: oñdens pceeminentias ma  
trimonij: put est sacm gratie: z put erat nature  
vel legis scripte. Sed confessionē z extremā vñ  
ctionē p mulgauit expōsse p iacobum iaco. 5. cete  
ra p doctrinā aplozum: vt patet in actibus eozū.  
Et qñs ipsa sacra habuerint virtutem z grām  
in prima sui institutiōe: passio tñ xpī addit eis ad  
meritū z satisfationes: Et ex isto etiā sequitur: qz  
oīa ab ecclēia vel papa vel pilijs istituta sacra  
mētalīa sunt nō sacra: in quibus sicut ecclēia po  
tuit instituire: ita pōt destituere dispēfare z mu  
tare: z benedictionē virginū psecrationē altariū  
ecclēie z huiusmōi: z habent effectū p modum  
meriti z fidei ex opere operato: z nō ex solo ser  
uore z deuotione vtentiū s3 totius ecclēie. Sa  
cramenta aut nec papa nec tota ecclēia mutare  
pōt: nec in eis dispēfare: quia seruus non pōt tol  
lere legē domini sui: nisi inq̄tum deus reuelat  
vel dispēfat: sicut in primitiua ecclēia: qz baptis  
mus daretur in nomine iesu xpī.

### **De caractere vel or**

natu sacramētoz. Nota ergo qz caracter sic dif  
finitur. **C**haracter ē distinctio a caractere eter  
no impōssa anima rōnali fm imaginē psignās tri  
nitatē creatā trinitati increate creati z recreanti  
distingūēs a nō psignatis fm statū fidei. Est aut  
character quedā potentia supnaturaliter infusa:  
que ē pncipiū agendi vel patiendi spūalia. Et  
dicit pe. de pal. qz est in intellectu possibili sicut  
in subiecto: qz est collatio z susceptio exterior sa  
cramēti: o3 dirigi z regi ab interiori intēctione: iō  
in intellectu qui ē pñmū regulans z dirigens in  
dando z suscipiēdo sacra: debet poni caracter:  
vt. intellectus illuminatus p fidem dirigat intē  
tionē ad pferendū z suscipiendū sacm hoc vel  
illud: qd non est sic intelligendū: qz caracter eli  
ciat intēctionē vel elicitā dirigat. Sed qz inten  
tio p characterē habet virtutē: quā alias non ha  
beret: qui enim sacramēta ministrat: o3 intēdere  
qd facit ecclēia: nec ad hoc inuat caracter dire  
cte: sed facit: qz intentio habeat effectū. Per cha  
racterē enim baptisimalē intentio recipiendi alia  
sacra facit: cum vere suscipere ea. Et caracter sa  
cerdotalis facit: qz sacerdos pficiendo vel absol  
uēdo efficiat: quod intendit. Imprimatur autem  
character in illis sacris: in qbus homo deputatur  
ad actiones sacras vel suscipiēdas: z sic baptism?  
ē ianua sacroz. Secūdo ē in illis i quibus depu  
tatur homo ad actiones exercēdas ptra infide  
les: z sic est caracter pfirmationis non absolute  
sed ex officio. Unde an nō exponebat. s. ad publi  
ce pficendū xpī. Tercio ē in illis in qbus homo  
deputatur ad exercendū sacras actiones circa ba  
ptizatū fideles: z sic est sacm ordinis. Et qz talis  
character ē indelibilis: ppter hoc tria illa sacramē  
ta in qbus imprimatur: nullo mō iterātur: ne fiat in  
iuria hūitibus ppetuū effectum. Un z in mortuis  
dānatis z saluatis pmanēt ppetuo characteres:  
z in his sacramētis tribus nō est alius caracter  
ornatus seu dispositio ad grām: s3 ē idem re. Est  
enim caracter ornatus seu dispositio ad gratiā:  
z cū hoc est signū distinctiū z compatiū: qz nō  
est ornatus simplex in alijs quattuor sacris. s. pe  
nitētia eucharistiā extrema vñctione z mñionio:  
fm tho. z pe. d. pal. imprimatur ornatus. Et fm ali  
quos semp isti imprimatur ornat? sicut alia tria  
characterē: z hoc ppter dispositionē ad gratiam  
sacralem: z si non ppter alia: qz ad vtrāqz dispo  
nit. s. gratiam gratū faciētem: z gratiā sacralem:  
que ponit esse alia realiter a prima. Sed verius  
videtur qd dicit pe. de pal. qz non solū attritus s3  
etiā pñritus: licet nō ita egeat: tñ recipiat ornatus  
qz ex quo nō ponit obicē: nō est cā cur pñrit? esse  
ctū sacri. z tunc maior grā infundet. ppter duplī  
cē dispositionē. s. sacri z liberi arbitrii. An autē  
sic est fictus: qz nec pcurrit essentia sacri puta in  
mñionio: cū intēdit decipe nō pstrahere in penitē  
tia: qz nullo modo penitet: vel celat aliquid aut



in alijs: quando habet dispositionē mortalis peccati: de quo nō penitet nullum ornatū recipit: in quo differt ornatu a charactere: qz characteres recipit contritus vel attritus: & fictus: dū tñ velit verum sacm recipere: ornatu vero nō recipit nisi si attritus vel pñitus: & iste ornatu nō est potentia nec hñtus: sed dispositio nō ad agēdum s3 ad recipiendū grām. Sicut n. p actum pñitionis est homo dispositus naturalit ad habendū gratiam gratū facientē: sic & ornatū a sacramēto impressū ē ad gratiam gratū facientē & gratiam sacramentalē. Et p istum ornatū habemus nos bene nō ad agendū sed ad recipiendū gratiā. Et ē dispositio necessaria & necessitatis nō simpliciter s3 sub cōditione. Supposito enim q in suscipiente sacm non sit pñitio: tunc ē necessaria hec dispositio ad gratiā sacramentalem: si differat. Similiter supposito q suscipiens sacm nō sit fictus: est dispositio necessitatis: nō q ipm deum necessitet: sed q ex dei volūtate necesse est gratiā infūdi. Et iste ornatu fm aliquos nō solum nō manet amissa gratia: sed manet qdū manet grā: quia cum nō imprimat: nisi cū sit dispositio ad receptionē grē nō ad receptionē intētionis gratie: recepta gratia vel intētia evanescit. Unde nō est habitus de difficili mobilis sed dispositio trāsitoria: sicut ē ipse actus pñitionis: in cuius supplementū est maxie iste ornatu. ornat aut animā dispositiue: & ē trāsitorius sicut & virtus sacramētorū: vel fm aliquos q iste ornatu sit aliquid manēs: nec ppter hoc sequit: sacra que ipm imprimunt: non pnt iterari sine iniuria ipōz: sicut baptismus: qz tūc quando sacm imprimi talem dispositionē: q pillā statim natus ē seg totalis & plenus effectus sacramēti: tunc sine iniuria nō pōt tale sacm iterari: vt in baptismo: cui character disponit ad remissiones omīs culpe: qdū est ad se: & similiter & de alijs imprimētibz characterē suo modo. Non sic at est de alijs puta pñia: quia p vnā pñitionē perfecta remissio nō habetur quo ad penā & sequelas. Vñ quādo quis de eodē peccato bis pñitet: nō aliū ornatu nūero imprimi: sed primus intēditur: & forte ē vnus ornatu specie in vno sacro qui intēditur p illius iterationē: & remittitur per illius tardationē: sicut hñtus qui acquirit ex actibus principaliter: ita & ornatu q acquirit ex susceptione sacri instrumentaliter. Vñ & pnt intēdi & remitti: corrumpi & iterum acquiri. hec pe.

### De secundo effectū sa

cramētorū: qui ē gratia: pōit pe. de pal. duas opi. dicens: q opinio cōis est: q grā sacramentalis nō differat: sed sit vna cum grā: que ē in virtutibus etiā donis: sicut & eadē est sanitas p artem restituta & p naturā habita. S3 singularis opi. b. tho. est in contrariū. s. q gratia sacralis differt a grā: que ē in virtutibus. Et rō: qz vnūquodq sacm est institutū spāle remediū spālem defectū: siue sit culpa siue sit pena relicta ex cōsa siue aliud. Vñ

cum effectus particularis reducatur in cām particularē nō vniuersalē immediatā: cum cōe sit sacramētis noue legis cōferre grām & vtutes: speciale vero sit vniuersalē supposita grā remediū prebere contra spālem defectū: videtur q vnūqz qz sacm habeat spālem effectū ptra suum propriū defectū: & hoc patet in singulis: sicut in penitētia ptra omne actuale: baptismū ptra origina le: matrimoniu ptra pñitentiā: pñitio contra timiditatē. in pñitione ergo audacia maior formaliter ē per grām sacramentalē: & nō solum p virtutem fortitudinis: q fortitudo virtus maior datur in sacro: q plus cōfert de grā: vt in eucharistia & ordīne. Et similiter in eucharistia maior pñitio infunditur qz in mñionio: s3 in matrimonio spālis gratia sacralis dat: vt sciat vnū quicqz vas suū possidere in sacificatione: ergo in pñitione est aliqd robur grā gratia data supponēs tñ gratiam gratū facientē: & similiter in matrimonio aliqua pñitio. Non ē est sacralis grā gratum faciens: sed nec grā gratis data informis: sed grā gratis data formata sicut virtutes morales infuse. hec pe. de pal. Dicit aut tho. in. 4. q. si cut a gratia gratū faciente fluunt virtutes & dōa: quibus pñitū potētie anime: que virtutes diuersificant fm diuersitatē actū: in qbus op pñici ipas potēcias: ita ab ipa grā fluit aliqd ad rparā dñ defectus aīe inflicto per peccatū: & hec dicit gratia sacralis. Scdm aut q diuersificatur hī de defectus: sic & diuersificatur & grē sacramentalis. S3 qz effectus eius nō sunt nobis ita noti sicut actus virtutū: ideo nō habēt nomē spāle sicut virtutes sed retinent sibi hoc nomē gratie sacrales: & virtutes & dōa habent pñitionē cum grā gratum faciente: qz vna non pōt esse sine reliqua: sed gratie sacramētales non: qz pōt homo habere grām gratū facientē & virtutes: & nō gratiam sacramentalem sed grā sacramentalis nō pōt stare sine illis. Item grā sacralis opponit peccato: inqstū vulnerat bonū nature: sed virtus qstū ad inordinatiōē actus: idem in tertia pte. q. 62. ar. 2. & idem tho. in 4. s. dis. 7. q. 2. ar. 2. q. 2. q. grā ista sacralis vltra virtutes & dōa ad duo ordinat. Primo ad tollendū defectus peccatorū pñitorū: inqstū trāseunt actū: & remanēt reatu. Secūdo ad pñiciendū animā in bis que pñit ad cultum dei fm ritum xpiane religionis.

### Quomō vel que sacra

menta sint necessaria: Dicit pe. de pal. in. 4. di. 9. q fm iuristas cū sint sacra septem pñenta in bis versibus. Ordinat: & iungit: baptizat: chrismat: & vngit. Peccatū plangit: in altari sacra tāgit. Quis ex ipis sunt necessitatis & duo volūtatīs. vñ. 8. Ordo volūtatīs iūgit: dant quinqz necesse. Ides notat glo. i. q. i. s. notandū. idē rai. Sed theologi dicūt: q sacra necessitatis sunt ista duo. s. baptismus & penitētia: alia quinqz volūtatīs: nisi b eucharistia que ppter pceptum: de pe. & re. c. omīs.



Est semel in anno de necessitate sumenda. Et qđ dicitur Jo. 6. nisi manducaveritis carnē filij hoīs rē. intelligunt de mādicatione spūali: alias cōtēneretur. Est et alia opinio satis pbabilis dicē qđ sacramētum esse necessariū ad salutē potest dupliciter intelligi. Uno mō ratione sui: alio mō ratione pcepti. Ratione sui dicitur sacm̄ necessariū: cuius effectus ē necessariū ad salutē: et sic quedā sunt necessaria quo ad cōmunitatē: ita qđ ab aliquibus vel ab aliquo sumātur: non autē a quolibet. et sic sūt necessaria ordo et matrimoniū qđ nec penitētia que necessaria ē: possz ministra ri: nec sine penitētia posset numerus electoz de bite cōpleri: sed ita sūt hec necessaria cōmuni saluti: qđ non sunt necessaria psonē particulari: nisi cōstaret ei qđ sine ea strabente vel ordinē suscipiente non posset numerus electoz cōpleri: et sic tenetur vnusquisqđ sicut in pncipio humani generis: vel ī medio post diluuiū tenebātur ad matrimoniū. Necessaria autē ratione sui sunt baptis mus et penitētia singulis psonis actu vel voto qđ susceptionē impedit articulus necessitatis. Et sicut post constitutionē illam factā omīs vtriusqđ non sufficit semel ante mortē pferri: ad quod tñ obligat illud pceptum: pferri alterutrum rē. iacobi. 5. sed oportet semel in anno cōfiteri. Sic post statutū de tēpibus baptis mi. s. in pascha et pētechostē: de penit. di. 4. non licuit vltra differe: qđ uis sufficeret semel in vita. Reliqua autē tria sacramēta sunt necessaria nō necessitate sui: cū ad salutē sufficiat gratia non obstante originali: qđ ablatum est p baptis mū: nec actuali: qđ aufertur p penitētiā: sed ratione pcepti. Tum. n. ecclesia stica cōstitutio: que hz vim legis di. ii. in his: sic egris dare viaticū et extremā unctionē: alias si nō peterent: non reputarētur boni xpiani: ergo rē. et p accidens possz hec esse necessaria attrito si contrito non valente pferri: et petente cōficari et inungi: virtute quoz sacramentoz sit de attrito cōtritus: quia ex quo fictus nō est: gratia sibi infūdīt. Unde habens mortale: et non potēs loqui: exponit se periculo: si non cōficatur et inūgitur. Itē cū sit eadē ratio de istis tribus: cū eucharistia videatur esse in pcepto: ergo et alia. De eucharistia pz: qđ papa non pōt illam rē: que p diuinā ordinationē cadit sub cōsilio tantū: ponere generaliter et vniuersaliter sub pcepto: puta pcepto qđ omīs teneātur ad virginitatē vel paupertatē et hī. Sz ipse pōt pceptum diuinum sine tempore datum determinare quo ad tēpus: vt patet in pessione annua. Tñ potuit picipere cōmunionē in pascha: te: ergo illa erat in pcepto fm tempus in cōsilio: quod determinare potuit. hec pe.

**Administratoz autem sa** cramentoz regulariter est sacerdos: excepta cōfirmatiōe et ordinibus supioribus: que solus eps confert fm rai. de cōse. di. 5. manus. et sequēti. Itē qđ ad vnitatē sacramentoz non refert: a quo

conficiātur sacramenta: vel consecrātur. i. q. i. do minus declarauit. peccant tñ qui indigne pficiūt vel conferunt: peccant et qđ scienter a pccis ab ecclesia vel suspensis suscipiūt di. 32. §. verum. Itē sacramēta sunt vnicuiqđ: cum quali pscientia quis accipit: et sic sunt bonis bona: et malis mala occasionaliter fm rai. et de pse. di. 2. et sancta. et id dicitur de pse. di. 5. illud qđ sacramēta impenitentibus non debent dari: quod tñ intelligendū de peccatis notorijs: in quibus homines pseuerant: nam p occultis non sunt in publico neganda.

De singulis sacramentis. c. xij.

## Deinde de singulis

sacramētis agendum est breuiter. Et qđ multa iam dicta sunt supra de eucharistia in tractatu dō missa: id de ipa tractabit qđ ad pauca: que restant: et merito quia est maximū sacramētoz quo ad essētiā: licet quedā alia dicantur maiora fm alios respectus. vñ §. Maior i effectū baptis mus: corpus in esse. Cōiugii signo maiori: chrī ma ministro. Continet enim eucharistia essēti aliter auctore totius sctitatis: vltra hoc qđ significat et causat sanctitatē: quod est cōmune omībuz sacramētis noue legis. Sacramēta vero tātuz disponūt ad sanctitatē sacramētoz ante vel post Sacramēta veteris legis tantum significabant. Homo autē sanctus hz in se sanctitatē formaliter et subiectiue. Est autē hoc vñū sacramētū si quidem ratione vel forme vel materie: que due sūt: et ad hoc refertur quod dicitur in collecta. Perficiant in nobis dñe tua sacramēta qđ continēt: sz vñū vnitatē pfectionis et ordinis: qđ omīa que hic sunt: ad vñū ordinātur pfigurandū et causandum. s. corpus xpi et sanguis: que sūt vñū in supposito et corpus xpi mysticum: qđ est vñū ordinē ad pfectam anime refectionē. Corpalis autē resectio sit cibo et potu. Quāuis vñū sit sacramētum: diuersis tñ nominibus nūcupatur. Nam dicitur sacrificiū hostia vel oblatio inq̄tum reme moratiū dominice passionis. is. q. 2. nō extimemus. et de cōse. di. 2. nihil dicitur autē eucharistia grece: qđ latine itēptatur bona grā. i. q. 2. multi. qđ continet fontes grē. Dicitur et cōmuniō qđ ad finem: quia sicut cibus vñitur omībuz mēbris: ad que singula defertur: sic p hoc sacm̄ non solū xpo capiti sz omībuz mēbris eius vñimur: vt si mus omnes vñū corpus in xpo. Dicitur et viaticū: quia sustentat in via: quousqđ pueniamus ad terminum di. 50. penitentes. et 26. q. 6. c. his qui.

## Debuit autem institui

istud sacramētū fm pe. de pal. post tbo. in qđ xps p̄tinetur realiter et essēti aliter: quia ad pfectionē membrorū requirit: vt capiti vñiatur. Et quia sacramētis deo iūgimur. Sacramētū autē ē signū sensibile: sicut ad hoc qđ omnia pficiant sensibi-



libus prater sensibilia que sibi coniungantur per solam similitudinem: distantia medio separante ut color odor et sonus: quibus assimilatur sacramentum veteris legis: que erant tantum signa diuine gratie: non tamen sunt sensibilia: que per realem virtutem coniunguntur sensui: medium coniunctum: que tamen non sunt vni cum eo ut in tactu quibus assimilatur sacramenta omnia alia noue legis: in quibus diuina virtus interior operatur. **E**st vltimus gustus: quo sensibile nobis realiter coniungitur: et incorporatur: et vni efficitur per conuersionem eius in nos: et sic debuit sacramentum hoc institui: in quo capiti nostro christo coniungamur: et incorporeremur: et eius membra efficiamur: non per conuersionem eius in nos: sed per conuersionem. **U**nde dicitur augustinus in libro confessionum. Cresce et manducabis me: nec tu me mutabis in te. **N**obilius enim trahitur ad se ignobilius. **E**t quia cibum iste est nobilior nobis: quia christus: ideo trahit nos et conuertit in se: non cum in nos sicut cibum naturaliter nobis ignobilior. **I**nstituit autem in vltima cena: ut altius cordibus infingeretur: quod vltimo tradebatur: tum quod in memoriam iminentis passionis: tum quia cum erat recessurus visibiliter debuit remanere spiritualiter: et hoc pulchre de consensu dei: quia corpus. **C**ommunicauit autem tunc se christus. **U**nde hieronymus ipse coniuiuia et conuiuium comedens: et qui comeditur de consensu dei: hoc moyses. non tamen manducauit sacramentaliter: quia non per fidem: cum haberet visum: sed quod verum sacramentum sumpsit nec spiritualiter: ita quod augmentum virtutis inde suscepit: cum non posset in gratia crescere: sed quod spiritualiter delectabatur. **C**ommunicauit etiam iudam: ut dicit augustinus in libro i. quod i. christus quid fecit: quia licet sciret ipsum malum noluit ipsum perdere: cum esset occultus in hoc datus nobis exemplum. **z. q. i. vnus ex vobis.**

## Quibus sit danda vel

neganda communio. **E**t primo quo ad peccatores. **U**trum sit eis danda communio: quos scilicet scit sacerdos ex certitudine esse in mortali. **t. h. o. in. 4. senten. simpliciter dicit sine distinctione: quod per peccato occulto non est neganda penitentia in publico communio: ut de consensu dei. non prohibeat. Et hoc tum quia pro peccato occulto penam publicam inferens esset reuelator criminis: tum quia scandalum esset: si negaret: tum quia quilibet christianus habet ius in perceptione eucharistie: nisi illud per mortale amittat: unde cum non constet in facie ecclesie illum amisisse ius suum: non debet ei in facie ecclesie negari: concolor. per. et alber. et precipue videtur ista vera de curato quo ad eius subditum. **S**ed respondet per. d. pal. in. 4. di. 9. per distinctionem: quod autem est sacerdos talis: qui non tenetur ei ministrare sacramenta: quia non curatus est eius: vel si curatus eius est: non tenetur tunc: quia non est dies paschalis: nec est infirmus: et tunc debet ei denegare quia debet primum a peccato prohibere mortali: quando potest: potest autem hic: quia etiam non**

peccatori non tenetur dare in hoc casu. **U**nde si nesciat etiam nisi per confessionem potest negare: quia non ex confessione ius istud acquiritur: quia alias habet ius negandi: eo ipso quod alius non habet ius petendi ab eo: ar. extra de temp. or. ad aures. **S**i autem tenetur ei ministrare sacramenta: sicut et curatus vel vicarius: et est in paschate: tunc autem crimen est occultum aut manifestum. si occultum: tunc debet denegare in occulto petenti non in publico: quia si negaret in publico: esset proditor criminis aut reuelator: quod prohibetur de offi. or. c. i. vbi dicitur: quod sacerdos qui nouit crimine occultum parochiani: debet eum arguere in privato: non in publico nominare. **S**ed petenti in occulto debet negare. **E**t hoc verum est de peccato occulto aliter noto quam per confessionem: quia si per confessionem solus nouit peccatum in penitente: debet quidem eum monere in occulto: ut desistat. **S**ed si instat et petit: ut sibi debitum: non debet ei negare: quia scit ut deus: non ut homo: ut de offi. or. c. z. **N**egat autem ut homo in foro penitentie: nec ex confessione acquiritur sibi ius negandi: quod prius non habebat. **E**t quis repellendo in occulto nullo alio vidente non reuelaret confessionem: tamen ex confessione extra iudicium confessionis nulla exceptio sibi datur: plusquam si nesciret: quod non scit nisi ut deus. **S**i autem peteret ab eo qui non tenetur: vel quando non tenetur: cum etiam non peccatori posset negari sine peccato: multo magis peccatori. **S**i autem scit crimine eius esse notorium et manifestum etiam in publico petenti curatus debet negare. **E**t ex his patet quod meretrices et publici forisarii sunt omnino ab altari arcendi: nisi penitentiam egerint: ita quod post penitentiam priuatam possint admitti ad eucharistiam: secreto non autem publicam: si post publicam penitentiam propter scandalum. **N**am manifesta delicta: id est notoria: non sunt occulte corripienda: de peni. et re. c. i. **U**nde vel sacerdos debet iniungere publicam penitentiam: vel publicare quod sunt vere penitentes. **E**x his etiam patet quod suspectis de crimine suspicionem violentam debet negari secundum predictam distinctionem: quod habetur pro certitudine. **S**uspectis autem leui suspicionem non est deneganda: immo nec suspectis suspicionem probabilis: quod patet ex hoc: quia nec per huiusmodi suspicionem debet maritus negare debitum uxori: extra de senten. exco. c. inquisitioni. sed his tribus onibus prohibetur dari: id est consecra. di. z. pro dilectione. quod tamen non intelligitur de omnibus: cum licite possit ars hec exerceri: sed de rebus in ea magicis vel turpibus actibus: que sunt mortalia. **S**ed nec pugnantibus in duello est danda. **z. q. 5. monomachiam. in glo.**

## Non est deneganda co-

munionis occidendis propter scelera sua publica: si eos penitet: et confitentur: nec est heretico relapsio cum paratus est incendio: sicut habetur titu. de here. super eo lib. vi. **S**ed excommunicato sicut in



morte non negatur penitentia: si peniteat: ita nec viaticum: cum in penitentia includatur: de peni. et remiss. c. quod inter. Item habentibus lucida interualla furiosis vel fatuis freneticis: si anteq̃ intrarent furiam vel frenesim habuerunt deuotionem ad sacramentum: et penituerunt: non est neganda comunio: vt. 26. q. 6. si quis in infirmitate. etiam si tales in sanitate non petierunt sibi dari: quando scilicet ex bona eorum conuersatione preterita verisimile est q̃ si preuidissent huiusmodi causam eam petiissent. Habent enim tales deuotionem habituali: interpretatiuam: que sufficit: hoc tamen intelligendum est: quando potest dari eis sine periculo expunctionis vel alterius irreuerentie erga sacramentum. perpetuo autem furiosis et amens non est danda: quia nunq̃ habuerunt actum deuotionis ad sacramentum: licet sint baptizati et confirmati. Hoc enim sacramentum requirit deuotionem dicente apostolo. Probet autem seipsum homo et cetera. Item demoniacis non est deneganda s̃m tho. nisi constet eos p̃ crimine torqueri: quia tunc p̃ excommunicationis sunt habendi. Impuberibus autem qui carent omnino discretionē: ante septennium non est danda: quamuis greci eis dent. Sed si habent aliquam deuotionem vt circa. xi. vel. xij. annum potest eis dari: q̃ innocentia recōpensat ignorantiam. Nunq̃ autem dari debet ad suspicionem pbandā vel tollendam: nec hostia non consecrata pro consecrata: quia hoc esset facere idolatram de cele. m. c. de homine. Hoc omnia pe. de pal. De quibusdam alijs habes in secunda parte ti. vbi agitur de comunione paschali.

### Quis autem habeat dispensare seu ministrare hoc sacramentum.

Nota s̃m pe. de pal. in. 4. di. 13. q̃ solus sacerdos est dispensator eius sicut celebrator: nullus inferior eo habet ex officio aliquod sacramentum ministrare. Diaconus autem ex officio partem eucharistie habet dare. s̃m sanguinem: sicut beatus laurus dixit. Cui commisit dominici sanguinis dispensationem: non autem corpus: quia sanguis mediante calice sacramento dispensatur. Unde non oportet manus dispensantis esse sacratas: corpus autem dispensatur manibus contractantibus. Unde a solo eo debet dispensari: cuius digiti sunt consecrati et manus: scilicet sacerdotis: que etiam non debet tangere nisi duobus digitis sacratis. Et eadem ratione inferior diacono vasa sacra non debet tangere: quando in eis est corpus et sanguis domini: quia diaconi est sanguinem dispensare: et corpus domini ad sacerdotem deferre. Quando autem in eis non est corpus vel sanguis: tunc tangit subdiaconus vasa eius. Vasa autem reliquiarum et huiusmodi accoliti et non laici quantumq̃ nobiles di. 23. Non licet. Nota tamen q̃ propter necessitatem presbytero infirmo et non valente vel etiam absente licet diacono infirmo

eucharistiam portare: et de hoc dispensatur: non autem de inferioribus: cuius tamen legitur contrarium in ecclesiastica historia de serapice: qui moriens misit puerum suum ad presbyterum petens viaticum: ille autem quia infirmus erat: per eundem puerum partem eucharistie misit: nec verisimile est: q̃ ille puer esset diaconus. Sed non quod sit romē: sed quod fieri debet spectandum est. hoc omnia pe. de pal. Sed secundum henricū boich. super. c. decernimus de indi. in casu necessitatis etiam a laico potest dari. sed Tho. et pe. de palu. dicunt simpliciter q̃ in nullo casu debet eucharistia ministrari vel sumi per laicum: quia non habet consecratas manus: et hoc non est sacramentum necessitatis: et hoc magis placet. Ab hereticis non debet sumi etiam in morte exemplo heremigildi. 24. q. 3. c. cepit. Item de scismaticis videtur ab excommunicatis et simoniacis secundum pe. de pal. si est occulta excommunicatio vel simonia eorum in occulto vitandi sunt: quo scilicet ad susceptionem eucharistie ab eis: cum scilicet sine prodicione occulti possint talia admitti. Sed cum est manifesta eorum excommunicatio vel simonia in publico etiam vitandi sunt: extra de sentē. ex. com. c. cum non ab homine. quod autem hic dicit pe. de simonia occulta: videtur restringendus ad simoniam in ordine suscepto: vel dignitate aut beneficio curato. nam aliter simonie si non sunt notorie non inducunt suspensionem quo ad alia secundū Jo. rai. et alios doc. A notorio fornicatore non sunt suscipienda sacramenta etiam in occulto. Excipiuntur tamen baptismus et eucharistia: que duo in extrema necessitate possunt sumi etiam a simoniacis et fornicatoribus notorijs vt. 23. distin. 5. verum. cum glo. de hoc tamen diffusius habes alibi. Alios etiam malos ministros quantumq̃ etiam publice sceleratos non debet quis vitare in susceptione sacramentorum: nisi essent irregulares: qui per consequens sunt suspensi ab officijs suis: et a suspensis non debent suscipi sacramenta. i. q. i. si fuerit. Si quis tamen in occulto vitet huiusmodi malos in susceptione sacramentorum et auditione diuinorum: et eis peccantibus ruborem incutiat: vt vel sic desistant: hoc facit ex respectu: dicit pe. q̃ bene facit. Tho. aut dicit q̃ d̃ quis cauere ne inducat quē certitudinaliter scit esse malū: vt quia notoriū: ne inducat talē ad executionē officiorum suorum: ne sit occasio peccati illius: puta illi faciēdo dicere missam q̃ forte alias nō diceret et h̃. si tñ est subditus: sacramenta que nō pōt ab alio accipere: et ad ipsa tenet d̃ suscipere nisi sit suspēsus. Quāuis autem non liceat laico eucharistia ministrare. s̃m ex officio inuentam tñ in terrā licet reuerēter eleuare licet nō hēat manus p̃secratas: q̃ hoc nō facit ad dispensandum: ad quod requiritur p̃secratio: sed ad custodiendum: ad quod non requiritur consecratio. Unde pixis in quo eucharistia conseruatur in tabernaculo: non consecratur: nec benedicitur:



quod tamen sit de corporali et calice. pe. de pal. Item peccator aspiciendo corpus christi non peccat nisi sit prohibitus a visione eius: ut sunt excommunicati et interdicti: qui tamen et si perorando fores ecclesie ad aspiciendum corpus christi tempore interdicti malefaciant: non creditur pe. de pal. eos mortaliter peccare. Et quis secundum theodorum. peccator benefaciatur: si ex deuotione qua se indignum reputat: non vult in sacramento aspicere: melius tamen facit secundum pe. qui ex deuotione intuetur: cum aspectu serpentis enei sanaretur a morsu serpentis igniti etc.

**Quantum ad frequentationem sacramenti sciendum** secundum pe. de pal. in. 4. di. 12. post theodorum. quod in primitiua ecclesia omnes quotidie communicabant: ut petet actus. 4. et ad hoc potest referri illud. c. pacta. de consensu. di. 2. in processu aut temporis: tepesciente seruo re communicabant fideles singulis diebus dominicis. Et ad hoc hortatur omnes augustinus. dicens: de consensu. di. 2. Quotidie eucharistiam sumere nec laudo nec vitupero: singulis tamen dominicis diebus communicandum hortor: hoc de illo dico quod mortalia non grauant: postmodum reductum est hoc ad trinam vicem in anno. scilicet in paschate in natali et pentecoste: ad quod facit. c. et si non frequenter. de consensu. di. 2. Tandem ex precepto ecclesie obligatur quilibet saltem semel in anno: postquam puenit ad annos discretionis: extra de peni. et remis. c. omnis. et de annis discretionis secundum pe. de pal. in. 4. di. 14. in masculo. scilicet cum est doli capax: cum scilicet potest mortaliter peccare: tunc obligatur ad preceptum de professione et persequens de comunione: que simul dantur: de hoc habes plura in secunda parte ti. 9. de accidia. c. 8. et 9. Consultendum est tamen bene et deuote viuentibus ut frequenter sumant hoc sacramentum: quia sicut diu abstinere a cibo corporali corpus debilitat: et ad mortem disponit: ita abstinere a cibo isto spirituali animam debilitat: seruos consumit: et ad mortale inclinat: et e contrario ex frequenti sumptione huius sacramenti multa bona consequuntur: ut dicetur in sequenti. scilicet et in homine qui sentit per hoc deuotionem non augeri et reuerentiam minui. Et quod nimia familiaritas parit contemptum: debet aliquando abstinere. pe. Et quis qui ex timore et reuerentia non ita frequenter sumit: sed abstinere: benefaciatur exemplo ceterionis: et qui ex deuotione et amore frequenter: benefacit exemplo zachai: propter quod alter alteri iudicare non debet de consensu. di. 2. dixerit ceteris tamen paribus secundum theodorum. in. 4. melius facit qui ex amore communicat: quam qui ex timore dimittit: quia melius est amare quam timere. Alberan lib. de missa dicit: quod prestantes se ad comunione per abstinentiam a coitu: et vidue seu in castitate manentes non debent prohiberi a frequenti comunione precipue de mense in mensem: quia iniuste arcentur: qui digni sunt. Duran. autem dicit de his sociis et conuersis et huiusmodi de quindena in quindenam.

**De effectibus huius**

sacramenti seu utilitatibus nota secundum theodorum. in tertia parte. q. 79. per totum. quod multiplex est effectus eius in deuote sumente. Et primus est collatio gratie: quod sic declarat. Effectus huius sacramenti debet considerari primo et principaliter ex eo quod continetur hoc sacramentum: quod est corpus christi. Qui sicut in mundum veniens contulit vitam gratie: gratia et veritas per iesum christum facta est. Jo. p. ita in hoc sacramento venit vitam gratie operatur secundum illud Jo. vi. qui manducat me: viuunt propter me.

**Secundo consideratur effectus huius sacramenti:** ex eo quod representatur ipsum: et hoc est passio christi: et ideo effectum quem passio christi in mundum facit: hoc sacramentum facit in homine. Unde christus mat. 25. Sic est sanguis meus: qui pro vobis effunditur in re. pec. Tertio consideratur effectus eius ex modo quo traditur: quia per modum cibi et potus. Unde omnis effectus quem facit cibibus et potus materialis quo ad corpus: quia sustentat auget reparat et delectat: hoc totum facit hoc sacramentum quo ad vitam spirituale. Unde christus Jo. vi. caro mea vere est cibus et cetera. Quarto consideratur ex speciebus sub quibus traditur: quia sub speciebus panis et vini: et multis namque granis vnus panis conficitur: et ex multis vnus vinum confluit. vnde significant unitatem. Quia igitur christus et passio eius sunt causa gratie et refectio spiritualis: ut vnitas sine gratia esse non potest: pater quia hoc sacramentum confert gratiam nec aliquis habet gratiam ante susceptionem huius sacramenti: nisi ex aliquo voto ipsius vel per seipsum sicut adultus: vel voto ecclesie sicut paruuli. Unde ex efficacia virtutis eius est: quod etiam ex voto ipsius aliquis gratiam consequatur: per quam spiritualiter viuificatur. Restat igitur et cum ipsum sacramentum realiter sumitur: gratia augeatur et perficiatur: et hoc per coniunctionem eius ad deum. Conferuntur et gratia specialiter cum virtute charitatis. Unde de dama comparat hoc sacramentum carboni: quem isaia vidit isaie. 44. carbo autem est lignum vinitum igni: quia significat charitatem. Et quod amor dei nunquam est ociosus secundum gregorem. operatur. n. magna: ideo per hoc sacramentum quantum est ex sui virtute: non solum habitus gratie et virtutis confertur: sed etiam excitatur in actum. Et inde est quod anima ex hoc sacramento reficitur: per hoc quod delectatur: et quodammodo ebriatur dulcedine diuine bonitatis. vnde cant. 5. Comedite amici bibite etc. Et quia christus in sacramento contentus per passionem suam ibi representatam aperuit ianuam glorie: et refectio huius cibi et vnitas signata habentur in presenti imperfecte: perfecte autem in gloria: ideo etiam competit huic sacramento effectus ademptionis glorie: non quod statim nos introducat: oportet enim quod prius copiamur cum christo hic: et postea simul glorificemur: sed dat virtutem pertueniendi ad gloriam. Per hoc etiam quandoque remittitur peccatum mortale: non



quid illud: cuius quis psciam hz: cuius accedit ad ipm: sed talis aliud tunc committit mortale: sed illud cuius conscientiam et affectum non habet. **S**orte enim primo non fuit sufficiens contritus. **S**ed deuote et reuerenter accedens p hoc sacramentum gratia recipiet: que pficiet contritionem: et sic psequetur remissionem: et sic intelligitur illud grego. si absolutio scelerum. Remittitur p ipsum et venialia. Spualiter quotidie aliquid in nobis deperdit ex calore concupiscentie p venialia: s3 restauratio fit per sacramentum: qd per modum cibi sumitur: sicut cibus corporalis habet restaurare deperditum: etiam per ipm feruor charitatis excitatur i nobis: et per feruorem tollitur venialia p et minus fm deuotionem sumetis: per ipsu etiam remittitur pena debita p peccatis: et hoc inqstum ad rationem sacramenti: qua habz: inqstum sumitur: et inqstum ratione sacrificij habet: scilicet offertur. Inqstum sacramentum remittit penam ex quadam cocomitania: nam cu eius effectus principalis sit nutritio spualis per vnionem ad christum: que vnitas fit per charitatem: ex cuius seruoze remittitur non solum culpa: sed et pena: ideo ex cocomitancia ad principale effectum remittit pena non tota: sed fm feruorem et deuotionem sumetis. Inqstum vero offertur vt sacrificium: satisfact pro offerentibus: et p quibus offertur. Et quia in oblatione magis atteditur effectus offerentis q3 quantitas oblationis: q3uis ex quantitate oblationis fit stud sacrificium ad satisfaciendum sufficiens p tota pena: tamen sufficit fm deuotionem offerentis: non auferendo vel remittendo semp tota penam plus et minus fm minorem et maiorem deuotionem offerentis. Per ipsu etiam homo pseruatur a peccatis futuris. Unde Inno. dicit: q3 cauet mortalia. Et enim vt medicina pseruatiua ptra corruptionem: et vt armatura contra hostes: q3 passionis representatiua. Unde christo. Velut leones flamma inspirantes: sic ab illa mensa dñi descēdimus: p abolo terribiles effecti. hec omnia tho. ps. 22. Parasti in conspectu meo mesam aduersus eos q3 tribulant me. Et quia sacramentum istud coparatur ligno vite: quod Jo. in apocal. 22. c. vidit pducere duodecim fructus vltra octo pdictos: quos ponit tho. Potest dici q3 nonus sit quedam metis illustratio et de agendis et de diuinis pcpue circa fidem: in qua ipsa exercetur. Figura habet de iohanna tagente et gustante cum virga mel qui fuit illuminari. p. B. 14. Un leo papa. Si xpm dignissime sumis: sit tibi xpus clarior in intellectu et cetera. Decimus ē: quia animas a purgatorio liberat: vel penas mitigat. Figura de abacuch qui portauit pradium danieli in lacu leonum confortans eum dan. 14. c. Undecimus dat robur contra tribulationes: psal. psalmo. 103. Danis. cor hominis confirmat. Figura actum. 9. accipies cibum confortatus ē. Undecimus ē: quia vt dicit ambrosius de conse. di. 2. Si quotiens valet ad tuitionem anime et corporis: qd luminis sacram. Signu

ra exo. xij. De angelo exterminatore qui non valuit nocere in domibus: sup quarum hostijs vidit sanguinem agni. De forma aut materia et ministro et alijs pertinentibus ad hoc sacramentum: habes supra in. c. de missa.

De baptismo in particulari quo ad materiam et formam et ministrum et effectum. c. xij.

## Deinde de baptismo

videndum est. De quo xps Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto: non potest videre regnum dei: quod intelligit actu vel proposito quo ad habentes usum rationis. In puulis requiritur actus baptismi: eum propositum habere non possunt. Verum cum sit triplex baptismus fm dam. scilicet sanguinis fluminis et fluminis. Baptismus sanguinis est martyrium et ē communis tñ adultis q3 paruulis: quia si paruuli nondum baptizati occiderentur pro xpo: puta i detestatione fidei xpiane: quam tenent parentes saluatur fm tho. Dicit etiam pe. de pal. in. 4. q3 pbabiliter videtur: q3 puer in vtero possit martyrizari sicut et sanctificari: licet non baptizari. Un sicut iudeus filia a xpiano impregnata in despectu xpi pede eam in vtero pcutiens: faciat abortiri: videt q3 fiat martyr habens causam et penam: licet non voluntatem sicut innocentes. Si aut et si mulier pregnas ppter xpm interficiatur: et sic moriatur paruulus: vterq3 martyr efficitur. Et qd augu. dicit: perire qui moriuntur in vteris matris: intelligit de morte naturali vel violenta: sed non ppter xpm illata. Et baptismus iste sanguis eglis ē in virtute baptismi aque: quo ad remissionem culpe et pene: si tñ sit contritus. Exceditur autē ab ipso: quia non imprimunt characterem: sed excedit ipsum quo ad premium non solum accidentale ppter aureolam martyrij: sed etiam fm pe. de pal. essentiali: quia plus de gra confert: quia maiori operi ad qd plus est necessaria gratia se exponit: et deus non deficit in necessarijs. Secūsus est baptismus fluminis: et istud est propositus suscipiendi ad baptismum modo debito atq3 suscipiat. Unde non congruit nisi habentibus usum rationis de conse. di. 4. baptismi vice. Equipollet autē baptismus aque: quo ad remissionem culpe originalis et mortalis omnis et pene eternalis. Exceditur ab ipso quo ad remissionem pene tpalis debite p peccatis: quia non semp tota remittit: sed plus et minus fm quantitatem deuotionis ipsius. Item quo ad remissionem venialium: quia non semp omnia remittuntur: puta ea que in proposito habet. Item non imprimunt characterem. Item talis prius tur sepultura ecclesiastica: qua caret cathecumeni: licet pro eis oraret ecclesia. Excedit aut ipsus: q3 iterari potest: et quia proprio merito saluat: id ex opere opante iustificat: q3 vbi in baptismo vero sufficit attritio: hic requiritur contritio: s3 non confessio: q3 baptismus ē ianua sacramentorum di. 2. 9.



ferum. Unde tali non baptizato nullum sacrm concedendū est. **Tertius** qui est pprie baptizatus est aque: de conse. di. 4. Et iste est cōmunis omnib⁹ magnis et puis: et iste remittit culpā origiālē et omnē mortālē. Et sufficit fm pe. p. tho. vt dicitur est: attritio id ē quedā displicētia peccati licet imperfecta: quia nō grā informata adultō suscipiē i Remittit fm pe. de pal. et venialia: nisi ea in qb⁹ persisteret: remittit etiā pena etna et tēporalis omnis debita i iudicio dei de conse. di. 4. Sine penitētia in baptismo oīa grati cōdonat. Ambrosi⁹. Sed nō debita i iudicio hominū: quia nō tollit penā mortis debitā p maleficio cōmissō: nec penā ecclīasticā irregularitatis cōtractā per bigamiaz: di. 26. acuti⁹. Itē nec penā spiritūālē naturē qz baptizat⁹ generat filiū cū originali: nec corporeālē quia pcalitates remanēt: vt cōpatiamur: et glorificemur: et fomes etiā remanet ad exercitiū: vt pugnātes cōtra vitia ad q inclinat corone mur. Itē p baptismū fm tho. in tertia pte. q. 69. ar. 4. cōfert gratia ac etiā omēs virtutes in puul quo ad habitū: adultis etiā quo ad vñ: nisi ficti accedāt. Apertū ē ianua regni: ipmitur et chara: cter i aīma. Diminuit etiā per ipsū fomes. i. inclinatō ad malū: et mēs illuminatur pēpue qstū ad ea que sūt fidei. Et i adultis cōfert grā nō equalit: sed pl⁹ et min⁹ fm maiore vel minore duotōnez suscipiētis: sicut pl⁹ participat d caloz: qui pl⁹ appropinquat ad ignē. S; in paruul fm legē cōmunē equal gratia cōfert: aliquādo ex speciali pui: legio alicui pl⁹: vt nicolao remigio dominico et hī. Et dicit pe. d. pal. q. eos quos scit de ante vñ ratōnis morituros: dūer sitatē grē cōfert: als vel plures facti vni angelo equat: vel plures sūt facti qz angeli bōi: qd cōtra dictū grego. esset. Dicto d causa fiali. i. effectu seu fructu baptismi: nūc ē vidēdū d materia et forma et ministro: qui ē cā efficiens sed instrumentalis.

**Materia baptismi se/** cūdū pe. de pal. ē duplex. scilicet meta et ppiqua. **Materia** remota ē aqua elemētal⁹ pura natural⁹: et hoc siue sit terrestris: vt maris stagni flumīs vel fōtis: siue celestis vt pluuiā siue resoluta ex niui b⁹ glacie roze pruina ul⁹ grādīe: que omēs sūt vere aque. Similit d aqua sulphurea vel lisciniū dicit pe. d. pal. q. aq q veniūt i vñ nostrū: sūt eiusdē speciei cū elemētalī: q nō ē susceptiua saporis vel coloris. Sapores at quos habent aq nre: dulcis amar⁹ sulphure⁹ et hī. nō sūt in ipa aqua: sed i ali quo vapore admixto subiectiue: q realit differt ab ea licet nō pēpuiam⁹ sicut atthomi in aere. De brodio aut si ē expsū ex carnib⁹ vel piscib⁹: nō ē vera aqua: et sic cū eo nō pōt baptizari. Si autē ē aqua impiguita: sic pōt fieri: quia ē vera aqua: nisi sit nimis cōdēplata. Aqua artificial⁹ nō ē cōueniēs materia: qz nō ē eiusdē speciei cū natura: li: sicut ē aqua rosacea: aqua ardēs ceruīsa. **Tri/** ma etiā sudor et saliuā nō est cōueniēs materia: et

quia d substantia materie ē: q sit aqua: q possit abluere imergere vel aspergere: hinc ē q glacies qz uis maneat infra speciei aque durāte tali dispositōne nō videt cōueniēs materia. Fons tñ baptisterij licet i hyeme dū ē cōgelat⁹: nō possit in baptizari: nisi igne dissoluat: liquefac⁹ tamē nō oz: q iterū benedicat. Nec omnia idē pe. De aqua p mixta dicit tho. in tertia pte. q. 66. ar. 4. q. quando ē talis pmissio: q tollat speciei: sicut cū p putrefactionē vel digestionē transit in vinū: aut per additionē alteri liquoris in tāta quātitate: q soluat speciei: sicut parū aque multo vino admixtū: tunc d ea nō pōt fieri baptism⁹. Sed quādo ē talis alteratio vel pmissio: q nō solū speciez sicut cū calefit: vel cū aliquid solidū ponit in aqua: qd nō cōmiscet: vel si aligis liquor cōmiscet: tamē in pua quātitate: vt parū vini in multa aqua: sic pōt ibi fieri baptism⁹. Idē albet. q. etiā dicit: q meli⁹ est q faciat calefacere aquā tēpore hyemali: qz frigida posset nocere puulo: et cū illa aqua calefacta pōt cōmiscere ptem d aqua psecrata fōtiū. De aqua quā faciunt alchimiste ad mutanda metalla nō pōt fieri baptism⁹: qz mutat spēs aq. Est aut cōueniēs materia aque: et qz de facili ubi qz reperitur: et qz habet omēs pprietates cōgruentes effectib⁹ baptismi. Sacramētū autē debet si gnare qd efficit. aqua. n. fm tho. in tertia pte baptizet humiditatē et ex hoc designat generationē spūalem quā facit baptism⁹. generatō. n. plantarū et aīaliū ab humore incipit et semina humida sūt. Itē aqua ē ablutiua sordū et baptism⁹ purgat peccata. Item ē refrigeratiua et baptism⁹ restrin git fomētē. Item ē corp⁹ dyaphanū et baptism⁹ illuminat quo ad ea que sūt fidei. Item ē secūda tiua et baptism⁹ multiplicare facit bona opera p gratiam.

**Materia propin** qua baptizatio fm pe. de pal. que fm tho. in tertia pte. q. 66 ar. 7. pōt fieri et p modū effusionis: sicut baptizauit laurēt⁹ et iacob⁹ apl⁹ i osiā: et p modū asper sionis: sicut baptizauerūt aplī vna die tria milia hominū: et p modū immersionis. Et qz pfecta ablutio ē p immersionē et. idē vñ ē magis et scmp seruādus: nisi puetudo loci sit in contrariū: que in hoc seruāda ē: vel nisi necessitas excuset: puta qz ē parū de aqua: ita q nō pōt imergi: sed aspergi: vel qz si imergeret: timet de morte pueri: vel qz mīster nō pōt ex debilitate imergere et eleuare. In hī casibus oz aqua sup baptizādū effūdi vel aspergi. Immersio in aqua significat fm tho. in 4. conspulturam cum xpō: per baptismū enim conspelimur xpō. Unde ponimur sub aqua: sicut corpus xpī sub terra: et ex ea eleuamur quasi resurgētes cum xpō noue vite spūali. Unde passio xpī maxime opatur in baptismo oīa remittit. Et ista effusio vel aspersio debet fieri pēpue super caput: quia in capite vigent omēs sensus: et in ipso manifestantur opera anime: que



purgat culpa fm tbo. in tertia pte. q. 66. m. 7. ad 3. Unde cū non possit baptizari in vtero: de cōse. di. 4. sed natus ex vtero: si sit periculū in partu d morte: si caput emisit ex vtero: aspergi d3 & baptizari a quocūq; & taliter baptizatus cū debita forma nō est itez baptizandus ex vtero natus: qz pfecte ē baptizatus. Si autē emisit manū vel pedē: d3 nihilominus illa pars aqua aspergi cū forma baptisimi: & deo cōmuti: quia potentia suā non alligauit sacramētis: & quia talis nō reputat baptizatus cōiter a doc. adeo natus ē baptizandus. Et si dicat qd cū apostoli baptizauerūt tria milia aspergēdo: non ē verisimile: qd oēs in capite tangerentur: sed aliqui in humero vel alibi. Rñdet pe. qd dominus suppleuit: vel dispensatio dei tunc fuit in materia sicut & in forma: quādo in nomine xpi fuit baptizati. Sed nota qd mulier vna nullo mō debet scindi: vt puer quē habet in ventre baptizetur: etiam si cōstaret ipm moriturū alias sine baptismo. Si autē sit dānata ad mortē: debz differri executio vsq; ad partū: sed nec etiā matre sic dānatā licet occidere: vt puer viuus extra traheretur ex vtero: cū timetur ne differendo vsq; ad partū: moriatur. Dicit pe. de pal. qz nō inuenitur expressū: sed mortua pregnāte si d3 sepeliri: quo usq; puer extrahatur: sicut accidit de iulio cesare. De trina autē immersione vel vnica dicit pe. de pal. qd debz quis seruare p̄suetudinē ecclesie sue: matricis nō metropolitane vel romane: nisi forte sit exēptus: & fm ordinariū suū in synodo correctū p̄tra quod nō debet facere: in necessitate tñ pōt: imo & d3 p̄tra mortē sue ecclesie facere: qñ mora piculum ē allaturā: nec ecclesia vult in necessitate laqueū dānationis iniscere. Vñ si p̄sbyter vbi ē p̄suetudo ter immergēdi vidz puer moriētes: nec posse expectare trinā immersionē: debet primaz & solā facere cū intentione baptizandi: alias si secūdoz faciat cū intentione ad tertiaz: & interim puer moriatur ante tertiaz immersionē: puer dānabitur: & ille erit dānationis causa: & irregularis efficietur. Unica immersio vnitatē significat diuine efficitur & mortis xpi: trina autē trinitatē personaz & trium sepulture: vt dicit grego. de cons. di. 4. d trina.

### Forma autez baptismi

est ista. Ego te baptizo in noīe patris & filij & spiritus sancti amē: vt habet de baptismo & eius effectui. c. i. Inuocatio trium personaz fm pe. de pal. post tbo. est de substantia sacramēti: qd pater ex institutione xpi: mat. ultimo. docete. o. g. bapti. in no. pa. & fi. & f. & etiam exterminatiōe ecclesie de cons. di. 4. in synodo. Qd autē in primitiua ecclesia baptizabatur solus in noīe xpi. vt p3 actūū s. factū est ex spālī reuelatione & dispensatione spiritus sancti: sine qua fieri nō potuisset. Causa autē fuit: vt nomē xpi: qd erat valde odiosū incredulis: redderet amabile: ex eo qd ad inuocationem noīs eius dabatur spiritus sanctus: cessante autē

causa cessauit & dispensatio. Unde nunc nō esset datus baptismus in noīe xpi: & in p̄dicto articulo est intelligēda rñsio nicolai pape: de cons. di. 4. a quodā iudeo: & nō aliter. Unde & glo. 30. super dicto. c. & ber. de bap. & eius effectui. c. i. que dicit: qd baptismus datus in noīe xpi est verus: qd intelligitur in nomine xpi inungēs inunctus: & vñctio ē falsa. Qd ambrosius dicit: qd in noīe xpi intelligitur inungens pater: & inunctus filius: & inunctio spūs sancti: non vult ex hoc dicere: qd possit dari cōiter baptismus in hac forma: sed vt dicit tbo. vult ostendere qd sūt pueniēs dispensatio spiritus sancti: p illo tpe quo sic dabat. cū etiā ibi nō excluderetur trinitas: exp̄ssio actus baptismi: & p̄sone baptizare: est etiā de substantia sacramēti: & ideo est: quia illud directe ē de forma baptismi: & p̄sequens de substantia sacramēti: qd directe representat interiorē effectū baptismi: quia sacramēta efficiunt qd figurant: & causa efficiens & signatiua attribuitur potissime formē: effectus baptismi ē ablutio suscipientis a peccato: quā directe significat exp̄ssio actus baptismi: cū p̄sone baptizata: cū dicitur baptizo te: quod idē est: qd abluo te. D3 hoc idē ex determinatiōe ecclesie: vt de baptismo & eius effectui. c. i. Exp̄ssio autē p̄sone baptizatis nō est de necessitate sacramēti: sed de p̄cepto ecclesie fm formam latinorū: & hoc p̄batur: ex eo qd greci conferūt vñctio baptismi: & tñ non exprimunt in forma p̄sonam baptizantē dicentes sic: baptizet seruus dei talis in noīe pa. & f. & c. Cū autē exprimunt p̄sonā baptizantem: est error: qui ponit. i. cor. i. qz quidā attribuebant ministris baptismū. Conueniētiōr tñ ē forma nostra: vt dicit tbo. quia exprimit non solum causam efficientēz p̄ncipalem baptismi. s. inuocationē trinitatis: sed etiam causam instrumentale: dum dicit minister: baptizo: sub quo intelligitur ego: etiā si non diceret: sed dimitti non debet: quia sic statuit ecclesia dicendū. Amen nō est de p̄cepto ecclesie: sed de more quarundā ecclesiarū nō vniuersali: ideo vbi ē de more: dicit d3 qd ad confirmationē totus est: non de necessitate sacramēti.

### De mutatione huius

forme. Nota fm pe. de pal. qd aliqui tollit veritatem & virtutē sacramēti baptismi: & aliquando nō. Sex enim modis potest fieri variatio. Et primo quidem per vocum variationem: sed hec variatio potest dupliciter fieri: vno modo quantū ad voces tantum & non quo ad significata: & hoc nō tollit baptismum: & ratio est: quia verba sacramētorum habent efficaciaz ex hoc qd significant. Unde manēte eadem significatione manet etiā eadem virtus & idem sacramentum: alioquin nō possent sacramenta conferri: nisi sermone hebraico: in quo christus formam instituit. Nunc autem conferuntur et conficiuntur in quocūq; idiomate greco: latino: hebraico: et vulgari:



et literato baptizando in alio sermone q̄ latino vel alio q̄ litterato: vt in vulgari debz baptizās fm **A**bo. vt vocabulis que magis pprie sint in vlu significandi ipas psonas diuinas z alia pertinentia ad formam. Alio modo pōt fieri variatio vocum z significatorū simul: z si hoc fiat totaliter puta dicēdo: te balneo: vt melius dormias: nil sit vel principaliter: puta dicēdo: te baptizo in nomine trinitatis vel in nomine genitoris geniti et ab vtroq; pcedentis nō est verus baptismus: qz trinitas non significat psonas diuinas s; numez psonaz z genitor z genitus: licet esset intelligere psonas diuinas: sed tamē nō significant eas pncipaliter. s. vt per se subsistentes: sed actus eoz notionales. **R**isio horum est: qz vii tus sacramēta lis data est verbis significatibus ea que sunt de integritate baptismi pncipaliter z nō alijs verbis: sed si fiat variatio non in pncipali significato: vt dicēdo: nos vbi ego: z baptizamus vbi baptizo: z vos vbi te: non tollitur p hoc veritas baptismi: licet incurra peccatū: quia quādoq; hoc fit ex consueto modo loquēdi: vt si platus qui cōsuevit dicere: nos facimus hoc vel illud dicat baptizamus. Similiter si dicatur magno viro: baptizo vos: sufficit enim q; maneat sensus verborū ex accōmodatione vsus. Si autē dicatur in nominibus vbi dicitur in noie: vitatur: qz de forma ē vnitas essentialis psonaz: quā representat numerus singularis. **S**ecundo mō potest fieri mutatio p corruptionē verborū: z pōt esse dupliciter. **U**no mō quia pferit verba corrupte ex industria: z sic nō videt intendere quod intēdit ecclesia: vnde non est baptismus. Alio modo: qz hoc facit ex ignorātia vel ex dfectu lingue: z tūc dicitur: q; si est tāta corruptio: q; auferat sensum oīno locutionis: nō est baptismus. Si autē maneat sensus locutionis saltē ex accōmodatione vsus: z si non ex virtute impositionis: est verus baptismus: z hoc p̄se accidit: q; sensus nō mutat: quādo sit corruptio ex parte finis dictiōis: vt grāmatici dicūt: sicut si vetula vel alius ignarus lingue dicat. Ego te baptizo in noie patria z filia z spiritus sancta: est verus baptismus: vt exp̄sse dicitur de conse. di. 4. **R**etulerūt. sed mutatio ex parte principij variat significationē. **U**nde corruptio talis si sit magna: aufert omnino sensū locutionis vt dicēdo: in noie matris loco patris. Et quod t̄ho. dicit: q; licz oratio corrupte: plata nihil significet ex virtute ipositionis: tñ significat ex accōmodatione vsus: videt esse ptra cum qui nō vult q; possit dici baptizamus: cum tñ platus ex accōmodatione vsus dicat: licet peccet: baptizamus: sed ille qui nescit: vel non pōt ad plenu verba pferre: debet abstinere nisi in necessitate: z d; vt qui baptizat illo sermone: quē scit melius pferre vt mulier in vulgari gallicus in gallico z cetera. **T**ertio pōt fieri mutatio per additōnē: z si quidem addit aliquid intēdēs illud esse de forma quasi volens per hoc inducere nouum ritum in

ecclesia: nihil facit: quia non intēdit pferre formam: quia vti ecclesia. Si addit ex alia causa puta ex deuotione: non vitiat baptismū: vt si dicat: baptizo te in noie patris z filij z s. s. z beate marie inuocate p modum intercessionis: z intēdēs q; p hoc intercessio virginis pfit baptizato: ē verus baptismus: secus si inuocaret virginē: intēdēs q; virgo opetur ad baptismum sicut trinitas. **E**x pte autē eius quod additur: est cōsiderandum si sit corruptiū formę quod addit: z tunc vitiat: vti dicatur: vt faciebant arriani. **B**aptizo te in noie patris maioris z filij minoris: si nō corrūpit fidē vel sensū verborū non vitiat. Si vero sit dubius vtrum corrūpat vel non: recurrēdū est ad intētionem pferentis: z si intēdit aliquod erroneū: nil agitur: si non intēdit hoc: non vitiat. **Q**uarto pōt fieri mutatio p subtractionē: z siquidē subtrahatur quod est de substantia formę: tollitur sacramētū: vt dimittēdo baptizo te: vel inuocatō nem alicuius psonaz diuinaz. Si subtrahat: qd non ē de substantia formę: vt ego vel amē z huiusmodi: non vitiat baptismus. **Q**uinto mō p transpositionē: z dicēdū est sicut dictum est de corruptione. Sed nō videtur quibusdam q; in forma baptismi fieri possit aliqua talis transpositio: que sit contraria vero sensui. Si dicat in nomine patris z filij z s. s. baptizo te: siue etiam ego baptizo te in nomine. s. s. filij z patris: qz licet d; de non sit solū numerus psonaz sed etiam ordo: iste tñ ordo nō est durationis vel vocalis exp̄ssionis sed solius originis: qui sufficiēt in nomini bus psonaz intelligitur qualicūq; ordine exp̄mātur persone: sed hoc nō videtur verū. possunt enim verba sic transponi: q; nullus sensus remanebit: vt si dicatur: baptizo in noie te patris z filij z s. s. nihil est dictum. Si etiam transponerentur syllabe: nullus esset sensus: vt in noie trispa. z h; Si etiam diceretur: baptizo te pa. z fi. in noie. s. s. esset corruptiū sensus huius essentie. hic sēsus **S**exto pōt fieri mutatio p interruptionē. **U**bi sciendū: q; si interruptio tanta ē: q; non solū actualis s; habitualis intētio interrumpatur: vitiat baptismus: puta postq; dixit: baptizo te: interponat longā fabulaz: z postea dicat: in noie pa. z fi. z s. s. secus si inponat actualis: q; etiā sine interruptiōe vocū interrūpit frequenter: concor. t̄ho. z pe.

## **De ministro autē hu-**

ius sacramēti. **N**ota fm pe. de pal. q; omnis hō clericus z laicus vir vel mulier fidelis vel infidelis z etiam hermophrodita. i. hñs vtrūq; sexum pōt dare vez baptismū: non autē angelus bonus vel malus vel aīa separata: vt. i. q. i. dedit. z hoc dū modo seruet debita materia z forma. **U**n extra de sūma tri. c. i. §. si. dicitur q; baptismi sacramētum in forma ecclesie collatū rite a quocūq; pfit cit ad salutē. **U**bi tñ plures repiuntur in casu necessitatis: z maior debet minori cedere: qz potius baptizabit clericus q; laicus z vir q; mulier:



et hoc nisi inferior melius sciret formam: quia tunc ipse baptizabit. Non enim omnes tenentur scire formam: sed illi quibus incumbit ex officio: ut curatus et obsterius: cui sepe incumbit ut in periculis et casu necessitatis: non solum quilibet potest baptizare: sed tenetur ex precepto et magis quam teneat quis subire fame morienti. Unde et laudabile est quilibet etiam scire et addiscere huiusmodi formas. Secundo nota quod ex officio solus sacerdos habet baptizare: propter quod extra necessitatem nullus nec laicus nec clericus nec etiam diaconus cardinalis debet baptizare. Ad si fecerit quicunque vir non sacerdos extra necessitatem irregularis efficitur de cle. non. or. m. c. i. Nec etiam sacerdos debet baptizare nisi parochianum suum vel de licentia curati: nisi super hoc habeat privilegium a superiori: quia sacra a suis presbyteris parochialibus sunt recipienda: ut. is. q. i. interdicimus. Quod etiam inuito curato potest dare licentiam baptizandi alteri: sicut et absolviendi: non curatus tamen baptizans sine licentia non efficitur irregularis: quia non est expressum in iure. Nota tertio quod malus minister malicia moris ita consert sacrum et rem sacramenti. i. effectum. i. gratiam sicut bonus: ut. i. q. i. si fuerit. de conse. dis. 4. ego dico. et. c. romanus. Et ratio huius est: quia quod consistit in opere operato: non vitiat ex demerito operantis: si tamen concurrat que sunt de necessitate operis. Sed omne sacrum consistit in opere operato: ergo non vitiat ex malicia vel demerito minister operantis. Nota quarto quod ipse minister malus: seu qui baptizat ut minister ecclesie et cui solennitate in peccato mortali: peccat mortali. Et ratio est: quia committit irreverentiam erga sacrum tractando vasa sacramentis: cum sit imundus. Istud etiam habet. i. q. i. remissione peccatorum: auari non dant et. Et exponit glo. ibi et bñ. i. non sunt digni dare. Idem etiam dicit eadem. q. c. per istam. Sed circa hoc est duplex opinio. th. 4. s. q. 2. ar. 2. l. q. 4. in corpore. q. dicit quod malus baptizans in necessitate et sine solennitate: quia non baptizat ut minister ecclesie sed ut vetula: non peccat: quia excusat eum articulus necessitatis. Alij dicunt: quod in nullo casu potest malus minister baptizare: quoniam peccet: quia semper baptizat ut minister: cum in necessitate quilibet sit minister baptismi: nec casus necessitatis eum excusat: vel facit propter hoc: quia potest habere displicentiam de peccato cuius est scius ipse: concordat autem per dictas opiniones sic dicens. Qui in necessitate et sine solennitate baptizat: aut actu recolat de peccato: nec cõteritur: sed vult in peccato remanere: et nihilominus baptizare: et tunc si est talis qui scire debeat: quod ab huiusmodi peccatoribus stringi talia non debeat: quod uis non ex libidine vel contemptu baptizet: sed intuitu necessitatis: non excusat ab irreverentia vel contemptu: et sic est vera secunda opinio. quia minister est: et necesse non habet cum peccato baptizare: sed necesse habet baptizare. Si autem cum metu et tremore dolens de peccato in generali: propter hoc sciat de peccato se non mündari: puta quia multa mortalia commisit: de quibus omnibus singulariter dolere saltem dolore

attritionis: sed tempus ei deficit ad recogitandum de singulis: propter periculum vicini baptizandi: sed proponit postea ad plenum contritum: vel quia est excusatus: et non potest absolvi: vel propter aliquod huiusmodi hoc facit: et tunc excusat: et sic est vera opinio. Sed qui solenniter baptizat: ex quo periculum non est in mora prius: sed debet perfecta prius lavare: vel saltem si sacerdos non adest: debet se lavare per perfectam contritionem: alias peccat mortaliter secundum omnes rationes: quia mentitur facto in eo quod est christiane religionis: ostendens se sanctum in vestibus sacris saltem stola: cum sanctus non sit. Si autem non recoleret de peccato: non facit irreverentiam sacro: et excusat tunc. Nota secundum per de pal. q. triplex est potestas in sacramentis. scilicet auctoritatis excellentie et ministerij. Potestate auctoritatis habet christus in quantum deus: qui in hoc consistit: quod principaliter et propria virtute remittat peccata: et conferat gratiam. hanc potestatem nulli creature deus communicavit: nec etiam homini christo. sed nec communicari potest: quia infinite virtutis est: cuius creatura cum sit finita: non est capax: sicut nec etiam possit creare. Unde opinio magistrum in. 4. di. 5. circa hoc non tenet: nisi dicat quod intellexerit: quod hoc potest creature communicari: quod propria virtute conferat gratiam: et remittat culpas: non tamen principaliter in virtute sua sed alterius. scilicet dei: sed tunc ista potestas non est proprie loquendo auctoritatis: ex quo ab alio deus debet. Potestatem ministerij habuit christus: quia communicavit sacramenta: et hanc dedit non omnibus sed quibusvis: quia viris tantum sacerdotibus existentibus. et ista est potestas cooperationis instrumentalis: sicut patet exemplum in creatione anime rationalis: quam immediate deus producit: sed tamen homo disponit materiam ad anime rationalis receptionem: et quia creatio anime recreationi eius responderet: ideo emundationem anime deus immediate operatur: sed ad hoc homo cooperatur disponendo dupliciter animam. Uno modo ex opere operante siue docendo siue merendo: et hoc modo homines cooperantur deo in remissione peccatorum. Alio modo ex opere operato: sicut qui conferunt sacramenta: que ad gratiam disponunt et hec est potestas ministerialis de qua. i. corint. 4. Sic nos existimet homo: ut ministros christi et cetera. Potestas excellentie collata est homini christo et non alteri: et hec consistit in tribus. Primo quantum ad meritum: quia ex merito passionis christi omnia sacramenta efficaciam habent: non autem ex merito alicuius alterius. Secundo quia christus poterat conferre effectum sacramenti sine sacramento: quod nullus alius potest. Tercio quia ad invocationem nominis eius dabat baptismus in primitiva ecclesia: si autem ad invocationem nominis alterius. istam autem potestatem licet deus potuerit et alteri dare: tamen non dedit: ne spes poneretur in homine. Aliqui tamen dicunt quod cum non sit communicatus christo: secundum quod est homo absolute: quod eius meritum efficaciam tribueret sacris: sed secundum quod humanitas eius est coniuncta deitati: ex qua coniunctione operatur ei: quod eius meritum est



aliquo mō infinite efficacie: ideo istud nō posset  
cōdicari alij humanitati: nisi assumere in vnitatē  
dei: et istud videt satis rationabile dictū. **P**ost  
enim xpi pzo tanto fuit infiniti meriti et satisfacti  
onis: quia fuit infiniti suppositi. oia hec pe. **U**trū  
aut peccet petens vel recipiēs baptismū a malo  
ministro? **R**ndz pe. de pal. post tbo. et pe. **A**ut mi  
nister malus est p̄cisus ab ecclesia vt qz heretic?  
excoicatus suspēsus: et hī aut nō: et si est p̄cisus.  
**S**i qui offert ad baptismū: nō hz vsū rōnis: non  
peccat ipse: nec p̄ciat grā sacrali: sed adultus of  
ferens eū: peccat: in quo casu peccaret offerens se  
ipm. **S**i aut baptizādus ē adultus: tūc aut latz eū  
pbabiliter mīstr: esse p̄cisū: et tūc nō peccat: quia  
ignorātia pbabilis excusat eū. **A**ut cū nō latet: et  
tūc peccat mortaliter: et p̄cisus tūc nō suscipit gra  
tiā sacri. **A**t rō est: qz eodē p̄cepto quo p̄cipit p̄ci  
se ab ecclesia: nese ingerat diuinis: p̄cipitur et cuili  
bet ne sibi cōicet in eis dē. **P**eccat aut mortaliter  
faciendo p̄ p̄ceptū: et hoc est intelligendū nisi in  
casu extreme necessitatis: qz tūc a quolibet pōt  
suscipi et fructuose. **S**i aut mīster est tm̄ peccator  
sz non p̄cisus: nō peccat ab eo recipiens baptismū  
**S**i n. peccaret a tali petens baptismū: hoc eēt iō:  
qz induceret illū ad peccandū: inducendo v3 ad  
mīstrandū sacm. sz hoc non o3: qz cū malus mī  
ster possit in mōito p̄teri: et dubia debeat in me  
liore p̄tem interpretari: pōt credere illū penituisse:  
sed etiā si nō peniteat: non inducit p hoc eum ad  
peccandū petens sacm: qz iste petit ins suus: et si  
vult ille, pōt illū sine peccato exhibere. **C**oncor.  
**I**o. neapoli. in quolibet. **S**i aut minister esset ita  
malus: qz nō vellet baptizare nisi p pecunia: euz  
illud sit simoniacus: et p̄cisus mortale: et p puulo  
in extremis p̄stituto baptizādo nō est danda peni  
tentia: sed de hoc plenius habes supra in secūda  
pte titulo. i. c. i. s. ibi vide.

### Queritur utrum vnus

possit simul plures baptizare puta vel aspergēdo  
plures simul: vel cū vna manu vnū imergendo:  
et cū alia aliū sub vna forma tm̄? **R**ndet pe. de  
pal. in. 4. di. 3. q. circa hoc ē duplex opi. **V**na est  
qz sic: et ista cōiter tenet: sicut et sacerdos potest si  
mul plures hostias cōsecrare: et glibet pōt simul  
plures de sacro fonte lenare. **E**t sz in veritate in  
baptismo nō sit nisi vna forma materialiter: sūt tm̄  
plures virtualiter et realiter: ita qz formaliter nō  
sūt in ea plures vtutes subiectiue: qz vna virtus  
numero: qz ē in eodē subiecto: et sic nō pōt multi  
plicari: sed effectus ē duplex fm̄ duo subiecta: sic  
ab vno calore in igne est vnū calere: sz ab eodē  
duo in duobus calefactis. **A**lia opi. est: quam pe.  
dicit tutiozem: et magis cōsonaz doctrine cōi: qz  
de lege cōi nō sunt plures baptizādi: nisi pluribus  
baptismis formaliter et materialit. **U**n sup duos  
nō sufficit dicere baptizo vos: vel baptizo te et te:  
cū distinctus baptismus debeat habere explicita  
et distincta verba. **U**n et tbo. dicit in quolibet: qz

cū nascit monstrū: puta hīs duo capita et hī. au  
certū est ibi esse duas aīas rōnales: vt qz ibi sūt  
duo capita duo colla duo pectora et p̄cisus duo  
corda: et tūc baptizandi sūt vt duo. **E**t q̄bus p̄e  
sumat qz plures possint baptizari simul dicendo  
**E**go vos baptizo: tm̄ ē tm̄ eos baptizare singl  
latum. **S**i aut nō est certū eos esse duos: vt qz nō  
sunt duo capita bñ distincta: et hī. tūc baptizetur  
vnus: et illo baptizato pōt alter dubie baptizari  
dicendo. **S**i tu non es baptizatus et c. baptizo te.

### Item queritur utrum

in necessitate mutus et m̄cus possint vnū bap  
tizare: ita qz vnus dicat verba et alius imergat: et vi  
detur qz nō: qz neuter facit totū sed p̄tem tm̄: et sic  
est p̄ decretū di. 23. quozundā. **E**t hāc opi. firmat  
**R**ai. et hosti. dicēs illā non esse baptismū. et tbo.  
4. l. di. 6. q. 2. ar. i. q. i. item. 5. p. q. 67. ar. 6. qz sacra  
sunt ecclesiastice vnitatis: et diuidi non p̄nt. **E**t pe.  
de pal. vbi supra videt declinare ad p̄tem affir  
mativaz: qz. l. fit ibi baptismus. **D**istinguit. n. istud  
sacm necessitatis ab alijs: qz non sūt necessitatis  
huiusmōi: qz in illis vnus o3 facere totū sicut in  
sacm p̄firmationis: ordinationis et extreme vn  
ctionis: et in dicto casu loquit dictus decretū. **I**n  
sacm ordinis vbi cecus ordinabat: et alius lege  
bat: et nulla fuit ordinatio. melius. n. omittitur in  
huiusmōi que nō sunt necessitatis qz in ordina  
te p̄ferat: sed in sacm necessitatis licite pōt omit  
ti q̄quid nō est de substātia sacri p̄pter necessita  
tē. **A**n ḡ ministri vnitatis nō sit de substātia sacri:  
vt dicūt cōiter oēs: ḡ in necessitate licet duos cō  
currere: vt si vnus nō pōt facere totū: faciat quili  
bet qd pōt: ita tm̄ qz nō sit mendaciū in forma ul  
materia: qz hoc ē de substātia cuiuslibet sacri: qz  
sicut ex falsa et nō vera materia nihil agit: ita ex  
falsa forma et nō vera. **D**icit ḡ mancus in forma  
grecoz baptizet seruus xpi et c. muto imergente  
vel dicat: iste te baptizat. **S**i enim ex p̄silio mīstri  
nō ē necessaria: nō refert in quacūqz forma exp̄  
mat in prima vel tertia. vel pōt dici: qz solus mu  
tus baptizabit: et qd non pōt dicere verbo: dicat  
nutu: et sufficit: et pbat p exempla de alijs sacris:  
sed hoc ipse reprobat: qz sicut sine aqua in quacū  
qz necessitate nullus potest baptizari: ita nec sine  
verbo forme p̄prie.

### Item queritur si plu

res p̄nt vnus baptizare simul: **R**ndeo qz sic: sed  
hoc pōt esse multipliciter. **V**no mō si ex p̄tentio  
ne hoc faciūt simul imergēdo: et dicēdo quilibz  
formā: et intēdēdo glibet p se baptizare: et ē vnū  
baptisma. **A**lio mō qz vnus dic̄ prius: ego te ba  
ptizo et c. et alter posterius: et sic prius baptizat:  
secūdus iterat: si ex p̄tēnone glibet hoc intēdit.  
**A**lio mō vt intendāt simul imergēdo et dicēdo si  
mul verba baptizare: et tūc fm̄ tbo. si dicūt: nos  
baptizam: nihil faciūt: qz mutat forma: et rō ē: qz  
hō nō baptizat nisi vt mīster xpi: et eius vicē ge



renouet: sed xps est vnus: qd o3 t ministrū qui eū re-  
pñat esse vnū. Sed cū dī baptizamus: talis in-  
tentio exprimitur sic qd plures: vt plures conueniunt  
ad vñā sacm pferendū: qd videt esse 3 rationē  
ministerii. **3** ergo fm tho. dicere glibet: ego te  
baptizo. Et nota: qd pe. de pal. de generatōe car-  
nali dicit: qd possit dici: qd si duo concurrerēt ad car-  
nalē generatōē successiue: qd semē secundi viri  
sic posset superuenire: qd misceret p: sic ex vtro  
qz diuincto formaretur fetus: sic esset vnus filius  
duoz parentum. Vel si demō succubus recipet a  
duobus semina: et simul custodiēs pñctā: postea  
fieret incubus: vtrūqz fil infundēs i matrīcē for-  
te tūc generaretur gignēt: esset vnus filius vtrius-  
qz viri. **4** simili videt: qd plures possint concurrere  
ad regeneratōē spūales: qd est in baptismo. Alij  
dicūt: qd in dicēdo baptizām: est verus baptis-  
m: qd nō est d necessitate sacri: qd mīster exprimat:  
vt p3 ex forma grecorū: qd vere baptizant: qd nō o3  
qd mīster exprimat nec singulariter nec pluralit.  
sed ad hoc posset ridet: qd quis nō requirit nec  
vnitas nec expñsio mīstri: nō supposito qd expma-  
tur psona mīstri: sic debet exprimi: vt conueni-  
mīstro: aliter non valet. Nam si diceret: ego prin-  
cipalis baptizo te: non valeret: qd repugnat mini-  
stro: qd sit principale agens. et sū si dicat: bapti-  
zamus: videt ex forma innui: qd xps nō possit opa-  
ri p vnū ministrū: sed tñ p duos. Tandē post  
multa dicta p t contra pe. de pal. sic pcludit. Nō  
video supposito qd duo possint simul baptizare:  
qd nō sit ita baptisimus: si dicant: baptizamus: sicut  
et si quilibz diceret ego baptizo te. Et addit: qd si  
duo ex pntione baptizant: quilibet volens p se  
nō cum alio baptizare: b3 pferre: ego te baptizo.  
Si autē ambo simul pccorditer intendūt vñā ba-  
ptizare: pccorditer dicūt: nos baptizamus: vt no-  
tetur pccordis intentio: qd si dicāt: ego et ego: per qd  
notatur diuīsiō. Est autē eadē questio: vtrū plures  
simul possint pfirmare ordinare et iūgere et qui-  
bus verbis. De absolutiōe in cōfessione quādo  
plures absoluūt: dicitur. 7.

### De intētiōe circa ba-

pñsum. Notandū p in baptizando fm pe. de  
pal. post tho. et pe. aut habet vñā rōis actū: aut ha-  
buit: s3 mō non b3: aut nondū habuit. Et in pzi-  
mo casu ē necessaria intētiō recipiēdi baptis-  
mū: alias nihil reciperet: s3 non requirit rectitudo in-  
tentionis ad hoc. Vñ et qui recipit baptis-  
mū p p-  
questum: sicut iudei sepe faciūt: vtrū baptis-  
mū habet: sed pueritas intentionis aufert sibi rē ba-  
ptismi. i. grām. Similiter etiā nō requirit volūtas  
seu intentio spontanea. Nā et volūtas etiā co-  
acta coactiōe tñ pditionali recipit sacm baptis-  
mi: et qui sic recipit: puta timore mortis eligens  
potius baptizari qm mori: recipit characterē: s3 nō  
grām. Vñ cogendus ē seruare fidem. Qui autē  
ad baptismū cogeretur coactione violenta seu  
absolute: nil reciperet nec etiā sacramentū: et

de baptismo. c. maiorē. In secūdo casu. s. quādo  
iam habuit vñā rōis: sed tūc non habet qñ ba-  
ptizatur ppter furiam vel amentiam vel frenesim: aut  
poneret se ad dormiēdū: vel dū habet lucida in-  
terualla: b3 ppositū baptismi et intentionē: si ba-  
ptizatur: recipit sacm et rem sacri: et tūc b3 intē-  
tiones habitu et si nō actu: et vbi sit piculum mor-  
tis: talis o3 omnino baptizari: etiam si renueret  
amentia ductus. Et ligari pōt: si expedit: vt bap-  
tizetur: et nō obstante etiā irreuerētia quā cōmitte-  
re vellet ad sacm: puta in mingēdo in aquam et  
bi totum ppter necessitatē eius. Sed si non est  
periculū mortis: tales non sunt baptizandi: s3 ex-  
pectandū est: qd reuertātur ad ppiū sensū: vel  
cūgilent quō ad dormiētes. Si vero tales ante  
amentiam frenesim vel dormitiōē ptradixerūt:  
non recipiūt nec sacm nec rem sacri: si baptizā-  
tur: qd nō habuerūt intentionē actū. Vñ nec tūc  
vel hūc habere pñt: et iō non sunt baptizandi. In  
tertio casu vt sunt puuli ab infātia furiosi: nō in-  
fua sed parentū vel offerentū vel baptizant: si illi  
duo soli essent: intētiōe baptizant. Et nō fm. b.  
tho. 4. l. di. 4. q. 3. ar. 2. q. 2. 3. p. q. 63. ar. 9. qd par-  
uuli fidelis qñcūqz sūt baptizati: nec ē expectā-  
dum fm tho. et hoc qd ppter ibecillitatē nature  
de facili mori pñt et dānari. Secūdo ppter repri-  
mēdas ifestationes demonū: qui nō hūt tantam  
pntem sup eos baptizatos: vt pñt spūaliter et cor-  
porali nocēdo. Tertio qd a pueritia ad aliq in-  
ducit: et firmitus inheret. Fides in baptizādo si ē  
fine vñ rōis: nō requirit: s3 nec in adulto ad hoc  
qd recipiat sacramentum: sed bene ad hoc qd re-  
cipiat gratiam: alias esset fictus. Paruuli autem  
infidelis aut pbertatē cū sint in potestate parētū  
3 eoz voluntatē nō sunt baptizandi fm tho. et pe. d.  
pal. tñ si baptizent inuitis parētibus: sūt vere ba-  
ptizati et cogēdi ad fidē seruādū fm tho. **3** pe.  
de pal. videt dicere: qd tales nō sūt baptizati: opi.  
tho. magis placet: qd posita cā sufficienti: necessa-  
rio sequit effectus: hic aut pccurrit oia: qd regim-  
tur ad baptismū: qd est ibi baptismus. Et si dicat:  
qd cā sufficiēs nō ē solū materia et forma debita: s3  
et intētiō seu volūtas baptizādi vera: vt in adul-  
tis vel saltē interpretatiua in puulis: qd ē volūtas  
parētū. **3** hic deest volūtas vera. i. ppiā: cuius si  
hēant vñ rōis: et interpretatiua: qd 3 voluntatem  
parētū. **3** rñdē: volūtas interpretatiua puulorū  
in baptismo intelligit nō solū parentū carnaliū s3  
et spūaliū. i. offerentiū: sicut olim seruabant in si-  
de parentū. i. ecclē: qd tñ nō erat parētū carnaliū so-  
lū: s3 et spūaliū. Et p ista opi. qd recipiāt vtrūqz ba-  
ptisma: faciūt. c. 28. q. i. indeozū. et extra de iudcis  
c. sicut vidimus. vbi dī: qd debēt tales cogi ad ea  
que sunt fidei: qd nō fieret: si nō essent vere bap-  
tizati. Ad qd tñ rñdēt illi de alia opi. quod intel-  
ligitur. c. qñ de voluntate parentū sūt baptizati:  
s3 ista glo. ibi non repitur. Item de conf. di. 4.  
puuli: dicitur qd paruulis sufficit fides offerenti-  
um nulla facta mentione de fide parentum. Ad



quod etiam respondent alij: q̄ intelligitur: quando offerentes gerūt vicem parētum xpianorum aut ecclesie: vt accidit in puulis xpianorū: s̄. c. illō non facit istam distinctionē. **De** autē de p̄f. dicit conclusiue: q̄ sicut parentes nō possunt cogi ad ea que sunt pure fidei: et si coacti nō p̄sentientes recipiant: nil est actū: s̄ ad ea que sunt legis nature possint cogi. **Sic** filij ipsorū infidelium contra eorū voluntatē in his: que sūt legis nature: possunt coerceri: vt. s. eis nō subijciatur: sed in his que sunt pure iuris diuini et voluntatem verā requirūt ut interpretatiua: non d̄ fieri nec factū valet: sed qui cūq; parentū etiā si tñ mater cōuertat: tunc de voluntate eius cōtradiciente p̄fē pōt baptizari: et recipit baptismū: primū vt dixi magis placet.

**Quantum**. s. ad baptismū: vt. s. possint baptizari puuli infidelium iudeorū ante pubertatē inuitis parētibus: vide fm̄ tho. sc̄da sc̄da. q. 10. ar. 12. q. r̄ndet q̄ nō triplici rōne: quaz assignat in cor. q. vbi vide. **I**dē sentit car. flo. de iudeis in. c. sūt iudei. et abb. de sy. et gaspar de cald. in consilijs et glo. sup. c. iudeorū. et 8. q. 1. **Archi** autē super. c. g. fm̄ cera di. 45. contrariū ibi firmat. s. q̄ filij iudeorum paruuli inuitis parētibus p̄nt baptizari per illos qui sunt dñi eorū. **Pro** rōe assignat: q̄ tales sunt serui principum et dñorū temporalium. **Unde** sicut possunt eos v̄dere et donare alijs: ita et filios eorū puulos tanq̄ mancipia sua vendere vel dare in seruitutē inuitis parētibus: et ita etiā eis auferre ad baptizandū: et in hoc etiā merentur tales principes: dūmodo hoc non faciant. p̄pter cōpelendos hoc modo parentes ad fidem: sed p̄pter saluandos puulos ad fidem sacra. quam opinionē sequitur anto. de burio: et vt videtur: dñicus de sancto gemit. sed dñs florētinus euacuat motiū istud archi. dicens in dicto. c. sicut iudei. q̄ nō est vez: q̄ iudei sint serui taliter: q̄ vendi possint: et quicqd sit de iure: tñ de consuetudine nō seruāt: q̄ habeantur p̄ seruis. **Unde** qd̄ d̄ extra de iudeis. c. et si iudeos. q̄ p̄pria culpa eos subiecit p̄petue seruituti. et 23. q. 8. dispar. large ibi sumitur seruitus quo ad quedā: non simpliciter q̄ ad oīa. **Uñ** phibet eis auferri sua: vel alias molestias inferri. **Et** quod d̄ di. 45. de iudeis: q̄ nō debēt inuiti ad fidem trahi: secus videt: si volentes ipsi et petentes etiā inuitis parētibus accedant. **Rñ** det idē car. flo. q̄ cū pueri ignorent: quid faciāt non p̄prie dici possunt velle: sed volūtas eorū est in volūtatē parentū: sed in his oībus videt valde cōsidrandā et ponderādā rñsio. b. tho. in dicta. q. **Quāuis**. n. simpliciter querat: vix pueri iudeorū inuitis parētibus sunt baptizandi: non tñ simpliciter rñdet: sed cū distinctione saltem implicite. **Nam** et in corpore. q. et in rñsione ad ar. dicit: q̄ nō habentes vsum rōnis pueri: non sunt inuitis parētibus baptizādi. **Ergo** p̄ ar. a contrarijs pueri hñtes vsum rōnis videt q̄ possint inuitis parētibus baptizari: qui tūc q̄ntum ad ea que cōcernunt p̄p̄iam salutem: videntur sui iuris esse.

**Et** sicut per liberum arbitrium si iam vsum etus habet: p̄nt se dare diabolo per peccatum: multo magis deo per fidem et sacra. **Tota** ḡ difficultas huius materie videtur in hoc consistere. **Strus** in pueritia existens iudeus vel iudea habeat vsum rōnis: et sic possit: vel nō habeat: et sic nō possit inuitis parētibus baptizari: et cum pueritia dicatur durare p̄ septēniū post infantiam: q̄ quis in principio pueritie dicatur habere vsum rōnis: sicut in medio vel circa finē: nō videtur rōnabiliter dictum. **Unde** qd̄ dicit glo. sup. c. pueris de delictis puerorū: q̄ vsum habent rōnis: et peccare possunt: cū sint oīi capaces. s. post septēniū infantie: experientia docet: vt in pluribus hoc vez non esse. **Et** qd̄ dicit. c. pueris: q̄ et si peccata carnalia nō possint p̄petrare pueri: possunt tamē alia cōmittere: vt mendacia piuria et huiusmodi. **Aduertē** dum q̄ tex. c. pueris: dicit grādusculis. **Grādus** sculi autē pueri dicendi sunt: non a principio pueritie sed a medio vel circa finē: quod sentire videtur pe. de anch. q. s. circa medium pueritie vel vltra incipiat habere vsum rōnis. **Et** b. tho. in. 4. di. 9. q. vlti. ar. vltimo. ad. 3. q. dicit: q̄ pueri in. xij. vel. xij. anno possunt se cōicare: si appareant signa deuotionis: q̄ presumi pōt in eis vsum rōnis. **Et** gaspar cald. in dicto consilio suo questione nē de puero iudei duodeno: de quo determinat inuitis parētibus posse baptizari: q̄ satis pōt p̄sumi de aliquo vsum rōnis in eo: et sic in fauorē fidei poterit baptizari: et si nō clarescat omnino de vsum rōnis. **At** vbi cōtrariū appareat. s. de tali defectu non videtur baptizādis: q̄ nec in fauorē fidei fienda est alicui iniuria vel iniusticia. **Accedit** ad hoc dictū senece dicentis. **Errant** qui putant seruitutē in totum hominē descendere: mens sui iuris est: cum. s. habz vsum rōnis: corpore vero obnoxia sunt oīs. **Alarius** hoc p̄bat dictum cōlij toletani di. 45. de iudeis. dicentis: sicut enim homo propria arbitrij voluntate serpenti obediens perijt: sic vocante se gfa dei p̄pria mentis puerisone quisq; credēdo saluatur. **Nec** negatur: qn̄ alicui p̄ter cōem cursum possit accelerari vsum rōnis siue ex complexione naturali: vt accidit in puero quinquēnio: quē refert grego. ex blasphemia damnatū in libro dialogorū. **Sicut** etiā aptitudo ad generandū accelerata fuit in eo: quē refert hiero. nouem annorū nutricem impregnasse: vel ex spāli gratia dei: sicut fuit in Jo. baptista acceleratus vsum rōnis in cognoscendo xpm̄ in yre ro. tho. in. 4. s. di. 6. in expositione littere. sed ena hyrundo nō facit ver: et que a cōi iure exorbitāt in p̄sequentiam non sunt trabēda: de re. i. li. vi. **Sit** ergo cōclusio: et fm̄ q̄ existimari pōt de dicta puella: vtrum habeat vsum rōnis vel non: ita fiat. **Notatur** etiā q̄ si puella iudei efficiat xpiana p̄fē eius iudeus pōt cogi ad dandū ei dotē: cū nubiat fm̄ facultatem suam: de eo quod licite acquiritur: non autem de vsum rōnis et alias obligatis restitutioni.



## De intentione baptizā

tis: an sit necessaria et qualiter. Nota scdm pe. de pal. di. 6. q. circa hoc est duplex opinio. Prima ē q. requiritur intentio in baptizante nō quidem actualis: que semper et actu comitetur actus baptizandi: cum et in modico sermone vix sit possibile: quin interrumpat intentio: s. sufficit: q. ab intentione pcedat: quia in opibus meritorijs in quibus tantū vel plus est necessaria intentio operantis: non plus requiritur: nec etiā requiritur rectitudo intentionis: vt. s. baptizet ad purgandū peccatum illius. Nam et baptizās ppter salutem cōserendam: vere baptizat: de cōse. di. 4. nō illud. sed requiritur intentio faciendi: quod facit ecclesia in baptizando: quod non sic est intelligendum quod facit ecclesia romana: aut ista vel illa: s. q. xps ordinat: et facit ecclesia catholica: quecumq. sit illa: q. sicut nos intēdimus facere: quod facit ecclesia nostra et nulla alia. Similiter intendunt facere greci et heretici: quod facit ecclesia illorum et nulla alia. Ecclesia autem illorum est synagoga sathane: et tamen non rebaptizamus ab eis baptizatos: et hoc quia intendunt facere quod xps instituit: et dare verum baptismum: licet putent nō dare verum baptismum: et hoc sufficit. Secunda opinio est: q. sola expressio verborum sufficit: quia sunt quedam sacramenta: in quibus homo nō est principale agens: sed instrumentale: et tunc non requiritur eius intentio interior: sed sufficit exterior expressio: per quam saluatur veritas verbi. Dicit enim: baptizo te. cōfirmo te: inungo te: vel hoc est corpus meum: que omnia vera esse possunt siue ille intendat: siue non intēdat: et precipue potest hoc dici de baptizante: vbi baptizans ē sicut applicans formam ad materiā et causa sine qua: sicut etiam in applicante ignem ad ligna: absq. hoc q. intenderet cōburere: comburit. s. in alijs sacramentis: que requirunt characterem in ministro: requiritur ministri intentio: vt in cōfirmando in vngendo in ordinando absoluendo cōficiendo in matrimonio contrahendo. Concedunt etiam isti de baptismo: q. requiritur intentio in ministro proferendi verba et applicandi materiā: sicut facit ecclesia: sed non requiritur intentio aliqd operandi. Unde si baptizans intendit ludere vel de ludere: vult tamen dicere et facere exterius quod facit et dicit ecclesia. s. imergendo et verba forme dicendo: et facit si intendit baptizari baptismum petens: vel petēs p puulo est vere baptizatus: q. ecclesia que cum posuit ministrum: non intendebat per eum decipere. Et si ipse diceret: q. intendebat ludere non baptizare: non esset ei credendum ad rebaptizandum: immo nec ipse meretur: qui ē certus de sua intentione: debet rebaptizare: secus autem esset: si etiam baptizatus intēdebat ludere: quia tunc non est baptizatus. Dicit tamen ipse pe. q. prima opinio tanq. cōmunior et tutior est tenenda: quāuis etiam secunda sustineri posset. Si

des autem non requiritur in baptizante: quia et infidelis vere baptizat.

## De fide accedētibz

ad baptismum: dicit aug. de cōse. di. 4. c. tūc valere dicitur. Tunc incipit valere baptismus: cum fictio recedit. Sed notandum primo: q. fm pe. de pal. post tho. quattuor modis contingit fictio. Primo modo qui non credit. Secundo qui indeuote accedit. Tercio qui stemnit: vt ridendo et iocando accedens. Quarto cū aliter celebrat. i. contra prohibitionem ecclesie suscipit: vt ab exco. cato vel contra cōmunē ritū ecclesie: quod in omni sacramento obseruandum est: ne alias celebratur: alias et fictio incurritur et fructus perditur. Dicitur autē aliquis fictus respectu susceptionis sacramenti: quia cum p̄tendit se velle suscipere sacramentum: ipso facto ostendit se dispositum et paratum: et tū non est: cum sit in pposito peccandi. Fictus autem primo modo nihil suscipit qui non credit: nec intēdit aliquid suscipere: q. sicut ad sacm regitur intentio ministri ad p̄ferendum: vt dictū ē i. s. p̄cedēti: ita et intentio suscipientis sacm si est adultus p̄pria: si puulus aliena. Unde deficiente intentione suscipientis per fictionē: nullus est sacramentum: recedente ergo tali fictione nullus effectus sequitur in baptizato cum huiusmodi fictione: quia nil fuit factum: sed indiget talis baptizari: ex quo nondū est baptizatus: quod verum est: si constaret: sed in foro exteriori nō creditur volenti secundo baptizari: nec ab irregularitate ei parcitur. De alijs ergo modis fictionis intelligēda est auctoritas aug. supra inducta non de isto dicto: in quibus cum est ibi peccatū mortale: non recipit effectum baptismi tunc: sed recedente illa fictione per contritionē vel saltem attritionē de ipsa fictione: tunc recipit effectū baptismi. Sed vtrum per solū peccatū veniale possit homo esse fictus: dicit pe. certum q. sic respectu aliorum sacramentorum: sicut in cōmunicando ritus et iocus et vagatio mentis faciunt hominē fictum: et per consequens auferunt effectum: nisi q. dicat: id quod alias esset veniale ppter irreuerentiam ad sacramentum fieri mortale. Quomodo autē recedente fictione baptismus habeat effectū: ponit idem pe. tres opi. Prima est Jo. in glo. dicti. c. tunc valere: et iuristarū dicentium q. nō. s. virtute baptismi sit remissio peccatorū cessante fictione: sed virtute contritionis et penitentie. Sed hāc opinionē reprobat: quia glo. corrumpit text. qui dicit: q. baptismus valet non contrito cessante fictione. Secunda opinio est quorūdam modernorum dictum q. ex diuina ordinatione ē hoc: q. ad characterem sequat gratia infallibiliter: ut tunc si defuit fictio vel postea fictione recedente et hoc modo dicit valere baptismus quo ad characterem impressum: quia ex ordinatione diuina sequitur gratia recedente fictione: sicut a principio fuisse: si non fuisset fictus. Tertia opinio est

✠



tho. dicentis: qd baptisimus recedente fictione tunc habet totū effectum suū: qz tunc recipit in baptisimo characterē talem. Character autē est dispositio necessitans ad grām nisi supueniat impedimentū prohibēs eam: et istud est fictio: quia remota remouetur effectus. i. impedimentū grē: quo ablato recipit effectū baptismi totū. Et hanc opini. firmat pe. idē tanqz veriorē: addendo: qd in sacramētis imprimētibus characterē est spālis necessitas: qd fortiaūtur effectū suū recedente fictione: alias nō posset eoz effectus haberi: qz nō possunt iterari: sed nō sic in alijs sacramētis: quia cū possint iterari: pōt effectus eoz haberi: alias assumēdo. Addit etiam qd sufficit attritio ad tollēdū illā fictionē: et tunc virtute baptismi etiā fictio mortalis culpa et omnia alia sequētia delētur quo ad culpā et penā eternā: que hnt cōnexionē: licet alias mortale post baptismū pmissū non remittatur sine p̄tritione: sed hoc est p accidēs. Verū ē tū qd mortale pmissū post baptismū p̄tendū ē: nō qz aliter nō remittatur: qz remittitur p̄mōtione fictionis ex naturali p̄comitātia: sed p̄pter p̄ceptum de p̄tendo: vel posset dici econuerso: qd licet alias attritio: nunc tū mortale adiunctus impedit ne sufficiat: et tunc p̄pter virtutē sacram̄ p̄teritū et futurū baptismi et p̄tē remittunt omnia mortalia: sed differūt: qz baptismū p̄cedentia di recte sequētia autē ex naturali p̄comitātia: ecōtrario autē p̄pter p̄tiam in voto: qz et de fictione in baptismō bz cōfiteri: et solū de peccatis post baptismū: sed de peccatis an baptismū nō bz p̄fiteri. hec pe. Nota si diceret: qd effectus in actu requirit cām in actu ḡ rē. Rndet pe. hoc esse v̄p̄ de cā in esse et de effectu immediato: nō de cā in fieri. i. dispositiua. Tū cā in actu ḡ rē efficiens est deus. Disponēs autē est character. Tū sicut pater relinquit in v̄ro m̄ris illud virtute cui: eo mortuo generat posthumus: qz p̄f est cā. plia n̄ imēdiatē sed mediātē dispositione: cuius genus ē cā in fieri et non in esse. Tū ipso mortuo virtus formatiua opatur: sic in regeneratiōe spūali p baptismū sicut p cām in fieri. pducitur character: qui recedente fictione est dispositio ad grām.

### De unitate baptismi.

Nota qd baptisimus nō d̄z iterari: et hoc fm tho. in. 4. s. di. 6. q. 2. ar. 1. q. i. in corpore. q. quadruplici rōnētū qz imprimiū characterē indelibilē: tūz qz datur p̄tra originale: qd semel p̄trahitur: tum qz ibi hō p̄figuratur morti x̄pi: q̄ semel facta est: tū qz est spūalis generatio: q̄ semel ē. Si ḡ est certū: omnia que sunt de substantia sacri p̄currissē: licet cetera que sūt de solēnitatē defuerint: puta qz verba verba vere et bene. p̄tulit: et in aquā imersit: sed defuerunt cathecismus et exorcismus: nullo mō est āplius baptizādu fm pe. de pal. nec simpliciter nec sub additione: sed caute etiā supplēdū qd ex necessitate vel incaute fuit ommissum: puta exorcismus et catechismus. Si autē constat aliqd

de substantiālibus defuisse: tunc omnia substantia: que simul ōz p̄currere sūt iterāda: que iā fuerūt adhibita: etiā alia que sūt de solēnitatē fm theologos: qz qn̄ vnum sacm̄ cōfiteri: et tēpus pati: debita solēnitatē est adhibēda: et nil de cōcurrētibus ē omittendū: nec ē vis: si repetuntur que sacra non sūt: et que sūt de substantia: qn̄ nihil ē factū: et p̄ cōsequēs nō fuit sacm̄: nec sacro sit iniuria. Iuriste vero dicūt: qd nil est iterandū: s̄ solū est supplēdū: qd fuerat p̄termisū: sed pari rōne nec si aliquid de substantiālibus fuisse adhibetū: illud esset repetendū: et sic nō esset v̄p̄ secundā vice. p̄pter omissionē eius: qd nō ē adhibetū: sicut ne fuerat prima vice nec p̄pter omissionē eius: qd nunc ē supplētū. Si autē sit p̄babiliter dubiū: vt qz puer in nemore expositus inueniē: baptizādu ē sub cōditione: que habet extra eo. c. z. p̄missa negatiua. Si tu es baptizatus: nō te baptizo rē. Idē dicit ricar. in. 4. de exposito de quo nescitur: qd sit expositus: et a quo sit baptizatus. Dicit etiā ricar. in. 4. qd si existens in fonte cū paruulo: cū alias nō habeat aquā ad baptizandū: intēdens salutē eius. p̄uidere: cum videat ipm̄ mori: si p̄iciat in aquā dicēs formā baptismi cū intētiōe baptizādi: talis n̄ est baptizatus. Et rō: qz prima materia baptismi est ablutio in aqua: qd at abluē: primo coopitur aqua in toto vel parte: postea discōopitur. Tū per primā baptismū rep̄ntat x̄pi sepulturā: per secundā resurrectionē. Quāuis autē in casu p̄dicto puer p̄actū illius qui p̄iciat in aquā: mergatur: non tū ē actus ordinatus ex sui natura ad hoc: vt puer abluatur s̄ vt sūmergat. Tū si euadit: baptizandus est.

De illo qui ex xpianis ē natus et inter xpianos cōuersatus: nō est in dubiū reuocandū fm pe. de pal. nisi nō baptizatus euidentissime p̄bare extra de p̄bytero nō bap. c. si. Si autē vno teste puta eb̄stetice asserente baptizatus p̄betur: bñ credēdū est. Pena rebaptizātis ē: qd q̄ sciēt vel p̄ ignorātiā iuris hoc fecerit: vel in faciēdo inuenit irregularitē: et nō nisi p̄ papam dispēsandus ē: et nō est dubiū: qd peccat mortaliter: extra de apostol. c. z. Si autē per ignorantia facti p̄babit: ter excusatur sed rebaptizatus ex eo qz ignorabat se tūc fuisse baptizātū: irregularis: vt habet de conse. di. 4. qui bis. sed p̄ ep̄m pōt dispēfari: imo etiā quidā dicunt talē non esse irregularē: qz ignorantia facti excusat eū. Illud n̄ fuit olim seruātū in odium rebaptizantiū: nūc nō tenet. Tēdō primā epi. que ē magis cōsona textui: si querat: quare rebaptizans in tali casu nō sit irregularis: tūz p̄ eo facto illicito magis debeat p̄m̄ri agēs q̄ patiens? pōt r̄ideri: qd hoc ideo est: qz nō inueniē in iure cautū: qd baptizans qui nescit baptizātū: fiat irregularis: sicut inuenitur d̄ ipso rebaptizato: et pene nō sūt extendēde. vel etiā d̄ ipso rebaptizato potest dici: qd tūc sit irregularis: si postq̄ sciuit: ratū habuit fm vnā glo. illius. c. Item nota qd etiā in v̄tero sacrificari sūt baptizādi fm tho. in. 4. s.



di. 6. q. i. ar. i. q. 3. in cor. q. 2. pe. tum vt conformetur alijs. unde ex baptismo recipiunt characteres non aut emundatione ab originali: qz iam p sanctificatione emundati sunt: nec de nouo accipiunt pzi-  
mam gram: qz iam receperunt in vtero materno  
et in tanto robore: vt nō possint peccare mortali-  
ter: sed augmentū grē picipiunt. tenentur enim ad  
hoc ex pcepto: qz sanctitas nō excusat hominem  
ab obseruatione pcepti: sicut nec a ieiunijs eccle.

### De adultis petentibus

baptismū dicit tho. in tertia pte. q. 68. ar. 3. in cor.  
articuli: qz nō statim cū cōuertitur: ē eis baptis-  
mus dāus: s; d; differri vsq; ad aliqd certū tē-  
pus: et hoc triplici ex cā. Primo ppter cautelam  
ecclesie: ne decipiat fide accedēbus tribuēs sa-  
cramentū. Secūdo vt ante baptismū de fide ple-  
ne instruat. Tercio ppter reuerentiā sacri: dūz. f.  
in pcpis solēnitatibus vt pasche et pentecostes  
ad baptismū hoīes admittuntur: si tñ plene essent  
instructi vel infirmitas vel aliud mortis periculū  
imineret: sine dilatione eēt baptizandi. Statuit  
aut ecclia pdictū tps ad solēnitatē baptismi nō ad  
necessitatē eius: qz h; efficacā ex virtute spūs sā-  
cti et passione xpi: cuius sepulture hō configurat  
in baptismo: vt p; ro. 6. et ideo in ptecoste et vi-  
gilijs pasche. De iudeis aut et paganis dicit ho-  
sti. in sūma: q; si ex mora seu dilatione baptismi  
iminet piculum: qz. f. cōuersus timet: ne alij iudei  
vel pagani ipm interficiāt: si hoc ppendit. et tunc  
ē citius baptizandus: exposita sibi fide: put potest  
si aut nō iminet piculū aliqd: tūc sūt p octo men-  
ses: vel alias arbitrarie inter cathecuminos reti-  
nēdi de conse. di. 4. ne qd absit. et c. iudei. et c. se.

### De cathecismo dicit

pe. in. 4. q. cū baptismi saluatio sit p fidē: merito  
requiritur a baptizato ea q sūt de necessitate fi-  
dei. et hec sunt tria. f. fidei susceptio: fidei pfessio:  
et fidei obseruatio: et ppter hec tria cathecismus  
inuētus ē: in q sit instructio d articulis cōibus d  
stincta ad fidei suscepcionem. Sit et responsio  
ad fidei pfectionem. Sit etiam sponsio ad fidei  
obseruationē. Et qz adultus peccatū pziū h; et  
p se credere pōt: requirit hoc ab eo ex necessita-  
te et p seipm. Quia hō puulus peccatū actuale nō  
h;: nec p se credere pōt: requirit hoc ab eo et de  
cōgruitate et p vicariū. f. p patrini: qz prius non  
rīdet in pzia psona s; in psonā puuli: et c. sensus  
credo. i. psto sum sacm fidei suscipe fm aug. ex-  
positionē: vel intelligit de obseruatia fidei in fu-  
tur. Et sic fm tho. duplex pōt esse sensus. Primus  
ē credo. i. qñ ad pfectā etatē veniā fidei assentiā.  
Secūdus ē credo. i. operā dabo: q; ipse credat: et  
sic obligatur puer ipse et patrini: qz de illis ad q  
oēs tenent: nō est incōueniēs: q; vnus obliget aliū  
Secus ē in his ad q nō oēs tenent: nec ex hoc se-  
quit magnū piculū in tenēte ad baptismū qstūm  
ad modernū tps fm tho. qz parētes sui sunt xpia

ni: et pbabiliter extimari pōt: q; cū in fide nutriti  
et ab alijs quibus cōiuit: fides addiscet. Secus  
aut erat in pmitia ecclesia: vbi pueri cū infideli-  
bus cōuersabatur: et similiter esset nūc: si paren-  
tes essent suspecti de infidelitate: tunc n. diligen-  
tior cura eēt a patrino adhibēda. Idem alber.

### De exorcismo dicit Tho.

et pe. q; licet circa hoc plures fuerint opi. melius tñ di-  
cendū videt: q; h; effectū in corpe et aia: qz mi-  
nuit potestātē demonis: ne tñ possit in hoīem si-  
cut aī baptismū: et ne baptismū et alia bona impe-  
diat: sed pdicta potestas totaliter in baptismō tol-  
lit: de cōse. di. 4. c. nequaq; ibi ponitur figura d  
pharaone q prius flagellatus ē: postea sūmersus

### De significatiōe sacra

mentalū que sunt in baptismō: sic dicit pe. Ante  
baptismū sūt quattuor: q; significāt quattuor siē-  
da in baptismō. Nā exsufflatō et insufflatio signi-  
ficat spūs maligni expulsiōē et spūs sancti insu-  
fatiōē. Salis limitio gram et sapiām et pseruationē  
a peccatorū sature et putredine: saline cōtactus cir-  
ca aures et nares sensu spūaliū aptiōē. Unctio  
olei in pectore et inter scapulas legis dei amores  
et duorū subiectionē. Alia tria sūt post baptismū  
f. chrismatō in vertice: et significat xpi gram et cō-  
formitates in mēte. Cerei impositio significat fi-  
dei et morū claritatē. Vestis cādida q significat in-  
nocentie restitutionem.

De confirmatione et ministro eius et materia et  
forma et effectū. c. xiiij.

### Equitur de confir-

matione d qua dī actū. 8. Imponebāt  
manus sup illos. f. apli: et accipiebāt spm sanctū:  
et dī istud sacm chrisma rōne materie: cōfirma-  
tio rōne effectus: manus impositio ex mō dandi:  
vñ dī de conse. di. 5. oēs fideles: post baptismum  
recipe debent p manū ipositionē. f. f. vt pleni xpia-  
ni inueniant. Et sit sacm: pbat: qz omne sacrans  
mentū cū signo visibili ad spālem effectū ē sacra-  
mentū: s; cōfirmatio ē tale: vt j. patebit. Un de cō-  
se. di. 5. de his dī. Scitote vtrūq; f. baptismus et  
chrisma magnū esse sacm. Instituit aut xps fm  
pe. de pal. ipm cū puulis manus iponeret: mat. iz.  
figuratiue in. Un nō videt: q; eis cōtulerit illud  
sacm: qz eius vltus nō cōueniebat ante missiōē  
spūs sancti: vel etiā alia instituit istud sacm: licz  
nō sit scriptū. Apli aut chrismati fuerūt die pente-  
costes sine chrismate descēdente spū sancto in ig-  
neis linguis. Si n. xps fm q; hō potuit dare effe-  
ctus sacri sine materia sacri: multo magis. f. f. nec  
aliā confirmationē illi. cxx. habuerūt: et characte-  
rē receperūt: sicut nec apli aliā ordinationē rece-  
perūt: q; illā de qua dī mat. 26. hoc facite in meā  
cōmemorationē. Un aut apli ceteris manus im-  
ponebāt confirmantes vel chrismate vtebatur:

✠ z



vel si non vtebantur: quia tunc dabatur. s. f. signo  
visibili: hoc fuit dispensatione. s. f. sicut etiā dispē-  
satione baptizabant in noīe iesu. Sed qz cessat cā  
cū non detur spūs sanctus visibiliter: cessat et di-  
spensatione: nec modo pe. sine chrismate cōfirmarē  
hec omnia pe. ibidem.

**De necessitate huius**

faceri. **N**ota fin pe. de pal. q. non ē simpliciter ne  
cessarium: vt dicunt iuriste: nec ex institutione p  
pter effectum eius: qui est robur spūale: qz de fa  
cto ⁊ meritoze pōt homo p̄fiteri fidē tpe p̄secuti  
onis p fortitudinē ⁊ charitatē: que dāt in baptis  
mo: cū minima charitas sufficiat ad resistendū  
cuiuscūq̄ tētationi. **I**tem n̄ est necessaria ex institu  
tione xp̄i: qz xp̄s non pmulgauit hoc sub cōmū  
tione dānationis: vt baptismū ⁊ p̄niam: nec ex p  
ceptione sicut eucharistiaz: ppter qd̄ ista tria di  
cūtur necessitatibz. **S**z videtur hoc necessariū ex  
ordinatione ecclesie: ita. s. q. sicut ex ordinatione  
ecclesie hō tenetur semel in anno p̄fiteri ⁊ cōica  
re: aliter peccat mortaliter: sic etiā ex eccle ordi  
natione: ⁊ si nunq̄ occurrat p̄fessio p̄secutiōis: n̄  
tenetur hō semel in vita p̄firmari: ⁊ si possit: ⁊ ne  
glat: licet sac̄m aliter nō cōtemnat: mortaliter  
peccat: ⁊ dānatu moriens: nisi cōfirmetur tunc  
simpliciter vel nisi peniteat: ⁊ p̄fiteat de hoc qd̄  
in sanitate potuit: ⁊ neglexit. **S**imiliter si q̄s bel  
lū mortale intrat: qui p̄ius p̄firmari potuit: ⁊ ne  
glexit: debet de hoc cōfiteri: vel cōfirmari si pōt.  
**E**t sic intelligit illud de cōse. di. 5. vt ieiunij. **N**ō  
erit xp̄ianus: qui nō fuerit ep̄ali vinctioe chris  
matus: supple si poterit.

**¶** Materiam autem huius

sacramēti est chrīisma consecratū ab epō. **C**hrī-  
ma autē illud oportet q̄ sit cōpositū ex oleo oli-  
uay: quod designat nitorē consciētie: ⁊ balsamo  
q̄ designat odorē bōe fame: extra de sacra vnc.  
c. i. **O**portet etiā q̄ sit talis cōpositio ab epō con-  
secrata. **Q**uod n. xp̄s nō ē vsus ista materia nec isto  
sac̄o sicut nec etiā oleo sancto: indiget cōsecra-  
tione huiusmodi materia: ex quo p̄ contactū eius  
nō ē cōsecrata: sicut aqua baptisimi ⁊ sac̄m̄ alta-  
ris. **C**hrīstus etiā actus omniū ordinū in sua per-  
sona exercuit: ⁊ sic ex vsu sac̄i illius ē fine mate-  
ria cōsecrauit materiā sac̄i ordinis. ad sac̄m̄. n.  
q̄d habet materiā extra actū suscipiētis requirēs  
ministrū cōsecratū: perigitur de necessitate sac̄i  
materie exterioris cōsecratio. **S**i ḡ nō fiat inun-  
ctio chrīsmate licet ab epō nihil sit. **I**te si ab epō  
⁊ chrīsmate sed nō consecrato: nō ē ibi sac̄m̄ cō-  
firmationis: nec pōt electus cōficere chrīisma: sed  
o3 q̄ sit cōsecratus ep̄s. **N**on est autē de necessi-  
tate sac̄i: q̄ sit chrīisma confectus in die cene vel  
illo anno: sed hoc de necessitate p̄cepti: q2 so-  
lum in die cene est cōficiendū. **E**t de chrīsmate  
confecto ⁊ cōsecrato illo anno: ar. de conse. di. 4.  
si quis de alio. ⁊ vetus ē intra ecclesiā exurēdus.

formam etiã determi

nata[m] habet istud sacrm: q[ui]a licet sacra que non habent materiã aliã extra suscipiente: n[on] sic requirãt determinatã formã verbor[um]: sicut penitentiã et m[er]itorium: t[ame]n quicunq[ue] requirũt determinatã materiã exteriorẽ suscipiẽti applicãda: requirũt etiã determinatã formã verbor[um] vt baptis[m]us extre[m]a vinctio eucharistia et cõfirmatio et b[ea]t[us] p[ater]. Non ẽ aut[em] forma cõsecratio materie. Solu[m] n[on] sacrm eucharistie ẽ: cuius essẽtia cõsistit in cõsecratione materie: cetera vero n[on]. Est igitur forma ista. Consigno te signo crucis: confirmo te chrismate salutis: in no[m]i[n]e p[at]ris. et fi. l. i. f. f. Hanc aut[em] formã n[on] habemus ab euãgelistis: sed a traditione romane ecclesie: que eã accepit ab apl[is]: qui eã a xp[isto] acceperũt iuxta illud. i. cor. ii. Ego accepi a d[omi]no: q[uo]d et tradidi vobis. Et si apostoli n[on] fuerũt vsi hac forma: hoc dispensatiue fuit factu[m]: sicut t[ame]n forma baptis[m]i. Magis t[ame]n vsi credunt: licet n[on] legatur q[uo]d occultabãt formas sacro[rum] p[ro]pter irrisiones gẽtiliũ: et q[uia] in signo crucis omnia sacra p[er]ficiũtur de conse. di. 5. n[on] quid. ideo d[icitur]: Consigno te signo crucis: confirmo te chrismate salutis: notat ibi materia salutis: finis qui est effectus sacramenti. In nomine patris et filij et c. d[icitur] ad designandũ cãm principale in effectũ p[er]ferẽdo sacra. De mutatiõne forme idẽ sentiedũ: quod de mutatiõne forme baptis[m]i de qua supra.

**Effectus autem confir**

mationis fm pe. de pal. post tho. est triplex. Pri-  
mus est impressio characteris. **2**um. n. cōfirmatio  
fit sacrm: quo homo deputat ad aliqd sacri pu-  
ta ad p̄fessionē fidei ⁊ stantē eius defensionē  
characterē imprimi: sicut videmus: q̄ his q̄ ad  
militiā eliguntur imprimi aliqd signū permanēs  
puta q̄ aureis paramētis in armis ⁊ equestribus  
instrumētis v̄tunt ad d̄ram alior. **E**t olim mili-  
tibus in brachio vel alio loco cauteriū impri-  
mēbāt. **3**onueniēs ē igitur ⁊ milites xp̄i aliq̄ chara-  
cterē distingui ⁊ p̄signari. **E**t autē diuersus iste  
character a characterē baptismali ⁊ ordinis: ⁊ p̄  
supponit characterē baptismi adesse: qz nō bap-  
tizatus nō est susceptibilis p̄firmationis: s; chara-  
cter p̄firmationis p̄supponit ad characterē ordi-  
nis ad bñ esse: qz etiā sine ip̄o si quis ordinaret:  
reciperet ordinē: ⁊ qz character indelibilis ē: ideo  
istud sacrm nō est iterādū: vt. i. q. i. manus impo-  
sitio. **R**ecōfirmatus tñ ignorāter nō est irregula-  
ris: sicut rebaptizatus ignorāter. **E**t rō: quia. c. y.  
bis de conse. di. 4. loquit de rebaptizato ⁊ nō  
recōfirmato: ⁊ p̄nē nō sūt extēdende: ⁊ maxime  
irregularitatis: vt d̄r de sen. excō. c. is qui lib. vi.  
**S**ecūds effectus p̄firmationis est gr̄a sacralis  
que est distincta a gr̄a sac̄ali baptismi: quia per  
istud sacrm homo deputat ad aliquod sac̄: qd  
digne sine gr̄a fieri nō pōt: qz nō est speciosa laus  
in ore peccatoris. **I**tem quia deputat ad opus



arduiſſimum ⁊ maxime charitatis. ſ. ponere ani-  
mam p xpo: cū deus nō deſiciat in neceſſarijs: iō  
in hoc ſacō datur grā ⁊ plēitudo grē: p̄cipue ad  
robū: vt de conſe. di. 5. nouiſſime. p̄ficiat aut gra-  
tia ſacralis p̄firmationis grām ſacralem baptis-  
mi: ſicut vna virtus p̄ficiat aliā a ſe differētē: ſicut  
fortior minus forte. Unde de p̄ſe. di. 5. de his. dī  
q̄ vnā ſine altero p̄fici non pōt. i. baptiſmus ſine  
p̄firmatione: q̄ ſ. poteſt haberi: ſicut nec liberali-  
tas ſine magnanimitate. Grā vero gratū faciens  
que ē vna in om̄ibus ſacramētis collata in bapti-  
ſmo: ſi p̄ſeuerat p̄firmatione p̄ficiunt: q̄ eſſentia  
liter augetur: vt aucta mereatur p̄fici: ⁊ ppter hoc  
dicitur quis p̄firmationē eſſe plenus xpianus:  
vt de conſe. di. 5. oēs. **T**ertius effectus ē cogna-  
tio ſp̄ialis nō ſolum impediēs p̄trahendū m̄rio-  
nium ſed etiā dirimens p̄tractū. Et hec cognatō  
in p̄firmatione p̄trahitur inter cōfirmatū: ⁊ cum  
vel eos qui tenēt ad p̄firmationē. Itē inter ip̄m  
p̄firmatū ⁊ filios naturales. Item inter parentes  
p̄firmati carnales. i. p̄fem ⁊ matrem: ⁊ tenētis ad  
p̄firmationē cū coniugibus ſuis: de hoc tñ vide  
plene ſupra ti. i. ſed inter ip̄os tenētes ad p̄firma-  
tionē: ſicut nec etiā inter tenētes ad baptiſmū cō-  
trahitur adinuicē cognatio ſp̄ialis. Et q̄uis re-  
gulariter vnus tñ debeat tenere ad cōfirmatiō-  
nē ſicut ⁊ ad baptiſmū: vt de conſe. di. 4. nō plu-  
res. tñ ſi plures tenētes ſint: ad oēs extēditur co-  
gnatio iſta. Item nō confirmatus non d̄ tenere  
confirmandū: ar. de cōſe. di. 4. in baptizāte. Itē  
nec vir vxorē nec vxor virū: alioquin iure petē-  
di debitū carebunt: ſi ſciētē facerēt: ſecus ſi igno-  
rante. 30. q. i. d̄ his. de hoc etiā ſupra ti. i. 5. Itē  
conſanguinei vel affines nō debent ſe mutuo te-  
nere: q̄ ſufficit vinculū carnale vel naturale.

## Quibus debet dari cō

firmatio ⁊ de circūſtantijs circa dationē eius: no-  
ta ſm pe. de pal. **P**rimo q̄ debet dari om̄ibus  
baptizatis: non aut nō baptizatis: ⁊ hoc dī de cō-  
ſe. di. 5. oēs fideles. qui om̄e dicit: nihil excludit.  
Unde ⁊ mulieribus ſicut viris dandū eſt: quia ⁊  
mulieres p xpo dimicauerūt: ⁊ monſtruoſi ⁊ her-  
mophroditi ⁊ ſurdi ⁊ muti. Itē infirmi ⁊ moriē-  
tes poſſunt ⁊ debent confirmari: q̄ tunc iminet  
pugna inuiſibilis cōtra hoſtē: ⁊ q̄uis contra talē  
pugnā nō detur cōfirmatio: expedit nihilominus  
vt moriētes ānumerētur militie xpī: ⁊ inde ma-  
gis nobilitētur ex tali ſigno. Eſt. n. character qui  
libet ſm tho. beatis ad augmentū glorie accidē-  
talis: ſicut ⁊ dānatis ad augmentū pene. **N**o-  
ta ſecundo: q̄ puuli etiā poſſūt cōfirmari: quia  
ſi non tūc tñ poſtea habebūt forte cōſiteri: ⁊ mi-  
nus habent de ſiſtione: tñ q̄ hoc ſacm iterari n̄  
debet: ⁊ non ſic p̄ſumitur de cōuerſato inter xpī-  
anos: q̄ ſit chriſmar: ſicut q̄ ſit baptizatus: ideo  
non expedit: q̄ puuli cōfirmētur ante ſeptēniū  
vt poſſint melius recordari poſtea cōfirmati qui-  
bus ⁊ ppter hoc ſolet dari alapa. ſaluantur tamē

paruuli baptizati etiā ſine confirmatione. **N**o-  
ta tertio q̄ eſt faciēda tñ in fronte talis chriſma-  
tio ſeu inunctio: extra de ſacra vnc. c. i. q̄ vt ma-  
gis audacter ⁊ ſine timore ⁊ rubore homo cōfi-  
teatur xpm: datur p̄firmatio: ⁊ ideo potius in frō-  
te fieri debet: vbi magis apparēt huiusmodi paſ-  
ſiones. **N**ota quarto q̄ debz frons ligari: quo-  
uſq̄ chriſma deſiccat: non o3 aut q̄ p̄nus. vii  
diebus ligato capite portetur: ſed q̄. vii. diebus  
caput a lotionē ſeruetur: ⁊ hoc ppter reuerentia  
chriſmatis: ⁊ ppter ſeptē dona ſpūs ſancti. **N**o-  
ta quinto q̄ debet ab aliquo teneri: q̄ p̄firmatur:  
nec tñ iſta tentio eſt de neceſſitate ſacri: q̄ ⁊ ſine  
ipſa daretur: ſed ex p̄cepto: ſi ad ſit facultas. Con-  
gruit aut tēto huic ſacō quia p̄firmadus: vt in-  
firmus p̄firmari petit: ⁊ ideo ab alio vt a baculo  
ſuſtētatur quaſi infirmus: ⁊ mulier etiā tenere po-  
teſt. **N**ota ſexto q̄ adulti admonēdi ſunt p̄re-  
mittere p̄ſeſſionē ante p̄firmationē: vt de p̄ſe. di.  
5. vt ieiuni. ⁊ hoc in omni ſuſceptione ſacri poſt  
baptiſmū obſeruandū eſt: ab eo qui poſt baptis-  
mū peccauit mortaliter: q̄ ſecunda tabula poſt  
naufragiū ē p̄ſia: vt dicit hiero. de peni. di. i. ⁊ iō  
poſt naufragiū. i. mortale poſt baptiſmū p̄miſſū  
ad eam p̄uſq̄ ad aliud ſacm recurrēdū ē. Un-  
de p̄tritus ante q̄ p̄ſeſſus: ſi cōmode pōt nec eu-  
chariſtiā nec extremā vunctionē nec ordinez nec  
p̄firmationē ſuſcipe debz. **N**ota ſeptimo q̄ ie-  
iunis ⁊ a ieiunis dari debet ⁊ ſuſcipi de conſe. di.  
5. vt ieiuni. ⁊ c. ſequenti. qd ⁊ de omni ſacramēto  
intelligendū eſt. Un nec poſt p̄ſeſſionē ſine magna  
⁊ iuſta cauſa p̄ſeſſio faciēda ē maxime de mor-  
talibus. Eſt aut iuſta cauſa ſi hō timeat obliuiſci  
peccatū differēs in craſtinū: vel ſe non habiturū  
t̄ps ita oportune. Et ſimiliter ſi ep̄s debeat m̄ae  
recedere: qui poſt p̄ſeſſionē patius eſt p̄firmare.

**N**ota octauo q̄ in om̄i loco dū tñ decenti et  
honesto pōt ep̄s confirmare ſine peccato: n̄ ſolū  
in eccleſia ſed extra: licet chriſma ſolū in eccleſia  
confici debeat: q̄ qd non eſt. p̄hibet: eſt p̄ſeſſio:  
non tñ extra locū ſue dioceſis debet p̄firmare ſi  
cut nec alia ſacra vel ſacralia miniſtrare etiā ſub  
ditis ſuis: nec archieps ſubditos ſuffraganeorum  
ſuoz dū viſitat: ſed nec in dioceſi ſua d̄z alterius  
dioceſani ſubditos p̄firmare. iō. q. i. interdicim?  
Et hoc niſi ex cōmiſſione vel licētia: tñ p̄firman-  
do nō ſubditos vere ſacm p̄ſtat: ⁊ l3 peccet: n̄  
tñ efficitur irregularis vel ſuſpenſus. **N**ota no-  
no: q̄ tpe interdicti dari pōt ſicut ⁊ baptiſmus et  
chriſma confici: extra de ſen. excō. c. cū ex eo. ⁊ c.  
ti. qm. li. vi. omnia idem pe.

## De miniſtro huius ſa-

cramenti nota: q̄ ſolus ep̄s habet ex officio p̄fir-  
mare: ſicut ⁊ chriſma p̄ficere. Eſt at magna que-  
ſtio inter doc. vtz ſimplex ſacerdos poſſit cōfir-  
mare: ⁊ oēs in hoc p̄cor. q̄ ſine diſpenſatione ſeu  
cōmiſſione pape non pōt: ⁊ ſi facit: nihil agit: ſed  
ex cōmiſſione pape pōt ſimplex ſacerdos p̄ferre



cōfirmatōnem ⁊ minores ordines: vt tenet tho. ⁊ pe. de pal. ⁊ glo. di. 95. peruenit. **U**n̄ greg. papa dispēsauit ⁊ p̄misit ad tollendū scandalū sacerdo tes chris̄mare: nec est credendū q̄ in hoc dispen sasset: si nō potuisset: nec dicēdū q̄ errauerit. **P**o test ḡ cōmittere papa: vt dicit pe. de pal. si est cō secratus: simplici sacerdoti p̄ferre chris̄mationē ⁊ ordines minores: q̄ hec sūt ordinata ad cor pus xpi mysticū: sup̄ quod ē plenitudo potestatis cōmittēns. **E**t cōmissarius ē capax potestatis p̄fecte sup̄ corpus xpi mysticū: cū habeat potesta tem sup̄ v̄p̄: sed papa nō pōt cōmittere sacerdo ti potestātē p̄ferendi maiores ordines: non q̄ cō missarius nō sit capax: sed q̄ cōmittens non h̄z plenitudinē potestatis respectu eius qd cōmittit: id est respectu co:poris veri: ad quod h̄nt actum quasi imediatum om̄es maiores ordines. **G**ra ti anus di. 95. ḡ. sed illud. dicit q̄ forte in extrema necessitate ⁊ ex consuetudine in absentia epi pos sunt p̄sbyteri chris̄ma conferre. **S**ed decretal. 4. de consue. dicit cōtrarium: quia. s. corruptela ē: ⁊ nil agitur: dicit glo. sup̄. c. puenit. di. 95. ⁊ ita te nent theologi. **N**ota ergo in illo. c. puenit. q̄ gre. ad tollendū scandalū dispēsaui: q̄ p̄sbyteri con ferrent chris̄ma. **I**tem papa nō pōt cōmittere infe riori sacerdote cōfirmare: ⁊ ordines m̄iores da re: non p̄pter defectū cōmittentis: sed q̄ cōmissa rius non ē capax potestatis p̄fecte sup̄ corpus xpi mysticū: ad quā p̄tinet cōfirmare ⁊ ordines mi nores dare: qd solis epis̄ reservatur: eo q̄ nō h̄z potestātē p̄fectā sup̄ corpus xpi verū. s. ad confi ciendū. **S**ed contra p̄dictā conclusionē ab alijs q̄ sunt cōtrarie opinionis arguit sic. **D**e integritate cuiuslibet sacri sunt materia ⁊ forma ⁊ minister: sed p̄ papā nō pōt imitari materia vel forma sa cramentorū: ḡ nec minister. aut ḡ minister confir mationis est ep̄s: ⁊ sic alteri papa cōmittere non pōt: aut simplex sacerdos: ⁊ sic absq̄ pape cōfir matione hoc pōt. sed istud secundū ab oib̄s ne gatur: ḡ sequitur primū. **N**ō det idem pe. q̄ cum sacerdos fiat ep̄s: et minister huius sacramenti fit sacerdos ep̄s: q̄ nec potest esse ep̄s: nisi sit sa cerdos: immo nō videtur alius character: s̄ idē: tñ plenior character sacerdotis: hoc. s. dispēsan do: q̄ simplex sacerdos cōfirmet: nō est mutare ministrū: quo ad substantiā. **S**ciendū est autē q̄ forte ex dispensatione pape: ex chris̄mate nō cō secrato posset dari cōfirmatio: ⁊ ex oleo nō sancti ficato fieri inunctio: q̄ illa cōsecratio est quid sa cramentale: ⁊ nil reale addit: sed purā relationem rōnis dicit. **U**nde pōt dici: q̄ xps instituit mate riā: ⁊ sanctificationē ecclesie cōmisit: q̄ sic xps in stituit q̄ oleū vel chris̄ma sit materia illoꝝ duorū sacramentorū: eo mō quo fuit p̄ ecclesiā determi natū. **U**n̄ forte nō est idē modus cōsecrādi apud oēs: ⁊ quia cōsecratio illa n̄ est sac̄m sed quid sa cramentale: ideo n̄ videtur in dispositione eccle sie: sed sicut nullū est m̄ionū inter p̄sonas quas ecclesia reddit illegitimas: sic nō esset cōfirmatō

nec inunctio: si fieret de materia cōtra ritū eccle sie p̄parata. **S**imiliter si consecratio epi nō sit sa cramentū sed sac̄rale: videtur q̄ papa possit cir ca illud dispēsa: vt. s. minister cōferēs illa sac̄ra: quibus aliquis p̄ficit corpi xpi mystico: sit sim plex sacerdos: si sic est a chris̄to determinatū: q̄ sit sacerdos: fm̄ q̄ placuerit ecclesie ipsā cōsecre re. **U**n̄ qui p̄est ecclesie toti: pōt ei cōmittere si ne hac cōsecratione. **S**ed quia generaliter statuit: q̄ episcopus hoc n̄ faciat: id qui contra hoc agit: nihil facit. **D**eterminationē. n. sacerdotis xps ec clesie cōmisit: sed q̄ sacerdos esset: hic determina uit. **U**n̄ papa forte posset facere: q̄ simplices sa cerdotes ep̄m cōsecrarent: sed respectu alioꝝ sa cramentorū q̄ respiciūt corpus xpi v̄p̄: xps deter minauit: non solū q̄ eēt sacerdos: sed etiā qualis sacerdos: q̄ ep̄s fm̄ ecclesie ritū cōsecratus. **U**n̄ modū consecrandi ep̄m eccle cōmisit: sed eū cō secratū voluit esse v̄teriori ritū q̄ simplici sacer dotem. **E**t quia ista nō p̄bentur: tñ isto mō esse potuit: ⁊ isto mō saluari pōt: q̄ ecclesia romana fa cit: de qua supponendū est: q̄ non errat. **D**icit idē pe. q̄ papa habet plenitudinē potestatis: et q̄ntū ad consecrationē: in qua et alij sibi non equātur: q̄ licet omnia sac̄ra possint alij epi cōferre sicut ip̄s: tñ in sac̄ris cōferendis alij tenentur ad modos consecrādi: ad quos ip̄s non tenetur: ⁊ in multis cōsecrationib̄ h̄z potestātē excellētē: q̄ sine ill pōt res cōsecrare: ex quo cōsecratio est p̄ institu tionē ecclesie: habet etiā fm̄ oēs plenitudinē po testatis q̄ntum ad iurisdictionem: in qua nullus ei equat: ⁊ ad istā iurisdictionē pertinet p̄missio oīs q̄ vt d̄. ff. de iurisd. om. iu. l. e. in iurisdictione cō tinetur iudicis dandi licentia. **U**nde licet p̄firma re ⁊ p̄secrare sit p̄secrationis: cōmittere tñ ista est iurisdictionis.

**D**e extrema v̄ctione quo ad materiā formā ministrum ⁊ effectum. c. 15.

## Extreme v̄ctionis

**S**ac̄m instituit xps: sed ap̄s iacobus p̄o mulgavit dicens. s. c. sue epistole. **I**nfirmatur ali quis in vobis: inducat p̄sbyteros ecclesie: q̄ orēt sup̄ eū vngentes eū oleo in noīe dñi: ⁊ oratio fi dei saluabit infirmū: vt di. 95. **I**llud dicit gelasius q̄ n̄ penitētib̄ v̄ctio ista fundi non pōt: q̄ ge nus est sac̄ri. **E**t notandū fm̄ pe. de pal. in. 4. di. 4. q̄ triplex ē inunctio ecclesie. **U**na que nec est sac̄m nec sac̄rale: q̄ nec p̄ se gr̄am causat: nec ad aliqd sac̄m suscipiendū vel p̄ficiendū ordiatur ⁊ hec est v̄ctio regū. **U**nde nō oportet: q̄ fiat o materia consecrata: ⁊ multo minus cū chris̄mate nec in capite sit v̄ctio sed in humero vel armo. **S**ecunda v̄ctio est sac̄ralis sed nō sac̄m: quia. s. ad sac̄m ordinat vel suscipiendū vt olei v̄ctio ad cathecuminos: vel p̄ficiendū vel digne custo diendū: sicut v̄ctio qua baptizatus inungitur in vertice chris̄mate: ⁊ q̄ ep̄s chris̄mate in capite ⁊



manibus et altare chrismate: et presbyteri oleo in manibus vngunt. Unde et host. reprobatur opinio nem goss. qui dicit: quod manus presbyteri inunguntur chrismate. Tertia inunctio est sacrum per se: et illa est duplex: quia vel chrismatis in fronte per episcopum vel olei sancti per sacerdotem in organis sensuum infirmis per sacerdotem: et quilibet harum est sacramentum per se. De his inunctionibus et significatione earum habetur extra de sacra. vnc. c. i. Et licet fiant plures inunctiones: est tamen finis in uno sacramentum unitate que est ex parte finis: quia ad unum causandum et significandum ordinantur. scilicet sanationem spiritualem. Ultima tamen inunctio est forma: respectu precedentium: et agit in virtute earum: et tunc datur effectus sacramenti.

**Materia huius sacramenti** remota est oleum oliuarum. Et licet papa posset facere: quod oleum nucis fieret inunctio ad catholicos: et inunctio manuum sacerdotis: quia sacramentalia sunt: non tamen posset facere quod oleum nucis etiam consecratur daretur extrema inunctio: quia sacramentum est. Unde si admisceatur balsamum vel oleum nucis vel alius liquor esset precepti transgressio: et si mutaretur species propter mixturam: esset irritatio sacramenti. habet. n. oleum oliuarum maximam convenientiam ad significandum eius effectum: qui est hilaritas et claritas mentis: ut declarabitur. materia autem propinqua est: quod illud oleum oportet quod sit ab episcopo consecratum: nec refert quomodo sit benedictum oleum: dummodo sit oleum oliuarum: et talis benedictio qualis a tota ecclesia vel romana consuevit. Unde papa posset mutare consecrationem olei et alias huiusmodi: sed non posset inungere oleo nullo modo consecrato: sed posset consecrare sicut vult: non autem inferiori papa hoc posset. Et potest cum consecrato commisceri non consecratum: dummodo sit de oliuis: et totum sit consecratum extra de conse. quod in dubijs.

**De forma huius sacramenti** dicit theobaldus in 4. quod est deprecatoria: quam instituit gregorius. Per istam sanctam inunctionem et suam piissimam misericordiam etc. indulgeat tibi deus quicquid deliquisti per visum auditum etc. Et ista forma est de necessitate sacramenti. Alia est forma quam dicitur instituisse ambrosius: que est indicativa. scilicet vngo istos oculos oleo sanctificationis in nomine patris et filii etc. et hec forma est de bene esse non de necessitate sacramenti. Unde nec usus eius est generalis: sed tantum apud quasdam ecclesias: et finem morum illarum ecclesiarum promittitur forma ante deprecatoria: concord. alber. Quod sit convenientior forma deprecatoria: ostenditur ex verbis iacobi apostoli. scilicet c. et quia infirmus est proprijs viribus destitutus: unde indiget subleuari orationibus aliorum.

**De forma extreme un-**

ctionis illa scilicet. Vngo istos oculos etc. Contrarium sentit petrus de pal. dicens: quod si aliquae ecclesie habent solam formam indicativam modi: sicut ambrosiana saltem tempore ambrosii: ut dicitur: non videtur dicendum quod nihil sit actum: et licet convenientior sit forma deprecatoria quam modi indicativi non propter hoc est irritum sacramentum: sicut in baptismo. Et converso greci utuntur forma deprecatoria et nos indicativa: et uterque vere baptizat. Nec est dicendum quod ambrosius in hoc erraverit: quia sancti sibi non peccissent in contradicendo: sicut nec pepercit cypriano rebaptizati ab hereticis baptizatos: scilicet tamen quod cum dicitur: utraque forma simul: tunc illa vngo etc. est dispositio ad sacramentum et non forma: alias iteraretur sacramentum: et quia nulla forma baptis. per istam inunctionem: vel illa: vngo etc. vel utraque sit est ab ecclesia romana reprobata: sed tolerata et dissimulatio approbata: id quilibet ecclesia debet tenere ritum suum: sicut in trina vel una aspersione vel immersione in baptismo. Et addit. In omni tamen debet invocatio trinitatis addi: et fieri signum crucis propter generale regulam de conse. di. 5. nunc quid. hec petrus. Sed forte illi qui sunt contrarie opinionis: dicerent ambrosium cum illa sua forma seu per eum edita usum fuisse: et aliam formam deprecativam substantialiter.

**Effectus eius secundum**

theobaldus in 4. principalis est quedam sanatio spiritualis: quod datur contra quandam debilitatem vel ineptitudinem: quam in nobis relinquitur ex peccato originali vel actuali: contra quam debilitatem homo roboratur per hoc sacramentum. Et quod hoc robur gratia facit: que secus non compatitur peccatum: id est ex consequenti si inuenit peccatum aliquod mortale vel veniale: quo ad culpam tollit ipsum: dummodo non ponatur obex ex parte recipientis. Secundarius autem effectus eius est sanitas corporalis: sed hunc non inducit nisi finis quod expedit ad finem principalem. scilicet ad sanationem spiritualem: et tunc semper inducit: nisi ponatur obstaculum ex parte recipientis. Sed petrus de pal. predicta declarans sic dicit. Effectus spiritualis huius sacri est hilaritas mentis non actualis sed habitualis: quod imprimatur ornatu disponente ad gratiam gratum facientem: et cum hoc ad gratiam sacramentalem que est quidam habitus huius spiritualis effectus ad fortificationem contra pugnam tunc iminentem et ad remissionem penarum: que post omnia sacramenta impediret ingressum regni. Et infra hoc magis declarans dicit. Contra imminente imminet gratissima tentatio inimici qui insidiatur calcaneo. Et quod anima que naturaliter diligit corpus: magis intenta corpori: minus intenta est sibi depresso etiam ex memoria precedentium delictorum: ex quibus in desperationem labi posset: et visiones terribiles quas patitur: et hoc occurrat: deo tunc ex his omnibus anima debiliore efficitur: et spiritualiter ex peccatis precedentibus ex quibus sit timida et infirma ad actus gratie non solum habitibus in contrariis inclinabilibus: quia tunc pena non est inclinatio ad peccatum: et forte gravi infirmitate tales habitus



corripuntur. Sed sit infirma meritorie: qz q̄to  
pluries ⁊ grauioribus assentit peccatis: tanto ma  
gis meruit in tērationibus deseri: ⁊ tñ tunc grauiſ  
ſima iminet tentatio. Un ⁊ quasi pugil inungitur  
p̄tra demonē: sicut confirmando ⁊ mundū. Hec  
ē infirmitas ad actus gr̄e different ab habitu  
peccatorū: que ē alia infirmitas spūalis: aliqui autē  
infirmus iam p̄dit yſū rōnis lapsus in frenesim:  
ita qz peccare nō pōt nec penitere. S; restat in eo  
infirmitas retardans ab actu gl̄ie ⁊ pena debita  
peccato actuali. Et hanc etiā datur: vt pugnans  
in fine vincat ⁊ vincens purgatus sine alio purga  
torio celū intret: ppter hec duo inungit. Et hec  
est duplex infirmitas. Item declarans q̄to in ali  
quo casu istud sac̄m potest esse necessariū: ⁊ cō  
sequēter q̄to per ipm dimittant aliqui mortalia  
sic dicit: laboras in extremis: ⁊ nō valens p̄teriri  
de mortali: qd̄ habet: de quo attritus ē inunctus  
saluabitur: n̄ inunctus dānabitur. Ponatur etiā  
eū fuisse confessū: tñ potuit habere ita inspectū  
dolorē: qz fuit fictus respectu sac̄i penitentie: qui  
tñ erit nō fictus respectu extreme v̄ctionis. Si  
cut aliquis nō fictus est respectu baptismi: qui tñ  
fictus ē respectu p̄ſie. Maior. n. deuotio requiri  
tur in suscipiente respectu sacramēti: ad qd̄ p se re  
quiritur actus suscipiētis: q̄ in eo in quo nisi per  
accidēs. Item ponamus eū cōicatum: adhuc for  
te remanet in peccato qd̄ delebitur p̄ extremam  
v̄ctionē: qz maior deuotio requiritur in recepti  
one eucharistie q̄ extreme v̄ctionis.

### De ministro eius dicit

pe. de pal. qz ē sacerdos ⁊ solus sacerdos: ita qz in  
nullo casu alius q̄ sacerdos inungere pōt etiā ex  
cōmissione eius ⁊ in quacūqz necessitate. S; autē  
esse sacerdos suus nō alienus: ⁊ hoc nō quo ad ef  
ficientiā sacramenti: qz etiā si ab alieno inungeretur  
sac̄m reciperet. S; quo ad necessitatē precepti:  
quia sac̄a a suis sacerdotibus vel ep̄is sunt reci  
pienda. De si scienter aliquis ab extraneo recipe  
ret eo ipso peccaret: ⁊ fructus sac̄i poneret obi  
cem: nisi licentiā sup hoc haberet. Un nisi picu  
lum mortis imineret ex mora p̄ſij sacerdotis: n̄  
suus sacerdos nō debet eū cōmunicare vel inun  
gere: alias sic ponēdo spem in ratificatione. ne  
cessitas. n. nō habet legē. i. q. i. §. imo. sicut p̄prio  
sacerdote absente qui pōt haberi: tenetur eū au  
dire ⁊ absolvere: si est penitēs: si petat sicut de pa  
ne alieno: quē habet morientē pascere: sic in oīni  
casu in quo sibi l̄ absolvere a peccatis morientē  
non subditū tenetur p̄ cōsequēs cōicare eū ⁊ in  
ungere. hec pe. Sed qz religiosis phibetur sub  
pena excoicationis quā incurrit ip̄o facto: ne ad  
ministrent sac̄m eucharistie ⁊ extreme v̄ctionis  
sine curatoz licētia. id nec etiā in mortis articu  
lo nullo alio sacerdote existente licet eis dare sa  
cramēta: alias incurrerēt dictā sententiā: extra b  
p̄mle. c. religiosi. in cle. de quo vide. S; audire  
confessione: qz cuiusqz in huiusmodi necessitate

bene possunt absentibus alijs: qui ordinarie pos  
sent eū audire etiā non religiosi. Alij autē sacerdo  
tes non religiosi ⁊ audire confessionē ⁊ cōicare ⁊  
inungere pōt: ⁊ debent in huiusmodi casu. Et no  
ta fm pe. qz sacerdos rogatus a curato ministrare  
ecclesiastica sac̄a morienti in casu: in quo non pōt  
vel nō vult ire: si omittit ire: reus ē aīe illius: quā  
q̄tum in se ē dānari p̄mittere: cum p̄ accidens ista  
sac̄a possint esse necessaria. Et videtur necessa  
ria rōne precepti ex cōsuetudine generali morie  
tiū. Precisi tñ ab ecclesia vt excoicati ⁊ suspensi  
ab officijs nō debent ministrare hoc sac̄m. Su  
spensus autē solum ab ingressu ecclesie pōt faciē  
do sibi deferre p̄ alium extra ecclesiā: que sūt ne  
cessaria: qz si per se acciperet que sūt necessaria d  
ecclesia fieret irregularis. Item sicut d̄ licētia ex  
coicati ⁊ suspensi a iurisdictione pōt: quis audire cō  
fessionē subditoz illius: licet excoicatus si possit  
delegare: qz illud sit p̄ncipaliter auctoritate iu  
risdictionis: hoc autē p̄ncipaliter auctoritate or  
dinis. Sic etiā de licētia excoicati pōt inunge  
re. Item sufficit ad inungendū vnus sacerdos: de  
verb. fig. c. quesuit. ⁊ si non pōt habere adiuto  
rē: etiam solus hoc pōt: qz si essent plures sacerdo  
tes: vnus tñ debet esse adhibēa materiā inungē  
do: ⁊ simul p̄ferēs formā. Deficiente autē illo: q  
inchoauit v̄ctionē: debet suppleri p̄ alius inci  
piendo: vbi ille dimisit: nisi inchoando vnam ex  
illis non perfecisset p̄cipue formā: quia tūc sup  
plens inchoabit illam solam a capite sequēdo: q̄  
restant.

### Quibus debeat dari.

Super hoc dicit pe. de pal. qz solū infirmis in pe  
riculo mortis constitutis hñabus: vel qui aliquā  
do habuerūt vsuz rōnis penitētibz actu vel ha  
bitu. Un ingressuris bellū mortale vel decapi  
tandis nō datur: qz nō sunt infirmi: ⁊ rō est: quia  
ea que in sac̄is gerūtur: interius debent rep̄ita  
ri p̄ ea que gerūtur exterius. S; effectus interior  
huius sac̄i est sanatio spūalis: ergo d; rep̄itari p̄  
sanationē corpalem: s; nullus ē huiusmodi sana  
tionis susceptiuus: nisi sit actu infirmus. In ista  
rō non ē demonstratiua: qz nec materia patit. Er  
tum. n. est: qz in multis partibus sani inunguntur  
⁊ curatio ⁊ medicina adhibētur: non solū contra  
morbu p̄sentem sed etiā futurū. Non est etiā dā  
da inunctio quibuscūqz infirmis: sed grauibz: de  
quoz morte p̄babiliter timetur: ⁊ magis credit  
qz sicut nomē sonat extremū sac̄m dicit post qd̄  
aliud nō sperat: nō tñ per hoc tollit: quin postea  
ad hoc possit ⁊ cōfiteri ⁊ cōicare: si p̄us nō potuit  
Et dicit pe. de pal. qz primo totū inungere: ⁊ po  
stea ad libitū currere ⁊ dicere. s. formā: est error  
⁊ deceptio aīaz: sicut si puer p̄mo imgeretur: ⁊  
postea ex insuallo diceret: ego baptizo te ⁊ c. Aut  
si ep̄s traderet libzū ordinādo ⁊ b̄. postea dice  
ret: accipe p̄tatem ⁊ c. qd̄ ē cōtinuationē causē di  
uidere. Solum. n. hoc p̄missum est in sac̄o p̄ſie



ut intervallo facto hore vel die post confessionē q̄ est materiē exhibitio possit absolui que est for me impositio. Secus in his in quibus pponens materiā imprimit formā bis: de quibus dubitatur ut sint mortui: pōt dari sub isto mō. Si es mortuus: nō te vngō: sed si nō es mortuus: p istā san ctā vncionē rē. Si aut inter ipas inūctiōes mor ritur apparēter cetera que restāt sunt dimitte de. Recepit tñ inunctus effectū eius etiā vna sola p acta: pueris nondū hñtibz vsū rōnis z ppetuo furiosis nō debet dari: qz esset mendaciū in for ma: dū dī: quicqd deliquisti p visum rē. cū non deliquerit. Sed hñtibz lucida intervallo z fre neticis debet dari: etiā si oporteret eos ligare: vt pmittant se inungere: z hoc nisi ante furia vel fre nesim esset manifeste impenitētes: si āte frenesim vel anq̄ amiserit loquelā: nō poterūt: vtz debeat dari: distinguendū: qz si talis erat excoicatus vel male vite notorie: z nō ostendit signa penitentie nō dō tali dari: qz semel malus semp psumit esse malus: nisi pbeatur contrariū dī. i. li. vi. S; si bo ne vite erat: nō psumit inemor sue salutis i mor te p q̄ i vita: vñ psumit qz petiuit: l; nō pbeatur: vel qz petiisset: si aduertisset. z qz petere voluit sed forte nō potuit: nec actualis deuotio requiri tur in illo: qui eā habere nō pōt. Baptizatis in ar ticulo mortis etiā est danda: qz si p baptismū sit remissa oīs culpa z pena: remanet tñ pugna con tra hostē tunc: ptra quē armatur: nec ē mendaciū in forma: qz rē baptismū non deliquerūt: remā sit tñ in eis debilitas mētis: que nō tollitur oīno p baptismum: deleta oīni culpa z pena. Ex senio moricibus datur: qz senectus ē eis p infirmitate

### In quibus partibus

cor po ris sit inuncto: z quare: dicit pe. de pal. post pe. qz cū istud sacm detur p modū curationis: sicut in curatione corporali ponit medicina in locis vbi ra dix ē morbi: sic dō esse in extrema vncione: vt. s. fiant inūctiones in illis ptibus solum: in quibus sunt pncipia peccati mortalis vel venialis. Et qz radix ē pncipiū peccandi in nobis: p est uis co gnitiua. secūdo vis appetitiua. tercio vis motiua seu executiua. Vis aut cognitiua in nobis ortum bz a sensu: iō in nobis debent inūgi loca seu orga na. v. sensui. s. oculi ppter visū: aures ppter audi tum: nares ppter olfactū: os ppter gustū: manus ppter tactū: qui in pulpis digitor maxime vigs. Sed ppter vim appetitiuā inūgunt a quibusdā renes vel scapule p renibus: z pedes ppter vim motiua. S; qz pncipiū pncipiū actiū nostror ē vis cognoscitiua: iō illa inūctio que fit in organif v. sensui: est de necessitate sacri: z seruaf ab oīni bus. S; si aliqui sint mutilati in illis organo: dō fieri inūctio in ptibus magis ppinquis ad orga na amissa. Aliē inūctiones. s. ad pedes z renes nō sunt de necessitate sacri. Unde in eis sciendis vel dimitte dis p̄suetudo ecclesie sue seruāda est. De his qui nunq̄ habuerunt mēbra vt cecus natus:

videtur dicendū: qz sit omittenda inūctio in tali sensu: qz nunq̄ deliquit p visū. vel potest dici qz cum peccatū sit essentialiter in volūtate nō in sē su: dī peccare per visū cecus natus nō fm opatio nem imperatā s; elicitā: qz forte p̄cupiuit videre inordinate. Et qz nō imprimit characterē: cum nō depute p hoc homo ad statum spūalem in hac vita ideo iterari pōt z non solū in diuersis infir mitatibus: qñ in singulis timef d morte. Sed et in eadē infirmitate: qñ ē diuturna vt betica vel hydropisis: quotienscūqz ex tali infirmitate de ducitur ad periculum mortis.

De ordine septēplici z per quem actum impri matur character in singulis: z de tempore z mo do ordinationū z etate ordinandor z examina tione eorum. c. xvi.

### Deinde de sacramē

to ordinis dicendū ē qd diffinies magi ster. 4. sen. di. 24. dicit: qz est signaculū quoddā in quo spūalis ptas tradit ordinato: quā diffini tione sic declarat pe. de pal. Et primo dī signacu lū quoddā: qz cū aliquo signo visibili z distincto quilibz ordo dat. Et videtur necessariū: qz vbi cūqz ē distincta forma in eodē sacro siue in diuer sis: ubi sit z distincta materia siue spe vt in eucha ristia: siue i nūero vt i extrema vncione. Ubi ad singulas vnciones p distinctionē vel diuisionē adhibet distincta materia nūero. S; si ē vnus li ber: in q sunt exorcismi ex vna pte: z pphetie ex alia pte: z euāgelia ex alia: tñ vnus z idem liber pōt esse signaculū imprimēdi characterē in trib ordinibus. s. exorcista lectoratu z diaconatu: qz differūt formaliter. Spūalis ptas dī: in q ondit dīa inter characterē baptismi: qz ē potentia passi ua z ordinis qz ē potētia actiua. Aū. n. potentia sit nomē cōe ad actiua z passiua potētia: ptas im portat actiua: determinate tradit ordinato: quia dī ordinato: accipe. Uñ nisi accipiat manu tan gēdo: videt nihil agi: nec sufficit: qz eps porrigat materiā: nisi ordinādus tāgat: qz qd nō tāgit: nō agit. Uñ sicut aqua q nō tangit corpus: nō impri mit characterē baptismatis: sic nec liber vel alia materia ordinis: q nō tangit ab ordinādo. In oī bus. n. sacris hñtibz materiā sensibile: oī ipam sensiblr applicari suscipienti sacm: maxime qñ p̄sistit in eius vsu essētia sacri: vt in baptismo cō firmatione z extrema vncione. Nō aut oī: qz tā gat cū duabus manibus: licz securius fit. hec pe. Aut cor. tho. dices: q ipsa forma ondit qz cū ta ctus sit necessarius: qz dī: accipe rē. Sed alber. dicit: q sufficit porrectio sacramenti.

### Quomodo ordo licz di

stinctus sit in septē ptes. s. hostiariatū exorcistatū lectoratū acolitatū subdiaconatū diaconatū pre byteratū: ē tñ vnū sacm tñ fm pe. de pal. in. 4. disti. 24. ita qz quilibet ordo est de essētia sacri



ordinis: quasi continens in se essentialem partem. Et non solum quod sex ordines inferiores sunt quedam sacramentalia disponenda ad sacerdotium: sed nec sunt septem sacramentalia sed unum tantum: quod omnes actiones sacramentales que ordinantur ad unum effectum principale certo modo habentur: ad quem nulla earum totaliter attingit: sed ex omnibus simul iunctis habet ille effectus totalis. Quod in quibus sunt unum sacramentum: sed quilibet earum sit per essentialis sacri: et sic posset dici sacramentum: sic autem est de omnibus ordinibus quod dicitur. Maior patet. In omni sacro de materia et forma quorum neutrum est unum sacramentum: sed utrumque simul unum tantum. Item in eucharistia: ubi tantum hostia consecrata quod calix consecratus: sed quodlibet per se continet essentialiter sacramentum et integrum: tamen propter unam perfectam aie refectionem: ad quam ordinantur: sunt unum sacramentum. Sic in extrema unctione ubi sunt plures unctiones distincte: materia et forma quarum una non est dispositio ad aliam sicut sacramentale ad sacramentum: nec omnes ad ultimam: sed omnes in se habent aliquid de essentiali sacri: sunt tamen unum sacramentum propter unam aie sanationem: ad quam ordinantur: que non fit nisi per omnes simul. Minor apparet: quod sicut plures unctiones ordinantur ad unam perfectam anime sanationem: quam omnes simul faciunt et nulla earum: sic septem ordines ordinantur ex divina institutione ad unam missam celebrandam vel ad unum corpus domini efficiendum non quo cuiusque modo sed sollemniter et reuerenter. Que sollemnitas et reuerentia per septem ordinatos in officiis suis agentes completur. Et nullus ordo imo nec unus ordinatus habens omnes ordines per se ad hoc sufficit: nec sacerdos licet solus possit consecrare: non tamen solus potest perficere illo modo: quo ad perficiendum nati sunt certi ordines subministrare: propter quod nec ipse ordo sacerdotum per se nec alius est perfectum sacramentum ordinis sed omnes simul. Et quis in singulis horum ordinum ratio sacri consistat essentialiter: non tamen equaliter. Sic ratio vite non consistit equaliter in vegetatiuo sensitivo et intellectiuo: sed in solo intellectu totaliter et perfecte: in alijs autem partialiter et imperfecte sed tamen essentialiter: et sic in proposito quodlibet ordo est sacramentum essentialiter: quod habet essentialia utrumque sed non perfecte nisi sacerdotum. Quod autem dicitur theologia quod tota plenitudo huius sacramenti est in sacerdotio: est intelligendum quantum ad essentialiam illius: quod principaliter et finaliter queritur in omnibus ordinibus: non autem quantum ad perfectionem et integritatem accidentalem eiusdem. Nec quantum ad essentialiam eorum: que immediate ut proprius finis queruntur in singulis ordinibus: nisi enim sacerdos suscipit ordinem diaconatus: non licite facit officium diaconatus.

## Quare ordines sunt se

ptem. Et ratio est secundum theologia et per de pal. Omnis ordo ordinatur ad eucharistie sacramentum. Ordo namque ministrorum ecclesie: sunt mediatores inter christum et populum: est ad faciendum unctionem populi cum christo. Hoc autem maxime fit per sacramentum eucharistie: in quo christus continetur totaliter: et a nobis sumitur: unde dicitur sacramentum unionis. Nec autem unio fit duplici actu. scilicet per sacramenti consecrationem et per populi dignam preparationem.

rationem. In primo actu deseruiunt quattuor ordines. scilicet acolitus subdiaconatus diaconatus et sacerdotum. Sed differenter: quod acolitus habet materiam consecrandam preparare in vasis non sacris. Subdiaconus autem ponit eas in vasis sacris: in quibus fit consecratio: diaconus vero offerre habet sacerdoti consecrandam et consecratam dispensare: scilicet sanguinem in vase: sacerdos autem habet consecrare. In secundo vero actu. scilicet in preparatione populi deseruiunt alie tres ordines sed differenter: quod duo eorum disponunt remouendo prohibens vel malum homines et hostiarum. vel malum angelum et exorcista. Secundo vero prepat lector offerendo bonam dispositionem: quo ad cognitionem veri et cognitionem boni: quod fit legendo prophetias de christo in veteri testamento et tentas. Et nota quod omnes ordines aliquo modo dicuntur sacri: quia sunt quid sacramentum. Sed tres superiores et subdiaconatus et supra dicuntur sacri etiam duobus alijs rationibus: tum quod habent actus suos circa sacramenta vel vasa vel eucharistiam: tum ratione continentie quam habent annexam et continentie votum: nos deo sacros reddit.

## Quod in omni ordine

conferatur gratia. Sum. n. dei perfecta sunt opera: cuiusque datur diuinitus aliqua potentia: datur ei ea: per que congrue potest exire in actus illius potentie: sicut enim videmus in naturalibus. Aliis autem datur sunt membra per que possint exire in actus illius potentie anime convenienter. Unde sicut gratia gratum faciens est necessaria ad hoc: quod homo suscipiat digne sacramenta: sic ad hoc quod homo digne exequatur actus sacrorum. Et ideo sicut in baptismo datur gratia ut homo digne suscipiat sacra sic in sacramento ordinis ut digne exequatur. Conferuntur et maiorem gratiam ordo in dispositio quod alia sacra: et maior ordo maiorem gratiam quod maior gratia requiritur ad actum ordinis digne exercendum quod ad actus ceteros: et ad maioris ordinis actum maior gratia. Unde nihil sensibile tamen valet ad magnitudinem gratie impetrandum ex opere operato sicut sacerdotum ordo: nisi forte quis dicat de consecratione episcopi et susceptione eucharistie in quo actu imprimatur character cuiuslibet ordinis ordinatione. Circa quod sciendus est secundum per. quod in ordinis collatione per aliqua que ibi sunt: suscipiens disponit et preparatur ut per benedictiones unctionem manuum impositionem et vestium consecrationem. Per unicum vero actum imprimatur character. scilicet per instrumenti traditionem. Character namque in ordine res et signum est: ordo ergo quod aliquid habeat per signo exterioris: in quo operatur: illud autem potissime videtur esse hoc quod magis cum illo habet similitudinem. Illud autem est traditio instrumenti apti ad officium ordinis: in quo fit potestatis ordinis significatio. Et expressio verborum: in qua fit ipsius officii determinationis: et primum est loco materie: secundum vero loco forme. hec per. Sed nota secundum per de pal. quod aliorum ordinum est tamen unus actus seu officium: aliorum vero ordinum sunt plures actus: quorum tamen



vnus est principalior altero. In ordinibus ergo illis: quorum est vnus character: imprimi in traditione instrumenti pertinentis ad actū illū: sicut hostiario imprimi character in traditione clauis: lectori in traditione libri exorcismorum: cuius forma verborum singulis tradicere. Concor. tho. et alber. et pe. In ordinibus vero quorum sunt plures actus: imprimitur character in collatione instrumenti pertinentis ad principaliorē actū: ille autem actus est principalior: qui immediatus ordinat ad sacramentum eucharistie. Cum ergo acoliti sint duo actus scilicet portare cereū: et porrigere aquā et vinū in vireolis ad sacramentum eucharistie: quod iste secundus actus est principalior: ob dictam rationem character imprimitur in traditione vireoli: quousque denominet ab alio actu: quod est magis patens et frequentior. Tho. dicit: quod imprimi character in hoc ordine ex verbis episcopi et traditione vireoli et candelabri ab archidiacono: et magis in acceptione vireoli quam candelabri. Et id non sequitur quod archidiaconus ordinem offerat: cum scilicet ipse non exprimat verba forme: sed episcopus. Alber. tamen et pe. dicunt imprimi characterem in candelabri acceptione. Sed dicit pe. de pal. quod huius etiam subdiaconus duos actus scilicet legere epistolā et materiā eucharistie ordinare et preparare in vasis sacris. Et quod secundus actus est principalior primo: ut de se patet ex ratione superius dicta: ideo imprimitur character subdiacono in traditione calicis et patene scilicet uacui: concor. tho. pe. et alber. Sequitur per. de pal. de diacono est magis dubium. habet enim duos actus: vnus est legere euangelium: alius est ministrare sacramentum vasis mediis: habet enim potestatem corpus domini in patena et ministrare sanguinem cum calice. Nec est dubium: quoniam actus secundus sit principalior primo. Et tamen diaconus in sua ordinatione non recipit aliquod instrumentum pertinens ad hunc actum: propter quod de impressione characteris in diaconatu est duplex opinio. Vna quod imprimitur ei character in traditione libri euangeliorum: quod de putatio eius ad principalē actū non potuit exprimi per traditionem alicuius rei corporalis. Cum enim diaconus habeat potestatem super patena in vasis sacris corpus et sanguinem: non potuit hec potestas exprimi per traditionem vasis tamen: quod super vasa huius potestatem subdiaconus: nec per dationem materie consecrate: quod non habet eam immediate tangere: vel id melius: quod illud quod est completum sacramentum per se ut eucharistia: non est materia sacri alterius: et maxime cum omne totum sit maius sua parte. Vnde omne sacramentum est nobilius sua materia vel forma: eucharistia autem nobilissimum omnium. Porro ergo quod ordinaretur per traditionem instrumenti pertinentis ad actum secundarium scilicet liber euangeliorum. et hec est opinio tho. et guiliel. Alia opinio est: quod imprimi impositione manuum: per quod datur intelligi: quod applicatur ad magnū ministerium: eo quod manus est organum organorum: diaconus autem per excellētiā dicitur minister: et hec est opinio pe. cui videtur concor. canon di. 27. vbi dicitur: quod cum ordinatur diaconus: solus episcopus ei manus

imponit: eo quod ad ministerium applicetur. Ipse autem pe. videtur declinare ad primā opinionem. Sacerdos similiter habet plures actus: sed principalior inter omnes est consecrare corpus et sanguinem: absolute autem in foro preste est actus secundarius eius: et in datione calicis cum patena cum materia imposita imprimi character sacerdotalis. hec dicit Tho. Vnde et dominus primo dedit hanc potestatem consecrādi discipulis in vltima cena: cum dixit: lu. 22. Hoc facite in mea commemoracione. Et post resurrectionem dedit potestatem ad actum secundarium quando dixit: Quorum remiseritis peccata etc. Sed pe. dicit: quod sacerdotalis character imprimi impositione manuum per episcopum. De autem de pal. tenet cum tho. assurgens ratione hanc contra opinionem pe. quod impressio manuum non ita designat principalē actum sacerdotis: sicut traditio vasorum cum materia. Item quod propter actum ministri et suscipientis requiritur materia exterior aliqua in omni ordine: impositio autem manuum non est huiusmodi: nec diaconatus character imprimitur per impositionem manuum. Item nota secundum tho. et alber. quod character confirmationis preexistit characteri ordinis ad bene esse: ita quod sine confirmatione ordo susciperetur. Sed character baptismi preexistit ordini ad esse: quod sine baptismo non ordinaretur. Unde secundum tho. ordinatus in sacerdotem non baptizatus non conficitur: nec absoluitur: nec si est episcopus ordinatus. Die tamen credi potest: quod quantum ad vltimos effectus sacramentorum sumus sacerdos supplet defectum: et quod hoc non premitteret ita latere: quod ecclesie posset periculum imminere. Alber. autem dicit: quod putat ipsum conficere non in potestate sua sed ecclesie. Quid agendum cum omittitur aliquid de forma statuta. Circa hoc sunt varie opinioniones: et pe. dicit: quod non est determinatum ex preesse: in quo actu fiat characteris impressio: ideo nihil semel rite collatum debet in ordinibus repeti: sed quod omissum est suppleri: ut extra de sa. non ite. c. si. pe. Sed tutior est opinio. qui sic dicit inter alias opinionones circa hanc materiā hanc intelligo tutiorem. Unde firmiter teneas: quod in huiusmodi de quibus non constat: que sint de substantia: quod non inuenit tamen in iure quod debeat fieri: intelligas omnia esse de substantia: nisi inuenias expressum in iure: quod non sit de substantia. Unde si aliquod tale de quo dubitatur: vtrum sit de substantia: fuerit omissum: potest ordinatio iterari. glo. ex toto ac si nihil factum sit: non igitur intelligitur iteratum: quod nescitur esse factum: de se. di. i. c. solennitates. Si fuerit autem omissum id: de quo expressum est quod non est de substantia: non debet ordinatio iterari. Sed quod est omissum debet caute suppleri: et statuto tempore ad huiusmodi ordines offerendos extra de sa. ite. c. psbyter et c. i. Concor. his inno. in glo. dicti. c. psbyter. Est autem expressum in iure: quedam non esse de substantia. Vnde infans quocumque ordine promoueretur: reciperet secundum pe. characterem ut tempus extra de temp. or. c. sane. item etatem. di. 77. subdiaconus. Item vntionem extra de sac. vnt. c. i. circa si.



**I**tem q. ordinandus in presbyterum vel diaconi recipiat manus impositionem epi tactu cor porali: licet fieri debeat: non tñ de substantia est: extra de sac. non ite. c. si. **I**tem q. recipiat ordines a pprio episcopo: aut q. n. omnes simul: aut q. seruatis debitis circūstantijs n. sunt de substantia extra de temp. or. q. trāslationē. Sūt alia de quibus nescitur: vtz sint de substantia: vt missa et hi. que oia intelligūtū esse de substantia: nisi reperia tu in iure p. rariū. Concor. cum rai. host. in glo. et goff. cōsultentes q. in dubio: et vbi nullū ius ē ex pressū q. debeat suppleri: q. omissum tutius est: q. psumatur et iudicet tanq. nihil sit factū: et totū iterandum est. Idem sentire videtur pe. d. pal. in similibus. De ieiunio aut vtrum sit de substantia ordinis. i. q. debeat esse ieiunio ordinatoz et ordi nandus: q. uis rai. dicat esse in dubio. guilielmus tñ hugo. et host. dicunt nō esse de substantia: sed d. missa dicit host. vtiq. dubiū esse: licet guilielmus et hugo dicant etiā missas non esse de substantia. **I**tem qd dicit inno. de sacra. ite. in glo. sup. c. pre sbyter. q. cū in ordinatione alicuius in diaconū vel p. sbyter omīssa ē manus impositio: et postea suppletur: etiā oēs ofones sunt dicende: que p. ci piūtū dici in impositione manū: q. ipse ofones manus impositioni inherēt. **I**tem si ps oratōnis alicuius omīssa esset: a capite inchoada esset: ta men in ordinibus multe ofones possūt esse: que nō sunt de substantia ordinis. Un si alias ordo ri te collatus esset: ppter hoc nō reiterare. **I**tem si tñ vna manus inuncta ē postea solum alterius manus inunctio suppleda esset. Et vbi dñ in plu rali in ofonibus manus istas: dicit in singulari manū istam. Et si facta ē inunctio in aliquo: et nō dicta ofo: vel eoduerso: repetendū est vtrūq. **I**tem qd omissum ē suppleri o. p. eum qui ordinauit: qd si fieri non pōt: p. alius suppleri pōt. **I**tem si epō in ordinando deficiat ex infirmitate: p. eū postea vel p. aliū inchoabitur: vbi ille dimisit: nisi sit ali qua coherētia: vt vinctio oratio et hi. hec inno. Qd aut dictum ē omissū debere caute suppleri: exponit host. in gl. sup. dicto. c. p. sbyter. q. fiat sup pletio tpe ordinationis. Et veniat patiens dese ctum quasi ministraturus epō: nec erit intētio epi nec eius: q. ofones sup. ipm reiterent. Et cū venit epus ad id qd omissū est: qd suppleat: et pōt fieri vltimo post alios eiusdē ordinis: vt magis celef. pōt etiā ei dicere epō: vade et porta mihi librum vel aliā rem: quasi credant circūstantes: q. ppter mandatū sibi factū manus imposuerit vel etiā in capella sua paucis et bonis vocatis secretarijs priuati poterit ordines celebrare. Dicit ēt inno. sup. c. p. sbyter de sacra. nō ite. q. n. est iterandū s. supplendū: vbi diuini et diuersi sunt actus: sicut ē in ordinatione sacerdotis: vbi alius actus ē tene re manū sup. caput: alius dare calicē et patenam: alius vngere: quoz si aliqd fuerit legitime factū nō erit iterandū. Quidā etiā dicunt: q. hec duo d. patena et calice nō sunt suppleda: q. nō sūt d. sub/

stantia: sed tutius ē suppleri. hec inno. S. cū tra ditione calicis et patene imprimat character: et p cōsequēs maxime sit de substantia: vt materia or dinis fm tho. et pe. de pal. Vel saltē fm oēs alios sit dubiū sic: vtz sit de substantia: et nō solū est tu tius hoc si fuerit omissū suppleri: imo ē necessa riū: q. nūmo totū videt iterandū etiā aliud factum fm rai. et pe. de pal. et host. et goff.

**D**e prima tonsura. Scien dus fm tho. et pe. q. non ē ordo: s. dispositio ad ordines: et fm pe. de pal. est dispositio p. gruitatis respectu ordinis: s. necessitatis respectu bñficij et respectu iurisdictionis ecclasticę: q. ius spūale nō cadit in laicū. Unde nō tenet collatio bñficij vel omissio iurisdictionis facta nō tōsurato. Non clericus. n. nō est capax de trāfactō. c. litteral. Et rescriptum impetratū tacito q. sit laicus: non valet: de test. c. es pte. Rō autē quare prima tōsura nō est ordo fm tho. c. q. ordo p. p. ē illud: in quo dat spūa lis potestas: nō illud quo solū deputat ad aliqd p. sortitū. Unde q. p. coronā solum homo deputa tur ad choz: vbi non hz spūale sed p. mune: ideo nō est ordo: nisi sicut dñ ordo religionū: qui ē depu tatio ad aliqd collegiū in quibusdā cerimonijs. Et sic intelligitur fm pe. de pal. de eta. et quali. c. cum ptingat. q. per primā tonsurā clericali ordo p. fertur: post septē annos pōt quis tōsoriari: et per p. sequens bñficiū ecclasticū possidere: nō tñ curatū dñ z. c. de his. Et pōt dari prima tōsura omni die: q. sic seruatur de generali p. luctudine fm pe. d. pal. pōt aut dari primā tōsura ab eo qui pōt conferre ordines vt epō vel abbate: nisi sibi spūaliter interdica: sed nō dñ dari nisi a suo epō: vel de licētia eius ab alio: non aut debet dari in fanti nisi religionē intranti: nec illitterato: nec cō iugato: nisi volēti religionē intrare: vel ad sacros ordines p. moueri de p. sensu v. coris: de temp. or. c. si. li. vi. nec bigamo: imo nec iam susceptā por tare licet de bigamis. c. i. li. vi. Et sub bigamo cō prebēduntur etiā alij irregulares: qui nō debent tōsoriari fm pe. licet etiā fm pe. de pal. p. riori ton soriari facere nouitiū tonsura monachali sub spe postea recipiēdi ab epō tonsurā clericālē. Videt aut q. habens tonsurā monachālē: et si non cleri calem ab epō: q. possit illā religionem p. fiteri tā q. clericus: quia cū sit per essentiā in eodem ordi ne et in eadē religione clericoz et laicorum ean dem regulam p. fiteri: sicut posset p. fiteri illo rum ordinē obligando se ad ordinē p. modū vi uendi laicorum ita et clericoz: quāuis forte sic nō esset de bigamo: quia qui non ē clericus actu nec aptitudine: non potest obligari solenni voto re ligionis clericorum: licet si ordinaretur: recipe ret characterem. Omnes presbyteri cardinales possunt conferre de communi consuetudine se cundum pe. de pal. minores ordines et primas tonsuram: abbates simplices non exempti ton tum primam tonsuram et primos duos ordines



monachis: si sunt sacerdotes et benedicti: di. 69. qm̄  
Exempti autē et mitrati pnt eam dare etiam secu-  
laribus: in quos hnt ecclasticam iurisdictionem  
Debet autē huiusmodi tōsōrati portare coronam  
Vñ dicit cādo: clerici nec barbā nec comā nutri-  
ant: nisi ex cā. s. ad vitandū aliqđ piculum ad tps  
dimittāt: et si pēpserint portare: excōicandi sunt  
di. 23. c. si quis. Kalura autē que fit ex pte supiozi:  
significat: qz debēt huiusmodi habere mentē li-  
berā ad pteplationē diuinorū. Tonsura sup aures  
designat: qz non debēt habere scēus obuolutos et  
implicatos terrenis: que p capillos designāt: co-  
rona vero capilloz designat dignitatē regiā quā  
hnt: et se et alios debent virtutibus regulare.

### De minoribus ordinibus

bus viz abbates benedicti oēs possint dare quat-  
tuor ordines miores absq; alio pūlegio aut tñ  
duos in. c. qm̄. di. 69. dñ lectoris manus imposi-  
tionē licentia ē vnicuiq; abbati in pprio mona-  
sterio faciēdi. Vbi dicit glo. vel etiam hostiarij:  
q est pñor ordo nō autē exorciste vel acoliti ius  
h3 faciēdi: s; sit ar. ptra de eo q resigna. c. i. dñi-  
cus de sancto gēni. sup. 6. post inno. et lapū idē t3.  
Sed archi. sup dicto. c. qm̄. di. 69. dicit. Adde q  
qm̄ hic bug. et lau. et bar. bñ. hoc dicāt et extra d  
eta et quali. c. cñ ptingat. dicat de lectoribus tñi:  
idē tñ intelligas d alijs duob⁹ minorib⁹: qz eadē  
est rō: et qd de vno dñ. et. extra de pñi. c. trāslato  
et sic de facto seruāt fm hosti. Et idē sentit rai. et  
goffan. sūmis suis. Jo. an. in nouellis sup. c. cñ cō-  
tingat. de eta. et quali. sup. h3o lectores dicit. No-  
mine lectoris duos alios ordines miores: qui se  
quuntur cōprehendit: cñ eadē sit rō fm hosti. fm  
quē sic de facto seruāt: extra de consti. c. trāslato.  
Et ē simile. 28. di. de his. licet bar. bñ. dicat ptra.  
Et p ipso facit hec dictio solūmodo si determi-  
naret hoc nomē lectoris. Sed verius ē q deter-  
minet illud in pprio monasterio: quasi dicat nō  
in alijs. hec ille. pma opinio tutor: secūda cōior.  
ppterea pma tutor: qz pñtudo et si det iurisditi-  
onē: non tñ dat ptatem psecrationis vel ordinis

### De episcopatu quo

modo sit ordo. Nota fm pe. de pal. q. licet pprie  
nō sint nisi septē ordines: pnt sc3 ordo importat  
quandā ptatem et officiū ordinatū ad pfectionē  
eucharistie: qd dicūt theologi: large tñ sumendo  
sunt nouē: qd dicūt iuriste: addētes quattuor mi-  
noribus psalmistatū et tribus maioribus epatus  
Duplex. n. ē ordo ecclē. s. militāt et ecclē triūphā-  
tis: di. 89. ad hoc. Sūt autē i ecclā triūphāti nouē  
ordines angeloz designati sub nouē generibus  
lapidū pñioz: vt dicit greg. de peni. dif. 2. §. qd  
ergo. Et fm hoc militans ē exēplata ad imagi-  
nez triūphantis habēs nouem ordines: cōputan-  
do p primo psalmistatū: quē tamen pe. non di-  
cit ordinē nisi large sumēdo ordinem pro officio  
ordinis. Et sic est officium lectoris: qui et legēdo

erudit intellectum: et cantando seu psallendo ex-  
citāt affectum. Sed pe. de pal. dicit psalmistatus  
esse primā tōsūram. Et epatus ponitur nouus or-  
do: ar. di. 23. c. psalmista. et di. 31. feriatim. Sed su-  
mendo ordinem pprie pnt sacm ordinatū ad  
sacramētum eucharistie sic cum ep̄s p ep̄alem or-  
dinationē non accipiat aliā vel maiorē potestātē  
sup sacramētū eucharistie q̄ simplex sacerdos  
non ē ordo. Sed sumēdo ordines pnt importat  
gradū potestatis respectu quarūcūq; sacra acti-  
onū vel officioz: sic episcopatus est ordo. tho. in  
4. dicit autē pe. d. pal. q. potest. pbabiliter dicit: qz  
epatus est ordo: sed nō distinctus a sacerdotio: et  
est sacm sed nō distinctū a sacramēto ordinis: et  
imprimat characterē: sed non alium a characterē  
sacerdotali. Sicut. n. acolitus accipiendo cande-  
labrum accipit potestātē ad vnum actū: et p con-  
sequens characterē qui est potestas agendi. Et re-  
cipiendo vireolū cum aqua et manili: accipit po-  
testātē ad alium actū: et per consequens characte-  
rem. S; qz vñus et eiusdem ē vterq; actus: vñ  
est potestas: et per consequens character habens  
hos duos act⁹ subordinatos. Similiter in sacer-  
dotio cñ accipit calicē et patenā cum pane et vino  
recipit potestatem celebrādi: et impositione ma-  
nuum ep̄i super eum recipit potestātē soluendi et  
ligandi et sic de alijs. Omnia hec inter se sūt vnus  
ordo: vnus character: vna pars sacramēti ordinis.  
Dicitur autē character imprimi in eo: quod ē prin-  
cipalius: siue in eo qd illud est prius. Sed p seqn-  
tia non imprimitur nouus: sed ampliāt dñus im-  
pressus siue quia illud ē principalis. Et lic3 per  
primum quo dicitur: accipe potestatem: impri-  
matur character in quolibet ordine: et per seqn-  
tia non imprimatur: sed intendatur character: ta-  
men a principaliori denominatur. Sunt ergo sex  
ptem ordines: sed septimus scilicet sacerdotium  
habet duplicem potestātē in generali. s. sacerdo-  
talem proprie dictam et episcopālē. Et ppter hoc  
vocātur aliquando episcopi presbyteri et eccler  
so. Quare autē episcopatus et sacerdotiū cum sit  
vnus ordo: non eodē die conferuntur sicut cete-  
ri ordines: s; diuidūtur: ratio potest esse ad ostē-  
dendum: qd aliquid potest episcopus: quod nō po-  
test sacerdos. Est enim maior potestas in episco-  
po q̄ in simplici sacerdote: nō solus iurisdictionis  
sed et ordinis et cōsecrationis: et non solum ex or-  
dinatione ecclēsie: sed ex natura ordinis et conse-  
crationis fm diuinam institutionem. Unde ecclē-  
sia noluit: qd eadē die qua fit sacerdos: fiat epi-  
scopus. Sed ne crederetur tanta esse distinctio  
inter sacerdotiū et episcopatū: sicut est inter alios  
ordines: voluit ecclēsia: qd in crastino die: quo ē  
factus sacerdos: possit consecrari in episcopum:  
quod non sic d alijs ordinibus: in quibus distin-  
ctus character imprimitur. Item sacerdos eo-  
dem die quo recipit potestatem conficiēdi: re-  
cipit implicite potestatem absolūendi etiam si  
nihil plus fieret. circa eum. 4. In acceptione



enim calicis et patene cum pane et vino ex vi sacramenti accipit prout officium. Sed consecratio episcopalis nec ex vi sacri nec ex naturali cōmunitantia datur in ordine sacerdotij. Un simplex sacerdos nō possit ordinare vel cōfirmare: anteq̃ sibi daretur consecratio episcopalis. Et aut quattuor minores ordines simul dantur: licet habeant distinctos characteres: hoc ē: quia oēs actus illorū licite vnus potest exercere sine ordine aliquo. De officiis et actib⁹ singulorū ordinū habes di. 21. clericos. in fi. et di. 25. plectis. et in. 4. sen. di. 24. Et d primo. i. hostiario di. 25. dicitur. q̃ inter bonos et malos habet iudiciū: quia bonos recipiunt: et malos respuunt. Vbi videtur fm pe. de pal. q̃ sacrista qui habet officiū hostiarij nō p̃hibendo ex cōmunicatū ab ingressu ecclesie: ex hoc ipso recipiat ipm ad diuina magis q̃ ille cuius missa audit: et p̃sequens q̃ sit suspensus ab ingressu ecclesie. De secundo. i. de lectione dicitur in dictis. c. q̃ p̃tinent ad eos ea que p̃phete vaticinauerūt populis p̃dicare: quod intelligitur legendo simpliciter non p̃dicando. Nullus. n. debet p̃dicare: nisi ad minus sit diaconus: nihil tñ p̃hibet: vt videtur: q̃ magister in theologia vel bachalarius i cathedra possit exponere vetus et nouū testamentum: quia ex quo ē magister: habet auctoritatē docendi sed non p̃dicandi. De tertio. s. exorcista dicitur: q̃ ad eū pertinet exorcismos memorie retinere manusq̃ super energuminos et cathecuminos exorcizando imponere. Et dicit pe. de pal. q̃ de exorcismis salomonis quibus demones pellebantur certū est: q̃ verba illa virtute inherēte non fugabant demones: sic nec aliqua verba alia: nisi forte sint sacramēta. Nec itē ex opere operato p̃idē. Et si ab homine fuerūt inuēta: nullo mō demonem expellebāt: nisi forte volūtarium vt verba magica. Si aut inspirante dñō illos exorcismos intuenit: sicut ecclesia suos: sic poterat demon expelli per illos sicut per istos: nisi q̃ nō ita efficaciter: sicut nec sacramēta illorū erāt ita efficacia sic nostra: maxime q̃ exorcista noui testamenti habet realē potestatem spūalem super demones: quā nō habebat exorcismus salomonis. De quarto scz acolyto ibi dicitur: q̃ ad ipm pertinet preparatio luminariū in sacratio: ipse cereum portat: ipse suggesta p̃ eucharistia preparat. Et dicit pe. de pal. q̃ pōt per acolytū epistola dici: vt de vi. et ho. cle. c. 3. Et actus omniū minorū ordinū licite possunt fieri per nō habentē aliquē ordinem: q̃ sic habet p̃suetudo generalis ecclesie: ex quo videtur q̃ nō fiat irregularis ex cōdicatus vel suspensus: si ingerat se diuinis exercens illū actum solū: qui licite sine ordine pōt exerceri de iure vel p̃suetudine: vt actus minorū ordinum vel subdiaconatum si ne manipulo: vbi hoc habet p̃suetudo: quia non est in suo officio agens vt prius. Si aut incipit in choro solēniter: deus in adiutorij et. vbi hoc nō solet specialiter fieri a constituto in sacramentis: nō incurrit irregularitatem: cum et laici ibi psalmo

dicent. Secus si de consuetudine id pertinet ad sacerdotem. De subdiacono ibi dicitur: q̃ ad ipm pertinet calicē et patenā ad altare xpi deferre: et leuitis tradere eisq̃ ministrare. Arcolum quoq̃ et aqua manile et mātergiū tenere episcopo p̃zelbyteris et leuitis: p̃o lauandis ante altare manibus aquā prebere. Et vt dicit pe. d. pal. hic est primus ordo ex sacris: quia sacra vasa habet tangere nuda manu: sicut et diaconus: quod nulli inferiori p̃mittitur. Dicunt autē iuriste: q̃ subdiaconatus tēpore apostolorū nō erat sacer ordo di. 60. innouamus. et c. nullus in episcopū. sed tempore grego. et vrbani fuit sacer ordo. Nō non sic est intelligendū: q̃ ecclesia vel papa nouū sacramentum vel ordinem instituerit: sed quia sacramentum instituto in suo officio de nouo disticte vti cepit. Idez tho. in. 4. In primitiis autē temporibus quous ordines fuerint semper inter se realiter distincti et instituti: tamen p̃pter paucitatē ministrorū diaconi faciebant officia omniū inferiorum ordinū: et sic in ipso diaconatu implicite habebant omnes alij ordines inferiores: p̃pter eorum officiū: quod ipse agebat. Ipsis autē subdiaconibus sanctitas cōtinentie indicitur: quod fuit per grego. institutū: vt scilicet nec etiam contraeto ante matrimonio ipis vti liceat: sic nec etiam licet diaconibus et sacerdotibus ecclesie occidentalis di. 31. ante triennium Item subdiaconus ordinatus et p̃fetratus ab aliquo ad subdiaconatum et. debet ab eis p̃moueri: et de vctu ei p̃ouideri: de eta. et quali. c. accepimus. Et regulariter non debet quis ordinari ad aliquem sacrum ordinem: nisi intitutus: vel ad aliquod beneficium: vel saltem sufficiens habens patrimonij: et hoc ne habeat medicare: et sic clericatus vilescat di. 93. c. diaconi. Religiosi autem est p̃o titulo sporta mendicantibus p̃ceptum. De diacono ibi dicitur: q̃ ad ipm pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis xpi: oblationes offerre ac disponere in altari: cōponere etiam mēsam domini: atq̃ vestire crucem ferre: predicare euāgelium ad populum ad ipsum p̃tinet officium p̃cum glo. i. letanie. Et dicit pe. de pal. q̃ diaconi est actus p̃dicare: nō q̃ ex ordine habeat auctoritatem sed solū habilitatē. Soli. n. diacono et nō inferiori cōmitti debet. Un nec stephanus ante officiū diaconi legit p̃dicasse: tñ simplicem exhortationē faciebāt ad monachos antiqui patres: nullū hñtes ordinem. Et l3 archidiaconus habeat ex officio p̃dicare: q̃ non debet esse nisi diaconus di. 60. nullus epus: et similiter curatus qui habet curam animarum. Qui vero simplex sacerdos ē vel diaconus: non potest p̃dicare nisi de licentia epi i6. q. i. addimus: et de hereticis. c. cum ex iniuncto. Item diaconus h3 ex officio dispēlare sanguinē domini s3 nō corpus nisi in necessitate: ar. di. 93. c. diaconos. qñ s. infirmus moriē: et sacerdos ē absēs: vel quando p̃zelbyter mandat ei: vt cū est impediū: vel q̃



est infirmus: vel quia non sufficit in paschate omnibus ministrare. **U**n in paschate ioseph et ezechie leuite iuniorit sacerdotes. **D**e psbytero ibi dicitur quod ad ipsum spectat corpus et sanguinem conficere: in altari orationes dicere et benedicere dona dei. **E**t ut dicitur per de pal. Sacerdos ministrat sacra omnia preter duo. scilicet confirmationem et ordinem. **I**tem benedicunt populo: et gratia diuina datur: et peccata delentur. **I**tem dicitur. **Q**uia etiam benedicant diaconi cardinales: sed hoc nullus archiepiscopus presumit. **E**t videtur quod non solum sacerdos curatus: sed etiam simplex in cooperatorio et missa possit benedicere: quia episcopus etiam non subditis dat suam benedictionem. **S**ed si prius episcopus sacerdos celebret: in fine misse illi tantum maiori deferre debet: et illo volente benedicere supsecat ipse. **z**i. di. deniq. **S**i autem nolit: sed sibi remittat: tunc secum benedicat. **95**. di. eccle. et ita de consuetudine obseruat. quia nec benedictionem mensile nec diaconi vel predicaturi aut lecturi faciunt simplex sacerdos episcopo presente nisi illo auctore. **E**t etiam sciendum quod absolvere in foro penitentie est actus sacerdotis ratione ordinis principaliter: non ratione iurisdictionis. **S**ed illa patiens aliqui conuenit: quia oportet esse subditum: sed subditus est qui vult se subicere: nisi alij sit astrictus: et tunc de sola licentia eius potest se ei subicere: nec tunc dat illi potestatem absolue: sed renuncians iuri suo dat illi licentiam se ei subiacendi. **E**piscopus autem in consecratione sua inungitur chrismate caput: et ponitur liber super ceruicem consecrandi: et consecratur a tribus. **E**t dicit host. quod liber super ceruicem et numerus trinarius episcoporum est de substantia consecrationis episcopalis: ita quod sine his non consecraret. **I**tem hug. di. 66. porro. dicit quod etiam si non esset modo nisi unus episcopus in mundo vel duo non posset consecrari episcopus: donec alius constitueret a papa: vel ipso mortuo posset generalis ecclesia mutare hanc formam ab apostolis institutam et instituire: quod unus solus posset consecrare episcopum: vel quod si nullus esset episcopus: psbyteri consecrarent: **S**ed host. unus illorum trium est principaliter consecrans: alij duo consecrantes. **E**t licet oporteat: quod unus tota consecrationem perficiat: omnes tamen pronuntiare debent consecrationem principaliter. **S**ed per de pal. dicit in tractatu de potestate papae: quod numerus trinarius non est de substantia consecrationis: et quod est de institutione ecclesie. **U**n et greg. legitur dispensasse in anglia conuersa ad fidem aliqui propter carentiam numeri: non tamen obmitti debet.

### De vestibus sacris.

**N**ota secundum per de pal. quod sacerdos habet sex vestes necessarias ad celebrandum quo ad necessitatem precepti. scilicet albam cingulum amictum manipulum stolam et casulam. **S**unt autem tres prime omnibus cooperatoribus ministris materialiter non formaliter. **N**on enim necesse est diaconum vestire benedicta puta alba sicut sacerdotem: cum omnino sine alba stola manipulo et superpelliceo: etiam coram episcopo dicat euangelium diaconus sollemniter. **S**i autem alba non est de necessitate

precepti: multo minus alba benedicta. **E**t si non oportet hoc in diacono: multo minus in inferioribus ministris. **S**acerdos autem sicut non debet celebrare nisi in calice et in altari sacris: sicut nec in vestibus sacris. **M**anipulum nulli licet portare inferiori subdiacono: sed tunicella licet portare etiam non subdiacono: quia non est propria vestis eius sicut manipulus. **S**tola que et orarium dicitur nulli inferiori diacono vti licet. **z**i. di. ministrum. **N**ec sacerdos debet portare infirmis eucharistiam: nisi stola circumscriptus in pectore in modum crucis: ut ibi dicitur. **D**iaconus autem in sinistro humero stolam portat: cum euangelium dicit di. **z**i. vnum. **S**acerdos autem in celebratione et sacramentorum exhibitione et in omni oratione solenni: et episcopus in deferendo ordines etiam primam tonsuram hac vti debet: quia sic habet ecclesie consuetudo. **C**asula vtiitur sacerdos: et nullus inferior eo: nisi sic ut habet consuetudo: quod diaconus explicatam post prepositas: vel in humero portat in ministerio: hac vti non debet sacerdos nisi in missa: sicut nec archiepiscopus pallio. de vestibus episcoporum. **i**. titulo dicitur.

### De conferentibus ordinem

indignis secundum the. in. 4. **E**piscopus conferens ordinem scienter indigno: peccat mortaliter: quia infidelis est domino suo committens indigno ministerium eius: precipue cum hoc vergat in detrimentum honoris diuini et ecclesie: qui per bonos ministros promouetur. **E**t addit: quod si non possunt tot ministri boni inueniri: quot modo ministri ei sunt: melius est paucos ministros habere bonos quam multos malos ut dicit clemens di. 4. **E**adem ratione credo platos religiosorum: qui faciunt scienter ad ordines promoueri indignum: peccare mortaliter: et etiam consilientes et presentantes tales: quia cooperantur ad malum. **z**. q. i. notum. **I**dem dicit alber. ad dens quod non solum ordinans indignum: sed etiam qui promouet ad curam pastoralem vel beneficium ecclesiasticum indignum: mortaliter peccat. **N**ec nobilitas excusare potest: quia quanto nobilior tanto nocuior: si malus est. **N**ec puto sufficere quod non scit eum esse malum: sed necessarium est quo ad vitandum peccatum scire esse bonum per talem rationem: quale possibile est haberi de homine. **E**t si dicitur quod alius non ita erit utilis omnino nihil: quia omnis utilitas spiritualis temporalis preponenda est: nec excusat paucitas bonorum: quia melius est habere paucos bonos quam multos malos. **P**reterea quod malis conferantur ordines et beneficia: hoc facit eos esse peiores: quia sciunt tales habere locum in ecclesia: et bonos expelli. **h**ec alber. **E**t autem quis indignus dupliciter secundum alber. **U**no modo priuatiue: quia scilicet priuatiue dignitate seu beneficio: non tamen habens contrarium dignitatem vel beneficium: puta vestium vel impedimentum. **E**t in talibus propter necessitatem quarundam ecclesiarum: qui indigent litteratis et defensoribus: possunt dispensari ut a communi haberet de ecclesia donec addisceret. **D**icit tamen Boetius in sum. confessorum: quod putat tali non posse conferri



prebendam cum cura absq[ue] peccato mortali.

**¶** Secundo modo dicitur quis indignus contra-  
rie: vt cū quis habet contrariū ordini vel benefi-  
cio ecclesiastico: et tali nō debet concedi: puta q[ui]  
est vitiosus: vel quia habet canonicū impedimē-  
tum: vt ignorantiā vel irregularitatē. Si tamen  
talis indignus iam obtinuit et dignitatē vel bñ-  
ficiū: cui ē annexus ordo: sicut archidiaconatui  
diaconatui decanatu vel archiepiscopatu vel  
bñficio curato sacerdotiū: tunc si vitium vel aliud  
impedimentū esset occultū: nō posset petenti de-  
negare ordinē suus ep[iscopu]s: nec ep[iscopu]s peccaret conse-  
rendo sciēter tali indigno: et sic potest intelligi. c.  
ex tenore. de tempo. or. secus si non esset p[ro]p[ri]us  
ep[iscopu]s: qui nō tenetur ordinare nisi s[ecundu]m bñplacitum  
imo etiam p[ro]p[ri]us ep[iscopu]s nō tenetur: nec de-  
bet dare ordinē clerico: quem scit habere mor-  
tale vel impedimētum licet occultum: si clericus  
non habet beneficiū: cui annexus sit ordo: ex q[ui]  
habet ius petendi ipsum ordinē. Et sic potest in-  
telligi. c. ad aures. de temp. or. Si autē vitium esset  
manifestū vel impedimētum etiam publice po-  
test et debet denegare cuilibet. Et dicit hosti. q[ui] g  
reputatur dignus ad vñ ordinem vel honorez  
non debet indignus reputari ad aliū di. 84. ge-  
sta. extra co. accepimus. Sed goff. hoc intelligen-  
dum putat: q[ui] ordinatoz ante q[ui] ad sacrum ordi-  
nem ordinauit: per se examinauit: nisi prius q[ui] fu-  
erit ordinatus: per aliquod vitium dederit se in-  
dignum: vt in. c. accepimus: secus si per aliū fuit  
examinatus.

## De scrutinio faciendo

in ordinatione dicit hosti. in 4<sup>ta</sup> lib. 2. i. rub. 2.  
ca. 12. q[ui] circa ordinandū duplex est scrutinium:  
vñ q[uo]d fit ante ordinationē: aliud quod fit in  
ipsa ordinatione: q[ui] ordinandus p[re]stat ep[iscopu]m  
po corā altari. Prīmū diligenter faciendū est de  
elec. c. nihil. §. 2. Et illud debet fieri feria quarta  
p[ri]ma ante sabbatum: in quo ordines celebrā-  
tur. Forma huius est: vt dicit idem hosti. vt inci-  
piat a quarta feria et p[er] triduum scz vsq[ue] ad sabbatū  
per archi. d. iure cōmuni diligenter inquiratur  
de vita ordinandi: de genere de patria de eta-  
te de institutione. i. titulo ad quē ordinatur: de lo-  
co in quo p[re]satur: de sciētia fide et alijs: que cō-  
tinentur in apostolica regula. Et sic in sabbato g[ra]-  
p[re]bati sunt: ep[iscopu]s p[re]stantur: di. 24. q[ui] ep[iscopu]s  
pus. Et dicit goff. q[ui] licet s[ecundu]m antiqua iura ep[iscopu]s  
pus eligeret hos scrutatores seu examinatores.  
vt dicitur in dicto. c. q[ui] bodie tñ videtur specta-  
re ad officiū archid. vt d. offi. archi. c. ad hec. Se-  
cundū scrutinium q[uo]d fit ante altare ē: cum archi.  
dicit. Postulat sancta m[at]r ecclesia hunc subdiacono-  
num vel diaconū ad onus diaconatus assumi et  
huiusmodi: et interrogante ordinatoz: scis eā eē  
dignus? r[es]p[ondet]: q[ui]tū humana fragilitas r[es]p[ondet]. Nec  
peccat p[re]sentatoz in illa responsione: dñ tamen  
non loquatur contra cōscientiam vt eo. titulo. c. i.

quia quem nescit indignum debet p[re]sumere di-  
gnum: de p[re]sūp. c. dudum. **¶** Si archidiacono  
remordeat cōscientia de indignitate ordinandi:  
studeat ordinatoz secreto: anteq[ui] veniat ad hoc  
scrutinium nūciare: vt eo. ti. c. i. Et si ordinatoz nol-  
let desistere: debet se ablatere si possit bono mō  
Si autē hoc nō posset sine scandalo: debet dicere  
verba: vt minister ecclesie: que nō iudicat de oc-  
cultis: quia nullo modo d[icitur] crimē fratris publica-  
re. hec oīa hosti. idē inno. q[ui]tū ad vltimū dictū.

## De defectu scrutini

seu examinationis. Nota s[ecundu]m hosti. et goff. q[uo]d ordi-  
natus sine examinatione aut est dignus aut indi-  
gnus. si dignus et notus: in nullo peccat: q[ui] tales  
s. noti et digni nō sūt examinādi: ar. di. 24. nullus  
fallit in p[re]secrādo ep[iscopu]m: qui etiā notus exami-  
nat: di. 23. quis ep[iscopu]s. Si ignotus q[ui]s alias  
dignus deponēdus ē. 24. di. c. vlti. si indignus si  
ue notus siue ignotus deponēdus est: q[ui] crimen  
suū non p[er]didit extra de cor. vi. c. exp[er]tistis. Et  
intelligit d[icitur] grāui crimine: q[uo]d impedit p[ro]motionē  
vel executionē. 63. di. c. i. Debet g[ra]dinādus vel  
p[ro]mouēdus ad aliquā dignitatē et tenetur p[re]stari  
crimina notoria iuris vel facti et enormia et impe-  
dimēta: q[ui] s. impediūt p[ro]mouendū vel deiciūt p[ro]-  
motū: nisi fuēt secū disp[en]satū di. 50. ex p[er]tētib[us].  
Si autē h[ic] defectū subtriceret: non hēbit executio-  
nē ministerij sic suscepti: sicut nec ordinis sic rece-  
pti: extra de renū. c. nisi. peccant etia[m] mortaliter.  
Alia autē crimina: q[ui] non impediūt: nec deiciūt: nō  
tenentur manifestare vt de tēp. or. c. si. p[er] cor. inno.  
et addit: q[ui] si cōfiteat[ur]: et secū disp[en]setur p[er] eū. s. qui  
p[ro]t[est]ur: securus ē: vt vlt[er]ius accusari nō possit: alias  
secus: di. 31. c. si. q[ui] si ordinādus manifestauit de-  
fectū suū: et ordinatoz non intendens disp[en]sare  
ordinauit postea detecto impedimēto nō recipit  
ordinatus: et hic ē casus illius. c. di. 81. si qui in exa-  
minatione. hec omnia hosti.

## De suscipiente ordinē

aliquē vel exercēte officiū ordi[is] in peccato mor-  
tali. Nota s[ecundu]m tho. pe. et alber. in. 4. q[ui] suscipiēs ut  
exequens ordinē in mortali: mortaliē peccat: q[ui]  
facit p[ro]tra illud p[re]ceptū. Iuste q[uo]d iustū ē: exeq[ui]s  
Indigne. n. sacri p[re]tractat officiū: nec in hoc p[ro]t  
aliq[ui]s disp[en]sare: q[ui] de iure naturali ē: vt hō sacra  
sancte p[re]tractet. 2<sup>o</sup> cor. 11. p[ro]bans hoc p[er] iura dis.  
4. o. multi. et di. 95. illud. et i. q. 3. audi. Et addit al-  
ber. q[ui] si p[re]latus disp[en]sat cū malis et indignis: pec-  
cat mortaliē. Si autē patit[ur] necessitate mali p[ro]pul-  
sus: ne eueniat peius: nō peccat mortaliē: tunc. n. si  
disp[en]sat: s[ed] dissimulat ad t[em]p[us]: dōc[et] corrigi possit.  
Nec tñ disp[en]satio cū indigno excusat eū a pecca-  
to admīstratōis: dñ scit q[ui] ē indignus: dñs. n. papa  
relingit vñ quēq[ue] p[re]scie sue: vt ipse dicit in q[ui]dā de-  
cre. Et vt dicit tho. i. 4. In q[ui]libz actu cui[us]q[ue] or-  
di[is]: q[ui]cūq[ue] se exhibz vt mīster eccle[si]e: peccat mō-  
taliē: et toticō q[ui]cūq[ue] hoc agit: q[ui] vt dicit d[omi]n[u]s. i. mūdi



nec symbola. i. sacramentalia signa tangere fas ē  
**U**n qñ tangit res sacras quasi officio suo vtens  
 peccat mortaliter: secus aut esset si in aliqua ne-  
 cessitate aliqd factm contingeret: vel exequere-  
 in illo casu: in quo & laicis liceret. **C**oncordat al-  
 ber. addens: q si dicitur hoc eē graue valde: nñ  
 det q lata est via: que ducit ad infernum: & multi  
 vadunt p eā mat. viij. **E**t dicit tho. q quis subdi-  
 tus teneat suscipe sacra a ministro ecclesie: qd diu  
 toleratur: & si sit in peccato mortali: qz ad huc ē ei  
 obligatus: tñ pter necessitatis articulu nō essz tu-  
 tū: q induceret eū ad aliqū actū ordinis sui ex-  
 quendū durate tali conscientia: quā tñ deponere  
 pōt: qz in instanti hō a diuina gratia emendatur.

### De etate ordinandorū

**N**ota q antiqua iura sunt mutata. Nā fm rai. et  
 host. si ab infantia qz tradebat militie clericali a  
 vij. anno vsq ad xij. poterat recipere tres miores.  
 & exinde acolitatu vsq ad xxi. & in xxi. subdia-  
 natū: diaconatū in xxvi. pbyteratum in xxxi. vt  
 di. 77. in singulis. Si grādeu erat: q petebat or-  
 diari in pñis duobus ānis: recipere poterat omes  
 minores ordines. In alijs qñq annis sequētibz  
 oēs maiores: di. 77. quicūqz dispēlatiue tñ laic  
 grādeus infra annū & dimidiū oēs ordines re-  
 cipe poterat: & monachus infra vnū annū di. 77  
 monachus. **S**ed vt dicit guiliel. ista hodie n̄ ser-  
 uat. **D**icit aut tho. in. 4. q si necessitas ē & spes p-  
 sectus etiā ān annos discretōnis pñt pueri ad mi-  
 nores ordines pmoueri sine peccato: qz p assue-  
 factōne efficiētur idonei ad illa officia: & istud sa-  
 tis cōiter tenetur. **S**ed de subdiaconatu diē idē  
 tho. in. 4. q pōt quis pmoueri: qñ ad annos di-  
 scretionis venerit: vt possit cognoscere votū ca-  
 sitatis. **A**lber. vero dicit: q dicta tpa seruari non  
 oz in religiosis: qz mox grauitas supplet etatem  
**P**e. aut dicit: q ex dispēlatione epī pōt tps anti-  
 cipari ex idoneitate psonaz: sed omes iste opini-  
 bodie ablate sunt p demē. de eta. & quali. c. i. ibi  
 determinat: q ordinādu in subdiaconū dz esse  
 xvij. annoz. in diaconū. xx. annoz. in sacerdotē  
 xxv. & sufficit annū vltimū attingere. ordinādu  
 aut in epm debet esse. 30. annoz: ita q. 30. imple-  
 uerit extra de elec. c. cum in cūctis. nec pōt dispē-  
 sari p epm de minori etate: sed solū per papā fm  
**P**o. an. & cōem opi: nec sciētia nec mox grauitas  
 pōt supplere talē etatem a iure statutaz. **U**nde q  
 ante legitimā etatē facit se vel subditū suū pmo-  
 ueri & ad ordinē: peccat mortaliter: quia ptra cō-  
 suetudinē ecclesie generalē facit: & etiā qui pmit-  
 tit se ordinari: nisi forte sit ita simplex: q ignoran-  
 tia excuset eū. **Q**ui etiam ordinat talē: vel pñliū  
 prestat: peccat mortaliter. **E**t quis quidā dicant  
 q ē talis suspēsus: verius ē q nō est suspēsus: sed  
 suspēdendus vsq ad legitimā etatē extra d etate  
 & quali. c. i. vel non est compos fm rai. archidia.  
 antoniū de butrio. fran. de zab. & alios. **U**n si ex-  
 equitur officium ordinis recepti ante legitimam

etatem: si non est suspēsus a supiori: nō ppterea  
 incurrit irregularitatē. **S**ed videtur quibusdaz  
 q peccet mortaliter quotiens exequitur officiu  
 suum ante legitimā etatem: qd quia nullibi legi:  
 non affirmo: nec nego: tutum tamē est abstinere  
 ab executione.

### De tempore ordinatio

nū & simultate ordinū. **N**ota fm rai. q ordines  
 maiores. i. sacerdotij diaconatus & subdiaconat  
 & etiam minores cōferri possunt sex tpiibus an-  
 ni. i. in sabbatis quattuor tēpor: & in sabbato im-  
 mediato ante dominicaz passionis: & in sabbato  
 sacte pasche: di. 75. c. fi. & extra de tempo. oz. c. de  
 eo. **P**ossunt etiam cōferri dicti ordines etiā ma-  
 iores mae diei dñice imediate sequētis dicti sab-  
 bati: ita tamē si pñueē ieiuniū tam ab ordinato  
 re qz ab ordinādo pferri: vt. 75. di. c. q a patribz  
**E**t tunc fictione canonica mane dominice sequē-  
 tis trahitur ad vespēram sabbati pcedentis: qz ita  
 pferri dicūt in sabbato fm rai. host. in sūma. &  
 inno. de tempo. oz. c. litteras. & in glo. inno. 4. ibi  
 dez. qui inno. dicit: q die illo sabbati & nocte do-  
 minice nihil celebrans ordinationes in domini-  
 ca comedere vel bibere debet: nisi corpus & san-  
 guinē xpī: si sabbato celebrat. **A**ddēs etiā q die  
 dominica ordines maiores cōferre: etiam conti-  
 nuato ieiunio nō expedit: nisi necessitas affit: pu-  
 ta qz in sabbato nō potuit ordines pferre: ex eo  
 q infirmatus fuit: vel tarde venit: nocte aut pa-  
 schali & pñt ordines pferri: non tñ alijs noctibus  
 qz nec in illis pōt missa celebrari: ordines mino-  
 res etiā dominicis diebus & in pñpui festis pñt  
 conferri. **E**t nō solū vni vel duobus: vt dixit rai.  
 sed etiā multis: dñmōdo nō videatur ex hoc epā  
 ordinationē generalē facere: vt dicit inno. host.  
 & ber. **S**ubdiaconatū solus papa pferre pōt die-  
 bus dominicis & alijs pñpui festis. **E**t ordina-  
 tus ab eo in subdiaconū non pōt ab alio ordina-  
 ri: nisi de licentia eius fm pc. de pal. **C**onsecratio  
 aut epalis fm rai. & alios fieri pōt & debet die do-  
 minica & hora tertia di. 75. ordinationes. nec oz  
 ex hoc pñtinare ieiuniū sabbati cū dñica: qz hoc  
 pferitur in dñica nō in sabbato. **I**tem quis pōt in  
 sabbato ordinari in sacerdotē: & sequēti dñica cō-  
 secrari in epm: qd n̄ sic ē de alijs ordinibus ma-  
 ioribus: vt. i. vnū possit in sabbato: & aliū sequēti  
 dñica recipere etiā pñtinato ieiunio. **E**t dz peti cō-  
 secratio epalis infra tres mēses a tpe electionis:  
 di. 75. qñ. vel a tēpore pfirmationis di. iio. quo-  
 niam fm hug. alias ē puniēdus: nisi essz legitime  
 impeditus. **Q**ui aut recepit ordinē aliqū extra  
 dicta tpa sine dispēlatione pape: peccat mortali-  
 & ordinās & ordinatus. **S**ifr & q recipit duos or-  
 dines maiores eadē die vel subdiaconatum & vel  
 minores ordines: mortaliter peccat. **P**inores  
 etiam omnes simul non pñt dari: nisi cōsuetudo  
 illius ecclesie hoc habeat: quia tunc potest. **Q**ui  
 etiam ordinatur a pzelato non suo & sine licētia



eius aut etiam qui ordinatur per saltum: omnes  
hi peccant mortaliter. ar. 25. q. 1. vbi dicitur. Dio  
latores canonū a spū sancto cuius instinctu cōdi  
ti sūt: cōdemnātur. De irregularitate aut quā con  
trahūt: vide. j. **Dedicatio ecclesie** de cōsuetudie  
fieri pōt omni die: et hōines diebus diuicis conse  
crantur fm pe. de pal.

## De loco vbi conferēdi

sūt ordines minores: ordines pōt eps cōferre in  
quacūq; ecclesia sui epatus fm rai. ar. de tēp. or.  
si archieps. **Maiores** vero pferri debēt in eccle  
sia epali di. 65. c. 1. **Sed** dicit guiliel. et hosti. q. ho  
die epi pferunt ordines etiā maiores: vbi voluit  
de p̄suetudine. epi p̄secratur: vbi elegerit metro/  
politano fm rai. di. 63. c. 1. nisi aliud obseruādū  
sit de cōsuetudine approbata fm guiliel. Et si in  
alia ecclesia q̄ metropolitana et in p̄ntia metro/  
politani fuerit p̄secratus: d3 se p̄ntare metropoli  
tano infra tres mēses a tpe p̄secrationis di. 63. cū  
longe. **Patriarcha** aut p̄ntas et metropolitanus  
et quilibet horū d3 p̄secrari in ecclesia sua fm rai.  
nisi necessitas aut p̄suetudo aliud inducat scdm  
guiliel. 24. q. 1. p̄dēda. **Papa** hō in ecclesia sua  
i. vrbe si fieri pōt: alias in quacūq; et extra vrbes  
fm hosti. vt di. 23. in noīe. Et fm goff. p̄secrā pa/  
pa ab epō hostiensis: in hoc vice metropolitanus  
obtinēt. Si tñ an̄ assumptionē ad papatum fuisset  
eps p̄secratus: nō amplius p̄secraretur fm pe. de  
pal. Item fm rai. inno. et goff. Siquis n̄ sacerdos  
p̄secraret in epm: nil recipet: qz fundamentū p̄se  
cratōnis epalis ē sacerdotiū. Tñ op̄i. hosti. q. dixit  
p̄trariū: n̄ tenet. S3 si eēt sacerdos: quocūq; alio  
ordine sibi deficiēte p̄secrā in epm: recipet p̄se  
crationē epalem et oēs ordines p̄ferret: si ordi  
naret excepto eo quē non haberet fm rai. et alios  
i. q. i. gratiā. talis tñ non deberet exequi officium  
suū an̄ receptionē ordinis p̄termis.

## De coactione ad ordi

nes vel p̄lationes. **Nota** fm rai. et hosti. in sūma:  
qz duplex ē coactio. vna absoluta puta: si qz om  
nino inuitus p vim teneat sub manibus ordina  
toris. Et hac coactione si quis ordinat: n̄ recipit  
characterē: vñ nec ordinē sicut nec baptismum  
extra de bap. c. maiores. et di. 50. c. p̄sbyteros. Et  
nullus hoc modo d3 aliquē cogere ad ordinem  
vel aliud sacm. **Alia** coactio ē cōditionata: que  
fit cōminatione penarū et cōminando mortē vel  
incarcerationē: si nō p̄mittat se ordinari. Et qz or  
dinat hac coactione ductus: qz huiusmodi coa  
cta volūtas ē volūtas saltem indirecta. i. q. i. me  
rito. iō talis recipit characterē fm rai. et alios: ac  
etiā executionē illius ordinis si non obstat aliud  
impedimentū fm pe. d. pal. qz nō est ius aliquod  
qđ ipm suspēdat: sed gram nō recipit: cū fictus et  
inuolūtarius accedit: nec etiā hoc metu. s. penarū  
aliquis cogēdus ē ad ordines. **De coactione** aut  
cōditionata p penam iuris inferendā. ppter eccle

sie vtilitatē: dicit pe. de pal. **Videtur** qz qz possit  
cogi per superiorem per p̄ceptum et excoicationē  
vt sit curatus vel epus: sicut aliqui heremite per  
epm sunt cōpulsī. Cum enim ad bonū regimē ec  
clesie magis sit obediendū p̄sidenti in sp̄ualibus  
q̄ ad bonū regimē in tp̄alibus p̄sidenti: sicut ali  
quis in tp̄alibus cogitur suscipere tutelam vel cu  
ram pupilli vel furiosi: quia huiusmodi reipubli  
ce interest: et multo magis iudicādū in rē publica:  
cū sit hoc officium magis necessarius: vt puta qz  
sit p̄positus vel baliuus: si respublica indiget: pro  
cuius salute bonus ciuis etiā mortē se debet ex  
ponere: multo magis si ecclesia indiget: p̄nt p̄o  
ne cogi ad p̄lationes: et tenētur coacti obedire: qz  
fm grego. Sūmum pastore quincitur n̄ amare:  
qui eius gregē renuit pascere: qui dixit Jo. vltio.  
**Pasce** oues meas. 8. q. i. in scripturis pe. quod vi  
detur intelligendū: nisi sit ineptus euidenter. Dicit  
tñ idem pe. qz nullus ē sponsus ecclesie id ē eps  
vel curatus nec abbas nec p̄ior: nisi assentiāt: qz  
q̄uis legatū acquiratur de iure ciuili ignorant:  
tamē de iure canonico nullū ius vel b̄nficiū ec  
clesiasticū acquiri homini quousq; assentiāt. Vñ  
de p̄ben. c. sicut absenti. li. vi. dicitur: qz quādo  
absenti b̄nficiū p̄fertur: quousq; ratū habeat: si  
bi nullū ius acquiri. **De coactione** vero cōditio  
nata per subtractionē b̄nficii vel officij p̄ semē  
tiam hominis: nota distinctionē in huiusmodi se  
cundū rai. et hosti. in sūma. Aut enim eps cogit cle  
ricū ad suscipiendū ordinē: qui ē annexus de iur  
re vel p̄suetudine b̄nficio vel dignitati: quā habz  
vel aliū ordinem. Et in primo casu puta cū eps  
vult cogere electū in archidiaconum: vt fiat dia  
conus et electus in archiep̄sbyterum vel decanū  
vel p̄positū vel abbatem: vt fiat sacerdos: et ti  
qz potest cogi p subtractionē b̄nficii vel digni  
tatis nō existente in eo impedimēto post debitā  
monitionē ap. remota di. 60. inouamus. et d. elec.  
cum in cunctis. **Excepto** eo quod ibi dicitur de  
epō. si aut habet impedimētum. pe. de pal. distin  
guit sic dicens: quia aut ē tēporale aut perpetuū.  
si tēporale: q̄diu durat excusatur: puta quia in  
firmus illo cessante idem quod supra. si ē perpe  
tuū: et tunc aut p̄cessit collationem b̄nficii: et  
fuit tale: qđ non est sibi ius acquisitū: et tunc siue  
sciuit siue ignorauit p̄uandus est de facto: sicut  
de facto tenet: puta homicida vel illegitimus: et  
nesciebat aliquid de huiusmodi. Si fuit tale im  
pedimētum: q̄uis sibi acquisitus est: si sciuit et ta  
cuit: debet auferri tanq̄ ab indigno: vt quia ha  
bet malum caducum et huiusmodi. Si aut igno  
rauit: tunc ita est: ac si peruenisset: et quia bona fi  
de et iusto titulo adeptus est: sine sua culpa p̄ua  
ri non debet. Si aut impedimentū superuenit si  
ne culpa sua: quia mutilatus fuit in naso aut oculo  
aut factus leprosus: afflicto non est adiungen  
da afflictio. 7. q. i. Cum corporalis. et tunc non  
debet p̄uari: sed de redditibus vicarius su  
stentari vel alius assignari: et ipse sic impeditus



de ipsa redditibus sustentari. Si autem impedi-  
mentum supuenit culpa sua: vt quia se castrauit  
vt origen: vel quia in stupro inuentus castratus  
fuit priuari debet: et sic intelligitur de cle. egro. p.  
totum. hec oia pe. In secundo vero casu cu. i. vult  
cogere ad ordinem non annexu beneficio. Et tunc fm rai.  
et host. aut hoc exigit necessitas vel utilitas eccle-  
sie: tunc si clericus exculat se sola voluntate: qz. si no  
vult: et non alia rationabili causa: cogi per subtractionem  
officii et beneficii: di. 74. c. 2. et c. 3. et de eta. et quali.  
c. queris. Si si exculat se clericus ratione criminis co-  
missi: tunc non dispellere potest: si huius auctoritate: et alio  
est idoneus: vel ipsum remouet a beneficio: quod obtinuit  
in ecclesia: nisi est multum utilis et necessarius ecclesie.  
Si autem allegat aliud impedimentum pueniens sine  
culpa sua: vt infirmitate sua: non est cogendus: et si  
non exigit hoc necessitas vel utilitas ecclesie: non  
debet inuitos cogere ad ordines suscipiendos: alio  
quin esset di. 74. c. 2. et admittetur eorum applo-  
di. autem necessitas: cum non sint alij qui ordinant: et ec-  
clesia indiget: utilitas autem cum non sint alij: ecclesia tamen  
indiget ordinatis. De sic coacto ad ordinem sacrum  
contra teneat pertinere: dicit Jo. et guiliel. q. si coactus  
fuit metus: qui posset cadere in partem viri: non te-  
net: alia sic: extra quod meretur causa. c. platum. qz. pertine-  
tia non debet nisi voluntaria di. 31. ante trientum. et  
maxime si est ptestatus in secreto se nolle pertinere  
Talis autem sic ordinatus si habeat vxorem: gaude-  
bit privilegio clericali: si vult viuere clericaliter fm  
rai. guiliel. et hug. ar. illius. c. si q. vero di. 32. et hoc  
non transiret ad actum fornicationis. Vel aliter dicas: dicit  
rai. q. sic coactus non teneat pertinere: quantum. scilicet ad  
usu inforis tracti ante susceptionem ordinis: et si  
vxorem pertinere non vult: gaudebit privilegio tamen cleri-  
cali: si clericaliter vixit. Non autem gaudebit: si ipsa  
vult pertinere: et ipse non vult. Sed si talis non habeat  
vxorem: tenet precise pertinere: ar. di. 45. de indeis.  
Regulares autem ordinari non debent contra voluntatem  
plani sui fm rai. de tempo. or. ad aures. Debent ergo  
pertinere a planis suis vel de licentia eorum: que appa-  
reat. Item fm rai. si episcopus cogit aliquem ordinari exi-  
gente ecclesie necessitate: quis peccet: de tamen cleri-  
cus obedire cessante legitimo impedimento: qz  
non est malum: quod ei precipitur: imo iustum. ii. q. 3. quid ergo  
De irregularitatibus que impediunt promouendum  
habes. j. ti. 29. de irregularitate per totum. De his que  
deiciunt vel suspenduntiam promotum: habes. j.  
titulo. 28. de suspensione.

De penitentia et effectu eius et diffinitione et im-  
pedimentis et remedijs eius. c. xvij.

## De penitentia inquit

xps mat. 3. Penitentia agit: appropin-  
quabit etc. Hec est virtus et sacramentum: et in quantum sacra-  
mentum: tria in ea considerantur: sicut in alijs. Unus  
scilicet quod est tamen sacramentum id est. quod exterius geritur: et est  
absolutio per forma et confessio et satisfactio per ma-

teria. Aliud est: quod est sacramentum et res: et orna-  
tus et penitentia interior. Aliud quod est tamen res: vt  
remissio peccatorum. Quatuor ad primum. scilicet id quod  
est tamen sacramentum: si penitentia non habet aliam  
materiam a suscipiente: sed solus actus verborum. Et  
ratio est fm tho. in. 4. qz. cum sacra sint quedam me-  
dicine spirituales: sicut in corporalibus medicinis: quodam  
consistunt in sola passione vel receptione curati:  
vt sectio vulneris et appositio emplastri. Et que-  
dam consistunt in actu laborantis: vt executiones et  
hi. Ita in sacris quedam non requirunt actum eius: qz  
sanctificatur quantum ad substantiam sacri nisi per ac-  
cidens: et sicut remouens. phibens sicut in baptismo  
confirmatione et hi. Et in his sacris materia que si-  
gnificat et causat: est quid exterius appositum. Que-  
dam vero sunt: que per se et essentialiter requirunt actus  
eius: qui suscipit sacramentum: vt in matrimonio et pnia: et in  
his non est materia aliquid extra suscipiente: sed ipsi  
actus qui exterius apparere faciunt: qz in alijs materia  
res et sacramentum est pnia interior. i. contritio et ornatus  
penitentie. n. sacramentum non imprimit characterem sed  
ornatum. Et contritio quidem est dispositio respectu pe-  
nitentie: et res et sacramentum respectu gratie facien-  
tis. Ornatus vero respectu gratie sacramentalis: et in  
attrito est ornatus et si non contritio. In contrito est  
etiam ornatus: unde et maior gratia infunditur re-  
spectu duplicis dispositionis. scilicet sacri: que sit per or-  
natum: et liberi arbitrij que sit per contritionem: de orna-  
tu habes supra eodem titulo. c. i. res tamen est remissio pec-  
catorum. Ubi sciendum fm tho. qz. causa principalis re-  
missionis peccati est ad culpam est deus. Causa me-  
ritoria remissionis est passio christi: causa formalis est  
gratia dei: causa instrumentalis est multiplex: quia et con-  
tritio in quantum est actus virtutis penitentie est cau-  
sa vt remouens. phibens. Sed potest esse pars sacri  
penitentie est causa instrumentalis: et similiter confes-  
sio et absolutio sacerdotia est causa instrumentalis: si-  
cut ad formationem cultelli multa concurrunt: quia et  
ars fabri et manus eius et malleus et incus et ignis  
et alia. Ad remissionem peccati etiam quo ad penam  
omnia predicta operantur plus et minus fm deuor-  
tione et conatus penitentis: remissa tamen prius  
omni culpa mortali. quia cum mortali non est homo  
capax remissionis alicuius penitentia valet passio  
christi ad remissionem pene satisfactio iniuncta: et om-  
nia bona opera facta in charitate et flagella patien-  
ter tolerata et indulgentie.

## De penitentiam reui-

uiscunt opera mortificata per peccatum fm tho. pe.  
et rai. quod etiam dicit augu. de peni. di. 5. qui vult  
quod sic declarat pe. de pal. in. 4. Opera nostra  
dicuntur viua et mortua et mortificata et viuifica-  
ta per comparationem ad ea que viuunt naturali-  
ter: sicut enim illa dicuntur viua: non solum que habent  
principium vite sed etiam operationem: vt oculus videndo  
pes ambulando: mortua que neutrum habent: mortificata que  
habent principium vite: sed non operationem. propter aliquod  
impedimentum: vt membrum putridum: viuificata



que per amotionem impedimenti opationis vi-  
te redeunt ad suas opationes: sic opa nostra spi-  
ritualiter dicuntur viua: qz pcedunt a charitate: q  
est principiu vite spualis: et p meritum pnt pdu-  
cere ad vitam eternam: q est vera vita. **Ite.** n. est  
finalis actus opus nostrorum. **Portua** vero dicitur:  
que sunt extra charitatem: et dicuntur mortua ex ap-  
titudine: qz s. potuerunt fieri in charitate: et sic suis  
sent viua. **Mortificata** vero que facta fuerunt in  
charitate: sed p meritum n pnt ad vitam glorie p-  
ducere efficaciter ppter impedimentum peccati  
mortalis supuenientis. **Mortificatur** autem: cu impedi-  
mentu mortificationis amouetur: et hoc e mortale  
supueniens. **Sed** nota fm tho. qz resurgens p peni-  
tentiam a mortali: non oqz resurgat in eodem gra-  
du græ et charitatis: quia amisit: sed pot resurgere  
in equali maiori et minori fm conatu ipsius peni-  
tentis. **Et** ex hoc oritur dubiu. qno viuificentur  
opera mortificata in eo: qz resurgit in minori cha-  
ritate: et in illo statu moritur: cum pmiu recipiatur  
fm statu in morte: non fm statu pterituz. **Secundo**  
rñdet pe. d. pal. qz p pñiam reuiuiscere merita: po-  
test intelligi dupliciter. **Uno** modo qñtum ad pmiu  
accidentale: et sic reuiuiscunt: nisi illius premij sit  
talis additio qz requirat pñitatem et ppetuitatem sic  
aureola virginis. **Alio** modo qñtum ad premiu  
essentiale: et sic p se loquedo reuiuiscunt: p suppositi-  
to qz moriatur cu tanto gradu charitatis: qñtum  
amiserat: qz tunc non est tñ ex merito vltimo: sed  
ex merito primo et p se et ex pñia: sicut ex remo-  
uente phibens et ex vltima charitate: sicut ex na-  
turali dispositione necessaria recipit quantitatem  
pmij essentialis. **Per** accidens autem esse pot: qz n  
reuiuiscunt ex indispositione recipietis: quo ad in-  
tegritatem: in tota quantitate pmij. fm. n. tho. super  
ep. ad ro. qñtitas pmij essentialis qd consistit i vi-  
sione dei rñdet qñtitati charitatis in via. **Et** qua-  
ntitas pmij accidentalis rñdet quantitati laboris bo-  
noru operum. **Et** de hoc intelligit illud aposto-  
li. **Unusquisque** ppriam mercedem accipiet fm suu  
laborem. **Nota** qz pñia et plures alie virtutes di-  
cuntur fundamenta: sed diuersis respectibus. **Cu**  
enim fundamentu sit prima ps edificij et substa-  
tio totius edificij: rñne pñitatis i spualibus fi-  
des dicitur fundamentu virtutu simpliciter: pñia  
dñr fundamentu rñne pñitatis n simpliciter s  
in genere eoz que pñinent ad effectum: et quo ad  
fugam mali commissi. **Timor** etiã dñr fundamentu  
qñtum ad fugam mali committendi. **Charitas** dicitur  
fundamentu ratione pñitatis quo ad psecutio-  
nem boni. **Sed** rñne substationis dicitur humi-  
litas fundamentum in pñeris: et fortitudo in ad-  
uersis. tho. in. 4.

**Penitentia autem sic dif-**  
finitur fm greg. et ambro. qz e pñerita mala plan-  
gere: et plāgenda iter non committere de pe. di. 3.  
**Que** diffinitio datur p duplicem actum eius fm tho.  
vñus pñs respicit. s. dolor de commissis. **Letus.** n.

sumitur p dolore interiori: alias respicit futurum  
s. ppositu non committendi vltius. **Et** sic non co-  
mittere intelligit quo ad ppositum p tunc cum  
penitet. **Non.** n. requirit ad veram pñiam: qz aliq  
vltius non peccet: qz de cñtia alicuius rei nō ē  
aliquid futurum. **Ille** g auctoritates de pe. di. 3. ille  
et c. irrisor. et alie que vident dicere: qz n est vera  
pñia: sed inanis: cñ quis iter peccat: vel referunt  
ad idē ipsi fm rai. et goff. quo qz penitet: cñ i. et si  
dolet de commissio: nō tñ pponit abstinere: vel si ve-  
re peniteat: dicitur inanis recidivado: qz pñiat  
sine seu fructu eius: qz ē absolutio ppter peccatu  
supueniens. **Ad** autem dicit hiero. qz secunda tabula  
post naufragiu est pñia seu culpa simpliciter con-  
fiteri: de pe. di. 3. loquitur methaphorice ad simili-  
tudinem nauigatio: q fracta navi: auxilio alicuius  
tabule ducit ad portu. **Sic** spualiter fracta inno-  
cētia baptismali p mortale que ē natio: et prima  
tabula n est alia via salutis nisi pñia que dñr secu-  
da tabula: que tabula ē post naufragiu: sed n secu-  
da post ipsu. **Ad** autem de peni. di. 3. dicitur p aug. c.  
pñia. **Secundo** qz penitere ē pena tenere: vt se  
punit in se vlciscendo: qd comisit: vt in. c. si ap-  
lus vbi dicit qz penitens semp doleat et c. **Intelligen-**  
dū ē fm pe. non quidē pñiam exteriorē debere  
esse ppetuā: nec ē pñiam interiorē actualē. i. qz se  
per actu doleat: sed habitualē. i. semp o3 hñe hanc  
dispositionē in mente: qz cū menti occurrat pecca-  
tu commissum: nō acceptet: sed fm rñnem doleat.  
**Itē** qz dicit aug. in dicto. c. si ap-  
de dolore gaudeat. **Sciendū** qz triplex est do-  
lor et gaudiu fm pe. de pal. **Primo** ipsa passio  
occupabilis: et sic simul n sūt etiã de diuersis do-  
lor et gaudiu. **2º** accipitur p motu cordis: qz le-  
titia ē cordis latitudo: et tristitia cordis contritio  
als pñictio cordis: que duo ē simul esse n pnt.  
**3º** accipitur p simplici actu voluntatis: et tñc put  
sunt de eodē: nō sunt simul: qz dñant: et sibi sūt  
de diuersis nō subordinatis: sed put sunt ordina-  
ti: ita qz vñū est ratio alterius: sic stāt simul. **Et** sic  
ē in pposito: imo forte sūt vnus actus sicut finis  
et id qd est ad finē: qz vbi duo ppter vñū: vtro-  
biqz tñ vñū: vñū qz dicit tho. vñūqz n posse simul  
ē ēqliter intelligendū est qñtum ad cālitatem et  
pñcipalitatem: n qñtum ad intensiōem et remissio-  
nem fm rē: si differūt re: vel fm rñnem si sūt vñi  
actus re: qz vñū est rō alterius. ad intensiōem enī  
et remissioē cause sequit intensio et remissio effe-  
ctus. **Quanto** enim plus dolet de peccato: tanto  
plus gaudet de dolore.

## De effectu penitentie

seu fructu. **Nota** fm pe. d. pal. di. 4. qz pñia delet  
omne culpā actualē mortale et veniale: cui appli-  
cat spūaliter. **Un** chrys. de peni. di. 3. **Talis** dicitur  
si ad sūmā quis pñerit malorum: et in reuertit ve-  
lit ad virtutis viā suscipit. s. deus: libet ample-  
cti et oia facit: quatenus ad priorē reuocet statu  
hec ille. **Et** qz mortalia habent pñexionē ex pte



auersionis: quia omnia a deo auertunt: et non dimittit sine alio finem. Sed mortalia possunt dimitti sine venialibus: et unum veniale sine altero quod non habet inuentionem ad inuicem finem. 2<sup>a</sup> nota quod penitentia tollit penam eternam: penam autem temporalem si penitentia sit totaliter tollit: vel saltem minuit. Unde dicitur per quod sicut qui hominem ita et qui deum offendit: peccat dupliciter: quod contra equalitatem amicitie: in quantum debitum non impedit: et contra equalitatem iusticie in quantum rem vel hominem vel obsequium subtrahit. 3<sup>a</sup> si necessario utriusque restituere. Et quod restituta amicitia: non statim restituuntur res ablata. Ideo post remissionem culpe remanet reatus pene satisfactorie. scilicet coiter: ar. de peni. di. i. si peccatum dauid. 3<sup>a</sup> nota finem per de pal. quod sequela ad peccatum quod est trahere ad peccatum et retrahere a peccato: si penitentia que est virtus et sacramentum sit perfecta: totaliter delet istas sequelas et istas reliquias. Si autem esset imperfecta penitentia que est sacramentum: et non que est virtus: esset quidem deleta pena sed non sequela: cum in momento possit esse deleta omnis pena: non autem habitus malus acquisitus. 3<sup>a</sup> si penitentia virtus esset perfecta: tunc sequela esset totaliter deleta: quod habitus vitiosus totaliter corruptus. 4<sup>a</sup> nota finem per de pal. quod restituit penitentia omnes virtutes necessarias ad salutem: quod remouendo prohibens restituit gratiam: cum qua omnes virtutes infunduntur. 3<sup>a</sup> necessarias ad dignitatem non infundunt nec restituit. 5<sup>a</sup> per penitentiam vitantur flagella temporalia. Ambro. Nonne dominus mutare sententiam: si tu noueris mutare delictum: et de pe. di. i. sed continuo. et c. oportuna. et c. si agamus. Ultimo penitentia non restituit impunitatem in foro contentioso: imo hinc bullam de absolutione ab homicidio: nihilominus suspenderetur: nec liberat ab irregularitate. Item mortificata opera meritoria per peccatum per penitentiam renouiscunt.

### De impedimentis penitentie:

dicitur per de pal. 2<sup>a</sup> in generalibus sententia. 4. di. 16. quod hypocrisis et ludi et militaria et negociatio impediunt penitentiam. Et hypocrisis quid est impedire: propter hoc: quod est habitus malus quo homo est promptus facere bona opera propter et homines: et sic inclinatur ut opera que alii continent digni fructus penitentie non habeant hunc effectum. Unde ita filios choreaz bistrionum spectaculorum in basilicis dijs venationibus et hiis impediunt: quod nimis distrahunt mentem a deo: et dissolunt vanam leticiam: cum tamen penitentia debeat habere cor relectum ad deum et dolorem de peccato. Militaria vero et negociatio etiam impediunt. et quod mentem distrahit: et quod mentem multis peccatis coiter implicat. verum quod ista aliqui sunt venialia: et aliqua ex his aliqui licita. Sed non impediunt de necessitate penitentiam et fructum eius: nisi cum sunt mortalia: de peni. di. 5. negocium. Et de his materijs habetur in 2. pre in diuersis. c. sunt et alia impedimenta penitentie interiora: finem rai. et osti. in summa sunt 4. Primum est pudor confitendi: qui retrahit superbia dum nolunt videri mali. Secundum est timor satisfaciendi: timet enim quidam: quod non possent facere penitentiam: que eis imponeretur. Tertium est spes vana: et hoc

est triplex: quia diu viuendi: quod diuitias acgradi: et hoc quod misericordiam non finaliter. Quartum est desperationem veniam obtinendi: vel post veniam in bono perseverandi. Et desperationem venie inducunt tria. scilicet consideratio grauitatis peccati: sicut cain dixit. Maior est iniquitas mea re. gen. 4. Secundum est consideratio frequentationis. Cogitat enim peccator. Ad quod confitebor: cras iterum cadam et huiusmodi. Tertium est considerationem diuturnitatis in peccato. Cogitat enim. tandiu steti in hoc peccato vel illo: quod nunquam misericordiam obtinebo.

### De remedijs contra di-

cta impedimenta. Nota finem rai. et hosti. contra pudorem est triplex remedium considerationis. Primum est consideratio rationis naturalis. Si enim non erubuiisti peccare: quod malum et inhonestum est: non debes erubescere. id est propter ruborem dimittere confessionem peccatorum: quod bonum et honestum est. Dia insania hominum pudet abluere: et non pudet inquinari. Abstergitur caliga: et tenebitur anima. Secundum est spiritus diuine intuitionis: ad hebre. 4. c. Dia nuda et apta sunt oculis eius. Tertium est conspectio future confusionis: nam 3. Reuelabo pudenda tua in conspectu omnium nationum. Contra falsum timorem est etiam triplex remedium. Primum est per considerationem pene penitentis paucitas: et contrarium in futuro pene multiplicitas: per. Multa flagella peccatoris quod ignis sulphuris aspectus demonum tenebre vermis et alia. Secundum est pene penitentis lenitas: et contra future acerbitas: iob. 6. Qui tamen met penitentiam. id est penam temporalem: veniet super eum nix. id est pena futura grauior. Tertium est penitentis pene breuitas: et contrarium in futuro eternitas. Item maledicti in ignem eternum: mat. 25. Contra spem vanam est triplex remedium. Nam si spem diu viuendi est illud quod dicit iaco. 4. Que est vita nostra vapor ad modicum patens et huiusmodi. Contra spem diuitias acgradi est illud iob. 26. Diuites cum dormierint: nihil secum affert. et c. et exequia diuitis dicentis. Anima mea habet multa bona. et c. lu. 13. Contra spem misericordiam consequendi est illud eccle. 5. Fili ne tardes conuertere ad dominum: et ne differas. et c. et illud hiero. Assidue peccantium nec miserebitur deus. Contra desperationem de venia est triplex remedium. Nam si desperationem ratione grauitatis peccati: est illud iob. 6. Utinam appenderent peccata mea. et c. Passio enim christi est fortior ad dissoluendum: quam quicumque penitentia ad obligandum. Contra desperationem ratione multitudinis peccatorum est illud mat. 18. Non dico tibi septies: sed usque septuagies septies. id est omnia peccata: de peni. di. 3. Adhuc si desperationem ratione diuturnitatis est illud eze. 18. In quacumque die conuersus fuerit peccator: omnem iniquitatem eius non recordabor: de peni. di. 7. per totum. Contra desperationem perseverandi in bono sunt tria remedia. Primum est meditatio mortis: ubi omnia omnia duntaxat vana: eccle. 12. Si multis annis vixerit homo. et c. Secundum est hostis debilitatio: quod debilis est hostis qui non vincit nisi volente: imo nec in porcos intravit nisi permissus: et ista libertatem ostendit ambro. 15. q. 1. n. est. Tertium remedium est hominis fortitudo



que puenit ei ex quinq. **E**x peccatorz remissio-  
ne. **E**x leticia spūali. **E**x armatura virtuali. **E**x ex-  
ercitu bonoz. **E**x dei ptectione. **D**e gaudio spūa-  
li dicit hesdras. **G**audiū. n. dñi fortitudo vestra.  
eccle. **A**nimus gaudēs etatē floridā facit. **D**e  
armatura virtuali ad ephe. 6. **I**nduite vos arma-  
turā dei vt possitis stare etc. **D**e societate exercit⁹  
ps. **P**articipē me fac deus oīm etc. **F**igura. 4. re-  
gū. **P**lura sunt p nobis q̄ ptra. **D**e ptectione et  
illustratōe dei: ps. **D**ñs illuminatio mea **R**o. 8.  
**S**i deus p nobis quis ptra nos.

## De partibus penitētie

**N**ota fm pe. de pal. q. pñia bz tria genera pñiū. s.  
potētiales essentielles et integrales. **P**rimo qui  
dē bz ptes quasi potētiales: quaz pñitio ē: q. vna  
pñitiet aliā: et plus sicut dicimus aīam: vt totū po-  
tentiale diuidi in suas ptes potētiales: in vegeta-  
tiūū sensitīuū et intellectīuū. et sensitīuū pñitiet in se  
vegetatiūū et plus: et intellectīuū vtrūq. et plus ē.  
**E**t fm has ptes accipit diuisio pñie data ab au.  
de peni. di. i. **T**res sūt actiones. s. q. est pñia añ ba-  
ptismū et hec requirit pñitionē: pñia post baptis-  
mū de venialibus: et hec pñitionē et satisfactiōē  
pñia post baptismū de mortalibus: et hec regit  
pñitionē et pñitionē et satisfactiōē. **S**ecundo  
pñia bz ptes subiectiuas: que rñdent toti vniter  
sali: sicut indiuidua sunt spēi ptes: et hāz pñitio ē  
q. q̄libet pars cōtinet totā naturā totius: sicut pe-  
trus et martinus totā hoīs naturā. **E**t sic pñia fm  
rai. diuidit in solennē publicā et priuatā. pñia p-  
riuatā est illa que fit secreto pñessoz: extra de pe. et  
re. c. ois. **E**t vt dicit alb. in. 4. nō tenet homo pro  
quolibet peccato manifestus: ppter qd scādaliza-  
uit: alias pñiam suā manifestare alij q̄z sacerdoti  
s. qui fecit scādalū in cōi tenet ad ostendū bo-  
nū exemplū in cōi: qz eo ipso quo videt scādaliza-  
tā p malū opus eius bonū exemplū vite eius: dō  
psumere emēdatiōē eius. **P**ñia publica fm rai.  
pprie ē que fit in facie eccle: nō quidē cū obser-  
uatione eoz que fiūt in solēni. **S**ed cū iniungitur  
pgrinatio p mundū cū baculo cubitali vel sca-  
pulari vel veste aliq ad hoc pñueta. **E**t hāc pñiaz  
pōt imponere simplex sacerdos: et pōt ēt imponi  
clerico: qñ crimē ē publicū fm tho. in. 4. et ber. in  
glo. de pe. et re. c. questū. l. 3. rai. et hosti. **O**rium di-  
cant. **I**tē dicit guil. dur. q. pñiam publicāz sedes  
aplica nemi agēdā indicit: nisi vbi est curia. s. q.  
vadāt se hberando p eccleas certis diebus. **P**ñia  
solēnis qz ablata ē de vsu ecclesie: id breuissime  
ptransio. **D**ec fm rai. imponit solū ab epō vel d  
mādato eius: et solēnis ē reconciliatio eius refer-  
uat epō: et imponit p crimine enozmi: et vulgari-  
fimo qd cōmouet vrbez vel villā: vt. z. 6. q. 6. c. fi.  
nec dō imponi clerico: nisi pñs depositus: qz ipa in-  
ducit irregularitatē: vt di. 50. pñmādū. **N**ec ite-  
rat hec pñia solēnis: nisi pñuetudo sit in pñariuz:  
de peni. di. 3. repiunt. **M**odus aut quo impone-  
bat: hētur di. 50. i. capite. et dñ durabat hec pñia:

non poterant intrare ecclesiā: nisi a gnta feria in  
cena dñi vsq. ad octauā pasce. **T**ertio pñia bz  
ptes integrales. s. pñitionē pñessionē et satisfactiō-  
nē: in q̄stum. s. pñia ē sacm: vñ cbzyl. pñecta pñia  
cogit peccatorē oīa libentē sufferre. **I**n corde enī  
pñitio in ore pñessio in ope tota hūilitas. s. satisf-  
factionis: de pe. di. i. **S**ed nō fm pe. de pal. q. cō-  
pñitio dupl. accipit: vno mō pprie p actu grā in-  
formato: et sic nō est ps sacri: s. res sacri: vel pñus  
effectus ei: vt bñi in facto vel suscepti. **S**ecundo  
mō accipit p actu liberi arbitrij dolētis de pctō:  
q nō pōt dici res: cū nō sit effect⁹ ei: s. ē pñm pñci-  
piū ei: et sic ē ps sacri: put exteri⁹ signat actu vel  
bñū. **E**t figurata ē pñia p tridūū: qd xps pdit regni  
tus inuētus est et p tridūū: de q. exo. 3. c. **U**ia trī-  
diez ibimus in solitudine etc. et tridūū mortis xpi  
tho. in. 4. dicit fm qdā adaptatiōē ptes pñie at-  
tribuit pñonīs diuinis: singule singulis: s. insepa-  
bilis sint opa trinitatis. **M**az bonitas q̄ ē in dolo-  
re de malo pñisso retribuit spūi sacro. **S**apia q̄  
apparet in manifestatione peccati filio. labor q̄ ē  
in satisfactiōe requirit potētiā que attribuit pñi

**D**e pñitione et necessitate eius et qualitate qñ-  
titate et causalitate eius. c. xviij.

## De contritione scien-

**D**um ē q. sic diffinit mraliter. **C**ontritiō  
ē dolor p peccatis volūtariē assūptus cū pñi-  
to pñitendi et satisfaciēdi. **E**t dicit pe. de pal. di. 17.  
in. 4. q. hoc pñitū pñitēdi et satisfaciēdi requiri-  
tur in mortali: qz q̄ntum ad veniale nō requiritur  
pñitū pñitendi: nisi trī p accidens rōne pcepti  
ecclesiastici: nec ēt pñitū satisfaciēdi. **S**z qui hic  
nō vult satisfacere p mortali nō videt esse in sta-  
tu salutis: et nota scdm pe. de pal. post tho. q. cūz  
ad vnam pñitionem occurrant ista quattuor: que  
requirit iustificatō impij. s. infusio gracie primo  
et mo⁹ liberi arbitrij in peccatū detestando. **3**o  
mo⁹ liberi arbitrij in deum diligendo sup oīa  
**Q**uarto remissio culpe: q̄ simul tpe et i instanti  
vno sūt: vñ trī pcedit altez ordine nature et intel-  
lectus et fm ordinē positum: et in motu liberi arbi-  
trij ad destruēdū pctū includitur pñitū pñiten-  
di et satisfaciēdi: hic nota fm pe. illa. 4. que cōcur-  
rūt ad iustificatiōem impij: que notātur i illo ver-  
su. **C**onmouisti dñe terrā. i. peccatorē: et hoc pñitū  
onem grē et pñitasti eam p motū dolo: id de pec-  
cato. **S**ana pñiticiōes eius. s. dādo remissioē cul-  
pe: qz cōmota ē. i. sūt et totalitē mota a te diligendo  
sup oīa: fm pe. in. 4. sicut i naturalib⁹ dicit durus  
id qd fñsit tactui: vt lapis. molle qdē cedit: vt ca-  
ro et cera. frāgi aut et attert: qñ i gressas ptes diui-  
ditur: pñi qñ in minutissimas et qñ i puluerē: sic  
spūaliter cor dicit dur: qd nō cedit diuine i spira-  
tōni: qñ digito spūi sacri se tāgenti: sed resistit. mo-  
le cum cedit et affctit: ezechielis. 36. **A**nserā a vo-  
bis cor lapideū et dabo vobis cor carneū. **F**rāgi



ho cū atterit p grossam et ipse etā displicentiam peccati. Sciendū corda v̄ra. Cōteri ho cū pctm fm oēm sui partem displicet et pfecte: et totalit̄ resiliens a pctō: p̄l. 50. cor. 2. ritū et hūilitatē de n̄ despicit. Et ex his p̄s d̄ia iter p̄ritōnē et attritōz dupliciter: vno modo ex pte liberi arbitrij: qz dolor imperfectus dicitur attritio: et dolor pfectus d̄r contritio: et ex pte dei: qz dolor gr̄a informat̄ est contritio: q̄tuncūqz sit modicus. Dolor q nō ē gr̄a informat̄ nō pōt dici cōtritio sed attritio. Nā dolor desp̄ationis ē maior dolore contritōis: et tñ nō est cōtritio. Et dolor de pctō put est vnus actus numero: sic n̄ pōt attritō fieri s̄ p̄ritio. S̄z put ē vn̄ actus fm sp̄m: sic attritō pōt fieri p̄ritio: sicut ex mane sit merides: et vnū dispositio ad aliud: sic in naturalibus p̄ceditur de imperfecto ad pfectus. Quāuis aut̄ p p̄ritionē solū habeatur remissio peccati: nihilominus tñ talis tenet postmodū cōfiteri tpe suo et satisfacere. Et hoc fm tho. Et rōne dubij qz certus n̄ est si ē p̄ritus. Et rōne p̄cepti d̄ p̄fessione facti. Si aut̄ hoc obmittit facere tpe debito: peccata quidē iā dimissa n̄ redeūt: s̄ fm hū. tñ peccat mortaliter illud obmittēdo: de pe. di. i. magna. obiectū aut̄ i. materia circa quā est dolor p̄ritionis: fm pe. d̄ pal. post tho. est malū non nē nec pene: cū p̄ritio agat in peccatū ad destrūcndū eū: sed malū ē culpē quidē origialis s̄ actualis p̄tra qd est. Et ē malū culpe p̄ritū nō alienū: q̄z n̄is enim q̄s debeat de peccato. p̄riti dolere: nō tñ ē ille dolor p̄ritō. Et t malū p̄teritū seu cōmissum n̄ futurū: qz de futuro ē cautela nō dolor. Et de venialibus sufficit dolor in generali q̄uis et vtilior sit ē in particulari. S̄z de mortalibus in particulari si recordat̄: et ad recordandū d̄z adhibere studiū et conatū. Si ē oblitus in generali. Et in particulari doleat de negligētia sua ad penitendum p̄pter quam est oblitus.

### De necessitate contritionis.

Sciendū fm pe. in. 4. q. de oī peccato actuali mortali necessaria requirit̄ p̄ritio: d̄ est: ga in oī peccato mortali ē actualis auersio voluntatis a deo ad peccatū: et ideo cū d̄ia p̄riti curen̄: oī q̄ in oī remissione peccati mortali sit actual̄ auersio a peccato ad deū. hec aut̄ auersio appellat̄ contritio. Duritia. n. voluntatis manēns in peccato nō tollitur: nisi p voluntatis fractionē oīmmodā que appellat̄ p̄ritio: p̄cor. rai. de re. iū. c. venia. lib. vi. vbi d̄r venia nō dat̄ nisi correcto et de pe. di. i. ne minē. Sed nota fm pe. q. 13 de peccatis oblitis: d̄ quibus q̄s post conatū debiti ad recordandū: n̄ recollit sp̄aliter: sufficiat general̄s p̄ritio: tñ d̄ peccatis quoz memoriā h̄z requirit̄ sp̄alis p̄ritio d̄ singulis: si tps habet quo possit de singulis dolere sp̄aliter. Sed si tps nō habet: qz deus nō requirit ab hoīe nisi quod pōt: et in momēto pōt hō pueriti: s̄ nō pōt in momēto de singulis conteri: ideo sufficit tñ vna generalis cōtritio. Tho. aut̄ dicit q̄ q̄tū ad principiū cōtritionis. s. cum quis cogitat de peccatis suis: et dolet: et si non dolore con-

tritionis saltē dolore attritionis: sic oī q̄ de singulis peccatis que h̄z in memoria cōteratur. S̄z q̄tū ad eū dolore: q̄ est iā gr̄a informat̄: sic sufficit q̄ sit vna cōis contritio de oībus. Tunc enī ille motus agit in virtute oīm p̄cedentiū dispositionū: et qd dicit aug. de peni. di. i. d̄ oportet penitentem simul dolere de oīi crimine: dicit pe. q̄ hec contritio generalis ē dispositio imediata ad gratiam. Nā dolere de vno sine alio nō sufficit ad salutem.

### De diuturnitate contritionis.

q̄n teneat quis ad cōtritionē: dicit pe. de pal. q. tota vita ista ē tps cōtritionis quo ad habitū: sic. s. q̄ homo semp d̄z esse p̄mptus ad dolē dum de oī mortali si ipm cōmitteret: nisi al̄s doluisset: imo d̄nt aliqui q̄ quotiens recolit de mortali tenet dolere et conteri: qd est durū: et videtur falsū: qz p̄ceptū affirmatiū n̄ obligat ad semp: et si semp. Tñ licet siue recolat peccatū siue n̄ recolat: semp teneat ad hoc n̄ sibi cōplacere in pctō: n̄ tñ tenet actu odire peccatū. Sicut n̄ tenet deū actu diligere: quotiens d̄ deo recollit: aliqñ null̄ posset iudicare de deo speculative quin peccaret mortaliter: qz nō pōt diligere deū: nisi cogitet de deo practice. Tñ pōt dici q̄ est v̄z debito congruitatis nō necessitatis: vel si intelligat̄ de debito necessitatis. Dicendū q̄ sicut p̄ceptū de charitate q̄tū ad actū interiorē videt̄ magis ligare q̄ affirmatiua que obligat i tpe necessitatis solū. Istud aut̄ quicūqz eius materia occurrerit practice n̄ speculative: vt cū. s. cōsiderat̄ deus vt diligēdus vel nō diligēdus: tenet hō iudicare: vt diligēdus et diligere: sic et peccatū cōmissum si mēti occurrit practice: vt. s. materia d̄lectationis vel detestationis: tenet hō iudicare detestandū et detestari: hec pe. de peccatis quidē cōmissis de quibus iam q̄s habuit vel credit se habuisse cōtritionē: videt̄ sufficere qd dictū ē. S̄z q̄tū ad peccata mortalia de quibus nondū q̄s h̄uit p̄ritionē: videt̄ sufficere: q̄ semp teneat: q̄n peccatū mēti occurrit ad actū odiendū et detestandū peccatū: al̄s peccat mortaliter peccato omissionis quousqz cōterat̄. Dicit. n. tho. pe. et bonauē. et dur. q̄ post mortale peccatū: et si n̄ tenet q̄s ad statim cōfiteandū: tenet tñ ex necessitate ad statim conterendū. Nec enim p momentū s̄ stare in peccato: vñ eccl̄. d̄r. Quasi a facie colubri fuge peccatū. Imminet. n. tali maximū piculū. cum. n. nulla necessitas excuset a cōtritione: si moriat̄ ante cōtritionē: etiā si n̄ potuit conteri: qz subito moriet̄: nihilominus dānat̄: quod non sic est de confessione.

### De qualitate contritionis.

Nota fm pe. in. 4. q. duplex ē dolor p̄ritōnis. s. intellectualis qui ē displicentia et detestatio voluntatis de peccato: et sensibilis que ē quedā afflictio insensitiva et tristitia p̄stringens cor et alter-



rizans. **P**ria semper requiritur de necessitate: et est sufficiens ad delendum culpam cum dei gratia. **R**espondeo est quia secundum chrysostomum. **U**nūquodque pro qualicumque causa contrahit per eandem dissolvitur: dicitur. iiii. **E**t per totum mortale sufficit eter committitur voluntate seu per actum voluntatis: et de penitentia. di. i. c. si cui. **E**t sufficit per actum voluntatis cum adiutorio diuine gratie destrui potest ipsum de testamento 2o dispensatio de omissione habedo voluntate deliberata. **E**t 2o dolor. scilicet sensibilis non requiritur de necessitate ad contritionem huiusmodi et remissionem huiusmodi: et ratio est: quia deus non requirit ab homine impossibile sed possibile. **E**t habere istum dolorem sensibilis: non est in potestate hominis et presupposita in eo gratia: sed huius primus cum adiutorio gratie. **U**nū requiritur dolor sensibilis de necessitate sed de congruitate. **S**ufficit. n. si mens sit flebilis: et si actu flere non possit: ut dicit ambrosius. **E**t utilis est ad remissionem. **E**t iste dolor comiter inducit lachrymas exteriores: de quibus augustinus. de penitentia. di. i. **S**ciet se culpabiliter reus: gemit dñam amici vel ipsius. i. palia: et non dñet peccata: quod intelligitur secundum theodorum. quoniam hoc accidit ex insufficietia vel paruitate doloris de peccatis: scilicet si hoc puenit ex duritia complexionis vel ex magnitudine doloris vel infectione humilationis: quia si non vult ab alijs videri cum. scilicet in conspectu aliorum: quia tunc non est reus: per. de pal. etiam dicitur: quia etiam velle conteri est pteri quod intelligitur de voluntate efficaci. **N**otandum. n. pro opere reputatur: de penitentia. di. i. magna.

De quantitate contri-

tionis. **N**ota fm pe. de pal. q. dolor intellectualis  
d3 esse maximus. **N**ō quidē respectu doloris al  
terius: qz hoc ē impossibile: qz nec mors xpi que  
excessit oēm dolorē vite pñtis nō attingebat ad  
minimū dolorē inferni vel purgatorij: nec etia  
respectu doloris inordinati: qz maior ē dolor se  
desperātis fm quosdā: q̄uis penitēs obcat cōtra  
re: q. plus sibi displiceat pctū ad expiādū: q̄ illi  
ad augendū. **N**ec etiā d3 esse maximus respectu  
alterius sui cuiuscūq: qz de maiori magis d3 do  
lere fm pe. Et hūitaliter q̄tum ad dolorē stritio  
nis generalē de oībus peccatis suis inq̄tum sunt  
offensa dei: qui dolor ē dispositio imediata ad iu  
stificatōnē. Et actualiter q̄tum ad dolorē specia  
lē quem h3 recogitādo de singulis: qz maius pec  
catū h3 maiorē rōnem dolēdi: de maiori d3 ma  
gis dolere. **S**ed d3 esse maximus respectu male  
nature et pcne. p̄pterea aut d3 esse maximus fm  
pe. de pal. qz de maiori malo. s. culpe: qd ē maxi  
mū de amissione maioris boni q̄ sit. s. dei et gl̄i  
sue. Et fm tho. nō pōt iste dolor esse nimius sic  
nec charitas n̄ pcedit pōt esse nimia. **H**3 etiam  
stritus magis velle pati quācūq: penā in gene  
rali q̄ peccare mortaliter fm tho. in q̄libet. i. q.  
5. ar. i. Et rō est qz stritio nō pōt esse sine charita  
te. **C**haritas aut dicitur: vt hō magis diligat deus  
q̄ seipm. peccare aut ēt facere d̄ dei: pati aut ēt  
contra seipm ḡ rē. **E**s in particulari descendere ad  
hanc penā vel illā non tenetur: imo stulte facere:

si quis se vel alium super h<sup>o</sup> sollicitaret: cū terri-  
bilia in p<sup>er</sup>iculiari cōsiderata plus terreāt. Concoz.  
alber. inno. pe. de pal. dicit: q<sup>d</sup> nō debet se q<sup>d</sup> ten-  
tare sup his: nec p<sup>er</sup>effoz penitente ad sumendum  
experimentū: nec in f<sup>er</sup>monibus d<sup>o</sup> tendere laq<sup>u</sup>os  
tērationis simplicibus: dicēdo q<sup>d</sup> plus d<sup>o</sup> hō vel  
te excoziari: et h<sup>o</sup> que sensus bozet. Et hoc a pe-  
nitēte requirāt: si penitet. Et si dolor eius insuffi-  
ciens ē: an vellet dolorē sufficientē habere: et si nō  
h<sup>o</sup>z boci<sup>u</sup>m sibi displicere: et hoc sufficit. Dolor autē  
p<sup>er</sup>tritionis sensibilis l<sup>o</sup>z de peccato maiori debet<sup>ur</sup>  
et ēē maior: nō tñ regit<sup>ur</sup> de necessitate sicut nec  
ip<sup>se</sup> dolor. Et q<sup>d</sup> corpus affligit: possit ēē nimis  
qn̄. s. inde sequeret<sup>ur</sup> lesio notabilis corporis. Un̄ fm̄  
tho. in. 4. di. 17. q. 2. ar. 3. o<sup>mn</sup> ip<sup>se</sup>m fm̄ debitū men-  
surā sumere. Et mensura in ip<sup>so</sup> ē sicut in ieiunijs  
et alijs afflictionib<sup>us</sup> p<sup>er</sup>seruatio subiecti: et bone bitu-  
tinis ad opandum: q<sup>d</sup> sibi incūbunt fm̄ statū suū:  
ar. ad hoc de cōse. di. 5. nō mediocriter. Et quis  
fm̄ pe. de pa. nō oporteat q<sup>d</sup> sit maximus hic do-  
lor: q<sup>d</sup> nō est in p<sup>er</sup>te hoīs plus dolere sēcialiter  
de peccato q<sup>d</sup> de dāno sensibili: p<sup>er</sup> tñ plus opta-  
re lach<sup>ry</sup>mas et dolorē sensus p<sup>er</sup> peccato q<sup>d</sup> pro q<sup>uo</sup>  
cunq<sup>ue</sup> dāno tpali. Et fm̄ biero. A pud deū nō tñ  
valet mēsurā tpis q<sup>d</sup> doloris. et abstinētia ciboz  
q<sup>d</sup> mortificatō criminū: de peni. di. i. mēsurā. Et  
fm̄ pe. de pal. illud gaudiū q<sup>d</sup> est admixtū p<sup>er</sup>triti-  
oni: ex spe venie q<sup>uo</sup>d ē maximū: nō minuit dolorē  
rē: q<sup>d</sup> nō est ei p<sup>er</sup>trarius: s<sup>ed</sup> eius effectus vel cau-  
sa: et rō: vnde potius augeat dolorē.

## De causalitate contri-

tionis. Nota qd lz deus sit cā principalis p̄nititiōis  
p̄ grām suam: tñ ex pte nostri dispositiue lex fuit  
causē eius fm̄ rai. ¶ Prima ē recogitatio pecca-  
ti: isa. 38. Recogitabo tibi oēs annos meos rē. Et  
chryso. Nullū delictorū tale remediū sicut corū  
p̄nuata memoria. f. ad dolendū: de peni. di. i.  
¶ Secūda ē ex recogitatione pudoris. p̄u. i. z.  
Putredo in ossibus eius qui cōfusiō res dignas  
gerit. ¶ Tertia uilitatis eius detestat. ieremi. z.  
Quā uilis facta es nimis itcrās vias tuas: Jo. 8.  
Qui facit peccatū: seruus ē peccati. seneca. Si sci-  
rem deos ignosciturus ē hoīes ignoraturos ad-  
huc designarē peccare. ¶ Quarta timor de die  
iudicij z pena inferni. hiero. Quoties diē illū p̄-  
dero totus tremisco. i. p. 4. Si iustus vix salua-  
bit iob. io. c. Gladā z n̄ reuertat ad terrā tenebro-  
sam rē. ¶ Quinta ē cōsideratio amissionis p̄rie:  
offensa tanti p̄ris. apo. 5. Tene qd habes: vt nō  
accipiat corōnā tūā. Et fm̄ ber. dz bib. dolor esse  
acer: qz offēdimus deū creatorē oīm. Acrior qz  
offēdimus p̄rem n̄m spūalem: qz nos pascit mul-  
tipliciter. Acerrimus: qz offēdimus redēptorē q  
nos redemit a crudelitate demonum: a vinculis  
peccatorū ab acerbitate tormentorū. ¶ Sexta ē  
spes qz ē triplex. f. venie p̄sequēde Auiū. 3. p.  
nitemini: vt deleātūr peccata v̄stra. Spes gra-  
tiē recipiēde. apoc. 3. Ego sto ad ostiū z pulso rē.



Spes glorie. Penitentiam agite: appropinqua-  
bit. n. regnū celoz: mat. 3. Si quis autē non vult  
hic pteri: pteret in inferno sine fine: iuxta illud ps.  
15. Contritio et infelicitas in visis eoz. De vili-  
tate contritionis pteret illud qd habes supra. c. 5.

De confessione et eius necessitate et de. xvi. eius  
additionibus diffuse declaratis. c. xviii.

## De secunda parte pe

nitentie. s. confessione. Et primo de diffini-  
tione eius: ab aug. sic diffinit. De confessio ē p quā  
morbus latens spe venie apitur. Ad cuius eundē  
tā nota qd confessio tripliciter fit fm De. in. 4. aut  
in foro aīe interius corā deo: aut in foro pnie ex-  
terius corā dei vicario: aut in foro pntōso corā  
iudice. In prima confessione peccatus non apitur:  
qd deo aptum erat. In ultima non apitur in spe  
venie. In media peccatū apitur latens spe venie  
Un pueniēter describitur confessio sacralis: et per  
materiā que est peccatū et per actum: qui est ape-  
rire: et per finem qui est spes venie. Unde de peni-  
ten. di. i. dicit ambro. Confessio spem saluandi ti i-  
buit. Quare autem fienda est homini confessio pe-  
assignat hanc rationem. In omni iudicio bñ oz-  
dinato oportet alter esse iudicem et alterum esse  
reum. In penitētia autem est quoddā iudicium.  
Ideo decet ibi alterum esse reū: alium iudicem  
Iudicium aut contra reum pcedit: aut per pba-  
tiones contra inuitum: aut p confessiones pprie  
sponte factas. Tum ergo iudiciū penitētie fit spō-  
taneum: oportet pcedere ex confessione rei non ex  
aliis probationibus. In iudicio vero non debet  
esse iudex principalis nisi qui pōt absolueret et cō-  
demnare. Et ideo illud iudiciū penitētie: in q  
intenditur remissio: culpē solū deo principaliter  
competit: qui solus peccata relaxare pōt: de pte.  
di. 4. nemo. ipse vero qui in veteri testamento  
deus erat et non homo: tunc pntus erat t menta-  
li confessione. licet enim ab his qui erant de po-  
pulo iudeoz ex mandato legis fieret aliqua ma-  
nifestatio peccatoz: illa tñ erat generalis et solum  
p quibusdam peccatis. Non autē specialis et di-  
stincta et vocalis vt nunc. Sed post susceptionē  
nature nostre: vt in nouo testamēto vocalē con-  
fessionem: que fit homini requirit ab hōe. Et qz  
in forma humana nobiscū vdiqz pntens esse nō  
pōt: ideo vicarios pstituit homines: qbus debe-  
mus confessionē facere: de peni. di. i. multiplex. In  
hoc aut q potestatem suā iudiciariam ligandi et  
soluendi dedit: confessionē eis fieri debere: tanqz  
iudicibus insinuant: ipe ergo xps instituit confes-  
sionē tacite. Apostoli aut pmulgauerunt expse  
iacobi. 5. Confitemini cē. i. habentibus potestātē  
vt sint sacerdotes.

De necessitate confes-  
sionis sacramentalis. Nota, q magister sentē. in

4. di. 17. et gratianus de peni. di. i. per totum: que-  
runt vtrū absq confessione sacramentali actu vel  
pposito p solam pntionē id est dolorem de pec-  
catis cum pposito abstinenti et si non cōfite-  
ndis possit haberi remissio peccatoz. Et multa dicūt  
pro et contra. Et tandē gratianus dicit in fine di.  
illius: q quia vtraq opinio habet viros sapiētes  
et religiosos: quid magis tenendū reliquit iudicō  
lectoris. Et in. c. si. illius di. theodorus dicit gre-  
cos tenere pntionē vocalē non esse necessariā.  
Sed tho. in. 4. di. 17. In expositione littere dicit  
q hoc qd ponitur p opinionē. s. confessionem vo-  
calem nō esse necessariā: nunc est heresis. Nō q  
explicite sit contra aliquē articulū: vel pcedēs  
vel sequens ad ipm: sed implicite aliquid cōtra-  
rium fidei continet: qz sequitur: q clauēs ecclesie  
nō sunt necessarie ad salutē. Et in talibus anteqz  
determinet per ecclesias: q ex eis sequitur aliqd  
contrariū fidei: nō iudicatur heresis esse sed opi-  
nio. Et sic magister et gratianus p opi. hoc ponūt  
Sed nūc post determinationē ecclesie sub inno-  
centi. 3. factam. s. extra de peni. et re. c. omnis. here-  
sis reputanda esset. Confessionē autē esse ne-  
cessariā: pe. in. 4. sic declarat. Omnis peccati ori-  
ginalis vel actualis remedium est passio xpi: illi  
autem passionis virtus in sacramētis ecclesie est  
impressa. Cui non possumus a peccato sine origi-  
nali siue actuali sanari sine ecclesie sacramentoz  
susceptione: vel in re: cum adest oportunitas vel  
in pposito: cū articulus necessitatis excludit sa-  
cramentū et non pemptus religionis. Confessio  
vero pertinet ad remedium institutū contra pec-  
catū actuale. vnde necessario tenemur confiteri.  
Est aut confessio de iure diuino nō naturali. S  
d iure naturali est confessio: que fit deo mēte. Con-  
cor. tho. Nec papa posset dispensare: q aliquis  
non teneret pferi peccatum suū: quia nō habet  
potestatem tollendi ius diuinum. Sed posset di-  
spensare: q aliquis nō teneretur annuatim confi-  
teri: quia hoc de iure humano est: tho. ambro. de  
peni. di. i. 5. Non meruit iustificari: qui peccata  
sua noluit confiteri.

## De cōditionibus quas

debet habere confessio. Nota fm tho. in. 4. s. di.  
17. q. vlti. ar. 4. q. 3. ad. 4. q debet habere. 16. con-  
ditiones: que in his versibus cōtinentur. Sit  
simplex humilis confessio pura fidelis. Atqz fre-  
quens nuda discreta libens verecunda. Integra  
secreta lachrymabilis accelerata. Fortis et accu-  
sata et sit parere parata. Et due ex his pditioni-  
bus sunt ad bñ esse confessionis: sed nō necessarie  
s. frequens et festina. Alie sunt necessarie. De qua  
libet igitur eaz videndū. Et primo de illis que  
non sunt necessarie. Dicitur aut confessio fm rai. q  
fi cordis vndiqz passio. i. ex toto manifestatio.

Prima igitur pditio q sit festina. i. cito p pec-  
catum pmissum mortale cōfiteatur. Et querunt  
docto. Vtrum sit necessarium confiteri peccata



mortalia statim habita oportunitate: Rñdet pe. in. 4. d. q. due sunt circa hoc opi. Una dicit: q. te netur statim habita oportunitate. Nec. c. extra d. pe. 7 remt. omis. excusat: q. intendit artare tem. pus nō ampliari. ppter negligētiā hominum. Alij dicunt cōius: q. cum sit pceptus affirmatiuū nō obligat nisi p loco 7 tpe. Ecclesia vero in hoc potuit determinare tps cum sit pceptum discipli ne nō nature. Un regulariter nō tenet: nisi semel in anno pñteri. s. in pascha: qñ necesse hz cōicare hanc opi. dicit tho. eē pbabiliozem quā sequitur pe. de pal. ricar. 7 duran. 7 Jo. neapo. in qdlibet. In. 4. tamen casibus tenet qñs pñteri ante ter minū taxatum ab ecclesia fm tho. 7 pe. de pal. et als. Primus est rōne sacramēti: qñ. s. vult su scipe eucharistiam vel ordinē sacrū. De his duo bus dicit tho. in quodlibz. primo qdlibet. q. 6. ar. 2. 7 io. neapo. Talis. n. n. sufficit: q. sit pñtis: sed oportet q. cōfiteatur: si hz copā cōfessoris: vel ni necessitas vrgeat: als. peccaret mortaliter. Alij dicunt idem esse de omnibus alijs sacris: q. s. non sufficiat cōtritiō de mortali nisi 7 cōfiteatur: si po test cū accedit ad sacm aliqd: vt sicut baptismus ē ianua simpliciter respectu oīm sacrorum. i. peni tentia est. 7 tabula post baptismū lapsō respectu alioz sacramentoz. ar. de pe. di. 3. c. 2. Nec ē con tra de conse. di. 5. vt ieiunij. qz ecclesia ē frequē ter admonet fideles ad seruandū pcepta natura lia 7 diuina. Administrando aut sacra puta cōi cando alios: audiendo confessionē: faciendo dia conatū 7 hī. qñs debeat esse contritus de moz talibus ex debito necessitatis: als. peccaret pecca ret mortaliter: vt dictum est supra in pcedenti. s. Cōfessus aut debet esse ex debito honestatis tñ: ita q. non pcessus nō peccaret mortaliter fm pe. de pal. Aliquibus videtur q. etiā ministranti bus sacra: non sufficiat pñtio de mortali: sed de necessitate requirā cōfessio: si pōt haberi. vnde tho. 7 pe. di. 17. in. 4. q. 3. dicunt: q. qz pzelatis in cumbit dispēlare sacra: que nō nisi munda tracta re debent: iō pcessum est eis a iure: q. possint sibi eligere pcessores. pñrios: qd intelligunt eos loq de munditia pñie sacralis perfecte: que in absolu tione facta pñtenti pñstir. Quāuis aut ista sit tuti or via: tñ nullum doctor scribētium legi hoc di cere clare. Secūdus casus rōne piculi: saltem enim semel sacm in necessitate in hac vita susci piendū est. Et dicitur hoc periculū: qñ frequēter homines ex tali casu moriūtū fm pe. de pal. vt patiendo naufragiū intrando bellū aut patiendo acutam febrem vel grauem infirmitatez. Et sic itelligitur: q. quilibet pōt absolucere in mortis pe riculo pñstitutum: de offi. or. c. pastoralis. in glosa. Non aut est hoc piculum. ex hoc soluz q. intrat mare vel flumen. Tertius est rōne dubij quā do. s. pbabiliter dubitat: q. amplius p illo anno nō occurret sibi copia pcessoris: seu valentes eū a peccato absolucere reseruato: vel ab excoicatio ne si ea est ligatus. tñc enim tenetur statim pñteri

cum habet oportunitatem. Vbi enim periculus imminet atiferenda est mora: di. 5. baptizari. Quartus casus est rōne scrupuli: cum. s. aliquis est illius opinionis: q. teneat statim cōfiteri: 7 sic sibi format pñcientiā tunc mortaliter peccat si nō facit: qz omne quod ē pñtia edificat ad ge bennaz. 28. q. i. s. ex his. Contra pñciam. s. pcepti vel pbibitionis: fm glo. 7 bene: qz faciendo pñtia pñciam eius qd quis credit esse veniale 7 de se nō est mortale non edificat ad infernū sed ad purga torium. Et addit tho. q. qñs vt dictū est: nō te neatur quis statim pñteri ex necessitate: bonū est tñ 7 pñtendum nō differre: pñpue qñs doleat de peccato: nescit tñ si est dolor sufficiens ad pñti tionē. Sed in pñessione sit homo de attrito pñti tus: nisi ponat obstaculū. Sigs tñ differret expe ctans aptius tps 7 liberius vel vt habeat peritio rē pñfessorē: laudabiliter faceret: ita tñ q. ppter hoc nō transeat annus: quē terminus a iure sta tutus. 2. conditio confessionis ē: q. sit frequēs qd pōt intelligi dupliciter fm rai. Vno mo do vt qui frequēter cadit frequēter resurgat p cō fessionem: de peni. di. 3. septies. 7. c. adhuc instant Secūdo modo intelligit vt eadē peccata plu ries pñteat. 7 vt dicit aug. Quāto pluribus pñte bit turpitudine criminis: tanto facilius inueniet grām remissionis: de penitē. di. i. quē penitet. Et qñs in prima pñessione si fuerit pñtis habuerit plenā rñmissionē oīm mortaliū: valebit nihilomi nus. 2. 7. 3. 7 deinceps pñessio de eisdem: 7 si nō ad remissionē culpe: ex quo iam deleta est: tñ ad re missionē pene: tum rōne actus de se boni tñ rōne erubescētie: tum rōne 7 virtute clariū: valebit 7 ad augmentum grē: 7 aliqñ ad remissionē pe ne: cum. s. in pcedenti nō fuerat pñtis. Nota tñ q. de peccato de quo qs fuit rite pñessus 7 abso lutus: non tenet de necessitate iter pñteri. Nec te net quis obedire alicui pñpienti sibi cōfiteri id: de quo est pñessus. Nec papa posset condere le gem ad hoc adstringētem fm pe. de pal. Mo ta tñ q. sunt aliqui casus in quibus tenet q. iterare pñessionē: 7 sunt. 4. fm pe. duo sunt ex pte con fitentis 7 duo ex pte confessoris. Primus fm pe. 7 tho. rai. hosti. 7 oēs alios. s. qñ aduertēter ta cet aliqd: quod ē mortale: vel credit vel pbabi liter dubitat esse mortale ex verecūdia vel alia iniusta cā: tunc mortaliter peccat pñmittēdo fictio nē in sacro 7 notabilē irreuerentiā: 7 iterare tene tur illā pñessionē. Si tñ talis cōfiteatur eidem: cui 7 pñtis: 7 ille hz in memoria peccata eius: sufficit dicē illā occultatū 7 illā fictionē fm dur. or. mi noz in sūma pñessionū: imo etiaz si nō haberet in memoria vt p3 in fi. s. Sed si dimitteret ex aliq iusta cā: puta qz dubitat pbabiliter pñfessōrē esse sollicitantē ad malū de quo pñtetur: vel reuelato rē pñfessionis vel dicendo illud cū sit pñfessōr: ma nifestaret peccatū quod audiuir: puta: si iuste ab soluit cū nō debuit: 7 in his casibus nō hñdo copā nisi talis pñfessoris: cui pñtendo aliqd pñdictozus



sequeretur: tunc satis videtur quod excusetur. Dicit etiam predictus dur. quod si ex ignorantia crassa et stupida aliquod retineat mortale: quod noluit cogitare de peccatis suis: tenet totum iterare: secus si ignorantia probabilis: quia tunc solum illud quod dimisit. **¶** Secundus est secundum theobaldum et per. quando non implevit penitentiam seu satisfactionem iniunctam per mortales ex contemptu vel negligentia et est oblitus eius. Si enim recordaretur adhuc posset perficere: et tunc perficiendo iterare non tenet: et precipue quando non est sibi terminus prefixus: quem non possit transgredi: quibus sibi sit declaratum: in quo ipsam debeat facere vel in alio tempore ipsam supplere. Et ipso autem quod facit sibi perpositum non implendi penitentiam sibi iniunctam per mortales ex negligentia vel contemptu peccat mortaliter: quod tenetur ad illam sub precepto. Secus si penitentia iniuncta de venialibus ad quam non tenetur de necessitate secundum theobaldum. vel etiam si penitentiam per mortales iniunctam dimitteret ex impossibilitate: puta infirmitate et huiusmodi. posset tamen penitentia iniuncta ab uno confessore mutari ab alio cui confiteretur: etiam sine audientia confessionis peccatorum illorum: per quibus erat imposita secundum per. de pal. de hoc tamen vide. j. **¶** Tercius casus secundum theobaldum. per. et host. est ex parte confessoris: videlicet quando est notabiliter ignorans sacerdos: ita quod nescit discernere inter mortale et veniale de omnibus peccatis: et precipue cum penitens habet casus intricatos et difficiles. Concord. dur. or. minor. Et addit et hoc nisi penitens sit peritus: et confessor instruat. Cum autem vadit ad eum quem scit idiotam et ignorantem: tenet iterare. hec dur. Quid videtur intelligendum: quando potest habere alium sufficientem. Nam si alium habere non potest: multo magis cum in periculo mortis est: potest debet confiteri ei quod habet. Unde et aug. dicit de penit. di. 6. cui autem dicitur. Qui vult confiteri ut inueniat gratiam: sacerdotem querat scientem soluere et ligare etc. **¶** Quartus casus etiam ex parte confessoris est impotentia absolventis: secundum theobaldum. per. rai. et host. Quid potest esse dupliciter secundum per. de pal. et duran. or. minorum: vel quia habet potestatem absolventis artatam: quia scilicet ab aliquibus peccatis non potest absolvere superiorem sibi si seruare illa: et tamen ab illis de facto absoluit: et confessus illi cum hoc ei constat: tenetur iterum confiteri non quidem omnia: sed secundum per. de pal. illa tantum de quibus non potuit absolvere. Aut hoc est quia nullam habet potestatem: et hoc vel quod non sacerdos erat: quibus reputaretur: vel quia non subditus vel quia intrusus aut excommunicatus aut suspensus ab officio et huiusmodi. Et absolutus a tali: cum hoc illi constat tenetur iterum confiteri: quia realiter non est absolutus: quibus ignorantia facti excuset eum in respectu dei: ac si esset absolutus: dum nescit secundum theobaldum. in quolibet. Sed per. de pal. in. 4. di. 17. q. 6. sic distinguit et notabiliter: quod aut impedimentum quod habet absolvens est iuris diuini aut humani. Si iuris diuini: puta: quod non fuit baptizatus talis vel non ordinatus. Et in hoc casu absolutus a tali tenet iterum confiteri: hoc scito: nec papa posset de contrario

dispensare. Si est impedimentum iuris humani: puta: quia excommunicatus suspensus et huiusmodi. Tunc aut impedimentum est notorium aut occultum. Si notorium: puta: quod manifeste et publice verberauit clericum: propter quod notorie est excommunicatus vel manifeste intrusus. i. per concessione secularium positus in ecclesia curata: non per canonicam concessionem. propter quod titulum non habet nec potestatem super parochianos illius ecclesie: et a tali confessus tenetur iterum confiteri: hoc scito. **¶** Si impedimentum est occultum tunc aut confitetur scit ipse illud impedimentum: aut nescit. Et si scit confitendo sibi iterum tenetur confiteri: et mortali peccat confitendo illi in diuinis. Si nescit impedimentum: quod alijs etiam occultum est et hoc ignorantia facti tunc non tenetur iterare: ar. de sententia serui qui putabatur publice liber et propter que rata est. Sed si hoc nesciret ignorantia iuris: puta: scit illum per se esse clericum: sed credit nihilominus ipsum posse audire confessiones: non excusatur per hoc: quin teneatur iterare. **¶** Et est. 5. casus in quo quis tenetur iterare confessionem: secundum per. de pal. ubi supra videlicet impedimentum ex parte penitentis scilicet vel oblitum vel ignoratum probabiliter: puta: quia erat excommunicatus maiori vel minori excommunicatione licet nesciret cum postea sciuit tenetur iterum confiteri absoluentis: quia ligatus ab excommunicatione: absolui non potuit a peccatis. Et probabilis ignorantia peruenit a culpa et a pena irregularitatis: sed non facit eum non esse excommunicatum: propter quod si tunc eligeretur: ut sibi beneficium conferretur: ignorantia non faceret: quod sibi aliquod ius acquireretur: ut in. c. apostolice. de cle. excom. in. glo. Est autem minus capax sacramentorum a quorum participatione directe excluditur quam quorumcumque aliorum: et ideo absolutio nulla. Et dicit idem per. quod in hoc casu et in alijs in quibus quis tenet iterare confessionem: si confiteretur eidem: non oportet iterare peccata explicite sed solum implicite dicendo in illis que vobis alias dixi: sicut si nulla fuisset absolutio de facto. **¶** Dilata enim absolutio per multos dies fieri potest etiam si iste oblitus fuerit dum tamen prius penitentia ei innotuerit: quia si non transierat penitentiam: tunc oportet ad memoriam reducere: ut moderetur iuste: hec per. qui. etiam dicit: quod penitentia non requirit tantam continuitatem agendum et dicendum sicut alia sacramenta. **¶** In una die poterit fieri pars una confessionis et in altera alia: vel in una die audiri confessio et in alia impendi absolutio: et penitentia iniungi. **¶** Sextus casus est quando quis facit confessiones in mortali seu sine proposito abstinendi. Sed quod iste casus habet varias opiniones et est satis difficilis declarabit in sequenti. **¶**

### Tertia conditio confessionis

est: quod sit lachrymabilis. i. cum dolore seu displicentia de peccatis saltem secundum rationem. Unde querunt doctores. et per. confessio facta ab eo qui non est contritus: quia scilicet non dolet sufficienter: vel non proponit



abstinere a peccatis: valeat ita qd nō teneatur eā iterare. Et rñdit pe. de pal. i. 4. di. 17. q. circa hoc est duplex modus dicendi. **Primus** est: qd nō valet ad remissionē culpe nec penē: nec tñc recedente fictione: vñ z teneatur iterare. Et hec est opinio goss. in qdlibet. rai. hosti. in summis bonauēture in. 4. z durā. oz. minoz roberti olchot. z vin cen. in spe. bisto. **Secūdu**s modus dicēdi qd talis p̄fessio valet ad remissionē culpe: qñ impēnitens p̄fiteri z absoluitur: licet tunc non recipiat fructum absolutionis: tñ recedente fictione recipiat: sicut dictū est de baptismo. Et rō huius forte est: qz sicut in baptismo imprimitur character ad quē recedente fictione sequitur gratia: ita in p̄fessio imprimitur quidā ornatu ad quē recedente fictione sequitur grā. Et hec est opi. Tho. pe. r. car. oz. minoz. in. 4. 3o. z ber. in glo. Videtur et esse grā: de peni. di. i. mensuram. in. 5. sequenti. Dicit. n. qd non ē necesse: qd peccata que semel sacerdoti confessi fuimus: eadē denuo p̄fiteamur. **Est** z tertius modus dicendi declarās z concordans ambos. Aut. n. talis nō habet intentio nē p̄fiteri sacrāliter z absolūdi sed deridendi Aut habet intentionē p̄fiteri. In primo casu nō liberatur a p̄cepto diuino de p̄fessione: quia sine intentione non pōt suscipi essentia sacri: que cōfistit in vsu. Vñ teneat iterz confiteri. si aut intendit tunc distinguendū: qz intendens implere p̄ceptū z suscipere vey sacm quod ecclesia confert. Aut nullā hz de peccato suo p̄fiam: aut aliquā. si nullā: tunc p̄fiam sacm non suscipit: qz pars eēntia sacri huius quod p̄fistit in actu suscipiētis: est actus interior. Unde sine eo nō est: sicut nō esset vey matrimonii: si quis intēderet vey sacramētum suscipere: non tñ p̄fiteri nisi in carnalem copulā z ad tps. **Sz** si aliquā p̄fiam habet de peccatis suis: tunc iterz distinguendū: quia aut talem hz p̄fiam: qd sufficit cum sacro: puta attritus accedit ad confessionē: ex quo ibi fit p̄fiteri: vñ fugatur fictio. Et sic non hz dubiū: qz z sacm suscipit z effectum eius. s. remissionē peccatoz: vñ nō teneatur iterare. Et similiter imo z fortius si accedit p̄fiteri. Si vero hz talem p̄fiam: qd non sufficit cū sacramento ad grām: qz nec etiam attritus accedit: tunc est vera opi. tho. s. qd fictione recedēte tunc incipit valere p̄fessio: z nō tenetur p̄fiteri nisi si fictionē suam. Potest igitur opinio tho. z multis modis saluari. **Uno** mō loquendo de eo qd fictus est p̄fatiue nō p̄fatiue: quia. s. habet dolo rem: sed ita imperfectū: qd nec cum sacro actu suscepto sufficit ad p̄fitionē. **Nihilominus** tamen hanc imperfectionē: que ē fictio nō p̄fiteri: quia credit sufficiēter esse dispositus: z sic nō sciēter celat peccatu: qd fuit in hoc: qd nō exatituit p̄fiam suam: sicut debuit: z sic qz erat error iuris diuini non tollit fictionē respectu vltimi effectus sacri: qz improbabilis: vñ nō excusat: sed eo ipso quo error fictionē tollit: que excludit essentia sacri. **Alii** igitur verum sacm suscipit ornatu impri-

mitur: sed grā non datur: sed postea qñ redit ad cor: z recolit se non bene fecisse debitu: z ex negligentia aliqua oblitū: tunc incipit valere p̄fessio: z non teneat confiteri illa que prius p̄fessus fuit: sic fictus quia nō fuit dimidiata ex intentione: s. solam illam fictionē tenetur p̄fiteri. **Si** autem fuisset fictio p̄fatiue: qz. s. non doleret: z sciēter celata fuisset p̄fessio nulla: vel si fuisset cōfessio: nō debuisset dari absolutio. **Sz** si data fuit dubiū ē: vñ ornatu imp̄fessus esset. In quo casu tho. nō potest intelligi. 2. mō pōt opi. tho. intelligi: qñ ē p̄fatiua fictio q̄sum ad hoc qd non dolet: nec abstinere pponit: tñc ista fictio nō occurrit sibi vt confitenda: nec actu cogitat: qd teneat eam confiteri. **Tunc** n. sicut de peccato qd occurrit quidē: s. nō credit qd sit peccatū: aut qd sit mortale z de necessitate p̄fiteri: p̄fiteri est ac si fuisset oblitum p negligentia: nec fecisset debitu suū de scrutando p̄fiam: in quo casu solū illud ē confitendū: z est vey sacm: licet hic sit ignorātia iuris diuini facti. Et hoc modo pōt sustineri dictū tho. zi. di. vi. di. cit: qd ignorantia iuris diuini nō excusat a fictione z sic talē vocat fictum. **3. mō** pōt sustineri opinio tho. loquendo de illo qui p̄fiteri ei cui prius: z tunc nō oz iterare confessionē prius ei factā: licz fictam etiā si sacerdos non recoleret peccata sibi prius dicta: qz nec qñ cōfessio ē integra oz qd recolat actu de principio vsqz in finē. Et maxime: qz hic sufficit absolueri ab oibz: z iniungere penitentia p fictionē: z p alijs qd faciat p̄fiam tunc si bi inunctam. **Item** paulopost dicit idē pe. de pal. qd cū confitens exprimit fictionē suam: puta dicens nō pponere se abstinere in futurz. Sacerdos q̄uis nullo mō debet absolueri: als peccat abutēs clau: nec valet sibi tñc illa absolutio: tñ ex qd intendit absolueri z sacm vey conferre: cōfert. Et si tunc nō habet effectū ppter illius indispositionē: habebit postea qñ contere vel ex pactioe vel ex dispositione ornatu manēte. Et si dicat qd q̄uis ibi sit forma: nō tñ materia g nec sacm. **Materia** n. est peccatoz p̄fiteri. Rñdit qd materia ē peccatoz sed imunda nec ē cōfessio dicēda dimidiata: quā oportet iterare: nisi quādo occurrit fictio vt confitenda. |

### **Quarta conditio con-**

fessionis est: qd sit integra: vt. s. omnia dicat que hz in mēoria: de qbus nō est rite p̄fessus. Vñ aug. de peni. di. 5. c. si. **Teneat** ne verecūdia ductus diuidat p̄fessionē. hoc ē. n. ad hypocrisim tēdere: z se per venia carē. Et hoc intelligendū ē d mortali nā d vcialibz: qz si hñt p̄fessionē: nec qd ad p̄fitionē nē nec qd ad cōfessionē: nec quo ad absolutionem fm pe. de pal. i. o. absqz p̄iudicio salutis pōt d hoc dimidiari cōfessio: q̄uis nō sit ita honestū: nisi fiat ex cā rōnabili: z aliqui mortalia sunt qd putantur vcialia z ideo piculosū. Omnia igit mortalia vñ de necessitate sunt dicēda: de peni. di. 3. sūt plures. **Rōnem** huius assignat tho. in. 4. di. 17. q. vlt. ar.



4. q. 2. Nam sicut in medicina corporali oportet qd medicus non solum unum morbum propter quem medicina dari debet cognoscere: sed etiam vniuersaliter totam habitudinem ipsius infirmi: eo qd unus morbus ex adiunctione alterius aggrauatur. Et medicina qd vni morbo preferret preiudicium: alteri nocumtum prestat: cui quicquid quis contrariis peccatis sit infectus. Et ideo de necessitate confessionis est: vt oia peccata qd quis habet in memoria: confiteatur sacerdoti: que. scilicet non est confessio. Que autem est oblitus cum postea eorum recordatur sufficit qd illa sola confiteatur qd ex obliuione dimiserat: alia autem in generali: vt sub ista forma: vt cum de multis alijs sum confessus horum vel horum fui oblitus. Et hoc sive illi qd prioris confessionem audierat sive alteri. Et si confessor a quibusdam peccatis non possit absolueri per episcopum retentis: de his nihilominus penitens dicet totam confessionem secundum thesaurum in quodlibet. Qui deus est absolueri: a quibus potest de reliquijs: de quibus non potest remittere ad superiorem absolueri: ar. 33. q. 2. latores et ex de peni. 2. re. c. significauit. Et si de facto absoluit: non est absolutus secundum thesaurum. quod intelligitur secundum per. de pal. ab his in quibus non potest: quia sententia est a non suo iudice in illis. In quibus vtile per inuile non vitiat in his que capiunt diuisionem ab alijs est absolutus: ob quibus poterat: nec plus deus ad eum redire. Excusat etiam penitens in illo in quo absoluit confessor non valens propter ignorantiam facti. Sed non excusat sacerdos: cui non licet ignorare secundum thesaurum. Sicut ergo ecclesia romana hunc vult habere: vt dicit per. de pal. qd absoluit a maioribus remittens per minoribus absolueri. In quo facto supponitur: quod ita potest fieri. Ita pari ratione potest fieri econuerso: quod de mortalibus non potest minus remittere maius sine minori: quod econuerso: propter quod quia ratio superior potest absolueri de retentis non absolueri de decessis. Eadem ratio inferior econuerso de decessis tamen: quod ex quo iste est absolutus: quod ad deum: vt supponit ex contritione quam ostendit: id quod est ex parte ecclesie potest dimidiari in foro penitentie: sicut in foro iudiciali potest quia absolui ab vno iudice et ab vna sententia: et ab alio ab alia. Immo et si non esset contritus sed attritus id est est: quod dispositio ad gratiam potest dimidiari. Et sic ex confessionibus factis diuersis causis dispositio ornatus perfecta ad gratiam: vnde vi clauus quoniam completa est vltima absolutio: tunc sequitur effectus et non aliter. Exemplum de extrema unctione in qua sunt multe forme et mutato ministerio propter defectum penitentis in ultimo tamen recipit effectus et non aliter. Potest igitur superior absolueri de omnibus: si tamen velit oia auertere: non potest: et pro his que audiunt reuerentis sibi absolueri remittere ad inferiores: cui penitens oia deus dicere et superiori reuerentia. Potest de potentia absoluta maiora sine minoribus committere sed non de potentia ordinata. Inferior autem non potest absolueri a reuerentis: quod si facit nihil facit: sicut nec est si absoluit ab excommunicatione a qua non potest. De tamen penitens vni oia dicere. Unde. c. ois. dicit. Oia sacerdoti non sacerdotibus. Et dicit per. ibidem quod pro thesaurum. quare vni oia sunt dicenda: non est demonstratiua: quia nec materia sacrorum est demonstrabilis: sed est ratio probabilis

et sic intendebat thesaurum. persuadere non demonstrare.

**Quinta conditio est** qd sit nuda et non inuoluatur obscuritate verborum. Sic ergo confiteatur: quod sacerdos intelligat cum non tamen deus log in materia turpi: vt ribaldi: vt dicit guil. 3. honestiorum: in quo potest in illa materia: ita tamen quod credat confessor intelligere eum. De et confiteri circumstantias peccatorum: iuxta illud tamen. Sicut aqua effunde cor tuum. Et illas quidem circumstantias que trahunt peccatum in aliam speciem de necessitate deus confiteri secundum thesaurum. per. et alios docet. Alias circumstantias confiteri: cum sint venialia: perfectionis est: et non necessarii. De circumstantijs peccatorum sic dicit aug. de peni. di. i. c. i. Consideret qualitatem criminis in loco in tempore in perseverantia in varietate persone et qualiter hoc fecerit temptatione: et ipsius vitij multiplici executione. Omnis ista varietas confitenda est et deservenda. Volendum est non solum quod peccatur sed quod se hunc peccatum. Doleat aliorum vitam in sua fuisse corruptam. s. exemplo et comodum quod dedisset primo exemplo boni. Doleat de tristitia quam peccato bonis intulit: et de leticia quam eis non adhibuit. hec Aug. que intelligit secundum quod declarant hic per. de pal. in. 4. dicit di. 16. q. numerus circumstantiarum comprehendit hoc verbum. Quis quid ubi quibus auxilijs cur quomodo quoniam. Rai. addit. viii. s. quoties. Et ubi in versu de quibus auxilijs: ipse dicit per quos quoties. Et ergo quis per varietatem persone status etatis sapientie ordinis: et sic fuit gravissimum peccatum adeo: quod quanto gradus altior tanto casus grauior: et ingratus maior. Quid vitij malum quod prohibuit vel vitij ex genere suo mortale vel veniale: vitij occultum vel manifestum: quantum ad hanc conditionem grauius fuit peccatum cain quam ade. Quantitas. n. generis homicidij grauior est quam gule vel superbie. Ubi: quod in loco sacro grauius peccatur. Per quos: quod traxit alios ad peccatum: quod proprium est diaboli: vel quod posuit mediatore ad malum perpetrandum: quod peccatorum illos est princeps. vel cum quibus per quibus et contra quos. Quoties: non solum quantum ad consuetudinem: sed etiam quantum ad numerum: quod numerus refertur ad actionem: non ad obiectum actionis ver. gra. Si hoc iniusta correctione accipiat sacculum plenum mille florenis: vnum furtum est. Si autem tres florenas accipiat diuersis actibus successiue erit tria furtum: quod in ipso actu essentialiter est peccatum et ideo non potest esse vnum in pluribus actibus. Cur: an ex infirmitate vel ex ignorantia vel electio vel quali intentione fecerit: quod mortalia trahunt speciem ex fine: ideo hoc diligenter explicandum. quod enim furat vt meche magis dicendus est meche quam fur. Est tamen vnum peccatum in vno actu: sed his plures deformitates. Quomodo: naturali vel inaturali: quod semper grauius in eodem genere agendo vel patient. Quid: si in sacro tempore et diebus festiuis vel alio tempore: vt de perseverantia in peccato. Ad declaratio nem autem huius quoniam sunt circumstantie confitende: dicit per. de pal. Circumstantie sunt in quintuplici genere. Prime sunt que nec alleviunt nec aggrauant sicut ille que non important aliquam convenientiam vel



disconuenientiam ad rationē: nec ex se nec ex sup  
positōe sicut furari cū dextra vel sinistra: et istas  
confiteri est supflūū. **2<sup>a</sup>** sunt que alienant: que  
important conuenientiam: vt facere malū ex bona  
intentione vel ex ignorantia. Et istas cōfiteri est  
imperfectū: nisi quis timeat scandalū confessor.  
**3<sup>a</sup>** sunt que importāt disconuenientia ex suppo  
sitione: vt furari multū et istas qz peccatū aggra  
uant: confiteri ē pfectum: nisi vt pz ppter sui piculū  
vel cōfessoris vel tertij. **4<sup>a</sup>** qz nō mutant spēm:  
nec aggrauāt in infinitū: nō est necessariū eas cō  
fiteri fm tho. Sed pe. dicit qz quīs ista sit cōmu  
nis opi. tñ tutior ē alia. s. qz cōfiteatur eas cū no  
tabiliter aggrauāt: puta: vt furari. c. florenos mul  
to grauius ē qz furari vnum. **5<sup>a</sup>** sunt. **4<sup>a</sup>** que ag  
grauant et mutant spēm: non tñ in infinitū grauat  
vt qñ vtrūqz ē veniale vel qñ primū ē mortu  
le secundū veniale: vt in spēsbus gule quaz vna  
aduenit alteri: tñ qñqz mortales qñqz veniales  
Et istas pferi nō ē necessariū. Nec ē illud cōtra  
hoc qd dicit tho. et alij cōfiteri. s. qz que mutāt spe  
ciē: sunt necessario pfitēde: qz loquunt de illis q  
sūt mortalia. **6<sup>a</sup>** quare nō est necessariū eas cō  
fiteri: qz circūstantia ē pfitenda necessario: nō qz  
mutat: vt pz in veniali: sed qz mutat in infinitū  
vt patet in mortali. Sed circūstantia nō mutat in  
infinitū nunqz aggrauat in infinitū: qz intendit pe  
nā et non extēdit. Extensio. n. est infinita: nec pōt  
crescere: s. intensio ē finita: et semp pōt crescere.  
Nulla ē talis que nō mutat seu aggrauat in infi  
nitū est necessario pfitenda. **7<sup>a</sup>** Quante mutant et  
grauāt in infinitū: vt qñ actui veniali: puta: vt lau  
te et studiose pparationi addit ebrietas: vel nota  
bilis anticipatō hore in ieiunio sine causa. **8<sup>a</sup>** et  
religioso sit mortale: qd alteri sit veniale: dicēdū  
qz nō: vt verbū ociosū et hī. hec pe. de pa. et nota  
fm tho. in quadā epla: qz circūstantie ille dicūt  
trahere peccatū ad aliud genus: et iō de necessita  
te pfitende que hñt spālem repugnantia ad aliq  
pceptoz diuie legis: sicut furtū simplex repugnat  
huic pcepto. Non furtū facies. Si vero fiat furtū  
in loco sacro ex circūstantia illa loci: hz repugnā  
tiā ad aliud pceptū qd est de veneratione sacro  
rum: et sic addit noua spēs peccati et sic de alijs.  
Dicit nichol. de li. sup exodum qz peccatū mortu  
le pmissū die festo hz spālem repugnantia ad illū  
pceptū de sanctificatione sabbati: qz magis ē op  
seruile opus peccati qz opus manuale. opus autē  
seruile pibetur ibi: et sic mortale vltra ppriam  
deformi atē sue materie: ex eo qz cōmittit in fe  
sto: hz aliā deformitatē ex ista circūstantia: quaz  
oportet pferi. Et in fine dicit idē tho. vbi supra  
qz illud qd dī circūstantias nō trahētes peccatū  
in aliud genus seu spēm nō esse de necessitate cō  
fessionis nō est referendū ad nūm peccatorum  
etiā eiusdē spēs: qz nūm pferi tenet si pōt: qz  
non ē vnā sed multa. Et hoc nota diligenter.

## Sexta cōditio est quod

sit pura. i. vt pfitetur ad placandū deū et obediē  
dum ecclesie: nō ad hoc vt bonus reputetur: ne vel  
malus xpianus iudicē: vel pncipaliter hac intē  
tione vt euadat flagella: aut de infirmitate corpis  
sanē: quīs secundo possit hoc sperare. Pura  
ē sit ne admisceat in ea falsitatē: vñ fm tho. nec  
peccata dī dicere se fecisse que nō fecit: als peccat  
vñ aug. Cum hūilitatis cā mentiris: si non eras  
peccator ante qz mēteris: mētiēdo efficiēris qd  
euiteras. zz. q. z. cū hūilitatis. Nec dī nega  
re vel tacere que fecit: als aduertēter hoc faciēdo  
pncipue de mortali nō cōfesso peccaret mortaliter:  
ppter fictionē qua vtitur in sacro: nisi taceret ali  
qd tale ex rōnali cā: puta: qz ex hoc posset verifi  
citer sequi scandalū: vt qz ille ē reuelator con  
fessionis: vel ex hoc sollicitaret ad malum et hī: et  
aliū ptine pffessorē nō pōt bñe. Ea autē de quibus  
dubitat: vtrū in ipis peccauerit mortaliter scdm  
tho. tenet cōfiteri: als piculose pmitteri: si negligit  
pferi et mortaliter peccat. Sicut et quicūqz ali  
qd cōmittit vel obmittit: in quo dubitat ē mor  
tale peccatū. Et intelligit de dubio pbatili: qd  
hz rōnem nō magis ad vnā ptem qz ad aliā: hoc  
est pprie dubitare: secus ē de dubio scrupuli: tñ  
sic dubitans nō dī asserere illud in pffessione esse  
mortale s. faciū narret: et iudiciū sacerdoti relin  
quat. **9<sup>a</sup>** nec sacerdos dī asserere illud esse mor  
tale: si nō est certus: ne iniiciat ei laqueū. Nec te  
netur sacerdos de singulis que audit determina  
re si sint mortalia vel venialia: nisi de quibus est  
claz. Sed si alia de quibus sūt varie opi. vel etiam  
ipse penitens nescit exprimere mentē suam circa  
assensum vel moram peccati.

## Septima conditio est

qz sit verecunda. aug. Quoniā verecūdia magna  
ē pena: sit dignus venia: qui p xpo erubescit. s. cō  
fitendo: de peni. di. 6. c. i. Et ista verecūdia pnci  
paliter dī esse respectu offense diuine maiestatis  
saltem fm rōnem. Naturaliter. n. erubescit quis  
et pñditur defectuosus repiri corā magnis pñis  
dignis reuerētia. Exemplū in magdalena que vt  
dicit gre. qz grauiter erubescēbat int: nihil puta  
bat esse qz verecūdaretur foris. vñ et flere inter  
epulas nō erubuit. Erubescētia tñ que ē etiā re  
spectu sacerdotis nō nocet: s. ē satisfactoria pene:  
vñ cū querit vtrū possit quis pferi p aliam pfo  
nā vel p scripturā transmissā sacerdoti. vñ. tho.  
in. 4. q. inq̄tum pffessio ē pars sacramēti: hz de  
terminatū actū: sicut et alia sacra determinatā ma  
teriā. Et iste actus ē ille quo maxime psequimur  
manifestare pceptū mētis. s. pprium verbū. Alii  
modi inducti sunt in supplementū: vt p nutus q  
ad nutū: vel per interitē quo ad hōiem alte  
rius lingue: qz deus non requirit ab hōie plus qz  
possit. Igitur qñ quis pōt vti verbo per seipsum  
nō sufficiunt alij modi. vñ aug. super illud. Dīte  
vobis sacerdotibus. i. qui per vos peccastis: p  
vos erubescatis: de peni. di. i. In absentia autem



proprij sacerdotis non oportet q̄ per scripturam fiat p̄fessio missa sacerdoti sed p̄t ēt laico p̄fite ri non tñ ad hoc tenetur. **Dicit tñ pe. de pal. q̄** cū est claudus vel clausus penitēs: t̄ ire non p̄t nec sacerdos ad eū venire q̄ forte infirmus: s̄ ei scri bē peccata sua si vult t̄ numex dare: t̄ sacerdos illa rescribere t̄ mādare absolutionē: s̄ nō tenet ad hoc: imo aliqñ p̄t esse scandalū: q̄ p̄t charta ab alijs repiri: vñ nō multū p̄sulendū fm ricar. **Dicit etiā** guil post hug. sup. c. oēs. 30. q. i. q̄ sacerdos n̄ d̄ audire p̄fessionē eius cū qua pec cavit: ex eo q̄ tollit ei erubescētia: que est ma xima p̄ satisfactiōis. Et idē in omni peccato in q̄ p̄fessio fuit p̄fessionis vel cooperator. Si tamen au dit t̄ absoluit: valet absolutio. **Concor. tbo. in. 4.**

### **Octava conditio quod**

sit fortis. s. p̄pter verecūdiā vel timorē p̄nie in iū gende n̄ dimittit aliquid dicendū: iob. 31. Si eru bui peccata mea in p̄pectu p̄p̄i p̄fueri. Et nota fm guil. q̄ cū quis accedit ad p̄fessionē cum hac dispositione t̄ p̄posito: q̄ peccata q̄ recolit p̄mi sisse: nullo mō dicet p̄ se verecūdia ductus: p̄t turpitudinē ip̄oz nisi quatenus interroget d̄ his a sacerdote: talis t̄ si p̄fiteatur de illis interroga tus a p̄fessore sicut p̄fitef: nec fructū recipit p̄fes sionis: nisi peniteat eū infra ip̄am p̄fessionē talis fictionis: t̄ mutat p̄positū: vt. l. disponat q̄ ēt nō interrogatus a p̄fessore diceret: q̄d ip̄e sc̄i: vnde peritis p̄fessio cū hoc p̄ndit: d̄ sibi ondere pe riculū suū t̄ rectificare p̄sc̄am suam: t̄ declarare q̄d hoc p̄cedit ex supbia: ar. de peni. di. 5. c. i. x. si. si. t̄ doleat de illa fictione. **Ad** aut p̄fessor petat inquiri de peccatis a p̄fessore: vt plenius oīa di cat: t̄ n̄ deat vere ad interrogatū: dicēs nihilomi nus t̄ alia de quibus recordat: n̄ est malus: q̄uis laudabilius esset dicere p̄ se omnia.

### **Nonā conditio vt sit ac**

cusatoria. i. vt se accuset n̄ excuset. ps. **Exi cōfite bor aduersū me t̄c.** **Ad** aut d̄ accusare seu dicē alioz cr̄ia: vñ cū querit vñ penitēs debeat dicē in p̄fessione: circūstātia illā peccati sui: qua exp̄sa p̄fessor intelligit p̄sonā illā: q̄ vel cū qua peccavit. **R. n̄ fm tbo. in. 4.** q̄ penitēs d̄ custodire famaz alterius inq̄tum p̄t: s̄ suā p̄sc̄am magis purga re d̄: t̄ id si circūstātia q̄ ducit in cognitionē p̄so ne sit de necessitate p̄fessionis: vt q̄ trahit in aliā sp̄em peccati mortalis d̄ p̄fiteri: semp tñ si potest occultādo p̄sonam: puta nō noīando t̄ h̄. vel ēt p̄t petē l̄iam ab illo parochiali vel supiori suo p̄fiteri alteri: q̄ ex circūstātia quā d̄ de necessi tate exp̄mere: n̄ veniat in noticiā p̄sone. **I**dez dic pe. de pal. addēs: q̄ si n̄ p̄t h̄re l̄iam: p̄fiteat illi suo p̄ochiali t̄ illā circūstātia. **S̄** si illa cir cūstātia n̄ sit de necessitate p̄fessionis: q̄uis ag graūs d̄ dimittere: ne peccatum alterius. p̄dat. Si tñ exp̄mat eā bona intētiōe nō. vt. p̄dat: vel se excuset: s̄ vt p̄narius ozet p̄ ea vel cū secreta admonitiōe corrigat: n̄ peccat sed meret. **zz. q. 5.**

hoc videt. **S̄** p̄fessor fm rai. n̄ d̄ interrogare specificationē p̄sone: cū qua penitēs peccavit nisi inq̄tum esset circūstātia necessaria dici. **S̄** si in terroget nō ex curiositate s̄ ex charitate vt. pui deat: puta q̄ ē platus n̄ credo q̄ malefaciat. **Ad** tñ d̄ cogere ut molestare illū ad dicendū si nō vult: t̄ nec illud est necessariū confessori.

### **Decima conditio vt sit**

simplex vt dicant p̄cise peccata cū circūstātijs suis: t̄ dimittant alie materie: nec imisceātur sup flua. **Quia** tñ difficile t̄ p̄cipue idiotis dicere pec cata sua: q̄ addant multa supflua: non tñ hoc b̄ vitare p̄fessionē: ex q̄ dicat hac intētiōe: vt de clarēt factū suū. **P**rudēs tñ p̄fessor: d̄ q̄tum cō mode p̄t h̄ narrationes supfluas facē rescare. Et q̄ indiget p̄solatiōe. p̄p̄ tribulatiōes ut p̄silio p̄t dubia t̄ h̄. **S̄** solit guil. vt p̄ p̄fessionē factā t̄ absolutiōē talia dicant: t̄ n̄ misceant in p̄fessioe. **Q̄** quis solū p̄cā cadāt sub sigillo p̄fessionis et n̄ alie materie: q̄ ibi dicerent: tñ ē talia debet ta ceri: t̄ nō d̄ leni narrari: q̄ simplices putāt: p̄ hoc fieri reuelationē p̄fessionis: t̄ sic scādalizant. Et nō q̄d dicit guil. q̄ si q̄ in p̄fessioe reuelat sacer doti d̄bita t̄ credita t̄ deposita t̄ h̄: t̄ postea sit inq̄sitiō de h̄: q̄tū ad ea p̄fessa in q̄bus p̄missū ē p̄tū: vt q̄ h̄uit illa p̄ furtū fraudē vel v̄surā t̄ h̄. nullo mō d̄ sacerdos hoc reuelare: q̄tūcūq̄ fieret sup hoc p̄ceptū vel ēt excoicatio ēt a papa s̄ sciētes t̄ n̄ reuelātes: q̄ n̄ scit vt h̄. vñ nō reue lās nullā s̄ciam incurrit: t̄ si dicet: esset reuelator p̄fessiois. **S̄** q̄tū ad alia vbi nō ē p̄tū: puta cre dita vel deposita tūc distinguendū: q̄ si sup h̄ sit inq̄sitiō p̄ ep̄m vel aliū: q̄ b̄ sup hoc p̄tēz: t̄ n̄cē veritatē dicet: q̄ t̄ si recepit in p̄fessioe de hoc ca su n̄ cogitavit. **U**el ēt si cogitāz vel ēt p̄missū: immo si iurasset non reuelare: illicitū fuit p̄mis sum vel iuramētum nec obseruandū in p̄ciudiciū iuris alicui. **zz. q. 4.** inter cetera. **Sed** si in iuste fieret inq̄sitiō t̄ p̄ tyrannū tunc subterfugē debet vel sophistice respondere t̄ non reuelare. **De** de pal. dicit: q̄ si aliquis ad p̄ximi correctiō nem ex confessionē peccatū alicuius dicat q̄ ne sciebat t̄ tali p̄sone que velit t̄ possit p̄desse t̄ n̄ obesse b̄nfacit: s̄ p̄ hac cā non d̄ noīare in cōfessionē: q̄ p̄ talem confessionē cōfessor n̄ p̄t p̄cedere s̄ cū ad correctionem. **P**ro necessitate q̄ cōfessionis videt q̄ liceat aliū noīare s̄ nō. p̄ vi litate. **U**ñ si nō p̄t aliter sp̄em peccati exp̄mere tūc dicat q̄ id facere tenet. **S̄** aut p̄t dici sp̄es peccati sine exp̄sione tertij. s̄ melius remediūz adhibet ip̄i penitēti vel alteri: puta: q̄ melius po terit a recidiuo sibi p̄videri exp̄rimēdo tertij n̄ est noīandus. **R**ō est: q̄ consilia intelliguntur im plenda saluis peccatis: t̄ minora p̄cā saluis ma ioribus.

### **Undecima conditio ē**

q̄ sit humilis: t̄ hoc interius et exterius. **Exte rius** quidem vt flexis genibus et capite disco



perto: si est vir: delato autem si est mulier: et cum vestibus humilibus erit coram presbytero: humilia animam tuam. **I**sta non tamen sunt de necessitate sed congruitate: quoniam si seruari possunt comode: nam aliter etiam cedendo sedendo et ambulando poterit quod confiteri. **P**er etiam esse humilis in modo loquendi: ut non dicat cum iactantia mala vel alleniando vel et narrando bona quod facit. **P**er maxime humilitas debet esse in corde: ut sibi ipsi ascribat peccata sua: non deo ipsum non iuuanti vel diabolo impugnanti vel homini incitati vel consellationi sensitiua inclinanti. **I**s. q. i. non est. **E**t cum querit utrumque quod teneat confiteri peccata manifesta ipsi sacerdoti. **R**u. tho. in. 4. q. teneat: quod non sufficit aliquid esse non tamen iudici: nisi sit ei notum in forma iudicii: ar. z. q. i. c. nos in quibus. **E**t ideo quous peccata manifesta sunt non sacerdoti: tamen quod non sunt ei nota in forma iudicii principalis in qua proceditur solum per confessionem: ideo et illa debet humiliter confiteri. **I**tem consilium hostie: quod non variet quod seu mutet confessorem: quoniam poterit habere copiam eius: quod superfluum: et idoneus: sicut et non utile infirmo variare medicos: quous ad hoc non teneat quod si tamen variat ex humilitate: ut plures sciat defectus suos: et ut plenius sibi prouideat: laudabile est: sicut et pluries confiteri idem peccatum: quous ad hoc nullus possit cogi utile est et fructuosum: de peni. di. 5. c. i. **S**i si variat: ne unus sciat plene totam maliciam eius: reprehensibile est: tamen si totum dicit quod debet dicere non potest fructus eius: nisi esset adeo obstinatus: quod et si non haberet alium: et in casu necessitatis potest non velle confiteri: propter erubescencia de ipso tunc esset fictus.

## **Quodecima conditio**

est quod sit discreta. **I**. q. confiteatur discreto sacerdoti: quod sciat cognoscere peccata et adhibere congrua remedia et declarare dubia vel saltim considerare: ut valeat ab alijs interrogare. **A**ug. de penit. di. 6. c. i. **D**iscreta est. **I**. distince dicat peccata mortalia: red dedit ea ad numerum in quantum poterit recordari quotiens. **S**aliquid commisit. **D**iscreta est debet esse ut cum maiori poderositate dicat maiora alia grauiora et clariora cum maiori dolore mortalia quam venialia. **E**t cum querit utrum teneat quod etiam venialia confiteri. **R**u. ex iure diuino non. **E**t ratio est secundum tho. in. 4. q. confessio ad hoc est necessaria: ut penitentis satisfactionem accipiat secundum modum delicti. **V**enialia autem non debet pena taxata: quia pena illa esset proportionata pene peccati mortalis a quo veniale distat in infinitum: unde per sola contritionem venialia remittuntur. **E**t ex iure autem habita non. **I**. ratione illius precepti ecclesie: quod quilibet annuatim confiteatur: extra de pe. et re. c. ois. **U**trum teneat quod confiteri non habita nisi venialia: tho. ponit opi. aliquorum. **A**lii enim dicunt quod talis tenet ratione precepti ecclesie. **A**lii dicunt quod non: sed sufficit se pretere sacerdoti: ut ostendat se immunem a mortali: ut ad confessionem possit admitti. **P**receptum. **N**. illud obligat eos qui habent quod tenent confiteri. **S**. mortalia. pe. de pal. in. 3. dicit quod talis non tenetur: imo et quod nec papa posset suo precepto tale obligare ad confessionem si vellet quia hoc esset mutare sacri materiam. **H**oc venialibus facere materiam

penitentie necessariam: quod deus non fecit. **S**ed et si posset videtur quod hoc velit: tamen quod non debet esse melioris conditionis malus quam bonus: sed malus habita mortalia non tenet ad venialia confitendum: sed multo minus non habita mortalia. **T**u quod decretalis dicit. **O**ia peccata sua: quod non est possibile de venialibus quia innumerabilia. **H**ec pe. **Q**uamuis autem non sit necessarium tamen multum fructuosum: non solum semel sed pluries in anno venialia confiteri: ut plenius remittantur: et quod aliqui forte mortalia sunt: quod credimus venialia. **P**er confessionem etiam generalis sacramentalem delectat non solum venialia: sed et mortalia oblita facta discussione scilicet confessione in spirituali de scitis mortalibus secundum pe. de pal. di. 21. **E**tiam si quod non sit contritus sed attritus: quia ex vi clauis fit in confessione de attrito contritus. **S**ed per confessionem generalis non sacramentalis remittuntur non quod dimittitur culpa mortalis et oblita vel palidum opere rans. **E**t de confessione generalis sacramentalis: cum quod post dicta in confessione sacerdoti: quedam peccata quod recolit mortalia vel etiam tamen venialia. **I**n fine dicit in multis alijs offendi cogitatione locutione opere et habita. **C**onfessio autem generalis non sacramentalis de illa: quam dicit sacerdos in principio misse et predicator: et populus cum eo in fine predicationis et habita. **E**t ista valde ad remissionem venialium secundum tho. in toto vel in parte et hec ex contritione ipsam faciendis et humilitate confessionis et oratione sacerdotis: et hoc secundum pe. de pal. ad remissionem debite per mortalibus remissa tamen primo culpa. **E**t in habita confessione generalis: quous dicat se commisisse omnia peccata et habita: non tamen dicit mediocriter: quia secundum rationem taliter confitens loquitur in persona omnium fidelium. **U**el secundum aug. in vno peccato preter multa notari: ut intelligit non de singulis generibus sed de generibus singulorum. **N**on tamen secundum tho. q. ex obliuione peccatorum: quod non confiteatur et preterit nisi in generalis: eo quod particulariter non recordatur: non reportat quod commodum: quia nec tamen remittit sibi de penam nec tamen meretur sicut si in particulari fuisset confessus.

## **Tertiadecima conditio**

est quod sit voluntaria seu libens. **N**on. **D**ebet quod confiteri timore: ne videlicet arceatur ab ingressu ecclesie et habita sicut pueri timore verberum: aliter non facturi: quia modicum vel nil iuuaret: si et non valeret ad remissionem culpe: quod quod confiteretur principi timore pene infernalis os. **N**. ut ait aug. non solum timere deum iudicem: sed et anxiam per gloriam de pe. di. 7. c. si. **E**t propter hoc a doc. ponit dubia penitentia in extremis. **S**ic autem principaliter propter deum et obedientiam dei et ecclesie scolario et propter timorem penalem. **E**t quous ut dictum est cum quod non confiteatur preterit nisi interrogatus propter verecundiam ficta sit confessio: nihilominus debet confessorem interrogare: ut dicit aug. de peni. di. 6. c. i. de his quod ex se ille non dicit: imo et quod preterit illud velle occultare: et quodam discreta cautela de ore eius educere necessaria tamen. **D**icit et pe. de pal. in. 4. q. si confessor scit vel probabit credat: quod ille non recolit aliquod peccatum: quia non sufficiens discussio scilicet scilicet si recolit errando: non credit illud esse mortale: debet illud ad memoriam reducere: et scilicet de illo facere



alioquin scienter indignū absolueret. **S**3 si confessor dubitaret: vtz illud de quo nō penitet ali<sup>o</sup> esset mortale: et ille diceret q<sup>d</sup> de cōsilio pitorū illud faceret: de qbus ex vita et cōscia p<sup>o</sup>abile ē: q<sup>d</sup> nō confiteret nisi bñ: pōt se illoz iudicio p<sup>o</sup>for/mare. **S**ecus at si eēt certus de opposito. hec ille: **S**i cōfessor audit duos: et vnus dicit se peccasse cū illo alio: ille aut cū p<sup>o</sup>fitet hoc nō dīc: et si in gñā li possit sacerdos interrogare vtz aliud cōmiserit p<sup>o</sup>trū: nō tñ d3 dicere qd ille aliis cōfessus ē: nisi p<sup>o</sup>us hūisset sup hoc lñiam ab illo. **Q**uod si hñā lñia hoc dīcēdo ille negat: nō d3 magis vñ credere q<sup>d</sup> alteri: vñ pp<sup>o</sup> hoc nō d3 negare absolutionē. **I**dē si plures cōfessiones dicit vnus: qd alter negat et necessarias confiteri.

### Quartadecima conditio

tio est q<sup>d</sup> sit fidelis. i. q<sup>d</sup> fiat in fide ecclē et vterq<sup>s</sup>. **T**ā penitēs q<sup>d</sup> sacerdos sit verus fidelis nō hēticul et q<sup>d</sup> ea fide fiat: vt speret inde psequi veniā peccatorū. vñ amb. **N**emo pōt digne agē pñiaz: nisi q<sup>d</sup> sperauerit veniā de peni. di. i. vñ cū querit: vtz liceat p<sup>o</sup>fiteri hētico vel scismatico vel excoicato et in casu necessitatis. **R**ñ. tho. rai. et hosti. q<sup>d</sup> nō: s3 talis doleat de peccatis: et qd tñ distulit p<sup>o</sup>fiti onē: et sufficit sibi: hoc ē videt dicere aug. de pe. di. 6. c. i. **Q**uod si tali q<sup>d</sup> scietur p<sup>o</sup>fitetur peccat mortaliter cōicando ei in diuinis: et tenet itez p<sup>o</sup>fiteri et fm illos q<sup>d</sup> dicunt: q<sup>d</sup> fite p<sup>o</sup>fitēs nō tenet iterū p<sup>o</sup>fiteri: q<sup>d</sup> vez est de p<sup>o</sup>essione p subtractionē necessarii: q<sup>d</sup> est in attrito nō p<sup>o</sup>positionē cōtrarij: qd ipedit p<sup>o</sup>ratem absolutionis: nō tñ hñilitatē recipientis: fm pe. de pal. **D**icit tñ idē pe. in. 4. di. 25. an fi. i. q. q<sup>d</sup> in articulo mortis si quis p<sup>o</sup>fitetur hētico: nesciens ipm esse hereticū: certū ē q<sup>d</sup> recipit verā absolutionē: nec ē necesse p<sup>o</sup>ualecēti itez p<sup>o</sup>fiteri. **S**3 et si sciat ipm hereticū et in nullo heresi sue velit assentire: s3 sacm necessitatis recipi: cū detestatione sue heresis: videt et vera absolutio: **N**az et de manu heretici s3 baptismū in necessitate recipere quare nō ē pñiam: cū et ipm sit sacm necessitatis: et ibi aliqui fiat hō de attrito cōtritus. hec pe. **Q**uod tñ nō eēt sciendū: nisi penitēs eēt intelligēs et fortis in fide. ppter periculum erroris.

### Quintadecima conditio

tio ē q<sup>d</sup> sit secreta. **N**ō. n. publice s3 secreto q<sup>d</sup> non audiat ab alijs d3 q<sup>d</sup> p<sup>o</sup>fiteri sacerdoti. **Q**uod si quis aduertens sciret ad audiendū p<sup>o</sup>essionē alteri<sup>o</sup> grauer peccaret. **E**t cōfessor ē d3 fm pe. de pal. secreto in iugē pñiaz: ne ab alijs audiat. **P**enitēs sicut liber ē: si vult p<sup>o</sup>ctā q<sup>d</sup> p<sup>o</sup>essus ē dicere alteri: ita liber ē ad dicendū alijs pñiam sibi iposita: nisi forte ex hoc alij sumerēt scandalū. **I**n nullo tñ casu ē extreme necessitatis ē in pcepto p<sup>o</sup>fiteri laico: cū nō hēat clauēs fm pe. guil. et pe. de pal. s3 ē d<sup>o</sup> p<sup>o</sup>fitio: ar. de pe. di. i. s3 sufficit. et p<sup>o</sup>fitēdo laico tenet itez p<sup>o</sup>fiteri sacerdoti: de oibus illis culpis cū pōt. **Q**uod si dicit aug. de peni. di. 6. c. fi. **T**āta ē vis p<sup>o</sup>essionis

q<sup>d</sup> si deest sacerdos p<sup>o</sup>essor: p<sup>o</sup>fitetur primo: p<sup>o</sup>fitiā ē et bonū. **E**t in tali arti. necessitatis gliber sacerdos nō p<sup>o</sup>fitus pōt absoluerē a q<sup>d</sup>libz lñia et a q<sup>d</sup>libet p<sup>o</sup>ctō. **E**t si hūisset casus epoz tñ ep<sup>o</sup>s reseruatos nō tenet si euadit piculū: de illis itez p<sup>o</sup>fiteri et. i. q<sup>d</sup> poterat ordinarie absolue fm pe. de pal. **S**3 q<sup>d</sup> ad excoicationē o3 q<sup>d</sup> vadat ad illū: q<sup>d</sup> poterat absoluerē eū ex casu necessitatis: al<sup>o</sup>s reuincit. **S**ed et postq<sup>d</sup> q<sup>d</sup> semel absolut<sup>o</sup> et ex casu necessitatis in casibus reseruatis ab eo q<sup>d</sup> poterat: et si cōfessio fuisset facta: si itez et pluries vult p<sup>o</sup>fiteri d<sup>o</sup> eisdem casibus reseruatis: pōt absolui a quocūq<sup>s</sup>: et si nō hēret p<sup>o</sup>ratem absoluedi in illis fm pe. de pal. **I**tez fm tho. recidiuās directe nō tenet p<sup>o</sup>fiteri p<sup>o</sup>ctā diuina seu rite p<sup>o</sup>ffessam: nec in gñali: nec in spāli cuiusq<sup>s</sup> p<sup>o</sup>fitetur: s3 indirecte sic illud sine q<sup>d</sup> nō pōt sciri debitus satisfaciēdi modus. **Q**uātū ē sufficit ad hoc q<sup>d</sup> sciat q<sup>d</sup> satisfactio ei p<sup>o</sup>grue possit iponi: tñ recidiuās tenet notificare p<sup>o</sup>ctā dimissa: vt si frequenter lapsus ē in p<sup>o</sup>ctū carnis ex aliq<sup>s</sup> occasioe: illa occasio p<sup>o</sup> satisfactioes p<sup>o</sup>cidat et silt de alijs p<sup>o</sup>ctis. **E**t ad hoc sufficere videt p<sup>o</sup>ffessio dimissioz in gñali: tñ q<sup>d</sup> ad aliq<sup>s</sup> spālia o3 descendere: fm q<sup>d</sup> cōfessio viderit oportuni. **N**on. n. pōt in his aliqua certa mensura p<sup>o</sup>figi. hec tho.

### Sextadecima conditio

p<sup>o</sup>ffessionis ē: q<sup>d</sup> sit p<sup>o</sup>fitens parus obedire p<sup>o</sup>ffessori in his q<sup>d</sup> sibi iponent. **U**n aug. ponat se in p<sup>o</sup>ratē iudicis i iudicio sacerdotis nil sui reseruās sibi: vt oia faciat eo iubēte. p<sup>o</sup> recuperanda aq<sup>s</sup> vita: q<sup>d</sup> cūq<sup>s</sup> facit p<sup>o</sup> euitāda corpis morte. **E**t hoc cū gaudio q<sup>d</sup> vitam recuperat infinitā: de peni. di. 5. c. i. **E**t q<sup>d</sup> p<sup>o</sup>ffessio ē q<sup>d</sup> dā iudiciū pñiale: vbi penitēs ē reus et p<sup>o</sup>ffessor iudex: et q<sup>d</sup> si lñia datur in absoluendo et ligando ad certā pñiam: q<sup>d</sup> nullus pōt ēē iudex alterius vel iudicare ipm nisi hēat auctoritatem sup eū. **N**ō nullus pōt alteri p<sup>o</sup>fiteri q<sup>d</sup> pprio sacerdoti. **U**n et decre. ois dicit q<sup>d</sup> p<sup>o</sup>fitetur pprio sacerdoti: ppter qd si q<sup>d</sup> p<sup>o</sup>fitetur ei: q<sup>d</sup> nō de iure tenet hñficiū: puta: q<sup>d</sup> c intrusus vel p<sup>o</sup> simoniā adept<sup>o</sup> dicit hosti. q<sup>d</sup> cū talis nō possit soluere vel ligare d<sup>o</sup> cipit aīas. **E**t sic p<sup>o</sup>ffessus tenet itez p<sup>o</sup>fiteri. **E**t q<sup>d</sup> tuz ad illū qui sciēter accessit ad talē: sciēs. sapm sic impeditū: omīno est vez. **S**3 inno. dicit idē eē si ignorauit: q<sup>d</sup> tenet itez p<sup>o</sup>fiteri: cū postea audit illū fuisse impeditū: interim excusatur. **S**ed pe. de pal. videt dicere q<sup>d</sup> ignorās absoluit: ita q<sup>d</sup> non tenet iterum p<sup>o</sup>fiteri: vt dictū est supra. **S**3 nota q<sup>d</sup> vt dīc hosti. et pe. de pal. gliber h3 tres pprios sacerdotes ordinarie. **P**rimus ē papa q<sup>d</sup> ad oēs fideles. **S**ecundus est diocesanus quo ad eos qui sunt de sua diocesi. **T**ertius ē curatus seu sacerdos parochialis q<sup>d</sup> ad suos pochianos. **P**er pmissionē aut fit ppri<sup>o</sup> sacerdos alterius qui habet licentiā ab aliquo predicto: siue habeat licentiā ille qui p<sup>o</sup>fitetur sine qui audit. **S**ed sacerdos parochialis nō pōt dare lñiaz hāc nisi q<sup>d</sup> ad suos pochianos. **E**p<sup>o</sup>s quo ad eos q<sup>d</sup> sunt de domicilio



sue diocesis: papa quo ad omnes. Sed in articulo mortis rōne necessitatis quilibet sacerdos nō p̄cisus ab ecclesia reputatur p̄prius sacerdos: vt possit quēlibet audire auctoritate iuris: de offi. or. pastoralis: imo videtur hoc etiā de p̄ciso: vt supra dictū est. Et q̄ mendicātes ex p̄uilegio habent q̄ possint audire: postq̄ fuerint diocesis p̄tati: homines tñ illius diocesis vbi morātur: ideo t̄pi etiam reputant p̄prii sacerdotes q̄ ad cōfiteri sibi volentes. De hoc plenius infra in ti. de confessione.

## Quauis autē dicant

hosti. et guil. q̄ cum ē de more alicuius ecclesie: vt vñ? sacerdos audiat aliū sacerdotē et absoluat et ep̄s hoc scīs fieri cōiter tolerat: pōt fieri: quia eo ip̄o p̄sumitur tacite approbare et licentiā dare: non videtur ista opi. multū tuta: quia postea declaratū est per nouū ius: extra de peni. et re. c. si ep̄s. li. vi. q̄ nulla cōsuetudine pōt introduci: q̄ aliquis p̄ter sup̄ioris sui lñiam possit sibi eligere cōfessorē: qui eū possit soluere vel ligare. Et nota fm̄ thō. in q̄dlibet. i. quodlibet. q. 5. ar. 3. q̄ sacerdos parochialis d̄s credē parochiano suo dicenti sibi se alteri fore p̄fessum: vt ei det eucharistiā: q̄ in foro p̄niali credi? vnicuiq̄ p se et contra se. S̄ si parochianus hēret impedimentum qd̄ p̄tineret ad for̄ iudiciale: vt ex cōicationis n̄ tenet credere: quem ex cōicationis nouit: nisi constet ei de absolutione. Idem pe. de pal. addens quod dicitur: q̄ expedit q̄ p̄fessi alteri saltē debēt dare aliquod signū curatis de sua p̄fessione reportare: vel q̄ petant nomē illius vel q̄ scribant: et h̄ signum. Prīmū: quia pōt esse materia derisionis sacri: als esset retrahere plures a p̄fessione qui sūt verecundi: qui ideo ad extraneos vadūt: quia nolunt a suis cognosci: et erubescunt suis curatis confiteri: et eis sciētibus ad alios ire. Penitentiam autē seu satisfactiōē que sibi imponit a p̄fessore facere debet. Nā si ex negligētia obmittit cum p̄posito n̄ satisfaciendi id qd̄ sibi est iniūctum p̄ mortalibus: peccat mortaliter. Et si eius est oblitus tenetur iterū confiteri. Sed si eius recordatur ad hoc si vult eā facere: non tenet iterū p̄fiteri. Sed si nō videtur sibi posse facere vel nimis difficile: p̄pter quod petit sibi cōmutari pōt fieri: etiam si alteri p̄fiteatur: q̄ ei qui eā imposuit nec tenetur p̄pter hoc iterū p̄fiteri illa peccata: vt dicit pe. de pal. Qd̄ videtur intelligendus si p̄nia fuit data p̄ peccatis: a quibus iste absolvere potuisset. Nam data p̄ casibus reseruatis fm̄ guil. nō posset cōmutare nisi in casu necessitatis: puta: q̄ impletio illius p̄nie posset illi esse piculosa ul' eā infirmitatis vel ruine sp̄ualis: et ipse penitēs n̄ cōmode posset habere recursū ad illū qui p̄mo iniūxit: tunc n. p̄sumendū est q̄ esset p̄tentus de h̄ p̄mutatione p̄nie. Non autē leuiter et sine causa fm̄ rai. sunt p̄mutande p̄nie sibi impositae. vñ si penitens dubitat non posse implere: debet de-

clarare p̄fessori: et confessor debet iniungere talem quā credat eum seruaturū. Tripliciter autē p̄fessor imponit penitenti aliquid. Vno mō per modū p̄sili et exhortationis: sicut cū admonet eū vt quotidie oret: det idigētibus elemosinas et c. et ad ista nō tenet ex necessitate. Alio mō per modū declarationis cōis obligationis sicut de clarādo q̄ restituat ablata: cōicet in pascha: satis faciat leso: et ista si nō obseruat: euacuat sibi fructum facte p̄fessionis: non tñ p̄pter hoc tenet iterū p̄fiteri: nec cōmittit peccatū inobediētie sp̄ale nō obediendo sacerdoti. Tercio mō per sp̄alem satisfactiōē p̄ cōmissis. Et ad istam tenetur ex p̄cepto: als est transgressor: et cōmittit sp̄ale peccatū inobediētie. Si tñ iniūgeret sacerdos alicui q̄ intraret religionē: vel non p̄traheret et h̄ non tenet eaz acceptare. S̄ si sponte se obligaret ad hoc teneretur rōne non p̄nie sed sue p̄missionis. Et si sacerdos credit vel dubitat: q̄ p̄ficens non aget p̄niam: vel illud ad qd̄ alias tenetur: vt restituere et h̄. dicit guil. q̄ non debet p̄pter hoc cōfessor exigere p̄missionē vel votū vel iuramentū: sed sufficit si dicat se habere p̄positū faciendi et sic d̄s absolvere simpliciter et sine p̄ditiōe facta tñ p̄testatione: si suspectus hētur: qd̄ si nō faciet illud: euacuat sibi fructū cōfessionis hec guil. S̄ q̄ multi decipiūt seipsos in omni p̄fessione p̄mittentes restituere et huiusmodi et semp̄ differunt: postq̄ p̄fessor p̄pendit tales plures hoc fecisse: forte esset bona cautela dicere talibus: q̄ p̄us restituant: et postea veniant ad p̄fessionē seu pro absolutione: et vel assignare eis aliquod congruum tempus: infra quod illud debeant expedire. De p̄fessore ordinario vniuscuiusq̄ et de mō iniūgendis p̄nias et mō interrogandi: et de casibus reseruatis ep̄is: et de p̄missione audie p̄fessionis: et d̄ sigillo p̄fessionis et alijs mltis hēs. j. i. ti. de p̄fessorib. Cōfessio valz ad multa. p̄mo a morte aīam liberat. Ambro. de peni. di. i. p̄fessio. Deū homini manifestat. Aug. Si nollē p̄fiteri non me tibi absconderē sed te mihi. vulnera mētis sanat. Jeroni. Vultus nō intellectū tardius sanat. vel q̄ non detegit. Paradisum aperit. aug. Breue verbū peccati. q̄ portas paradisi aperit. Exemplū de latrone misericordiā diuinā emolit. glo. sup̄ illud ps. Delictū meū cognitū tibi feci. Si hō agnoscit d̄ns ignoscit. Aīa iocundat ps. In voce exaltationis et confessionis sonus epulantis. Intercessores multiplicat. Sacerdotes enim orant p̄ suis p̄fessis: de pe. di. i. sufficiat. Qd̄ sciam mūdāt. aug. Confitendo sit hō de sedo pulcer. Sedus diaboli rūpit sicut cū aliquis secretis alterius detegit. In viā salutis dirigit. puer. Qui abscondit scelera sua nō diriget ergo et c. Peccatū delet. ps. Si xi p̄fitebor aduersū me et c. et tu remisisti. et c. Satisfactiōē supplet: glo. sup̄ mat. Habemur cōfiteri peccata nostra vt erubescentiā patiamur. Preterea malum p̄canet. Exemplū de dēte putrido qui extrahitur ne alij cōputrescant.



De satisfactione et operibus eius. c. xx.

## Sequitur de satisfactio

ctione. Dicit aug. q. satisfactio est peccatorum causas excidere: et earum suggestionibus aditum non indulgere: de peni. di. 3. Ansel. autem sic diffinit. Satisfacere est honorare deo debitum reddere. Istas diffinitiones exponens pe. sic dicit. Satisfactio curat peccata preterita recopendando: et preteritum a futuris cauendo. Et ideo pactum primum diffinit ab anselmo: cum dicit reddere deo honorem debitum. scilicet quod per peccatum ablatum fuerat. Sed pactum secundum diffinitur ab aug. scilicet excidere et preteritum peruenire a futuris. Et vocat eas intrinsecas radices ex peccato relictas. Suggestiones vocat oportunitates extrinsecas ut tempus et locum. Et nota secundum pe. de pal. in. 4. di. 15. Cum satisfactio sit actus iusticie: et ideo equalitas quedam requiratur inter offensam et opus satisfactionis: quia iusticia consistit in quadam equalitate: homo secundum se non posset deo satisfacere de offensa: cum sit infinita et opus eius finitum. Ergo possit satisfacere: per maiorem possibilitatem ex gratia grati faciente: que est valoris infiniti: reddit opus eius deo acceptum. Secunda est ex merito passionis christi: quia licet humanitas eius non posset deo reddere equalitatem tamen suppositum quod est deus potuit alias per alio satisfacere non potuisset: si se totum debuisset. Sit autem satisfactio per opera penalia: quia secundum pe. per huiusmodi sit absolutio emende debite per offensam preteritam et preteritum a futura. Et secundum ratiaria sunt genera operum satisfactionis: omnia alia ad ista reducuntur. scilicet elemosyna oratio et ieiunium. Vigilie discipline peregrinationes et alia corpus affligentia reducuntur ad ieiunium. Misericordie autem opera spiritualia ad orationem. Misericordie opera corporalia ad elemosynam. Elemosyna est contra auaritiam. Oratio contra superbiam. Ieiunium contra luxuriam: et per elemosynam ordinatur homo ad primum: per orationem ad deum per ieiunium in seipso: per elemosynam satisfacit deo de bonis temporalibus: per orationem de bonis anime internalibus: per ieiunium de bonis corporis. Sed nota bene quod dicit pe. de pal. q. illa opera penalia: ad que quis tenetur ex debito: ut scilicet ieiunia ecclesie elemosyne facite ex precepto: puta cum quis dat elemosynam indigenti in extrema necessitate: et de superfluo non sunt satisfactoria: quia tunc dare tenetur: et si non daret mortaliter peccaret. Unde quasi non est suum quod dat: cum ad illud teneatur. Credo tamen quod ieiunia et orationes quas faciunt et dicunt religiosi ex regula sua esse satisfactoria: quia non ex debito simpliciter sunt: sicut observatio mandatorum dei sed ex eo quod voluntarie se exposuerunt illi obligationi. cum ergo peccator ad satisfaciendum teneatur ad aliquid ad quod non tenetur: qui peccauit nunquam satisfacit de illo ad quod etiam non peccans tenetur. Et cum confessor iniungit omnia bona que faciet penitens et intelligitur que gratis sponte et non ex

debito. Alias si iniuncti sunt. xl. dies ieiunij age taret se: cum ieiunaret in quadagesima: ad quas alias tenetur: quod nullus dicit. Sed quando elemosyna est in precepto non simpliciter et absolute: sed per hoc ipsum ut per eam satisfaciatur: ut quando sacerdos iniungit dare elemosynas pauperi: tunc elemosyna est satisfactoria: et etiam si ex se dat elemosyna in eo casu: cum est sibi in consilio non in precepto ut cum dat non extremam necessitatem patienti: nec habet superfluum. Et ex hoc apparet aliquid esse meritorium: quod non est satisfactorium sicut impletio cuiuslibet precepti charitate formata: quia omnis actus virtutis charitate informatus est meritorius. Precepta autem dantur de actibus virtutum ideo et. Non autem iste est actus satisfactorius: si alias debebatur: quia aliud est facere dignos fructus: aliud est facere dignos fructus penitentie. contra autem omnis actus satisfactorius est meritorius: quia est bonus et charitate informatus: quia satisfactio addit rationem penitentie supra rationem boni: accipiendo penale quicquid est priuatio alicuius boni: cuius placeat voluntas. ti. hec pe. de pal. Non dicit pe. opera bona ad que quis tenetur ex debito precepti non esse satisfactoria: de preceptis ecclesie non videtur verum. Nam dicit tho. in. 4. di. 15. quod preceptum ecclesie potest ad idem ordinari: ad quod ordinatur satisfactio: et ideo ieiunium quod cadit sub precepto potest esse satisfactorium. hec tho. Non tamen ita quod ieiunia ecclesie penitens computare possit in numero eorum: que sibi iniunguntur a sacerdote in penitentia: quia de per se tenetur ad illa: sed de preceptis legis nature. Et huic sententie videtur concordare tho. dicens: quod quod cadit sub precepto legis nature non est satisfactorium: sed exigitur ad satisfactionem. Unde dicit ipse illarum elemosynarum ad quas quis tenetur ex debito: puta: cum videret pauperem in extrema necessitate: illarum largitio non est satisfactoria: sed preambulum ad satisfactionem. Et hoc est verum secundum rigorem iusticie. Nam ex largitate diuine misericordie etiam talia ad que quis tenetur ex debito sunt satisfactoria secundum opinionem quorundam: quam ponit tho. in. 4. et frater egidius romanus: nec eam reprobandi: hanc etiam sequi videtur ricar. ordinis minorum in. 4. sententiarum. Flagella quibus a domino flagellamur secundum tho. in. 4. si fiant aliquo modo ipsius patientis in quantum. scilicet accepta ad purificationem peccatorum eis utens patienter accipit virtutem satisfactionis. Si autem substinens ea omnino eis per impatientiam dissentiat: habent solum vim vindicationis et non satisfactionis. Restitutio autem alieni secundum tho. est pars satisfactionis eius sicut preambulum eius et sicut id sine quo non valeret alia satisfactio: sed non est ita pars: quod per ipsam homo satisfaciatur soluendo de pena debita peccatis. Ricar. dicit quod si restitutio sit pars satisfactionis ut dicit quidam: hoc magis ex dei misericordia quam ex iusticia. Satisfactio fieri non potest per opera extra charitatem facta secundum tho.



et pe. quia satisfactio est amotio offense et restitutio amicitie. hec aut fieri non pnt sine gra et charitate. **¶** **¶** ad corin. 3. dñ. Si distribuero omnes facultates meas et charitatem non habeam nihil mihi prodest. sed meritum et satisfactionem. **¶** **¶** alia. n. opa non sunt deo accepta: et licet homo non habeat certitudinem quod sit in charitate: et persequens certus esse non possit de satisfactione: sufficit tamen certitudo probabilis reicte. Item secundum thomam non potest quis satisfacere de mortalibus nisi peniteat omnino: quia satisfactio ut dictum est: est amotio offense et restitutio amicitie: unde si aliquid sit in homine: quod impediat restitutionem amicitie: etiam apud homines non est satisfactio. **¶** Quodlibet autem mortale impedit amicitiam hominis ad deum que per charitatem est: unde est impossibile quod satisfactio fiat de uno mortali sine alio: sicut si quis peteret veniam domino lesore: exinde daret ei aliam per anselmum. Veniale autem secundum per. de pe. non impedit directe satisfactionem nec de mortali nec de alijs venialibus: quia veniale non tollit dei acceptationem propter personam indignitatem. sed indirecte veniale tollit satisfactionem ex parte operis operati: sicut et meritum tollendo. scilicet bonitatem actus: puta. Si fiat oratio et elemosyna et huiusmodi in statu gratie: sed propter vanam gloriam talis actus nec est meritorius nec satisfactorius. **¶** **¶** Ut autem unus possit per alio satisfacere: Respondet per. quod cum sit duplex effectus satisfactionis: unus solutio debiti peccatorum: et missio alius excusio causarum peccatorum futurorum. Quantum ad secundum effectum non potest unus satisfacere per alio: quia per ieiunium unus non maceratur: et refrenatur caro alterius. Quantum ad primum effectum sic distinguendum: quia si quis est per se impotens satisfacere: tunc alius qui est in charitate: potest satisfacere sicut et confiteri pro eo. Si vero est potens: tunc oportet quod ipse satisfaciatur per seipsum: potest tamen iuvare per alterum. Et addit thomas quod etiam si sit potens: potest alius satisfacere pro eo: sed non est permittendum quod aliquis per alio satisfaciatur: nisi appareat aliquis defectus in penitentia vel corporalis per quem sit impotens ad substinendum: vel spiritualis per quem non sit promptus ad portandum penam. **¶** **¶** Aug. etiam de penitentia. di. 6. c. 1. Non solum confessori quod adiuvet penitentem portare onus penitentiae: ut sit princeps laboris: si vult esse princeps et gaudij. Et quantum ad satisfactionem que imponitur in confessione: dicit per. de pal. quod si confessor imponit aliquid sciendum per se vel per alium ut ieiunium vel orationem vel alia secundum omnes: siue per se siue per alium faciat illud: penitens satisfacit deo et ecclesie: dummodo illud fiat in charitate: siue sit vivus siue mortuus. **¶** **¶** Sed si imponit sibi per se sciendum: tunc non potest satisfacere per alium: quando per se potest. **¶** **¶** Sed si non potest per se: siue quia infirmus est: siue quia moritur: tunc si imponit ipse penitentem alteri: et ille suscipiat onus: et faciat in charitate utique satisfacit: quia ista videtur fuisse voluntas imponentis: qui noluit ad impossibile obligare: nec voluit ad purgatorium mittere. potest etiam ille qui promissit pro eo satisfacere alteri volenti

illud imponere: et valebit in charitate factum. **¶** **¶** Non oportet enim qui satisfacit pro alio siue vivo siue mortuo plus aliquid addere: immo si ille qui pro alio satisfacit est in maiori charitate: quam ipse per quo satisfacit: magis opus eius erit satisfactorium. **¶** **¶** Et ideo qui penitentiam suam alteri imponit: debet satagare ut non solum ipse sit bonus sed quod melior sit. **¶** **¶** Ponit idem per. duos alios modos: quibus penitens potest penitentiam sibi iniunctam alteri acceptanti imponere: de quibus tamen non est ita certum. primus est dum se occupat inter ea in his que sunt magis deo accepta: et magis iuncta in remedium contra peccatum: et propter hoc alteri imponit et non propter amorem carnis: ut non substat labori ut opus predicationis bellandi contra hostes fidei et huiusmodi. **¶** **¶** Secundus est cum vult magis satisfacere: et ideo imponit homini magis deo accepto. **¶** **¶** In omni casu satisfaciens per alio vivo vel mortuo pro se meretur: sed pro se tunc non satisfacit. hec per. **¶** **¶** Utrum vero penitentiam seu satisfactionem impositam post absolutionem debita factam in peccato mortali vel in toto vel in parte tenetur homo iterare? Super hoc sunt varie opinioniones. **¶** **¶** In hoc tamen omnes concordant: quod satisfactio facta in mortali sicut nec alia opera valent in foro dei ad tollendum vel minuendum debitum pene pro peccatis: ad quod ordinatur omnis satisfactio: quia cum non sit in amicitia cum deo: non potest deo esse acceptum tale opus. **¶** **¶** Sed utrum valeat in foro ecclesie militantis: quod non teneatur iterare in hoc est varietas opinionum. **¶** **¶** Et aliqui dicunt quod tenetur iterare: quia cum non potuerit satisfacere deo: nec etiam potuit satisfacere sacerdoti: qui in persona dei sibi illud iniunxit. **¶** **¶** Sed per. de ter. et 30. parisiensis videntur simpliciter dicere sine distinctione quod talis non tenetur iterare talem satisfactionem: quia satisfecit in foro ecclesie militantis in qua data sunt: et ubi non iudicatur de dispositione inferiori. **¶** **¶** Idem videtur sentire vincen. in speculo historiarum li. 9. et dominus hannibal in. 4. **¶** **¶** Et per ista opinionem satis videtur facere impositio penitentiae septennis: que fiebat regulariter pro quolibet mortali: ut. 22. q. 1. predicandum. et non valenti dare elemosynam propter pauperem: nec ieiunare propter debilitatem: iniungi oportebat orationem. **¶** **¶** Et verisimile est quod in tanto intervallo aliquod mortale committeretur: unde si oportuisset iterare fuisset hoc laqueum iniungere animabus. **¶** **¶** Thoma cum alber. magno distinguit de satisfactione in. 4. dicit enim quod sunt quedam satisfactiones ex quibus remanet aliquis effectus in satisfaciendis: etiam postquam actus satisfactionis transiit: sicut ex ieiunio remanet corporis debilitatio. **¶** **¶** Et elemosyna diminutio substantie. **¶** **¶** Et tales satisfactiones in peccato facte non oportet quod iterentur quia quantum ad illud quod de eis manet per penitentiam sequentem accepte sunt. **¶** **¶** Alie satisfactiones sunt: que non relinquunt effectum in satisfaciendis postquam actus transiit sicut in oratione



et h<sup>o</sup>. Actus. n. interior q<sup>o</sup> totaliter transit nullo mō  
vniūficatur. v. i. tales o<sup>o</sup> q<sup>o</sup> iterentur. **E**andē op<sup>o</sup>. t<sup>o</sup>  
pe. de pal. magis declarās. dicit. n. q<sup>o</sup> in satisfactio  
nibus hñtibus effectū relicū post opus. sicut ba  
ptismalis character h<sup>o</sup> effectū recedēte fictione:  
sic et istud derelictū ex sacro q<sup>o</sup> opat ex ope op<sup>o</sup>  
to incipit valere ex legēti et approbatiōe et sacer  
dotis ratificatione: cū illū vere penitet: et n<sup>o</sup> ex sim  
plici vniūficatione: q<sup>o</sup> opus opans mortuūz nūq<sup>o</sup>  
vniūficat. **E**t sic ista pñia satisfactiō n<sup>o</sup> solū in foro  
ecclē s<sup>o</sup> et in foro dei: q<sup>o</sup> ad illud derelictū vt n<sup>o</sup>  
oporteat iterare sicut ieiunū et elemosyna et h<sup>o</sup>.  
**S** si n<sup>o</sup> h<sup>o</sup> effectū derelictū: vt ē o<sup>o</sup> talis pñia fa  
cta in mortali in nullo satisfactiō: q<sup>o</sup> hic vel alibi  
oporteat satisfacere. hec ille. **N**ō videt intelligē  
dū in foro dei: q<sup>o</sup> nec rōe ipius op<sup>o</sup> cū facit: nec  
rōne derelicti cū postea penitet: cū n<sup>o</sup> hēat effectū  
derelictū. **S**ed in foro ecclē satisfactiō: q<sup>o</sup> nō ē ne  
cesse ipam iterare: si vult eē i statu salutis postea  
penitēdo: sicut necesse hēbat ipam adimplere: cū  
fuit sibi iposita. **U**n idē pe. dicit paulo supius: q<sup>o</sup>  
q<sup>o</sup> h<sup>o</sup> d<sup>o</sup> oībus ē pñius et pñius: et recipit pñias  
cū absolutione: si recidūat pagat eā in pctō mor  
tali: pē quidē se liberat ab iniūctiōe sacerdotis:  
nec incurrit pctū inobediē: q<sup>o</sup> incurreret si eā n<sup>o</sup>  
pñificet: q<sup>o</sup> nō ē fortius vinculū pñificatiōis q<sup>o</sup> dei  
vel ecclē. **S** in mortali ex pñis implēdo pceptum  
dei de honore parentū. vel ecclē: d<sup>o</sup> ieiunio ecclē  
ab illo absolute se liberat: q<sup>o</sup> rē. hec pe. **E**ū g<sup>o</sup> pñia  
iniūcta ordinet ad tollendū vel diminuendū de  
bitū pene tpali: talis q<sup>o</sup> pñiam sibi iposita n<sup>o</sup> hñtē  
effectū derelictū vt oīnes pñificet in mortali: si re  
uertit ad pñiam et tandē morit in statu grē: ex q<sup>o</sup>  
illā nō iterat: cū p ipam nil sit solutū de debito  
pene tpali: soluet eā i purgatorio: nisi p alia opa  
bona hic satisfecerit. **N**ō si nō reuertat ad pñias  
qui pñiam fecit in mortali quācūq<sup>o</sup> siue hñtē si  
ue n<sup>o</sup> hñtē effectū derelictū: soluet illud debitum  
in inferno semp: sicut ille q<sup>o</sup> morit cū mortali: et ve  
nialibus de vtriq<sup>o</sup> substat penā eternā in infer  
no. **Q**uāvis. n. veniali debeat penā tpali: q<sup>o</sup> sinez  
h<sup>o</sup>: tñ p accūs ē: q<sup>o</sup> veniale in inferno puniat pe  
na eterna. s. rōne status: q<sup>o</sup> in inferno nulla ē redē  
ptio. **N**on. n. ē ille status expiādi culpā ad quam  
sequit penā: et iō semp remanētē culpa veniali du  
rat et penā. **I**ta t<sup>o</sup> tho. in. 4. di. 22. **S** d<sup>o</sup> penā tpa  
li debita p mortali post pñitionē pe. de pal. sic d<sup>o</sup>  
clarat in. 4. peccator postq<sup>o</sup> ē deo recōciliatus: ē  
debitor pene finite nō qualitercūq<sup>o</sup> soluēde s<sup>o</sup> in  
statu grē: in quo ē solū deo accepta. **A**liqñ ē de  
bitor tante pene q<sup>o</sup>ta meret culpa: et illa ē infinita  
**U**n peccator p se quidē debebat penā finita: si  
erat mortale: s<sup>o</sup> mutata fuit in tpale: supposito q<sup>o</sup>  
pñeraret in amicitia dei. **A**ceptauit. n. deus ab  
solutionē a pena eterna et ipositionē pene finite  
sub pñitione: si in grā fieret. **E**t si quera<sup>o</sup> quare  
magis deus acceptauit absolutionē a culpa sine  
pñitione q<sup>o</sup> absolutionē a pena: dicendū q<sup>o</sup> culpa  
transit i miracula transit: et grā in momēto aduēit

et satisfactio futura ē. **F**uturis autē solet pñitio ap  
poni: nō autē pñitibus nec pñitibus: vel si apponat  
certa ē. **T**alis g<sup>o</sup> dimissa culpa puniet in inferno  
pena infinita: n<sup>o</sup> pñit pñitionē finite in infini  
tā: s<sup>o</sup> q<sup>o</sup> debitor ē pene infinite: ex q<sup>o</sup> nō soluit pe  
nā finite sub pñitione quā debuit: sicut pñens p  
uilegiū cleri incidit de foro mī ad for<sup>o</sup> sanguinis  
sic q<sup>o</sup> declinat for<sup>o</sup> ecclē incidēs in mortale ad fo  
rū iusticie exterminātis inueniet penā eternā. hoc  
q<sup>o</sup> dicit pe. videt intelligendū de eo: qui pñiam  
iniūctā n<sup>o</sup> hñtem effectū derelictū factū in mortali  
scito ab eo: vel quo dubitat cōtēnt iterare: vel  
et cū credat vel dubit<sup>o</sup> se debē iterare: ex neglia  
dimittit et ex labore recusās hoc: et in purgatorio  
facere emēdā de eo h<sup>o</sup>. **S** si q<sup>o</sup> dimittat iteratō  
n<sup>o</sup> talis pñie ex impossibilitate: q<sup>o</sup> ei deficit tps. vel  
et si h<sup>o</sup> tps credit se eā fecisse in statu grē: cum tñ  
fuerit in mortali incognito ab eo. **U**el et si scit se  
fecisse in mortali: iterare fac<sup>o</sup> p alium quēz credit  
bonū. **U**el et si nec p se nec p alium iterat: credit si  
bi sufficere ad salutē: q<sup>o</sup> impleuit: sibi iniūctū in  
tendēs q<sup>o</sup> minus hic fecit satisfacere in purgato  
rio: et sic deo facere emēdā: p b<sup>o</sup> obmissionē talis  
nō dānat: vñ et ipē pe. di. 4. 5. dicit: q<sup>o</sup> q<sup>o</sup> fecit pñias  
sibi iniūctā in mortali p se: p tanto nō tenet ite  
rare: q<sup>o</sup> pōt in purgatorio satisfacere. **E**t si dicat  
q<sup>o</sup> videt incōueniēs: q<sup>o</sup> tñ quis puniat p peccato  
dimisso sicut p nō dimisso q<sup>o</sup> pena et: rna: et sic n<sup>o</sup>  
videt pñisse in aliquo pñitio et pñificatiō. **R**idet  
pe. q<sup>o</sup> l<sup>o</sup> tñ puniat extēsiue n<sup>o</sup> tñ intensiue sicut p  
vno peccato tā diu q<sup>o</sup> p mille: s<sup>o</sup> n<sup>o</sup> tñ acerbe. **S**i  
et pñis pñie fecit. s. in statu grē: et vnus dies remā  
sit p illa die eterna penā luet: si n<sup>o</sup> penitet n<sup>o</sup> tñ ita  
acerbe: ac si nunq<sup>o</sup> pñitus et cōfessus esset: nec in  
aliq<sup>o</sup> satisfecisset: alis peccatū rediret: hec pe. **N**ō  
tñ q<sup>o</sup> dū quis facit pñiam iniūctā: si labat in mor  
tali: q<sup>o</sup>uis bonū sit q<sup>o</sup>ciat: tñ cum p solas  
pñitionē peccatū dimittat: et grā restituat: q<sup>o</sup>ciat  
iste pñit: et anteq<sup>o</sup> pñiteat pñendo dictā pñias  
et si sit talis: q<sup>o</sup> n<sup>o</sup> relinqt effectū post factū: in foro  
dei realit<sup>o</sup> satisfactiō: q<sup>o</sup> in statu grē ē: vñ in nullo te  
net iterare. **A**d tollēdū autē oē dubiū tñ videt  
q<sup>o</sup> pñitor et si dat pñias diutinas ieiunior<sup>o</sup> et yaz  
pgrinationū et h<sup>o</sup>. put regrāt peccata: n<sup>o</sup> tñ iniū  
gat diuturnas pñias oīonū: et pñipue his de qui  
bus pōt dubitare de recidūo celeri. **Q**uid autē sit  
magis satisfactoriū et yā oīo vel ieiunū. **R**idet  
tho. in. 4. q<sup>o</sup> et yā magis alijs: et hoc duplici rōne  
**P**riō q<sup>o</sup> et yā pñituit debitorē euz cui dat ad  
oīdū et ieiunādū et alia bona faciēdū p datore.  
2<sup>o</sup> q<sup>o</sup> et yā h<sup>o</sup> vñ oīo: q<sup>o</sup> et yā data pñit deū  
ē quedam oblatio deo facta: oblatio q<sup>o</sup> sit deo h<sup>o</sup>  
vñ oīo: h<sup>o</sup> et vñ ieiunij: q<sup>o</sup> p ipam subtrahitur  
tpalia: q<sup>o</sup>bus substat corpus: q<sup>o</sup> macerat p ie  
iunij: vñ et yā indicit sicut medicā magis vñ:  
tho. x. et yā ab oī pctō liberat et d. dñ. 4. **P**ecca  
ta tua et yā redime: et d. pe. di. i. dñ. chryl. **M**edi  
camētū forti<sup>o</sup> q<sup>o</sup> maxie opatur in pñia ē elemo  
syna et d. peni. di. i. medicina. et c. quamobrem.



Post elemosynā magis satisfactoriū est oſo q̄  
ieiuniū: q̄ oſo p̄tinet virtute ieiuniū. Nā extenſio  
intellectus ad deū debilitatē parit. Itē fm̄ tho. i.  
4. q̄. q̄to opus ſatisfactoriū ē magis difficile: ita  
q̄ difficultas ſit ex q̄litate opis p̄ respectū ad cō  
ditionē ſatisfactoriū: nō ex tepiditate ipſius: tāto  
ē magis ſatisfactoriū ceteris p̄ibus. Sic ieiuniū  
colerico magis q̄ ſlegmatico. S; vbi difficul  
tas in ope ſatisfactoriū p̄cedit ex remiſſione vo  
luntatis ē min⁹ ſatisfactoriū ſicut ecōuerſo. Si op⁹  
in ſe difficile reddat facile p̄pter ſeruorē ſaciētis  
ſit ex hoc magis ſatisfactoriū: q̄ in oibus huius  
mōi attendit p̄cipaliter ad voluntatē vñ p̄cedit.  
De elemosyna bēs ſup̄a in. 2. pte. n. i. c. de hūani  
tate. De ieiuniō etiam in ſecūda parte tho. de ora  
tione in. 5. parte.

## De operibus que sunt

ō gñe bonorū opm̄ ex charitatē facti: dicūt oēs q̄  
n̄ remiſcūt: nec quo ad meritū p̄ respectū ad p̄  
miū gl̄e: nec quo ad ſatisfactionē ex ſe. S; morti  
ficata p̄ mortale remiſcūt p̄ ſeq̄ntē p̄m̄as. p̄ctū  
tñ mortale fm̄ pe. d. pa. 2. ſi ſp̄diat meritū p̄digni  
respectu oīs p̄m̄ij: et meritum p̄grui respectu p̄m̄ij  
eterni im̄mediate p̄cipiēdū: q̄ n̄ deus deū dare glo  
riā niſi gr̄am hñt: ſ; n̄ ſp̄dit meritū p̄grui reſpe  
ctu alterius p̄m̄ij. Cū fm̄ rai. talia de genere bo  
norū facta in mortali valēt ad. 5. p̄mo ad ip̄alē  
p̄ſperitatē: de peni. di. 3. canēdū. 2. 22. q. 2. ſi q̄libet  
2. q̄ citius per hoc illuſtretur ad p̄m̄iam: d̄  
pe. di. 5. falſas. in ſi. 3. ad aſſuefactionē bonorū  
opm̄: ſicut bapt. io. de p̄ſe. di. 4. n̄ regnabatur. 1.  
4. ne diabolus hēat in eo tantā p̄atē: exēplū  
in iudeo q̄ dormiēs i tēplo idolorū: q̄ ſe ſignaue  
rat: demōes n̄ poterāt ei nocere. 5. ad tolerabi  
liū iudiciū ſubeūdū: de pe. di. 3. ſi q̄s aut. S; hoc  
vltimū ē ſane itelligēdū. Nō. n̄ intelligit fm̄ tho.  
2. pe. d. pal. vt p̄illa opa minuat pena iā debita: ſ;  
q̄ ſi nō feciſſet illa bona: aliq̄n feciſſet interi aliq̄  
mala p̄ quibus hūiſſet ſp̄alē penā: quā vitauit n̄  
faciēdo illa mala: puta bonorū parētes. Si nō  
bonorū ſet debonorū ſet: fecit etiam extremā  
neceſſitatē paciēti: ſi n̄ feciſſet: incurriſſet peccatū  
infidelitatis alā crudelitatis. Et ex his habuiſſet  
ſp̄alē penam.

Titulus. xv. De ſtatu bñficiatorū de dignitati  
bus prebendis et bñficijs et de collone eorū et de  
pluralitate et diſpenſatione ſup̄ pluralitate et reſi  
dētia et abſentia in beneficijs. c. i.

## Inde uidēdū

De dignitatibus prebendis et bñ  
ficijs clericorū. Et p̄ delaratiōe  
horū nōim. Nota p̄ fm̄ innoc. 2.  
hoſt. q̄ dignitas eccl̄aſtica ē q̄  
dā p̄eminētia i gradu et q̄i p̄ eodē ſumit dignitatē  
et p̄ſonat⁹: vt archidiaconatus p̄ſbyterat⁹ decana  
tus et hī. Et intelligit eē dignitas vel p̄ſonat⁹ fm̄  
inſtitutionē vel ſuſtentionē eccl̄e. Nā poſſe eſſe

q̄ aliqui i eccl̄a aliq̄ exerceret officiū archidiacono  
ni cognoscēdo de cāis eccl̄icorū et alijs: n̄ ob hoc  
ē reputādus eē in dignitate: niſi vocet nōie: qd̄ di  
gnitatē ſonat. Ad ſi vocat alio nōie dignitatis ut  
p̄ ſona in dignitate p̄ſtituta reputet: ſ; nullū di  
gnitatis mīſteriū facit: reputādus ē in dignitate:  
qū eā p̄petuo obtineat: extra de ſta. mo. c. 2. et ſi.  
S; pe. de ancho. p̄. q̄uil. 2. laud. dicit: q̄ dignitas  
ē quedā p̄eminētia q̄ ad ſop̄tentioſū in eccl̄a  
gradu tenēs. Que q̄nq̄ dī p̄ſonat⁹ ab honorificē  
tia in q̄ pōit p̄ſonā: q̄nq̄ officiū ab ip̄o officiō qd̄  
exercet denōiat: vt de p̄ſti. c. cū accēſſiſſet. Q̄nq̄  
aſſumit ſua p̄pria et ſp̄alia nōia: ſicut hoc nomen  
cuſtodia ſuccetoria decanat⁹ p̄poſitura et ſilia. A  
nōie autē n̄ debēt iſta indicari: ſ; ex effectu q̄ col  
ligit ex actib⁹ et exercitijs in q̄bus ſtat⁹: et ex tali  
bus iudicat⁹: vt ſi dignitas necne: ex de verbo.  
ſig. c. intelk̄a. Et ſufficit ad hoc: q̄ ſit cenſenda di  
gnitas: q̄ in modicis cāis hēat iurisdictionē: ſicut  
hñt i eccl̄a pictaueſi archip̄ſbyter et p̄poſit⁹. Nā  
excoicant ſuſpēdūt et abſoluūt. Et ſic p̄pter tales  
gradu dicūtur hēre dignitatē: et ſic ſūt excluſi a pe  
na ſ; canō de elec. c. ſtatutū. li. vi. Si autē nullā iur  
isdictionē hñt: ſ; tñ viſitant et p̄ſerūt ep̄o: ſicut  
teſtes ſynodales de q̄bus. 35. q. 6. ep̄s. tūc cenſet  
habere ſimplex officiū et non dignitatem.

## De prebenda et cano

nia quid ſit? Nota fm̄ hoſt. q̄ p̄bēda ē ius p̄cipiē  
di p̄uētus in eccl̄a p̄petis tanq̄ vni de collegio  
et naſcit⁹ ex canoniam ſicut filia ex m̄re: q̄ ex q̄s  
h̄z canoniam: d̄z hēre p̄bēdā: ex eo. relatū. p̄bēda  
igit⁹ p̄prie p̄ſiſtit in fructuū p̄ceptiōe. Canoniam at  
in iure alic⁹ q̄ in canonicū eſt receptus: ad qd̄ ius  
poſtea p̄tinet p̄bēda. ſtallus in choro vox in ca  
pitulo: vt dicto. c. relatū. Et nō q̄ in receptiōe ca  
nonicorū et collatiōe p̄bēdāz abñtel canōici vocā  
di ſunt: ſi p̄mode fieri valeat: niſi p̄ſuetudo hēat  
eos ad talia n̄ vocari: al̄s qd̄ in abñtia eorū fieret  
eiſ iñſtātib⁹ irritari d̄z: ex eo. cū in eccl̄ijs. li. vi. De  
officijs h̄o eccl̄aſticis archidiaconatu p̄poſitura  
decanatu et hī. Dic̄ rai. q̄ ſere quot ſūt eccl̄ie: tot  
ſūt p̄ſuetudines: ex de p̄ſue. c. cū oli. q̄ in bñ ſeruan  
de ſūt. Si tñ ſcire vis qd̄ iura dicāt de talib⁹: vi  
zi. di. clerico. 2. 25. di. p̄lectis. et ex de offi. archid. p̄  
totū. Dī ē p̄bēda reddit⁹ deputat⁹ et aſſignatus d̄  
ſeruicib⁹ eccl̄icis in eccl̄ijs cathedralib⁹ vel col  
legiatis in officijs q̄uis illi eccl̄ie n̄ ſint canonici: ſ;  
celebrāt vel ēt inter ſūt diuiſi officijs: ſue reddit⁹  
ille ſit ex decimis ſeu ex poſſeſſiōib⁹ ut p̄ aliū modū

## De beneficiis ſive ec

cleſijs. Nota primo q̄ aliud ē ſimplex qd̄. ſ. non  
h̄z curā alia: aliud curatū: qd̄. ſ. h̄z curā alia. Dic̄  
autē regula iuris in. vi. de re. iur. q̄ bñficiū eccl̄eſia  
ſticū non pōt ſine inſtitutione canonica poſſide  
ri. Pertinet autē ad inſtitutionē canonica: et nō ſo  
lū p̄feratur ab eo qui de iure pōt p̄ferre: puta: ſla  
to eccl̄aſtico n̄ dñō ip̄ali: vt faciūt quidie tyranni